

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

UYDURMA HADİSLERİ TANIMA YOLLARI

İBN-İ KAYYIM EL CEVZİYYE

Polen Yayınları

<http://islamiekitap.blogspot.com/>

<facebook/ÜCRETSİZ İSLAMİ E-KİTAP İNDİR>

<facebook/ÜCRETSİZ İSLAMİ E-KİTAP İNDİR>

UYDURMA HADİSLERİ TANIMA YOLLARI	4
İbn Kayyım El-Cevziyye.....	4
Çevirenin Önsözü.....	4
Abdulfettah Ebu Guddenin Önsözü.....	7
Müellif İbn Kayyımın Biyografisi.....	8
Bu Kitabın Yazılma Sebebi Ve Yazılış Tarihi.....	9
Bu Kitabın Aslı.....	9
Kitabın Basımı İle İlgili Kronoloji.....	10
Kitabın İsmi Hakkında Bir Kaç Söz.....	11
Bu Kitaptaki Uygulamam Hakkında Bir Kaç Söz	11
Terimsel Manadaki Bazı Lafızlarla İlgili Bir Kaç Söz	12
Uydurma Hadis Üzerine	12
1. Mevzu' (Uydurma) Kelimesinin Sözlük Ve Terim Anlamı:	12
2. Hadis Uydurma Hareketi Ve Sebepleri.....	13
1. Uydurma Hadis Hareketinin, Hz. Peygamber (s.a.v) Zamanında Başladığı Görüşü:	13
2. Hadis Uydurma Faaliyetinin Çok Sonraları Başladığı Görüşü:	13
a. Hz. Osman'ın Hilafetinin İkinci Döneminde Başladığı Görüşü:.....	13
b. Hadis Uydurma Faaliyetinin H. 40/660'da Başladığı Görüşü:.....	13
c. Hadis Uydurma Faaliyetinin H. 41/661'da Başladığı Görüşü:	13
d. Hadis Uydurma Faaliyetinin Birinci Asrın Son Üçte Birlik Döneminde Başladığı Görüşü:	13

3. Hadîs Uydurmanın Sebepleri:.....	14
1. İslâm Düşmanlığı:.....	15
2. Fırka, Mezhep, Kabile, Dil Yada Beldeyi Veya Mezhep İmamlarını Savunma İsteği:	15
3. İslâm Dini'ne Hizmet Etme Arzusu:.....	15
4. Şahsî Menfaat Kaygısı:.....	15
5. Halîfe ve Emirlere Yaklaşmak Arzusu:	15
6. Milliyetçilik Duygusunun Etkileri:.....	16
7. Kelâm Ve Fıkıh Mezhepleri Ve Hadîs Uydurmadaki Yerleri.	16
4. Hadis Uydurmasına Karşı Alınan Tedbirler:	17
1. İsnad ve Sened Tenkidi:.....	17
2. Metin Tenkidi:	18
3. Muhaddislerin Mücadelesi:.....	18
4. Mevzu Hadislerin Teşhiri:	18
5. Mevzu Hadisler Sahasında Yazılan Belli Başlı Eserler	20
18. Muhammed El-Beşîr Zâfir El-Ezherî (ö. 1325/ 1907)'nin "Tahzîru'l-Müslimîn Minel-Ahâdîsil-Mevzûa Alâ Seyyidil-Mürselîn"i.....	27
Uydurma Hadislere Malzeme Teşkil Eden Kaynaklar:	28
1. İsrâîlîyât ve diğer Ehl-i kitabın Sözleri:.....	28
2. Hakim Ve Tabîblerin Sözleri:	28
3. Acâîb Hikâyeler, Meşhur Sözler Ve Meseller:.....	28
4. Güzel Görülen Bazı Sözler.....	29

5. Hadis Uyduranların Kendi Sözleri.....	29
Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları:.....	29
1. Hadis Uyduranların İtirafı	29
2. Haberin Lâfzında Veya Mânasında Bozukluk Bulunması.....	30
3. Elde Mevcut Güvenilir Hadîs Kitaplarında Bulunmaması.....	30
4. Birçok İnsanın Görmesi Gereken Bir Hâdiseyi Bir Kişinin Gördüğünü İddia Etmesi.	31
5. Kurana Ve Sahîh Sünnete Muhalif Olması.	31
6. Akla, His Ve Müşahedeye Muhalif Olması.	32
7. Târihî Vukuata Aykırı Düşmesi.....	32
Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları	33
el-Menâru'l-Münîf Fi's-Sahîh ve'z-Zaîf	33
Müellif İbn Kayyim'e Sorulan Dört Soru Ve Misvakla Kılınan Bir Namazın, Misvaksız Kılınan Yetmiş Namazdan Daha Üstün Olması İle İlgili Hadislerin Kiriği	33
Birinci Mesele:.....	34
Kabulün Çeşitleri:	39
CÜVEYRİYYE HADİSİNDE GEÇEN DÖRT KELİMENİN NE OLDUĞU" MESELESİ.....	40
İkinci Mesele:.....	40
Amellerin Üstünlüğünün; Amellerin Çokluğuyla Ve Sayısıyla Değil, Ancak Onları Mükemmel Yapmakla, Tam Bir Şekilde Yapmakla Ve Rabbin Rızası İle Şeriatının Uygunluğuna Bağlı Olması Üçüncü Mesele:.....	41
Çarşıya Giren Kimsenin Nasıl Dua Edeceği İle İlgili Hadisin Tahlili.....	42
Dördüncü Mesele:.....	42

Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları	44
Uydurma Hadisleri Bilmenin Genel Kuralları.....	47
Hissin, Rivayet Edilen Hadisi Yalanlaması Meselesi.....	47
Uydurma Hadisin, Çirkin Ve Alaya Alınılacak Sözler İçermesi Meselesi	48
Uydurma Hadisin, Sahih Sünnetin Ortaya Koyduğu Hükme Açıkça Muhalefet Edip Çelişkili Olması Meselesi.....	49
Peygamber (s.a.v)'in, Bütün Sahabilerinin Huzurunda Açık Bir Şey Yaptığı Halde Sahabilerin, Peygamber (s.a.v)'in Bu Yaptığını Gizlemede Görüş Birliği Ettiklerinin Ve Bunu Nakletmediklerinin İddia Olunması Meselesi	49
Uydurma Hadisin Bizzat Kendisinin Batıl Olması Meselesi	50
Hadis De Geçen Sözlerin, Resulullah (s.a.v)in Sözleri Bir Yana Peygamberlerin Sözüne Benzememesi Meselesi	51
Uydurma Hadiste; Şu Ve Şu Tarihte Şeklinde Bir Tarih' Verilmiş Olması Meselesi	52
Uydurma Hadisin, Doktorlar İle Kırık Çıkıkçıların Vasıflarına Daha Çok Benzemesi Ve Daha Uygun Olması Meselesi	52
Akıl İle İlgili Bütün Hadislerin Uydurma Olması Meselesi.....	53
İçerisinde Hızır Ve Hızır'ın Hayatı Geçen Bütün Hadislerin Uydurma Olması Meselesi.....	53
Sahih Bir Şahidin, Hadisin, Batıl Olduğunu Ortaya Koyması Meselesi.....	57
Uydurma Hadisin, Kur'an'ın Sarfih/Açık İfadesine Aykırı Olması Meselesi.....	58
Müslim'de Geçen "Yerin Cumartesi Günü Yaratılması" İle İlgili İfadeye Yönelik Eleştiri.....	60
Kudüs'teki Kayanın, Allah'ın En Aşağıdaki Arşı Olduğu İle İlgili Uydurma Hadisin Kritiği.....	61

Haftanın Günleri İle Gecelerinde Namaz Kılma İle İlgili Uydurma Hadislerin Kritiği	64
Şa'ban Ayının Ortasındaki Berât Gecesinde Namaz Kılma İle İlgili Uydurma Hadislerin Kritiği	66
Uydurma Hadisin; İşitildiğinde Kulağın İğrendiği, İnsan Tabiatının Kabul Etmediği Ve Manası Da Zeki Kimseye Çirkin Geldiği Şeklindeki Hadisin Lafızlarının Yetersiz Ve Tiksindirici Olması Meselesi	66
Siyahî Renkte Olanları Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	67
Türkleri, Hadımları Ve Köleleri Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	67
Uydurma Hadisin Batıl Oluşunun, Yine Kendisiyle Bilinilecek Bazı Karinelerin Hadise Yakın Olması Meselesi	67
Uydurma Hadis Konusunda (Bazı) Genel Kurallar Ve İlkeler	70
Tavuk Besleme İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	70
Çocukları Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	71
Geleceğe Ait Tarih Belirten Hadislerin Kritiği.....	71
Âşûrâ' Günü Sürme Çekmek, Süslenmek, Aileye İyilikte Bulunmak, Namaz Kılmak Ve Bunun Dışında Bazı Faziletli Şeyler Yapmak İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	72
Surelerin Faziletleri İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	73
Faziletler Ve Kusurlar İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	74
Rafizilerin, Hz. Ali'nin Fazileti Hakkında Hadis Uydurmaları.....	74
Bazı Cahil Kimselerin, Muaviye'nin Fazileti Hakkında Hadis Uydurmaları	74
İmam A'zam Ebu Hanîfe İle İmam Şafii Hakkında Hadis Uydurulması	74
Bazı Sahabileri Kötülemeye Yönelik Hadisler	74

İmanın Artıp Ya Da Artmayacağı İle İlgili Hadislerin Kritiği	75
Abdest İle İlgili Hadislerin Kritiği	75
Ay Hali Ve Namazın Kazası İle İlgili Hadislerin Kritiği	77
Çeşitli Konularla İlgili Hadislerin Kritiği	77
Câriye Edinme Ve Çeşitli Konular İle İlgili Hadislerin Kritiği.....	78
Çiçekler İle Horozun Fazileti İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği	80
Kınanın Fazileti İle Kınayı Övme, Kaşı Akik Olan Yüzük Kullanma Ve Kadınlara Rüya Anlatılmasının Yasak Olması İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği.....	80
Zina Sonucu Doğan Çocuk İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği.....	81
Fasıkın Gıybetinin Caiz Olması, Satranç Oynamanın Mubah Yada Haram Olması, Dinden Dönen Kadının Öldürülmemesi, Yanında Bir Topluluk Olduğu Halde Kendisine Bir Hediye Verilen Kimseye (Yanıdaki) Kimselerin De Ona Ortak Olması, Abdurrahman İbn Avf'ın Cennete Sürünerek Girmesi Ve Ebdâl, Aktâb (Kutblar), Gavslar, Nukebâ', Nucebâ', Evtâd İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği	81
Namazda Rükuya Giderken Ve Rükudan Doğrulurken Elleri Kaldırmayı Men Etme İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği.....	83
İnsanların Kıyamet Günü Babalarıyla Değil De Anneleriyle Çağırılması İle İlgili Hadisin Kritiği	84
Fakirlere İlgi Gösterme, Bir Kadına Aşık Olup İffetini Gizleyerek Ölen Kimsenin Şehit Olması, Tırnaklarını Tersten Kesen Kimsenin Göz Ağrısı Çekmemesi Ve Bismillah, Et-Tehiyyâtu Lillâhi....." (Şeklinde Devam Eden) Teşehhud Hadisi İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği.....	84
Mehdi İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği	85
Mehdî İle İlgili Görüşler	88
Hadis Terimleri.....	91

UYDURMA HADİSLERİ TANIMA YOLLARI

İbn Kayyim El-Cevziyye

7 Safer 691 (29 Ocak 1292) tarihinde Dımaşk'ta doğdu. Babası Ebu Bekr, Dımaşk'ta yaptırılmış olan Cevziyye Medresesi'nin kayyımı olduğu için kendisi, "İbn Kayyim el-Cevziyye" diye tanınmıştır.

Ataları aslen Dımaşk'ın güneyinde Havran'a bağlı bugün Ezra adıyla bilinen Zür'dan geldiği için de "Zürai" nispesiyle anılmıştır.

İbn Kayyim'in hayatı, Haçlı savaşları sonrası ve 722/1322 yılına kadar zayıflayarak da olsa Moğol saldırıları sebebiyle İslam dünyasının oldukça karışık, çalkantılı ve hükümdarlar arası çekişmelerin yaşandığı bir döneme rastlamaktadır.

Yeni Hanbelilik" veya "Selefilik" diye adlandırılan akımın önde gelen ismi olması hasebiyle, hocası İbn Teymiyye'nin Memlûk idarecilerinden gördüğü baskılar büyük oranda talebesi İbn Kayyim için de söz konusu olmuştur.

Bazı görüşleri sebebiyle İbn Kayyim'in, dönemin ileri gelen bazı alimleriyle arasının açıldığı ve onlarla ilmî tartışmaları olduğu nakledilmektedir.

İbn Kayyim, İbn Teymiyye'nin başlattığı ıslah çabasına katkı sağlamayı, bu çabayı devam ettirmeyi hedeflemiştir. "Adalet" ve "toplum yararı" temeline dayalı dinî ve toplumsal ıslah projesi sayılabilecek bu çalışmasının esasını; Kitap ve Sünnet'in hakemliğine başvurma, şeriatın ruhunu anlama, toplumsal olguları bu bağlamda dikkate alıp değerlendirme ve buna bağlı olarak taklidin yol açtığı 'fıkrî donukluk' ve 'durgunlukla' mücadele etme oluşturmaktadır. İbn Kayyim'in böyle bir ıslah projesine girişmiş olmasında; dönemindeki İslam dünyasının içine düştüğü zafiyet, ilim çevrelerindeki taassub, mezhepçilik ve Batınlık'te temellenmiş sufiliğin etkileri aranabilirse de, esasen bu projeyi hocası İbn Teymiyye'nin başlattığını, İbn Kayyim'in de onu takip ettiğini söylemek daha doğru olur.

İbn Kayyim'in yönteminin genel çizgileri, "orta yolculuk", "gelenekçilik" ve "anlamcılık" olarak ifade edilebilir. Onun orta yolcu tutumunun sonuçları; itikad, usul ve fûrûa dair görüşlerinde açıkça görülmektedir.

Eserlerinde mezhep imamlarından, özellikle İmam Şafiî ile İmam Ahmed'den bolca nakilde bulunan İbn Kayyim, mezhep imamlarıyla değil de, bunların müntesipleriyle uğraştığı görülür.

İbn Kayyim, İmam Ahmed'i, Ehl-i sünnetin imamı şeklinde tavsif ederek ona diğer imamlara göre daha öncelikli bir yer verip onun dayandığı esasları ölçü kabul etmekle birlikte mezhep taassupçuluğuna şiddetle karşı çıkmış ve yerine göre diğer mezhep imamlarının görüşlerini tercih etmiştir. İmam Ahmed'i de bazen tenkit etmiş, bazen de bazı görüşlerini mezheb gereği olarak değil de salt yorum olarak değerlendirmiştir. Onun bu kadar serbest ve seçmeci davrandığı halde, Hanbelî mezhebi içinde kalabilmesinde, İmam Ahmed'den bir konuda birkaç farklı görüş rivayet edilmesinin sağladığı rahatlığın da rolü bulunmaktadır.

Çağdaşlar tarafından "yaşayan bir ansiklopedi" olduğu söylenen İbn Kayyim, 751/1350 yılı Receb ayında Şam'da yatsı ezanı vakti vefat etmiş olup Emevi Camü'nde cenaze namazı kılınarak "Bâbu's-Sağîr" isimli yerde bulunan anne-babasının yanına gömülmüştür.

Çevirenin Önsözü

Hız. Peygamber (s.a.v)'in aralarında bulunduğu zamanlarda sahabiler, hadislerin işitilip öğrenilmesinde ve daha sonraki nesle kusursuz bir şekilde intikal etmesinde büyük gayretler sarf etmişlerdir. Dinin kaynaklarından olan hadisleri istismar edecek surette dünyevî bir hırs ve arzuları olmadığı için de, hadislerin safiyetini bozacak herhangi bîr davranışta bulunmamışlardır. Fakat Hız. Peygamber (s.a.v)'in vefatını takip eden huzurlu birkaç yıl geçtikten sonra, ashabın son neslinin ve büyük tabîîlerin içinde bulunduğu senelerde, huzursuzluk, kargaşalık ve tefrika baş göstermişti.

Müteakip nesillerde şiddetini daha da artıran bazı olaylar, Müslümanların çeşitli görüşler ve düşünceler etrafında toplanmalarına imkan hazırladı. Çoğu zaman siyâsî ve dinî sebeplerle meydana gelen bu bölünmeler neticesinde, her grup kendi fırka veya mezhebini desteklemek ve böylece taraftarlarının sayısını artırmak maksadıyla hadis uydurmaya başladı. Bu aşırı gruplaşma hareketinin ötesinde ve sadece dine hizmet etme arzusuyla veya dünyalık toplamak çabasıyla hadisleri gayelerine alet etmek isteyenler oldu. Bunlar arasında, İslâm'ın amansız düşmanı olup onu zayıflatmak ve tahrif etmek için uğraşanlar da büyük bir çoğunluğa ulaşmıştı.

Hedefleri ne olursa olsun, ideallerinin gerçekleşmesi uğrunda hadislerin istismar edilmesine aldırmayan uydurmacılar, bir taraftan yaptıkları işin dinî yönden mahzurlu olmadığını ispata çalışırken, diğer taraftan uydurdukları hadisleri muhtelif hilelerle piyasaya sürmüşlerdi. Hatta emeklerinin boşa gitmemesi için, yüzyıllar sonra kendilerine sahâbî süsü verenler dahi olmuştur. Ne yazık ki, hadis uydurmayı düşünmedikleri halde, dikkatsizlikleri sebebiyle yalancı durumuna düşen bir kısım hadisçilere de rastlanmıştır.

Uydurulmuş yalan yığınlarının bazen birer imalcısı, bazen piyasaya sunan birer tezgâhtarı durumunda olan kıssacılar, -ilk devir kıssacılarının aksine- çoğu zaman menfaatleri için halkı istismar etmişlerdir. Büyük cehaletlerini örtmeye çalıştıkları mübalağacı ve saldırgan dilleri ve asılsız hikayeleriyle, etraflarına topladıkları halkı oyalamışlardır.

Hadislerin ilk kaynağından alınıp diğer Müslümanlara nakil ve rivayet edilmesine varıncaya kadar bütün hadis meselelerinde büyük bir dikkat ve itina gösteren muhaddisler, sahabe asrında bile hadis tenkidine başlamışlardı.

Hadis uydurma hareketinin şiddetlendiği devirlerde, onlar da mukabil tedbirlerle hadis müdâfaasına geçmişlerdir. Yalancıların daha ilk bakışta yakalanmalarını sağlayan sened tenkidini geliştirmekle kalmamışlar, onların hadis metnine nüfuz edebilecekleri endişesiyle metin tenkidine de gereken ehemmiyeti vermişlerdir. Hatta metin tenkidi konusunda muhaddisler, sanıldığından çok gayret göstererek hadisleri çeşitli ölçülere vurarak değerlendirmişlerdir. Bu suretle, ashâb ve tabiîn devirlerinden başlayarak yüzyıllar boyunca birçok kudretli hadîs tenkitçisi yetişmiştir,

Bunlar, hadislerin emin ellerle nakledilmesini sağlamak maksadıyla çok az insanın

başarabileceği birtakım prensipler hazırlayarak makbul olan ve olmayan râvîleri tayin etmişlerdir. Muhaddislerin hadis naklinde gösterdikleri itina ve titizlik, rivayet ilminin son derece emin ve sağlam temellere oturmasını sağlamış oldu.

Böylece her rivayet edenin hadisi alınmadığı gibi, râvîler muhtelif bakımlardan tetkik ve kontrole tabi tutuldu.

Bütün bu işlerin yapılması, muhakkak ki, pek çetin ve yorucu gayretler sonunda mümkün olabilmıştır. Nice muhaddisler büyük mahrumiyetlere katlanarak bazen bir hadîs için uzak diyarlara seyahat etmişlerdir. Hadislerin korunması uğrunda onlar, sahihlerinin yanında binlerce uydurma sözü de ezberlemeye çalışarak yalancılara karşı son derece tedbirli bulunmuşlardır. Hadisler için zararlı olduğunu gördükleri şahısların peşinde gerektiğinde şehir şehir dolaşarak, güçlerinin yettiği nispette icraatlarını engellemeye çalışmışlardır.

Bu mücadelenin en faydalı tarafı; şüphesiz uydurma hadisleri tanıtmak maksadıyla birçok eserin yazılmış olmasıdır. Hadis tenkitçileri yalancılarla bilfiil mücadele ederek onları teşhir etmeye çalışırken hadis diye uydurulmuş sözleri çeşitli metodlarla yazdıkları kitaplarda toplamışlardır. Bununla da kalmayarak uydurma hadislerin kolayca bilinmesini sağlamak üzere umumiyetle hangi konulardaki hadislerin uydurma olabileceğini tespit etmişlerdir. Ayrıca bunların, uyduranların itirafıyla, lafzında veya mânasında bozukluk bulunmasıyla, elde mevcut güvenilir hadis kitaplarında yer almamasıyla, birçok şahsın görmesi gereken bir olayı bir kişinin gördüğünü iddia etmesiyle, Kur'ân'a ve sahîh sünnete, akla ve müşahedeye muhalif olmasıyla, tarihî olaylara aykırı düşmesiyle teşhis edilebileceğini göstermişlerdir.

Hadis tenkitçilerinin büyük gayretlerine rağmen, bazen İsrâiliyât veya diğer Ehl-i kitabın sözleriyle, bazen hekim ve tabiplerin hikmetleriyle, bazen eskilerin meşhur ve güzel menşeiyle, bazen da kendi buluşlarıyla desteklenip gelişen mevzu hadîsler, gerek dinin bünyesinde ve gerekse Müslümanlar üzerinde yıkıcı tesirler icra etmiştir.

Her şeyden önce bu hesapsız uydurmalar, Müslümanların dinin ana kaynaklarını gayet emin bir şekilde okuyup öğrenmelerine, Peygamber (s.a.v.)'in söz ve hareketlerini olduğu gibi görüp tanımlarına büyük ölçüde birer engel teşkil etmiştir. Zira bu uydurmaların içinde, Müslümanların günlük hayatlarını ve dinî yaşayışlarını pek yakından

alakadar eden birçok direktifler mevcuttur. Özellikle de zındık diye bilinen din düşmanları, İslâm imânı ile birleştirilmesi mümkün olmayan hurafeler ve tanımayanlar nezdinde dini hakir gösterecek gülünç sözler uydurarak Müslümanları bir keşmekeş içine sürüklemişlerdir.

İslâm'ın yanlış anlaşılmasında, iyi niyetle hadîs uyduran Müslümanların da büyük tesirleri olmuştur. Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde görülen tergîb (müjdeleme) ve terhîb (korkutma) ifâdeleri, insanları ne aşırı bir ümide kaptıracak, ne de ümitsizliğe düşürecek bir ölçüdedir. Fakat bunların icat ettikleri sözlerin herhangi bir ölçüsü bulunmadığı için, Müslümanları ya hudutsuz bir af ve merhamet ümidiyle dini ihmâl etmeye veya aşırı bir âhiret ve azab korkusuyla dünyayı ve dünyevî vazifeleri terk etmeye sevk etmiştir. Bu suretle nice câhiller Allah ile aralarında birer engel gördükleri mallarını, mülklerini, hanım ve çocuklarını bırakmışlar, dünyâ ile alakalarını kesmek maksadıyla, kullar için yaratılmış nimetlerden yüz çevirerek aç-susuz kalmışlardır.

Özet olarak; Peygamber (s.a.v) adına hadis uyduranlar, muhaddislerin azimli çabaları sonunda tanınmış, icat ettikleri sözler de mevzuat kitaplarında toplanmıştır. Bununla beraber onlardan gelecek tehlikenin tamamen ortadan kalktığı söylenemez. Çünkü mânasının doğruluğu ve İslâm prensiplerine uygunluğu sebebiyle hadis diye meşhur olmuş pek çok uydurma haber, bugün dahi dillerde dolaşmakta ve baz kitaplarda yer almış bulunmaktadır.

Söz konusu tehlikeden tamamen emin olmak için, hadis olduğu kesin surette bilinmeyen sözlerin güvenilir hadis kitaplarında bulunup bulunmadığını tahkik etmekten başka çıkar yol yoktur. ^{1[1]}

Ebu Gudde'nin dediği gibi; İbn Kayyim'in bu kitabı; makbul, kapsamlı ve bilgiyle dolu olup "Mevzuat" alanında yazılan kitapların en değerlisi, bilgi yönünden onların en kapsamlısı, hacim yönünden onların en küçüğü ve Sünnetle uğraşanlar için senedine bakmaksızın hadisin uydurma olup olmadığını tanıma ile ilgili kuralların en bol olanıdır.

İmam İbn Kayyim, bu kitabı "Senedine bakmaksızın bir kuralla uydurma hadisi tanımak mümkün müdür?" şeklinde soru soran kimseye cevap vermek için yazmıştır.

^{1[1]} B.kz: M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 196498

İbn Kayyim, kendisine soruları faydalı ve kapsamlı bu soruya hoşnut ve rahat bir şekilde karşılayıp bu soruya cevap olarak bezersiz ve şahane olan bu kitapta ele aldığı konulara geniş yer vermiştir.

İbn Kayyim, bu kitabını, ölümünden 3 yıl kadar önce yazmıştır.

Kitap, genel olarak, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kendisine yöneltilen bir soruya dört meselede cevap vermiştir. Bu bölüm, kitabı yazmaya başladığı bölümdür.

İkinci bölüm ise "Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur.

Hadisi ile ilgili kendisine yöneltilen soruya verdiği cevabı oluşturmaktadır. Bu bölüm, kitabı bitirdiği bölümdür.

Bu ikisi arasında kalan ara bölümler ise kitabı yazmaya yönelik çeşitli meselelerdeki konuları içermektedir.

İbn Kayyim, her zamanki adeti üzere, kendisine yöneltilen bu beş meseleye, kapsamlı ve doyurucu bir şekilde cevap vermiştir.

İbn Kayyim, bu kitabında, Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (ö. 597/ 1200)'nin "el-Mevzûât" adlı kitabını güzel bir şekilde kısaltıp bu kitapta geçen temel bilgileri belirli sayfalarda kapsamlı bir şekilde işlemiş ve İbnü'l-Cevzî'nin, "Bu konudaki uydurma hadise delalet eden kurallar, genel kaideler ve işaretler" ekseninde naklettiği hadisler ile ilgili konuları özetlemiştir.

İbn Kayyim, Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'nin "el-Mevzûât" adlı kitabı özetlediğini, bir açıklama ve işaretle bile olsa belirtmemiş, bununla birlikte bazı bölümlerde İbnü'l-Cevzî'nin bu kitabının adını belirtmiş, bazen de onun "el-Mevzûât"taki sözüne hiçbir dayanak göstermeksizin harfi harfine nakletmiştir.

Yalnız İbn Kayyim'in bu muhtasarı, Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'nin "el-Mevzûât"ına yapılan muhtasarlardan en iyisi ve en kapsamlısıdır.

Ebu Gudde'nin, bu kitapta üzerinde durduğu önemli meselelerden birisi de; bîr hadis hakkında "sahih değildir" yada "sabit değildir" denildiği zaman, bununla; 'Ahkam Hadisleri' konusundaki "sahih değildir" sözü ile 'Uydurma, Zayıf ve Metruk Hadisler'

konusundaki "sahih değildir" sözü arasındaki farktır.

'Uydurma, Zayıf ve Metruk Hadisler' hakkında; "sahih değildir" yada "sabit değildir" ve buna benzer ifadeler kullanıldığı zaman, bununla; ancak hadisin, uydurma ve batıl olup hiçbir şekilde sahih olmakla vasıflanamayacağı kast edilmiştir.

'Ahkam hadisleri' ile ilgili kitaplarda geçen bir hadis hakkında; "sahih değildir" ifadesi kullanıldığı zaman, bununla; ancak terimsel anlamdaki sahihliği geçersiz kılmayı kast edilmiştir. Bu ifade; bu konuda hasen yada zayıf hadis olmadığını göstermez. Çünkü bu durumda hadisin, hasen yada zayıf olması mümkündür.

İçlerinde Aliyyu'l-Kârî'nin, Zerkeşî'nin, Leknevi'nin, Muallimî'nin de bulunduğu bir çok alim ile çağdaş alimler, bu farka dikkat etmemişlerdir.

Ebu Gudde, İbn Kayyim'in bu kitabında geçen ifadeleri, orijinal nüsha ile Aliyyu'l-Kârî'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonunda konuyla ilgili geçen ifadeleri karşılaştırmış, aralarında fark gördüğünde, bu farkı belirtmiştir.

Yine Ebu Gudde, İbn Kayyim'e katılmadığı bir çok konuda kendi görüşlerini, ilmî bir seviyede delilleriyle ve kaynaklarıyla getirmiş, dolayısıyla İbn Kayyim'e bazen dolaylı olarak eleştirmeye çalışmış ve bazen de direkt olarak meselenin İbn Kayyim'in belirttiği gibi olmadığını kaydetmiştir.

Ebu Gudde'nin yaptığı bazı açıklamalar genellikle doyurucu olmakla birlikte, bazen konuyu kısaca geçiştirmiştir.

Gerek Ebu Gudde'nin yaptığı tahriçler ve gerekse İbn Kayyim'in belirttiği kaynaklar yeterli görülmeyip ayrıca tahriç çalışması yapılmıştır. Tahriç çalışmasında, Ebu Gudde'ye ait olana "t" sembolü, bana ait olana ise "ç" sembolü kullanılmıştır. Tahriç sırasında Concordance metodu esas alınmış olup hadislerin kaynakları bu doğrultuda belirtilmiştir.

Kitapta, çoğunlukla, bölüm başlıkları verilmemesine rağmen okuyucuya kolaylık olması hasebiyle her bölümün başına, konuya uygun olan başlıklar konulmuştur.

Peygamber (s.a.v)'e, İbn Kayyim'e ve Abdulfettah Ebu Gudde'ye ait olmayan kendime ait cümleler, parantez içerisinde gösterilmiştir.

Kitabın baş kısmına, okuyucuya uydurma hadis konusunda bilgi verme mahiyetinde "Uydurma Hadis Üzerine" ile ilgili bir bölüme yer verilmiştir.

Kitabın sonuna, gerek benim ve gerekse de Ebu Gudde'nin kaynak olarak kullandığı kitapların neler olduğunu gösteren bir "kaynakça" konulmuş, kitabın içerisinde geçen "rivayetleri", "sahih", "hasen" ile "zayıf hadisleri" ve "uydurma hadisler" in neler olduğunu gösteren bir fihrist konulmuştur.

Yine kitabın sonuna, "Hadis Terimleri" başlığı adı altında bu kitapta geçen bazı hadis terimlerin manalarını gösteren bir fihrist konulmuştur.

Kitabın tercümesinde esas alınan nüsha, "Mektebetu'l-Matbûâtî'l-İslamiyye" baskısıdır.

Kitabın Arapça büshasında hadislere tam olarak hareke konmamış, sadece önemli görülen yarlara hareke konulmuştur. Okuyucunun, hadisin Arapça metnini rahatlıkla okuyabilmesi için tarafımdan hareke konulmuştur.

Eserin tercümesi esnasında orijinal metnine bağlı kalınılmıştır. Zaman zaman kastedilen mananın okuyucu tarafından iyice anlaşılması için "anlaşılabilir" bir dille serbest davranıldığı da olmuştur.

Azami dikkat ve gayretlere rağmen, farkında olunmadan tercüme hataları olabilir. Yapıcı eleştiri ve uyanlara her zaman ihtiyaç duyduğumuz ilim sahipleri ile bütün okuyucularımızın tenkit, uyarı ve katkılarına şimdiden şükranlarımı sunacağımı belirtmek isterim.

"Çalışmalarımı sürdürme noktasında yakın ilgisini gördüğüm değerli dostum terzi Emin Abiye ve yoğun iş temposuna rağmen kitabın tamamını gözden geçirip katkılarda bulunan değerli dostum Zekeriyya Efiloğlu'na, bu değerli eserin tercüme edilmesinde ve kısa zamanda okuyuculara ulaştırılmasında büyük gayret gösteren Karınca Yayınları'nın sahibi değerli dostum Feyzullah Birışık'a şükranlarımı arz ederim.

Hanifi Akın

Şehitkamil/Gaziantep

23 Ekim 2004

Abdulfettah Ebu Guddenin Önsözü

Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve Selâm, efendimiz Muhammed (s.a.v)'in üzerine, onun aile halkının, sahabilerinin ve ona tabi olan mü'minlerin üzerine olsun.

Bu girişten sonra; Müslümanlar, günümüzde, sahih dinî öğretimin/kültürün zayıf olması ve yalana hurafeliğin istilasına sebebiyle yıkıcı fikrî mezheplerin yayılmasıyla karşı karşıya kalmıştır.

İşte alimlerin olmaması, ilim meclislerin azalması, Müslümanların mescitleri ile cemiyetlerindeki aktif dinî halkaların zayıflaması sebebiyle cehalet, yaygın bir vaziyette Allah'ın dini üzerine galip gelmiş ve meclislerde, gazetelerde, dergilerde, radyo yayınlarında, Cuma hutbelerinde Resulullah (s.a.v) üzerine uydurulmuş hadisler ile ilgili olarak insanların işittikleri ve kaptıkları herşeyi kabul etmek onlara kolay gelmiştir.

Bu, büyük bir musibet olup tehlikeli bir kötülük olup dinden büyük bir bölümü yıkar, sapık mezheplerin yayılmasına göz yumar ve bu sapık mezheplerin, İslam'a bağlı bir çok kimsenin üzerinde kabul edilmesi ile etkin olmasını sağlar.

İşte uydurma hadisleri yaymak; insanların zihinlerindeki dinî öğretimi/kültürü zayıflatır, İslamî bilginin artmasını etkisiz kılar, İslam'a önceden ve sonradan giren müslümanların çoğunda var olan İslam'ın gerçek yönünü deforme eder.

İşte bu sapık kimseler, hak dini kendilerine bîr destek elde etmek, Resulullah (s.a.v)'in makamına iftira etmede bir vesile edinmek ve Allah'ın akıllara aydınlık verdiği, kalplere yerleştirdiği, insanları karanlıklardan nura çıkardığı temiz İslam diniyle alay etmede bir yöntem belirlemek için efendimiz Muhammed (s.a.v)'e nispet edilmiş bu yalan sözlere dayanmışlardır.

İlim adamlarının görevlerinden birisi de; insanlara, dinî kültür/öğretim yapısını,

dine sonradan giren yanlışlıklardan ayırmalarını, onların dilleri ile kalemlerini batıl olan şeylere delil getirmeleri ile batıl olan şeylere güvenmelerini engellemelerini, Peygamber (s.a.v)'in sözlerinde sahih olan aydınlatıcı bilgiyi elde etmelerini sağlamak için; bu tür uydurma hadislerin (neler olduğunu) açıklamaları, bu tür saçmalıklar ile sapıklıklara cevap vermeleri ve insanlara sahih ile uydurma arasındaki farkı belirtmeleridir. Doğrusu bu konuda büyük bir doğruluk payı vardır.

Aliyyu'1-Kârî (ö. 1014/1605)'nin, "el-Masnûa fi Ma'rifeti'l-Hadîsi'l-Mevdûa" adlı kitabına yazdığım önsözde şöyle demiştim:

"İlim öğrencisinden istenilen şeylerden birisi de; dikkati çoğaltmaları ve "Mevzuat" kitaplarını incelemeleridir. Çünkü "Mevzûât" kitaplarını gözden geçirmek; uydurma hadislerden korunmayı ve onlardan uzaklaştırmayı sağlar ve Resulullah (s.a.v)'den nakledilen hadislerin hepsini araştırmanın gerekliliği ile ilgili olarak kendisinde aşırı derecede araştırma gücü bulur.

Ayrıca araştırma ve inceleme tarzında bu tür bir aktif gözden geçirme; batıl, sahih, zayıf ile ilgili hadislerin arasını ayırma yeteneği, ilim öğrencisinin kendisinde meydana gelir. Bunda, büyük bir hayır vardır.

Hatta dikkatli, araştırmacı ilim öğrencisinin; "Mevzuat" kitaplarını dikkatli bir gözden geçirmeye devamlı bir şekilde ihtiyacı olup bu hadislerden uydurma olmayanı bilmeleri, uydurma olan hadislerle ilgili bilgi edinmeleri ve hakkında hata edilen bir hadisi, sabit yada sahih bir hadis olduğunu anlayıp hemen o hadisi düzeltmeleri gerekmektedir.

"Sahih hadisleri okumaya ve öğrenmeyi sağlamaya yönelik olarak "Mevzuat" kitaplarını gözden geçirmek; bu hadisleri kabul etmede sürekliliği sağlamak ve bu hadislerle delil getirmek kişi için en değerli öğretim aracı ile kurtuluş ve insanların bu tür hadisleri tanıma ile terk etmesinde kişi için incelemeyi gerektiren yardımcı bir durumdur. Çünkü bu durum, uydurma hadisleri, sahih hadisleri değiştirmeye yöneliktir. Bu ise bolca olup müslümanın, din ile dünya işinde ihtiyaç duyduğu her türlü sadakatiyle ilgilidir. Yüce Allah, ezelden beri hakkı batıla karşı korumuştur. Hamd, Allah içindir."

İbn Kayyim'in bu kitabı; makbul, kapsamlı ve bilgiyle dolu olup "Mevzuat" alanında yazılan kitapların en değerlisi, bilgi yönünden onların en kapsamlısı, hacim yönünden onların en küçüğü ve Sünnetle uğraşanlar için senedine bakmaksızın hadisi(n uydurma

olup olmadığını tanıma ile ilgili kuralların en bol olanıdır. İşte İbn Kayyim el-Cevziyye, bu kitabında, bu tür konulara genişçe bir şekilde yer vermiştir. Çünkü Sünneti yaymanın ve onu uydurma hadislerden korumak, en değerli bir mükafattır.

"Mevzuat" alanında yazılan kapsamlı küçük kitapların, kültürlü eğitim görmüş kimseler ile ilim öğrencilerinin ellerinde olmasını sağlama ile ilgili görüşümden dolayı Sünneti insanların arasında yaygınlaştırmanın ve kolay bir hale getirmenin doğru olduğunu gördüm. Çünkü bu durum; ilmî açılımları artırır ve insanların dilleri ile kalemlerini, Resulullah (s.a.v)'e karşı uydurulmuş hadislerden ayıklamaya yardım eder. Bu, önemli dinî bir görevdir.

Bu konuda İbn Kayyim'in bu kitabını ve ta'likini yaptığım Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605)'nin "el-Masnûa fî Ma'rifeti'l-Hadîsi'l-Mevdûa" adlı kitabını neşretmek suretiyle (bu iki kitabın) temel alınmasını umuyorum. Allah, bizi, bu kitapla faydalanmayı nasip eylesin. Çünkü Allah, başarının ve doğrunun yardımcısıdır.

Müellif İbn Kayyımın Biyografisi

O; imam, muhakkik, eşsiz, çok yönlü, parlak fikir sahibi, akıcı bir kabileyete sahip, açık itaatkar tatlı bir yazı üslubuna sahip, parlak aktif çarpıcı bir açıklama tarzına sahip, taşkın bir ruh haline sahip "İbn Kayyim el-Cevziyye" diye şöhret bulmuş olan Şeyh Şemseddîn Ebu Abdullah Muhammed İbn Ebu Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımeşkî el-Hanbelî (rh.a)'dir.

"İbn Kayyim el-Cevziyye" adıyla şöhret buldu. Babası, -Ferâiz/Miras Hukuku alanında meşhur bir alim idi bugün Dımeşk'teki el-Buzûriyye sokağında bulunan Cevziyye medresesinin kayyımı olduğu için "İbn Kayyim el-Cevziyye" diye tanındı.

Yalnız İbn Kayyim el-Cevziyye, İmam Ebu'l-Ferec İbnül-Cevzî değildir. Çünkü Ebu'l-Ferec İbnül-Cevzî, Bağdatlı olup ömür ve yaş bakımından İbn Kayyim el-Cevziyye'den daha önce yaşamıştır. Ayrıca Ebu'l-Ferec İbnül-Cevzî, 597/1200 yılında Bağdat'ta ölmüştür.

İbn Kayyim el-Cevziyye ise Dımeşkli olup Ebu'l-Ferec İbnül-Cevzî'den daha sonra yaşamıştır. Ayrıca İbn Kayyim el-Cevziyye, Dımeşk'te yaşamış ve orada ölmüştür.

Her ikisi de, Hanbelî mezhebine mensuptur.

Bazı insanların, bu ikisini birbirine karıştırdıklarını gördüğüm için, farklılık ve bilgilendirme açısından ikisi ile ilgili duruma dikkat çektim.

İbn Kayyim el-Cevziyye'nin biyografisi, kapsamlı bir şekilde büyük ciltler içerisinde geçmektedir. O; hayati, imamlığı, görüşleri, fetvaları, tek başına kaldığı görüşleri, öğrencileri, eserleri ve kendi zamanından günümüze kadar ilim adamlarının safları içerisindeki aktif fikir yapısı hususunda bu ciltlerin içerisinde kapsamlı bir çalışmayla çıkarmayı hak etmektedir. Çünkü İbn Kayyim el-Cevziyye, daha sonra gelen nesillerin uyduğu ve hocası Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (ö. 728/1327) nin nurundan yararlanan bir kimsedir.

Ben, onun biyografisi ile ilgili el verdiğince özet ifadeleri vermekle yetineceğim.

Derim ki:

İbn Kayyim el-Cevziyye, Dımeşk yakınlarında bulunan Havrân'a bağlı Zur'a köyünde 691/1291 yılında dünyaya geldi.

İlmi, bu diyardaki meşayih'ten öğrendi. Şihâb en-Nâblusî el-Âbir, Kadı Takıyuddîn b. Süleyman, İsa el-Mut'im, Ebu Bekr b. Abdu'd-Dâim, İsmâîl b. Mektûm, Fâtıma bint. Cevher ile daha birçoklarından hadis dinledi.

Arapçayı, Ebu'l-Feth ile Mecd et-Tûnusî'nin yanında okudu. Fıkhi/İslam Hukukunu ise, Mecd el-Harrânî'nin yanında okudu. Usûlü Fıkhi/İslam Hukuk Metodolojisini, Safiyy el-Hindî'den aldı. Ferâiz/Miras Hukuku ilmini ise babasından öğrendi. Bu ilimleri öğrenmede onun yanında güçlü bir el vardı.

Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (ö. 728/1327)'nin yanında da okudu. Hocası İbn Teymiyye, 712/1312 yılında Mısır'dan dönüp 728/1327 yılında ölünceye kadar onun yanında, (yaklaşık olarak) 16 yıl kaldı.

İbn Kayyim el-Cevziyye için bu durum; gençliğinin en güzel çağında, gücünün ve

hareketliliğinin zirvesinde olduğu, zihinsel yapısının tamamlandığı bir zamanda gerçekleşmişti. Çünkü Şam diyanna geldiğinde, 21 yaşında idi. Bu sırada Allah'ın bahsettiği mükemmel ilmî fitrî bir seviyeye, eşsiz güçlü bir hafızaya, ilmî problemleri çözmede ve bu ilmî problemlerdeki ihtilaf noktalarını kavramada ve bu ilmî meseleleri güzel bir şekilde tasnif etmede benzersiz bir kudrete sahip idi.

Şüphesiz ki, bu tür şeyler ve 16 yıl boyunca hocasının yanında kalması, onun bu ilmî durumunu iyice pekiştirip güçlendirdi. Çünkü İbn Kayyim el-Cevziyye; hocasının ilminden bolca faydalıyor ve bu bilginin nedenini araştırıyor, onun büyük zihinsel kabiliyeti ile algılama tarzını kavlıyor idi. Öyle ki hocasının durumunun lisanı, pek çok öğrencisi arasında onun öğrencisi olarak bilinen bir kimse idi. Zira o, hocasının kitaplarını düzenleyip ve onun ilmini yaydı.

Hocası son defa Dımeşk kalesine hapsedildiğinde, o da onunla birlikte, fakat ondan ayrı olarak hapsedildi. Bir çok sıkıntılara ve musibetlere karşılaşmasına rağmen hocasından ancak onun ölümünden sonra ondan ayrıldı. Allah, her ikisine de rahmet eylesin.

Daha hocası İbn Teymiyye, hayatta olup ölünceye kadar birçok kimse İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye'den ilim öğrendiler ve onun bilgisinden yararlandılar. Bunların içerisinde hocası İbn Teymiyye'den birlikte ilim öğrendiği arkadaşı İbn Receb'de vardı.

İbn Receb, Zeylu Tabâkâtî'l-Hânebile, 2/447-452'de İbn Kayyim el-Cevziyye'nin biyografisine geniş bir yer verip üstünlüklerinin nedenlerini, (nasıl) büyük bir imam olduğu ve çokça ibadet ettiğini anlattı ve onun; tefsir, hadis, fıkıh, usul, akaid, borçlar hukuku, üb, nahiv (dilbilgisi), Arapça, edebiyat, tasavvuf, ahlak, hukuk siistemi, kahramanlık/binicilik ve daha bir çok ilim alanında 50 kadar eserini -bilakis onun eserleri 100'e yaklaşmıştırsaydı.

Onun bir çok eseri basıldı. Onun bütün eserleri; geniş bir bilgiye sahip olması hasebiyle doğruluğa, büyük bir yeteneğe, eser verdiği ilimlerdeki imamlığının derinliğine delildir. Onun, bir ilim alanında yazdığı kitabı, ancak aynı ilim alanında eser veren kimseye nazaran açık bir üstünlüğü olduğunu görürsün. Doğrusu Allah, ilmi dilediği kimseye verir.

Hafız İbn Receb (İbn Kayyim hakkında) şöyle der:

Çeşitli ilim alanında gerçekten birçok eserler tasnif etmiştir. İlme, yazmaya, müzakere etmeye, yazılı eser vermeye ve (birçok) kitaba sahip olmaya karşı büyük bir sevgisi vardı. Birçok kimsenin sahip olamadığı kitapları elde ederdi. Vasıflanamayan birçok meseleyi yazdı. Sadriyye medresesinde eğitim verdi. Cevziyye medresesinde uzun bir müddet imamlık etti. 751/1350 yılının Receb ayının 13'ünde öldü. Allah ona rahmet eylesin.

Bu Kitabın Yazılma Sebebi Ve Yazılış Tarihi

İmam İbn Kayyım, bu kitabı "Senedine bakmaksızın bir kuralla uydurma hadisi tanımak mümkün müdür?" şeklinde soru soran kimseye cevap vermek için yazdı, İbn Kayyım, kendisine sorulan faydalı ve kapsamlı bu soruya hoşnut ve rahat bir şekilde karşılayıp bu soruya cevap olarak benzersiz ve şahane olan bu kitapta ele aldığı konulara geniş yer verdi.

İbn Kayyım, bu kitabı, ölümünden 3 yıl kadar önce yazdı. Çünkü 18. Bölümde;

Dünyanın ömrü yedi bin yıldır. Biz (şimdi) yedinci bin (yıl)dayız" şeklindeki uydurma hadîsi getirip daha sonra bunu.

Bu, en açık bir yalandır. Çünkü bu hadis sahih olsaydı, bizim zamanımızdan kıyamete kadar tam iki yüz elli bir yıl kaldığını herkes bilirdi" şeklindeki sözünüle tenkit etmesi, bunu göstermektedir.

Görüldüğü üzere bu ifade, bu kitabın yazılış yılını belirtmeyi ifade etmektedir.

İki soruya iki cevap vermek için bu kitapta ilavelerde bulundu.

Birinci Soru: Bu, kitabı yazmaya başladığı soru olup içerisinde dört mesele ile ilgili soru sorulmuştur:

Birinci Mesele: Misvakla kılınan namazın, misvaksız kılman namazdan 70 kat daha üstün olması.

İkinci Mesele: Cüveyriyye hadisinde geçen;

"Senden sonra dört kelime söyledim ki, bunlar, o günden sonra söylediklerinle tartılmış olsa, elbette onlarla denkleşirdi. Allah'ı; yarattıkları sayısınca, zatının rızasınca, arşının ağırlığına ve kelimelerinin sayısınca, hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim" (ifadenin, mücerret bir zikir olan "Subhânallâh"dan) kat kat üstün olması.

Üçüncü Mesele: *"İçerisinde, her ay tutulan üç gün oruç, bir ay tutulan oruç yerine geçer"* ifadesi geçen hadis.

Dördüncü Mesele: *"Kim çarşıya girip: Lâ ilahe illallâhu vahdehu lâ şerike leh. Lehu'l-Mülkü ve lehu'l-Hamdu yuhyî ve yumît. Ve Huve hayyun lâ yemût. Bıyedihi'1-hayr. Ve Huve alâ külli şey'in kadîr' (Allah'tan başka ilah yoktur. O, ortağı olmayan tektir. Mülk, O'nundur. Hamd, O'nadır. O, diriltir ve öldürür. Diridir, ölmez. Hayr, elindedir. Ve O, her şeye gücü yetendir) derse, Allah, ona; bir milyon sevab yazar, ondan bir milyon günah siler ve onu bir milyon derece yükseltir"* şeklinde geçen hadisin durumu.

İkinci Soru: Bu da, kitabı bitirdiği 50. Bölümde yer almaktadır.

Birinci Mesele: *"Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur"* hadisi hakkında; bu hadis, Mehdi ile Mehdi'nin sonradan ortaya çıkacağı hususundaki hadislerle nasıl birleştirilebilir? Bu hadislerin arasını birleştirmenin yolu nedir? Mehdi hakkında hadis var mıdır, yoksa yok mudur? Şeklinde soru soran kimsenin sorusudur.

Her zamanki adeti üzere, kendisine yöneltilen bu beş meseleye, kapsamlı ve doyurucu bir şekilde cevap vermiştir. Çünkü o, geriye hiçbir şey bırakmayacak şekilde, konuyu kapsamlı bir şekilde işlemeye çalışıyor.

Bu Kitabın Ashı

Hoş, hacimli ve bol bilgiye sahip olan bu kitap, "el-Menâru'1-Münîf fî's-Sahîh ve'z-Zaîf'tir.

İbn Kayyim, bu kitabında, Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (ö. 597/ 1200) 'nin "el-Mevzûât"

adlı kitabını özetlemiştir. Bu özetlemeyi de, güzel bir şekilde yapmış, 1000 sayfadan daha fazla olan bu kitaptaki temel bilgileri belirli sayfalarda kapsamlı bir şekilde işlemiş ve İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'nin, "Bu konudaki uydurma hadise delalet eden kurallar, genel kaideler ve işaretler" ekseninde naklettiği hadisler ile ilgili konuları özetlemiştir.

İbn Kayyim, İbnü'l-Cevzî (ö.597/1200)'nin "el-Mevzûât" adlı kitabı özetlediğini, bir açıklama ve işaretle bile olsa belirtmemiştir. Fakat bu iki kitabın arası karşılaştırıldığında, bu konuyu bilen bir kimse için bu en kolay bir bakışla ortaya çıkar. Bununla birlikte bazı bölümlerde İbnü'l-Cevzî'nin bu kitabının adı vermiş, bazen de onun "el-Mevzûât"taki sözünü hiçbir dayanak göstermeksizin harfi harfine nakletmiştir.

İster Ömer b. Bedr el-Mevsîlî (ö. 622/1225)'nin "el-Muğnî ani'l-Hıfz ve'l-Kîtâb, bî kavlihim: Lem yesihha şey'un fî hazâ'l-bâb" adında ^{2[2]} bu kitaba yaptığı muhtasar olsun veya ister "el-Kâms adlı kitabın yazarı Fîrûzâbâdî (ö. 817/1414)'nin "Sifru's-Saâdet" adlı kitabının ^{3[3]} sonunda bu kitaba yazdığı muhtasar olsun, İbn Kayyim'in bu muhtasarı, "el-Mevzûât"a yapılan muhtasarlardan en iyisidir. Bu iki kitabın, "el-Mevzûât"tan yaptığı alıntı, "el-Menâru'l-Münîf'in yaptığı alıntıdan kat kat daha fazladır. Fakat bu iki kitap ve bu iki kitabın yaptığı alıntılan eleştirme hususunda birçok müstakil kitaplar yazılmıştır.

İbn Kayyim'in kitabını, diğer iki kitaptan üstün tutulmasında garipsenecek bir durum yoktur. Çünkü İbn Kayyim'in hadisteki, ezberdeki, konuyla ilgili bilgileri ve ravileri bilmedeki imamlığı, çok derin ve çok güçlüdür. İşte bundan dolayıdır ki, "el-Mevzûât'tan yaptığı alıntılar, diğer iki kitabın yaptığı alıntılara nispetle daha azdır. Bununla birlikte bu iki kitabın yazarı, sünnet araştırmacıları için, hadisin senedine bakmaksızın uydurma hadisi tanımayı gösteren kuralları, genel kaideleri ve işaretleri kapsamlı bir şekildedir belirlemede doğruyu bulamamışlardır. İbn Kayyim ise, bu tür konularda doğruyu yakalamıştır.

Bu iki kitabın yazan, birçok konuda hükümlerin (Ahkâmın) batıl olduğunu belirtmekle yetinmişler. Dolayısıyla da bazı konularda doğruya isabet etmişler, birçok konuda ise hataya düşmüşlerdir.

^{2[2]} Bu kitap, 1342/1923 yılında Mısır'da basılmıştır.

^{3[3]} Bu kitap. Hindistan'da ve daha sonra da Mısır'da birkaç kez basılmıştır.

İbn Kayyim'de alıntılar yapmıştır. Onun, içerisinde sahih yada zayıf olan hadisleri istisna etmeksizin o konuda gelen her hadisin batıl olduğu ile ilgili verdiği hükmü bazı konularda genelleştirmiştir. Yalnız bazı konularda bazı hadisleri istisna etmiş, sonra da bunun dışındaki hadislerin uydurma olduğuna hükmetmiştir. Bununla birlikte onun istisna ettiği bu tür hadisler, tam değildir. Çünkü istisna ettiği hadislerin dışında, batıl olduğuna dair hüküm verdiği konularda da sahih, hasen ve zayıf hadis yer almaktadır. Kaynaklarının neler olduğu ve konuyla ilgili söz söyleyen imamların kimler olduğunu göstermek için emaneti yerine getirme ve Resulullah (s.a.v)'in sünnetini koruma mahiyetinde bunu, konuyla ilgili açıklama yaptığını yerlerde belirttim.

Hadisi geçersiz kılma ile ilgili bu hüküm, gerek bu kitabında ve gerekse de bunun dışındaki "Zâdu'I-Meâd" adlı büyük eseri gibi kitaplarında ve gerekse de diğer kitaplarında şu iki husustan biri ancak İbn Kayyim'de meydana gelmiştir:

Birincisi: Hadislerle ilgili konulardaki açıklamalarında mükemmel olan hafızasına dayanarak hadise hızlı bir şekilde uydurma hükmü vermesi. Halbuki hafıza, hafızların büyük bir kısmını yanıltmıştır.

İkincisi: Bazı durumlarda, Ukaylî (ö. 322/934) gibi kendisinden önce geçen kimselerin konuyla ilgili hadisi geçersiz kıldığına dair görüşe dayanması. Çünkü o, bir çok konularda; o konuda gelen her hadisin batıl olduğu ile ilgili verdiği hükmü genelleştirmiş, fakat verdiği bütün hükümlerde isabet edememiştir. Nitekim ileri gelen hadis hafızları, bununla ilgili gerekli uyarıda bulunmuşlardır.

İbn Kayyim'in bu kitabıyla ilgili hizmetimin ve müellifin dikkatsiz davrandığı konulardaki düzeltmelerimin, içerisinde yer alan sağlam ve anlaşılır alıntıların doğru olmasını umuyorum.

Kitabın Basımı İle İlgili Kronoloji

Bu kitap; hocalarımızın hocası allame Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî (ö. 1345/1926)'in, -Allah ona rahmet eylesin- "er-Risâletü'l-Mustatrafe li beyânı meşhûri

kütübî's-sünneti'l-müşerrefe" adlı yaradı ve kapsamlı eserinde bu kitaba dikkatleri çekinceye kadar kaybolmuş ve bilinmeyen bir kitap hüviyetinde idi.

Bu kitaba dikkat çekenlerden birisi de; "Dâru'l-Kütübi'l-Mısırî"nin el yazmaları bölümünün müdürü Fuad es-Seyyid'dir.

O, Almanya'ya yaptığı bir ziyarette, bazı Alman kütüphanelerinde bu kitabın el yazması nüshası olduğunu öğrendi. Dolayısıyla bu kitabın fotoğrafını çekip onu beraberinde Kahire'ye götürdü.

Ben, 1381/1961 yılında Kahire'ye ziyaret yapmıştım. Bu sırada arkadaşım olan Fuad es-Seyyid'i, "Dâru'l-Kütübi'l-Mısırî"deki yerinde ziyaret ettim. Ona, bu kitap ile ilgili bir şeyler bilip bilmediğini sordum. O da, bana, bu kitabın mevcut olduğunu belirtti. Daha sonra bana, bu kitabın, üstad Muhammed Hâmid el-Fıkî'nin tahkikiyle basılmış bir nüshasını verdi. Ben de ona teşekkür ettim. Ayrıca ilk önce bu kitabın mevcut olduğunu öğrenmemden dolayı, ikinci olarak ta bu kitabın basılmış olmasından dolayı Allah'a hamd ettim.

Üstad Fıkî, bu kitaba yaptığı tahkikte kitabın baskı tarihini belirtmemiştir. Fakat ben, bundan sonra, onun, bu kitabı; 1376/ 1956 yılının Safer ve Receb ayında "el-Hedyu'n-Nebevî" adlı derginin 21 cildinin 2-7 sayılarında bir cüz' halinde yayınladığını öğrendim.

Bu kitabın, ancak bundan sonra baskı tarihini öğrenmiş oldum. Çünkü Üstad Fıkî, bu kitabı, ilk önce bir dergide yayınlamış, daha sonra bu kitabı ondan çıkarıp müstakil bir kitap halinde bastırmıştı. Dolayısıyla ben, bu kitabın, yazıldığı gibi tahkik edildiğini zannediyorum. Çünkü Üstad Fıkî'ni tahkik ettiği nüsha, bir çok çarpıtmalarla ve yanlışlıklarla doludur!.

Ben 1362/1943 yılında hocamız alame muhaddis tarihçi araştırmacı edebiyatçı üstad şeyh Râğıb et-Tabbâh (rh.a)'in huzurunda, allme şeyh Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605)'nin "el-Mevzûâ-tu'l-Kübrâ" adıyla bilinen kitabını okumuştum. Aliyyu'l-Kârî, İn Kayyim'in bu kitabını; kitabının sonunda, İbn Kayyim'i kendisinden nakilde bulunduğu kitabının ismini belirtmeksizin sadece İbn Kayyim'e nispet etmek suretiyle bir araya getirdiği bölümler içerisinde özetleyerek getirmiştir.

Bu kitabı -bildiğim kadarıyla bu kitabın kütüphanelerde bir el yazması yok- yayınlamaya karar verdiğimde, Aİyyu'1-Kârî (ö. 1014/1605)'nin, bu kitabı, söz konusu kitabında getirdiğiyle karşılaştım. Bu, güvenilir bir el yazması nüshası seviyesinde olup (Üstad Fıkî'nin tahkikiyle) basılmış olan kitaptaki çarpıtmaların ve hataların büyük bir bölümünü bana gösteriyordu. Geriye kalan diğer hataları ise; büyük bir çabayla ve İbn Kayyim'in başvurduğu ve nakilde bulunduğu bilinen muhtemel kaynaklardan bulup düzelttim. Bu kaynakların en önde olanı da; İbnü'l-Cevzî (ö. ö. 597/1200)'nin "el-Mevzûât" adlı kitabıdır.

(Üstad Fıkî'nin tahkikiyle) basılmış olan kitap ile Aliyyu'1-Kârî (ö. 1014/1605)'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ" adlı kitap arasında birbirine yakın hatalar olduğunu gördüm.

Dolayısıyla bu hataların; kitabın bazı eski nüshalarından kaynaklandığını ve bu hataların, daha sonra bu asıl nüshalardan alıntı yapılan kitaplarda devam ettiğini fark ettim.

Kitabın İsmi Hakkında Bir Kaç Söz

Bu kitap, Üstad Muhammed Hâmid el-Fıkî'nin baskısında sadece "el-Menâr" ismiyle belirtilmiştir. Üstad Fıkî, bu kitaba, bir önsöz ve kitabı yada kitabın ismini tanıtan hiçbir şey yazmamıştır. Sadece İmam İbn Kayyim'in "el-Menâr" adlı kitabı şeklinde gelmiş, ayrıca kitabın ismi konusunda müellifin sözünün baş kısmı ile kitabı tanıtacak mahiyette bir önsöz de koymamıştır.

Kitabın basıldığını öğrenmeden önce de kitabının isminin "el-Menârü'1-Münîf fî's-Sahîh ve'z-Zaîf" olduğunu biliyordum. Bu ismi, nakilde bulunduğum bazı kitaplardan ezberlemiştim. İçerisinde bu kitabın ismini gördüğüm bu kitaplardan bazısının ismi şimdi aklımdan gitti.

Aklıma gelen bu kitaplardan birisi; Hafız Suyûtî (ö. 911/ 1505)'in "el-Hâvi li'1-Fetâvâ" adlı kitabıdır. Suyûtî, bu kitabının sonunda 2/573-575'de yer alan "el-Evc fî

haberi Üc" adlı bölümde; İbn Kayyim'in 18. Bölümde Üc b. Unuk ile ilgili naklettiği hadisın tamamını belirttiği bu kitabından nakilde bulunmuş ve bu kitabın adının, "el-Menâru'l-Münîf fî's-Sahîh ve'z-Zaîf" olduğunu kaydetmiştir.

Yine bu kitapta nakilde bulunan ve bu ismi belirtenlerden birisi de; âlame muhakkik Muharnmed b. Ahmed es-Seffârînî el-Hanbelî (ö. 1188/1774)'dir. İbn Ahmed es-Seffârînî el-Hanbelî,

İbn Kayyim ile hocası İbn Teymiyye (ö. 728/1327)'nin kitaplarından alıntı yapmıştır. Bu kitapların ismi, bazı meseleleri anlattığı onun "Süveydâ" adil kitabında geçmektedir. Bu değerli iki imamdan birini sözünü belirttiği konulara delil ve şahid olarak getirmiştir.

İmam Ahmed (ö. 241/795)'in "Şerhu Sülâsiyyât" adlı kitabına "Nefesâtu sadrî'l-mukmed ve kurrete aynî'l-mus'ad li-şerhi sülâsiyyâtî'l-Müsned" şeklinde yaptığı şerhin 1/624'de ^{4[4]} İbn Kayyim'in 18. Bölümde; dünyanın ömrü ile ilgili hadisın tamamını hususunda belirttiği sözünü kaydedip bu kitabın İsmının "el-Menâru'l-Münîf" olduğunu belirtmiş ve alimlerin adeti üzere, kitabın tam ismini değil de sadece baş kısmını belirtmekle yetinmiştir.

İbn Kayyim'in bu kitabının tam ismini; Şeyh Ebu'1-Feth el-Müfîd el-Buhârî, "Kenzu'l-Ahyâr ve Meâdini'1-Âsâr ve'l-Envâr" adlı kitabında ^{5[5]} ve Allame İsmâîl Pâşâ el-Bağdâdî ise "Hediyetu'l-Ârifîn Esmâî'l-Müellifîn", 2/159'da belirtmiştir. Müelif, bu kitabında, İbn Kayyim'in biyografisine yer vermiş olup onun kitaplarından bolca ifadeler nakletmiş ve bu ifadelerin içerisinde bu kitabın ismini "el-Menâru'1-Münîf fî's-Sahîh ve'z-Zaîf" şeklinde kaydetmiştir.

Bu Kitaptaki Uygulamam Hakkında Bir Kaç Söz

^{4[4]} Değerli dostum üstad Züheyr eş-Şâvîs, allame es-Seffârînî'nin yazdığı bu kitabı, el-Mektebetu'l-İslâmiyye yayınevinde neşretmek suretiyle bu ifadenin doğruluğunu bana göstermiştir.

^{5[5]} Değerli dostum üstad Ahmed Ubeyd, bu ifadenin doğruluğunu bana sundu.

Allame Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605), "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ" adıyla bilinen kitabının sonunda İbn Kayyim'in bu kitabına yaptığı özetle karşılaştım. Yine müellif İbn Kayyim'in nakilde bulunduğu ve İbn Kayyim'in bu kitabından alıntı yapan kitaplardan bilinen muhtemel ifadeleri gücüm yettiği kadarıyla karşılaştırdım. Nitekim bununla ilgili açıklama daha önce geçmişti.

Kitabın genel muhtevasını kolaylaştırmak için kitapta geçen bölümleri, hadisleri ve rivayetleri peşpeşe rakamlandırımdı. Kur'an ayetlerinin surelerde geçtiği yerleri gösterdim. Müellifin delil olarak getirdiği hadisleri ve uydurma olduğu kesin olarak bilinmeyen hadisler hakkında söylediği sözlerin tahririni yaptım. Bu hadislerin kaynaklarını gösterdim.

Müellifin ihtisar ettiği ve bir kısmını zikrettiği hadislere, tamamlayıcı mahiyette, uydurma olup olmadıklarına işaret ettim. Yine araştırma yapan kimselere kolaylık olsun diye, tamamıyla rivayet ettiği hadisin geçtiği kitapların neler olduğunu da belirttim. Kitapta geçen bazı kelimelerle ilgili kuralları açıkladım. Az bir kısmı hariç orijinal nüshada bulunan bütün çarpıtmalarla ilgili uyarılan atladım. Çünkü bütün bu çarpıtmalara dikkat çekmek, faydasız bir şekilde kitabı dipnotlarla doldurulmuş olur ki bu da kitaba ağır gelirdi. Bununla birlikte kitabı düzenleme hususunda konuyla ilgili açıklamalarda bulundum. Bunun sevabının, Allah katında olduğuna inanıyorum.

Kitapta geçen bazı hadisleri düzelttim. Müellifin, içerisinde bir mükafaat yada iki mükafaat elde etme ile ilgili gördüğüm ifadelerini tenkit ettim. Geçersiz gördüğü yada uydurma olduğuna hükmettiği hadisleri düzelttim. Çünkü alimler, bu tür bazı hadislerin; sahih yada hasen veya zayıf olduğuna hükmetmişlerdir.

Allame Aliyyu'l-Kârî (ö.1014/1605)'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonunda bir çok yerde müellif İbn Kayyim'i tenkit ettiğini gördüm. Fakat ben, bundan daha fazla itiraz edilecek hususlar bulup bu kitapta o tür itirazlara dikkat çektim. Ayrıca bu kitabın maksatlarını tamamlamak, faydalarını artırmak, özel ve genel herkesin faydalanmasını sağlamak ve kitabı kolayca anlaşılabilen bir öğretim aracı yapmak için kitaba gerekli açıklamalarda yaptım.

En kolay bir bakışla kendisinden faydalanmayı kolaylaştırmak amacıyla kitabın sonuna, kitapta geçen; ayetler, kitaplar, özel isimler, yerler, kaynaklar, bölüm başlıkları,

rivayetler ve hadisler ile ilgili indeks koydum.

Terimsel Manadaki Bazı Lafızlarla İlgili Bir Kaç Söz

Terimsel manadaki bazı lafızlarla ilgili olarak burada bazı uyarılarda bulunmak gerekmektedir:

Gerek müellif ve gerekse de bir çok alim, yazdıkları kitaplarda; uydurma hadisler hakkında ve uydurmacı, zayıf ile metruk kimselerin biyografisi hususunda bazı şeyler söylemişlerdir.

Bir hadis hakkında; "sahih görülmemiştir" yada "sahih değildir" veya "sabit görülmemiştir" yada "sabit değildir" ve buna benzer ifadeler kullandıkları zaman, bununla; ancak hadisin uydurma ve batıl olup hiçbir şekilde sahih olmakla vasıflanamayacağını kast etmişlerdir.

Ahkam hadisleri ile ilgili kitaplarda geçen bir hadis hakkında; "sahih değildir" ifadesini kullandıkları zaman, bununla; ancak terimsel anlamdaki sahihliği geçersiz kılmayı kast etmişlerdir. Bu ifade; bu konuda hasen yada zayıf hadis olmadığını göstermez. Çünkü bu durumda hadisin, hasen yada zayıf olması mümkündür.

Bu önemli farkı, Ayyu'1-Kârî (ö. 1014/1605)'nin, "el-Masnûa fî Ma'rifetî'l-Hadisî'l-Mevdûa", s. 10-15'de irdelemek suretiyle açıklamaya çalıştım. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

Son olarak:

İşte bu, okuyucunun da gördüğü üzere, cılız bir çalışmadır. Bunun, kendisiyle faydalanan kimselere salih bir çağrı olması için çalıştım.

Bu kitaba ve diğer bir çok kitaba yaptığım hizmetlerimden dolayı amelimin kabul edilmesi, niyetimin salih olması, Kitap ile Sünnete olan katkı ve din ile amelin yayılması için güzel bir başarı sağlamada bana cömer davranmasını; dinimizi, imanımızı, ailemizi, hanımlarımızı, oğullarımızı, kızlarımızı, neslimizi korumasını ve O'na itaat etme ile

O'nun rızasını kazanma hususunda hepimizi başarılı kullarından kılmasını yüce Allah'tan diliyorum.

Sözümü, İmam İbn Kayyim el-Cevziyye'nin şu çağrısıyla bitiriyorum:

"Allahım! Seni haber veren lisanıma, Senin varlığını gösteren ilimlere bakan gözlerime, Sana hizmet etmek için yürüyen ayaklarıma, Peygamberinin hadislerini yazarı ellerime azab etme!

İzzetinle beni cehennem ateşine sokma. Çünkü cehennem halkı, benim, senin dinini korumaya çalıştığımı bilir."

Allahım! Amin.

Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salat ve Selam, efendimiz ve önderimiz Muhammed (s.a.v)'in üzerine, aile halkının ve sahabilerinin üzerine olsun.

Abdulfettâh Ebu Gudde

12 Recep 1389/1969 Pazar Günü Riyad

Uydurma Hadis Üzerine

1. Mevzu' (Uydurma) Kelimesinin Sözlük Ve Terim Anlamı:

Hadis Usûlü kitapları, uydurma (mevzu) hadisin izahına çoğunlukla "Mevzu" kelimesini, sözlük ve terim bakımından tanıtarak başlarlar.

Hadisçilerin ıstılahında, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ağzından uydurulan ve iftira edilerek ona nisbet edilen söz mânasında mecazî olarak kullanılan "Mevzu" ifadesi, Muhtelak" (icat edilmiş) ve "Masnû uydurulmuş) kelimeleriyle izah edilmektedir.

Ashâb-ı Kirama ve daha sonraki kimselere aitmiş gibi gösterilen birtakım sözler de

"mevzu" kelimesinin kapsamına girmektedir.

Yalnız mevzu kelimesi, mutlak olarak kullanıldığı zaman Hz. Peygamber (s.a.v) adına uydurulan sözleri ifâde etmektedir.

Başkaları hakkında uydurulmuş sözler için de çoğu zaman "*bu falan adına uydurulmuş*" ifâdesi kullanılmaktadır.

Hadis çeşitleri arasında, mevzu hadîsin, müstakil bir yeri olup olmadığı da söz konusu edilmiştir. İbnu's-Salâh (ö. 643/ 1245), onun, "zayıf hadislerin en fenası" olduğunu söylemiş, daha sonraki hadisçiler de bunu aşağı yukarı benimsemişlerdir. Yalnız San'ânî (ö. 1182/1768), Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadisleriyle hiçbir ilgisi bulunmayan uydurma hadis hakkında böyle bir ifade kullanılmasını yadırgamış ve onu zayıf hadislerin en fenası sayabilmek için en azından ikisi arasında bir münasebet bulmak gerekeceğini söylemiştir.

Bu husustaki açıklamasıyla meseleyi açıklığa kavuşturan Safevî (ö,18/1512)'de diyor ki:

"Uydurma sözleri hadis sananların yanlış kanaatlerine bakarak onlara hadîs" denmiştir veya sözlük mânasına itibar edilmiştir. Diğer taraftan mevzu hadislerin zayıf hadisin bölümlerinden sayılması da böyledir; yoksa bu uydurmaların söz olarak hiçbir değeri yoktur."

Usûl-u hadis kitabı yazan birçok müellifin temas etmemesine, rağmen, bazıları mevzu hadîs ile zayıf hadîs arasında bir de "matrûh hadis" adıyla yeni bir çeşit daha kabul etmişlerdir. Böylece hadis diye uydurulmuş sözlerin son derece seviyesiz olup, Peygamber sözüyle hiçbir ilgisi bulunmadığı iyice gösterilmek istenmiştir. ^{6[6]}

2. Hadis Uydurma Hareketi Ve Sebepleri

Hadis uydurma işinin ne zaman başladığı meselesi, hadis ilmiyle meşgul olan bâzı

^{6[6]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank. 1984, s. 19-21

âlimler arasında ihtilâf konusu olmuştur. Bu husustaki görüşler şunlardır:

1. Uydurma Hadis Hareketinin, Hz. Peygamber (s.a.v) Zamanında Başladığı Görüşü:

Hz. Peygamber (s.a.v) henüz hayatta iken, Medine civarındaki bir kabile halkını, Rasûlullah tarafından tâyin edilmiş bir memur olduğunu söyleyerek aldatmak isteyen şahsın durumunu ele alan ve hadîs uydurma faaliyetinin bu suretle başlamış olduğunu söyleyen İbn Hazm (ö. 456/1063), Ahmed Emin (ö. 1374/ 1954), Sıddiki, Ebu Zchv ve Edlebî gibi müellifler vardır. ^{7[7]}

Bu görüşte olan kimseler, "*men kezebe*" hadisini kendilerine dayanak almakta ve bunun, -hadisin bazı geliş yollarında da geçtiği üzere Resulullah (s.a.v) zamanında uydurulan hadis sebebiyle söylendiğini ileri sürmektedirler. ^{8[8]}

2. Hadis Uydurma Faaliyetinin Çok Sonraları Başladığı Görüşü:

a. Hz. Osman'ın Hilafetinin İkinci Döneminde Başladığı Görüşü:

Ekrem Ziya el-Umerî, uydurma hadis faaliyetlerinin, Hz. Osman'ın hilafetinin ikinci döneminde 29/650-35/655 yılları arasında başladığını söylemektedir. Çünkü bu dönemde büyük karışıklıklar meydana gelmiş, fitne alevlenmiş, insanların bir kısmı Hz. Osman'a karşı cephe almıştır.

el-Umerî, Hz. Osman'ın bu döneminde hadis uydurulduğuna dair rivayetler

^{7[7]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank. 1984, s. 23; Enbiya Yıldırım, Hadis Problemleri, Rağbet Yayınları, İkinci Baskı, İst. 2001, s. 14

^{8[8]} Enbiya Yıldırım, Hadis Problemleri, Rağbet Yayınları, İkinci Baskı, İst. 2001, s. 15

olduğunu belirtmiştir.

b. Hadis Uydurma Faaliyetinin H. 40/660'da Başladığı Görüşü:

Bazı alimler, hadis uydurma faaliyetinin başlangıcı olarak h. 40/660'ı göstermişlerdir.

Örneğin, Accâc el-Hatîb, fitnelerle ilgili genel bilgileri arz ettikten sonra, hadis uydurma faaliyetinin ilk asrın ilk yarısından bir müddet önce başladığını belirtirken, Sıbâî ise sünnetin safiyetini koruduğu dönemin son bulduğu ve uydurma hadis faaliyetlerinin başladığı yılın h. 40/660 olduğuna işaret etmiştir. A'zamî'de, uydurma hadis faaliyetinin daha ziyade h. 40/660'lı yıllarda başladığını söyler. Ebu Guddede, hadis uydurma faaliyetinin başlangıcını h. 40/660 yılı olarak gösterir ve uydurma hadis faaliyetinin Hz. Osman'ın şehadetiyle ortaya çıkan fitneden zuhur ettiğini belirtir. Ebu Şehbe'de, hadis uydurma faaliyetinin h. 40/660 yılı civarında başladığını belirtir.

Görüldüğü üzere h. 40/660 yılını başlangıç olarak verenlerin bir kısmı, kesin olarak bu tarihten itibaren başladığını söylerken, bir kısmı da Hz. Osman dönemindeki fitne devrinde çok az hadis uydurulduğunu ancak işin asıl boyutunun h. 40/660'da arttığını ifade ederler.

c. Hadis Uydurma Faaliyetinin H. 41/661'de Başladığı Görüşü:

Ebu Zehv'in, hadis uydurma faaliyetinin Resulullah (s.a.v) zamanında belirtmesinin yanı sıra Hz. Osman zamanında İbn Sebe taraftarlarınca hadis uydurulduğunu ve bunların fitne ateşini yaktığını, halifenin katline karar varan karışıklıklara neden olduğunu belirtir. Daha sonra Hz. Ali'nin hilafeti ele aldığını, onunla Muaviye arasında olanların çoğunu, insanların Şiî, Haricî ve bunların dışında kalan cumhur şeklinde gruplara ayrıldıklarını belirtir.

İşte bu noktada Resulullah (s.a.v) adına yalan uydurma olayının net olarak ortaya çıktığını belirterek h. 41/661 yılını uydurma rivayetin başlangıcı olarak kabul ettiklerini söyler. Bunun ise hadis uydurmanın açıkça ortaya çıktığı tarih olduğunu belirtir.

d. Hadis Uydurma Faaliyetinin Birinci Asrın Son Üçte Birlik Döneminde Başladığı Görüşü:

Hadis uydurma faaliyetinin ne zaman başladığını genişçe işleyen Fellâte, bunun, birinci asrın son üçte birlik diliminde yani h. 66/685'den sonra başladığını ve delillerin, bu faaliyetin bu dönemde ortaya çıktığını gösterdiğini söyler. Bundan önceki karışıklıkların ise yalan hadis uydurma döneminin bir çeşit "hazırlık şaması" olduğunu belirtip bu karışıklıkları şu şekilde sıralar:

1. Ashabın tenkit edilmeye başlanması.
2. Bazılarının, halkı, imamlara ve halifelere karşı kışkırtması.
3. Hz. Osman ile Hz. Ali'nin şehid edilmesi.
4. Müslümanların gruplara bölünmesi.
5. Bazı insanların, kabul ettikleri görüşlere ilgi gösterilmesi için sahabe adını kullanarak yalanlar uydurması.

Sonuç olarak; eldeki bilgilere baktığımızda, bazılarınca h. 40/660-41/661 yılları hadis uydurma faaliyetinin başlangıcı olarak kabul edilmesine rağmen, h. 34/654/-35/655 tarihleri bizlere daha ma'kul gelmektedir. Çünkü bu tarihler, fitnenin patlak verdiği yıllardır. Fitnenin hazırlık safhası diyebileceğimiz Hz. Osman'ın hilafetinin ikinci döneminde, özellikle İbn Sebe'nin hadis uydurma faaliyetlerinde bulunduğu söylenebilir.

Ancak, onun hadis uydurma faaliyetini insanların Mısır'dan Medine'ye yürümesi dönemine yakın bir zamana hasretmek makul olacaktır. Zira bu zatin hadis uydurmaya daha baştan başladığı kabul edilecek olursa, fazla karışıklıkların olmadığı Hz. Osman'ın hilafetinin ikinci diliminin (29-35 yılları) ilk yıllarında böyle bir şeye tevessül etmesi

durumunda bunun ashaba intikal edeceği, çeşitli bölgelere dağılmış sahâbîlerin onu engelleyeceği aşıkardır. Bu sebeple karışıklıkların arttığı son yıllar hadis uydurmaya daha münasip görünmektedir.

Kaynaklar onun faaliyetlerini hızlandırmasını ve insanların etrafında toplanmasını Mısır'a gittiği dönem olarak gösterirler, çünkü daha önce dolaştığı bölgelerde başarılı olamamıştı. Mısır'a yerleşmesi ise Hz. Osman'ın hilafetinin son yıllarına tekabül etmektedir. Mısır'daki insanları birden Hz. Osman'a karşı ayaklandıramayacağı da düşünülürse, bunu son iki yıla tahsis etmek en uygunu gözükmektedir.

San'a'lı bir yahudi olan Abdullah b. Sebe'nin bu dönemde hadis uydurduğunu gösteren en güzel delil; Hz. Ali'nin, Rasûlullah tarafından vasî ilan edildiğini iddia etmesidir. Taberî'nin (ö. 310/922) verdiği bilgiye göre; bu zat, Hz. Osman zamanında zahiren Müslüman olmuş, daha sonra İslam beldelerinde dolaşarak inananları ifsad etmeye gayret etmiştir. İlk önce Hicaz, Basra, Küfe, Şam bölgelerinde dolaşmış, Şam'daki fesadlarında başarılı olamayıp buradan kovulunca Mısır'a yerleşmiştir. Burada, Hz. Peygamberin dünyaya dönmeye Hz. İsa'dan daha layık olduğunu yaymışır. İnsanlar ona inanmışlar ve yaydığı görüşleri sağda solda konuşmaya başlamışlardır. Bunun ardından, Hz. Ali'nin Rasûlullah tarafından vasî tayin edildiğini yaymıştır.

Ardından da Hz. Osman'ın hilafeti gasp ettiğini ortaya atmış ve halkı Hz. Osman'a ve valilerine karşı kışkırtmıştır. Bu olayların olduğu tarih h. 34-35'tir. Hz. Peygamberin geri döneceği inancını ve Hz. Ali'nin Rasûlullah tarafından vasî ilan edildiği yalanını ortaya atan İbn Sebe'nin bu dönemde hadis uydurduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda İbn Sebe'nin bu faaliyetlerine 35'den sonra, Hz. Ali döneminde de devam ettiği zikredilmektedir: Hz. Ali minberde iken Museyyeb b. Necbe, İbn Sebe'yi yaka paça halifenin huzuruna getirir. Hz. Ali ne yaptığını sorunca, "Allah ve Rasûlü adına yalan söylüyor" cevabını verir.

İbn Şîrîn (ö. 110/728)'in yukarıda zikredilen "önceleri isnad sormuyorlardı, ne zaman ki (Hz. Osman'ın katliyle neticelenen) fitne zuhur etti, bize ravilerinizin isimlerini söyleyin' demeye başladılar. Böylece ehl-i sünnet olanlara bakılıp hadisleri alınır, ehl-i bidat olanlara bakılıp hadisleri alınmaz oldu" sözü, o dönemde hadis uydurma işinin ortaya çıktığını, uydurma faaliyetinde bulunulduğunu, bunun da insanları hadis alırken

temkinli davranmaya mecbur ettiğini göstermektedir. Ayrıca yine yukanda geçen, İbn Abbas'ın, "insanlar ne zaman ki hırçın develerle uysal develere binmeye başladı, sadece tanıdığımız kimselerden hadis alır olduk" sözü de, aynı endişe ile söylenmiş bir serzenîştir.

İbn Sebe' yanında hadis uydurma faaliyetinin h. 40'a varmadan başladığını gösteren başka deliller de vardır:

Hz. Ali'nin Sıffîn savaşında (36/657) söylediği söz bunlardan birisidir:

Allah belalarını versin! Güzelim topluluğu karaladılar, (r.a.) sülullah'ın o güzelim hadislerini ifsad ettiler." Ayrıca gerek Hz. Ali'yi ve gerekse Hz. Muâviye'yi desteklemek için uydurulan hadislerin en azından bir kısmının, Sıffîn savaşının ardından ortaya çıkmış olabileceği de ihtimal dışı tutulmamalıdır.

Yine tâbiûnun büyüklerinden Ribî b. Hirâş'ın (ö. 101/719), Hz. Ali'nin hutbesinde, Rasûlullah'ın kendisi adına yalan uydurulmasından men eden hadisi naklettiğini söylemesi, uydurma faaliyetinin o hengâmeli dönemde var olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, uydurma faaliyetinin h. 34-35 yıllarında başladığını söyleyebiliriz.
9[9]

Ayrıca genel olarak hadis uydurulma faaliyetinin Hz. Peygamber (s.a.v)'den sonra başladığını eden bu kimselerin; Hz. Peygamber zamanında hadis uydurulmaya başlandığını kabul ettikleri takdirde, sahabîlerin töhmet altında bırakılmış olacağı endişesini taşıdıkları dikkati çekmektedir. 10[10]

3. Hadîs Uydurmanın Sebepleri:

Kim olursa olsun hadis uyduranları bu kötü işi yapmaya sevkeden bazı sebepler

^{9[9]} Enbiya Yıldırım, Hadis Problemleri, Rağbet Yayınları, İkinci Baskı, İst. 2001, s. 14-34

^{10[10]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank. 1984, s. 23

vardır. Bunlara "esbâbu 1-vaz'" denir. Hadis uydurma sebeplerinin belli başlıları şunlardır:

1. İslâm Düşmanlığı:

Hız. Peygamber (s.a.v)'in Medine'ye hicretinden sonra kurulan İslâm Devleti kısa bir zamanda çok güçlenmişti. Bu devlet onun vefatı üzerinden çok geçmeden bulun Arabistanı kapladığı gibi İran ve Horasan içlerine kadar yayıldı. Yıkılan imparatorluklar, devrilen saltanatlar, bozulan menfaatlar kısa bîr süre sonra İslâm düşmanlığına döndü. Öte yandan İslamiyeti yıkamayanlar, kuvvetlenmesine engel olamadıkları gibi onu içinden yıkmak için inanç esaslarına fesad sokmak; böylece, İslâm birliğini parçalamak yoluna gittiler. Çoğu müslüman olmuş gibi görünerek bir çok yabana fikir ve hurafeleri hadis kılığında İslâm Dini'ne soktular.

2. Fırka, Mezhep, Kabile, Dil Yada Beldeyi Veya Mezhep İmamlarını Savunma İsteği:

Hız. Osman'ın şehid edilmesinden sonra ortaya çıkan çeşitli fırkalar, fikirlerin yayabilmek için iki kaynağa başvurdular:

Kur'ân-ı Kerim ve hadisler... Yaptıkları iş şöyleydi:

Kur'ân-ı Kerim'i kendi fikirleri doğrultusunda te'vil etmek; görüşlerini destekleyen hadisleri yaymak; görüşlerine uymayan hadisleri zoraki te'vil etmek; Nihayet fikirlerine uygun hadis yoksa uydurmak... Tevbe etmiş bir ihtiyar haricinin şu sözü bunu gösterir:

"Dininizi kimlerden aldığınıza dikkat edin, çünkü biz bir şey istedik mi onu hadis şekline koyuverirdik. ^{11[11]}

^{11[11]} Mevzuat, 1/38; Beykûniyye, 172

3. İslâm Dini'ne Hizmet Etme Arzusu:

Müslümanları iyiye, doğruya, güzele yöneltmek; kötülüklerden uzaklaştırmak, böylece güya İslâm'a hizmet etmiş olmak için binlerce hadis uydurulmuştur. Amellerin faziletlerine, Kur'ân okumaya, nafie ibadete teşvik maksadıyla uydurulan sözler bu konuda tipik örnekler verir. Bir tanesini görmek yeterli bilgi verecektir.

"Her kim pazartesi günü dört rekât namaz kılar ve her rekatta Fatiha, Ayetu'l kursî, Kul huvallahu ahad, Kul e'ûzu bi'rabbî'l felak, kul e'ûzu bi'rabbî'n-nâs'ı birer defa okur; selam verdiğinde on defa istiğfar eder; on defa da salavât getirirse, bütün günahları affolunur. Allah Te'âlâ ona Cennette beyaz inciden yapılmış on odalı bir köşk verir. Her odanın uzunluğu ve genişliği üçer bin arşındır. Birinci oda beyaz gümüşten, ikincisi altından, üçüncüsü inciden, dördüncüsü zümrütten, beşincisi zebercetten, altıncısı iri incilerden, yedincisi parlayan bîr nurdandır. Odaların kapıları amberden yapılmış olup her kapının önünde zaferandan bin tane örtü vardır. Her odada kâfurdan yapılmış bir karyola: her karyolanın üzerinde bin yatak vardır."

Bu maksatla hadis uyduranlar, gariptir ki, Müslümanlara hizmet ettikleri inanç içindeydiler. Böyleleri yaptıkları işi mazur göstermek için de. Hz. Peygamber aleyhine, ona isnad ederek yalan uydurduklarını değil, lehine yalan söylediklerini iddia ediyorlardı.

4. Şahsî Menfaat Kaygısı:

Vaizlerin cami ve mesddlerde yaptıkları va'zları daha tesirli bir hale getirmek için baş vurdukları yollardan birisi halkı heyecanlandıracak hadisler uydurmaktır. Böyleleri halka hitaplarında onların dini duygularını ve heyecanlarını kabartarak dine karşı ilgilerini artırmak gayesi güderler. İçlerinde bu yolla meşhur olup şöhret ve servet elde etmek peşinde olanlar da vardır. Bunlara, kıssacı anlamında "kassâs" denilir. Çoğulu,

kussas gelir. Kıssacı va'izlerden birinin meşhur iki muhaddis, Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Ma'in ile olan macerası bu konuda önemli bir misal teşkil eder, Özellikle halkın dinî duygularını istismar ederek dünyalık elde etmek uğruna hadis uyduranların halini çok güzel belirten meşhur olay Kussas başlığı altında nakledilmiştir.

5. Halife ve Emirlere Yaklaşmak Arzusu:

Kendisine bir çıkar sağlamak ümidiyle meşhur veya zengin adamlara yaklaşan onların arzularına göre hareket edenler her devirde bulunur. Hadis uydurmaya başlanmasından itibaren müslümanlar arasında da böyleleri çıkmıştır. Halife veya emirlerin heveslerine göre fetva verenler, gerektiğinde hadis uydurmaktan çekinmemişlerdir. Bu konuda Gıyâs b. İbrahim'in sahtekârlığı çok meşhurdur. Gıyâs bir gün Halife Mehdînin yanına girer. Onun güvercin yarıştırdığını görünce, hemen Hz. Peygamber'e kadar ulaşan bir sened söyler ve arkasından Peygamberimizin *"Ok, deve, at ve kuş yarışlarından başkası için ödül alması helâl olmaz"* dediğini rivayet eder. Mehdî, Gıyâs'a hemen on bin dirhem verir, fakat hadisin aslında olmayan "kuş" kısmını uydurduğunu anlayınca *"Senin şu kafan yok mu? O bir yalancı kafasıdır!"* diyerek huzurundan kovar. Hadis uydurmaya sebep oldukları için de güvercinleri kestirir.

İslâm Tarihi'nin ilk devirlerinde başlayan hadis uydurma hareketi muhaddisleri hadis uyduranlarla mücadele etmek zorunda bırakmıştır. Kasten yahut bilmede yada iyilik yapıyorum düşüncesiyle uydurma söyleri hadis diye yayanlara karşı ciddî bir mücadele verilmiştir. Bu mücadele aynı zamanda Hz. Peygamber'e gerçekten ait olan hadislerin korunması için ne derece titiz davranıldığını da gösterir. Hadis vaz'ına karşı alimlerin aldıkları tedbirleri dört grupta incelemek mümkündür. ^{12[12]}

6. Milliyetçilik Duygusunun Etkileri:

^{12[12]} Mücteba Uğur, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, T.D.V. Yayınları, Ank. 1992, s. 227-229

Emevî idaresi zamanında, birçok ülkelerin kısa bir zaman zarfında fethedildiğini ve muhtelif milletlerin İslâm bayrağı altında toplandığını görmekteyiz. Muazzam imparatorluklarını kaybetmiş olan İranlı'lar eski saltanatlarını unutamıyorlar, ellerinden kaçan devlet kuşunun yeniden hâkim olması için çareler arıyorlardı.

Emevîlerin bu konuda takip ettikleri yanlış politika, İranlı'larda olduğu kadar, İslâm'ı henüz kabul etmiş olan diğer bazı milletlerde de milliyetçilik duygusunun gelişmesine sebep olmuştur. Zira Emevîler, muazzam imparatorluğu meydana getiren diğer unsurları -İslâm'ın kati surette yasak etmesine rağmen- Araplarla eşit saymıyorlardı.

İşte bu durumlardan faydalanmasını bilen hâl-i hâzır idarenin rakibi Abbasîler, Arap olmayan unsurların yardımıyla iktidar mevkiini elde ettiler. Çeşitli unsurlara dayanan yeni devletin, kendine, canları bahasma iktidar imkânlarını temin edenlere karşı milliyetçilik konusunda son derece müsamahakâr davranması icap edecekti. Abbasi'lerin bu tutumu, "Emevîler devrindeki Araplık asabiyetini ve Arapların siyasî tahakkümünü izale etmişti. Bu serbest hava içinde başka unsurlara mensup adamlar, Araplara karşı kendi kavmî an'anelerini, tarihî şereflerini, dillerini açıkça müdâfaaya kalktılar ve münâkaşalar her iki tarafın birbirini tahkîr ve tezyif etmelerini de intaç etti... Her iki taraf da dâvalarını isbat için bir çok hadîsler uydurdular."

Gerek Arapların diğer milletlerden üstün sayıldığı çağlarda ve gerekse Araplarla öteki unsurlar arasında herhangi bir fark gözetilmediği devirlerde, Araplık dâvası güden kimselerce uydurulmuş hadisler vardır. Meselâ, "Arapların, insanların en hayırlısı olduğu"nu beyân eden ve "Hz. Peygamber'in Arap, Kurân-ı Kerîm'in ve cennet dilinin de arapca olması sebebiyle Arapların sevilmesini" emreden hadîsler bu kabildendir.

Arapçayı medheden uydurma hadîslerin imalcileri, bunun yanında, diğer dilleri yeren bir dize hazırlamayı da ihmâl etmemişlerdir. Bunlardan birine göre; "Allah Teala, lisanlar içinde en çok Farsça'dan nefret eder; şeytanlar, Hıristianlıkların diliyle, cehennemlikler Buharalıların diliyle, cennetlikler de Arapların diliyle konuşurlar."

İranlılar da buna derhal cevap vermekten geri durmayacaklardı. Nitekim şu uydurma onun karşılığıdır:

"Arş'ın etrafındaki melekler Farsça konuşurlar. Yüce Allah, içinde mülayemet bu-

lunan bir şey vahyedeceği zaman, onu Farsça olarak vahyeder. İçinde şiddet bulunan bir şey vahyedeceği zaman da onu Arapça olarak inzal eder."

Netice itibariyle şunu söylemek gerekir ki; muhtelif memleketler ve kabileler hakkında uydurulmuş hesapsız bir mevzuat yığını dışında, Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar olmuş şehirlere dair hadisi şerifler de mevcuttur. Bunlar mukayese edildiği zaman bile, bu konuda gelen hadislerle olmayanlar hakkında muayyen bir ölçü, hiç değilse sağlam bir fikir elde etmek mümkün olacaktır. ^{13[13]}

7. Kelâm Ve Fıkıh Mezhepleri Ve Hadîs Uydurmadaki Yerleri.

Aralarında Hz. Peygamber (s.a.v)'in bulunduğu devirlerde daha çok İslâm dininin esas ve teferruatını öğrenmekle meşgul olan sahâbîler, problem sayılabilecek meselelerle pek fazla karşılaşmıyorlardı. Daha sonra ki devirlerin en mühim problemleri hâline gelen meseleler, onları ilgilendirmemişti. Bu tür meseleler hakkında Kur'ân ve hadislerde verilmiş olan bilgilerden fazlasını aramamışlardı.

Bununla beraber herhangi bir problemle karşılaşınca da problemlerini derhâl halledebilecek bir imkâna sahiptiler. Lâkin İslâm'ın hudutları genişleyip muhtelif din ve mezhep sâliklerinin çeşitli fikir ve felsefeleriyle karşılaştığında ortaya birtakım yeni meseleler çıktı: Allah'ın sıfatları zâtının aynı mıdır, değil midir?, Kur'ân mahlûk mudur?, insan fiilinin halıkı mıdır? gibi hususlar.

Bu suretle meydana gelen kelâm mezheplerinden örneğin, Mu'tezile gibi- bazıları, zaman zaman hükümetlerce resmen desteklenmiş, daha yaygın, daha müessir bir durum kazanmış, netice itibariyle de diğer mezheplerle aralarında zaten mevcut olan ihtilâf daha büyümüştür.

Bütün bu anlaşmazlıklar ve rekabetler sebebiyledir ki, her mezhep -siyasî fırkaların yaptığı gibi- kendi fikirlerini Peygamber sözüyle desteklemek yoluna gitmiştir. Söz gelimi, kader veya cebir ve ihtiyar meselelerinde ihtilâfa düşen kelâmcılardan

^{13[13]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank. 1984, s. 48-51

bazıları, mezhebini takviye eden hadîsler uydurmayı mubah saymışlardır. O hususta Peygamber hiç bir şey söylememiş olsa bile-imâmlarının adına varıncaya kadar-kendilerini tebcîl eden, muhaliflerine de lanet yağdıran sözlerine nebevî bir mâhiyet vermişlerdir.

Hulefâ-i Râşidîn devrinin sonlarına doğru ve bilhassa Emevîler zamanında kaza ve kader münâkaşaları artmış, ashâb-ı kiramdan Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687), Abdullah b. Ömer (ö. 74/693), Câbir b. Abdullah (ö. 74/693) ve Vasile b. el- Eski (ö. 83/ 702) gibilerinin ve tâbiûn büyüklerinin şiddetle karşı koymalarına rağmen, kaderiye ve mürcie mezhepleri teşekkül etmiştir.

Kaderiye mezhebi müntesiplerinin, mezheplerinin propagandasını yapmak gayesiyle birçok hadîs uydurdıkları bilinmektedir. Nitekim kaderiye mezhebinde iken tevbe ederek onlardan ayrılan Ebû Recâ' Muhriz (II/VIII. asır)'in şöyle söylediği rivayet edilmektedir:

"Kaderiyecilerden katiyen bir şey rivayet etmeyiniz; vallahi biz, insanları mezhebimize çekebilmek için hadîsler uydurur ve bu hareketimizle de sevap kazanacağımızı umardık; ben -bu suretle- kaderiye mezhebine dört bin kişi kattım."

Demek oluyor ki, -bir başka kaderiyecinin de söylediği gibi-kendilerinden olmayanlar aleyhinde hadîs uydurmak ve onları sapıtmakla Allah katında makbul olan bir hareket yaptıklarını zannediyorlardı.

Mürcie mezhebinde olanlar da aynı usûle baş vurarak mezhepleri lehinde hadîsler uydurmuşlardır. Uydurmacılıktaki mahâretiyle bilinen Muhammed b. Kasım et-Tâykânî, Mürcie mezhebi reislerindendi. Mürcie mezhebi taraftarları îmânın artıp eksilmeyeceği görüşünü müdafaa ederler.

Kelâm mezheplerinde olduğu gibi fıkıh mezheplerinde de muhtelif tesirlerle hizipleşmeler olagelmıştır. Bu mezheplerin imamı dine ve sünnete ne kadar bağlı ve hizipleşme fikrinden ne derece uzak olurlarsa olsunlar, müntesipleri arasında tarafgirlik unsuruyla uydurmacılık cereyanına kapılanlar çıkmıştır. Bu cereyan, mezheplerin teşekkül ettiği çağlarda ve bilhassa imâm Ebû Hanîfe (ö. 150/767) zamanında korkunç derecede yaygın bir hâl almıştı.

Mezheplerin bu konudaki durumlarına temas eden âlimlerin müştereken iktibas ettikleri bir örnek vardır ki, Hanefî ve Şafiî mezhebi taraftan bazı câhil ve cüretkâr guruplar arasında bir zamanlar bütün şiddetiyle hüküm sürmüş rekabetin izlerini taşımaktadır. Bu uydurma haber, Hanefî olduğu muhtemel bulunan Me'mûn b. Ahmed el-Herevî (ö. 250/864'den sonra)'ye aittir. Buna göre Hz. Peygamber, Ebû Hanîfe'nin geleceğini müjdeleyecek ve diyecektir ki:

"Ümmetimde Muhammed b. İdrîs (eş-Şâfi'î) adında bir şahıs zuhur edecektir; o ümmetime şeytandan daha zararlı olacaktır. Ve yine ümmetim arasından adına Ebû Hanîfe denecek bîr zât gelecektir ki, o ümmetimin ışığıdır.

Mevzuat kitaplarında Ebû Hanîfe'nin ve diğer mezhep imamlarının menkıbelerine dâir icat edilmiş başka misâller de bulmak mümkündür. Muhtelif mezheplerin abdest, namaz ve bunun gibi ibadetlerin îfâ şekilleri üzerinde ve tamamen teferruata dâir birbirinden farklı bazı görüşleri vardır. Mezheplerin mutaassıp taraftarlarından bir kısmı, bu nevî basit ayrılıkları büyüterek ana meseleler hâline getirmiş ve mezheplerinin tatbikatını tasvîp edecek olan hadîsler uydurmaktan çekinmemişlerdir. İşte misalleri: "Rükû'da ellerini kaldıran kimsenin namazı sahîh olmamıştır", "ağza ve buruna üç kere su vermek farzdır." İbn Ömer de demiştir ki:

"Ben Hz. Peygamber'in, Ebu Bekr'in ve Ömer'in arkasında namaz kıldım. Onlar, besmeleyi cehri okudular."

Diğer taraftan Ehl-i hadis ve Ehl-i rey fıkıhçıların da bu fasid daireye girdiklerinin misâllerine rastlamak mümkündür. Mu'âz b. Cebel (ö. 18/639)'i Yemen'e vali olarak gönderirken, onun Kur'ân ve hadîste bulamayacağı şeyleri re'yi ile hallededeceğini söylemesini tasvip eden Hz. Peygamber'in, "dinde reyine dayanarak kim konuşursa, onu derhal öldürünüz" diyebileceği söz konusu olamaz.

İmâm Ebû Yûsuf (ö. 182/798)'un, Hârûn er-Reşîd (ö. 170-193/786-808)'in arzularına muvafık fetvalar verdiğiine dâir muhtelif haberler rivayet edilmektedir. Bütün bunların İmâm Ebû Yûsuf'un aleyhtarlarınca ortaya atılmış olabileceği ihtimâline Goldziher'in şu sözleri uygun düşmektedir:

"Her taraftarıyla bu hikâyeler, reyci fakîh Ebû Yûsuf'a karşı duyulan kin sebebiyle, Ashâb-ı hadîs tarafından uydurulmuş olmayacaklarıdır?"

Buraya kadar gördüğümüz uydurmaların daha çok bir fırka veya mezhebe körü körüne bağlanan bazı câhil ve taklitçi taraftarların eserleri olduğunu dâima göz önünde bulundurmak gerekir. Demek oluyor ki, aşırı bir tarafgirlik, fırkacılık ve gurupçuluk zihniyeti, bazı kimselerde dinî şuuru imha ederek onun yerini almış ve bu hırs onları, Peygamberlerine iftira edecek kadar seviyesiz yapmıştır. ^{14[14]}

4. Hadis Uydurmasına Karşı Alınan Tedbirler:

1. İsnad ve Sened Tenkidi:

Muhammed b. Sirîn'in şöyle bir sözü vardır:

"İlk zamanlar kimse isnad sormuyordu; fakat müslümanlar arasına fitne girince o zaman isnad sorulmaya başlandı, Ehl-i sünnetten olanların hadisleri alınma; bid'atçıların hadisleri terkedilme yoluna gidildi." Bu söz bize uydurma hadislerin ortaya çıkması üzerine hadisçilerin sahih hadisleri toplayabilmek için onları rivayet eden kimselere isnad sorduklarını gösterir.

Gerçekten Hz. Osman'ın şehit edilmesi, Bunu takip eden Cemel ve Sıffîn harpleri, Abdullah İbnu'z-Zubeyr'in halifeliğini ilan etmesi, Velid b.Yezîd'in öldürülmesi gibi olaylar özerine ortaya bazı siyasî karışıklıklar çıktı. Bu karışıklıklar, hadis uydurma hareketini alabildiğine körükledi. Böyle bir ortamda meydana gelen fikir ayrılıkları zamanla siyasi ve itikadî mezhepleri oluşturdu. Bunlara daha sonraları amelî mezhepler de eklendi.

Bu fırka ve mezhepler her biri kendi görüşlerine uygun hadîsleri yaymaya başlayınca hadislerin sayısı bir hayli arttı. Bir yandan mevzu hadislerin sayıca çoğalması öte yandan her önüne gelenin her duyduğunu rivayet etmesi karşısında ise isnad mecburiyeti konuldu. Böylece hadis uydurmanın önüne az da olsa geçmek imkanı doğdu.

^{14[14]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadîsler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank, 1984, s. 42-48

Bir hadisi değerlendirmek isteyen ilkin onun senedine bakar. Hadisin sahih veya zayıf oluşu konusunda ilk bilgiyi sened verir. Eğer hadisin senedinde hadis uydurmakla tenkid edilen biri varsa senedlerin eleştirilip sağlam olanların açığa çıkarılması aynı zamanda uydurma hadislerin tanınmasına yardım eder. İsnaddaki kusurlar da böyledir. "Eğer isnad olmasaydı isteyen istediğı sözü hadis diye rivayet ediverirdi. Böyle birine "Sana bunu kim rivayet etti?" diye sorulacak olsa şaşırıp kalır sözü bunu gösterir.

İlerde göreceğimiz gibi isnad ve sened tenkidi, İslâm âlimlerinin eseri olan Cerh ve Ta'dil, Târîhu'r-Ruvât gibi hadislerle ilgili ilimlerin oluşmasını sağlamıştır.

2. Metin Tenkidi:

Tamamen Müslüman alimlerin icadı olan hadislerle ilgili ilimlerin bir tek hedefi ve gayesi vardır. Hz. Peygamber (s.a.v)'e gerçekten ait olan hadisten tespit etmek.

Bu hedefe varmak için konuları isnad ve ravileri eleştirmek gibi tedbirlerle yetinmeyen muhaddisler, elde edilen hadis metinlerini de eleştirmek yoluna gitmişlerdir; çünkü hadis uyduranlar uydurdukları hadislerle en sağlam isnadları eklemekten çekinmemişlerdir. Bu durumda bir hadisin sahih ve makbul sayılabilmesi için yalnızca isnad yeterli olmamıştır.

Bir başka deyişle muhaddisler bir hadisi sahih kabul etmek sadece isnadın ve senedin sahih oluşuyla yetinmişler; hadisini bir de akıl süzgecinden geçirme yoluna gitmişlerdir.

İbnül-Cevzî (ö. 597/1200)'nin, "Allah atı yarattı, sonra koşturdu uydurmasını tenkid ederken söyledikleri bunu gösterir. Diyor ki:

Böyle bir hadisin ravilerini araştırmaya hiç gerek yoktur; çünkü sika raviler imkânsız bir şey rivayet edip devenin iğne deliğinden geçtiğini haber verseler, sikalıklarının bir faydası olmaz. Eğer sen bir hadisi akla ve dini prensiplere aykırı

bulursan, bil ki o hadis uydurmadır. ^{15[15]}

3. Muhaddislerin Mücadelesi:

Yukarıda da geçtiği üzere, hadis uyduranlara karşı girişilen mücadele sahih hadisleri toplamak için yapılmıştır. Böyle bir maksatla yapılan mücadele sahih hadisleri toplayıp yaymak onları sahih olmayanlardan ayırmayı sağlayacak kaideler koymak ve hadis rivayet esaslarını tesbit etmek şeklinde yapılmıştır, ayrıca muhaddisler hadis uyduranlara karşı durmuşlardır.

Meşhur muhaddis Buhari, uydurma hadis rivayet edenlerin iyice dövölüp uzun süre hapsedilmesi (darb-ı şedîd, habs-i medîd) gerektiğine fetva vermiştir.

Muhaddislere ve mezhep imamlarına göre uydurma hadis rivayet eden kimse, başkalarının ibret alacağı bir şekilde cezalandırılır. Rezil edilir ve azarlanır. Yüzüne bakılmaz, selam verilmez. Kendisiyle bütün ilişkiler kesilir. Sufyân b. Uyeyne, böylesinin boynunun vurulması gerektiğini, Yahya b. Maîn ise kanının helal olduğunu söylemişlerdir.

Demek oluyor ki hadisçiler, sünnetin koruyucusu olarak yalancılara karşısına çıkmışlar, onları yollarından çevirmek ve zararsız hale getirmek için maddî mukavemet usullerine baş vurmuşlar; bazen de bir takım tehdit vasıtaları denemişlerdir. Şurası muhakkak ki, Sünnetin müdafaası uğruna yapılan mücadelede büyük bir başarı elde edilmiştir.

4. Mevzu Hadislerin Teşhiri:

Muhaddislerce, bir hadisin uydurma olduğuna çeşitli şekillerde hükmedilir. Ancak onu uyduran raviye nispetle verilecek hüküm, insanda hasıl olan galib zan yolu iledir.

^{15[15]} Mevzuat, 1/106

Kesin değildir; çünkü çok yalancı olan bir kimsenin bazen doğru söylemiş olması mümkündür. Böyle bir kimse tarafından rivayet edilen hadis hakkında mevzu hükmünü vermek, o kimsenin rivayetinde doğru olabileceği ihtimali dolayısıyla zanna dayanır.

Ancak bu zan, ravinin yalancı olarak bilinmesi dolayısıyla da gerçeğe yakındır ve hadis hakkında sahih hükmünden ziyade uydurma hükmünün verilmesini sağlar, diğer taraftan, bu hükmü verecek olan hadis imamları sahip oldukları kuvvetli meleke, parlak zihin, geniş anlayış ve hükme kaynak teşkil eden karinelere derin vukuf sayesinde, hadislerin mevzu olanlarını diğerlerinden ayırt etmekte güçlük çekmezler.

Bazen de bir uydurma hadisin uydurma olduğu, onu uyduranın itiraf etmesiyle anlaşılır. Hadis uyduranların bir kısmı sonradan yaptıklarını itiraf etmişler; bir kısmı zor karşısında bir kısmı da pişmanlık duyarak yaptıklarını kendi ağızlarıyla söylemişlerdir. Buna dair pek çok misal vardır. Örneğin, Meysere, Kur'ân'ın faziletleri konusundaki hadisi uydurduğunu bizzat kendisi itiraf etmiştir. Ömer b. Subh'un Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir hutbesini uydurduğunu itiraf etmesi de bu konuda misal verilebilir.

Bununla birlikte hadisin uydurma olduğuna delâlet eden bazı karineler vardır. Bu karineler bazen ravide olur, bazen de hadisin kendisinde bulunur.

Ravide bulunan karinelerin önemlileri, ravisinin hadis uydurmakla tanınan bir kimse olması, hali, aşırı mezhep taraftarı oluşu gibi hususlardır. Bunlar hakkında kısa bilgiler verelim.

Uydurma hadisin ravilerinden biri, en ağır cerh sebebi olan hadis uydurmakla tanınan birisi ise isnadında onun yer aldığı hadisin uydurma olduğuna kolayca hükmedilebilir. Örneğin,

"Allah için ilmi talep eden biri ilmin herhangi bir babına (konusuna) göz atar atmaz alçak gönüllülüğü artar, insanlara karşı tevazuu, Allah korkusu, dünya işlerine gayreti fazlalaşır. İlminden faydalanan ilim öğrenmek için müracaat edilecek kimse olur. İlmi dünya menfaati ve insanlar nazarında yüksek mevkii sahibi olmak sultanlara yakınlık kurmak için öğrenen kimse ise onun herhangi bir konusuna gelince nefsinde büyüklük duygusu, Allah'a karşı gururu; dininde cefası artar. İşte böylesi ilimden hiç bir fayda görmez. İlmi kendine hüccet olmaktan çıkar. Kıyamet günü ise pişmanlık ve aşağılık verir."

Hadisinin ravisi Ömer b. Subh aşırı yalancı ve hadis uydurmakla bilinen biridir. 17[17] Bu hadisin isnadında onun ismine rastlanması onun uydurma olduğunun açığa çıkmasına yardım eder.

Bazen hadisin uydurma olduğu, ravisinin halinden anlaşılır. Buna misal olarak; Me'mun b. Ahmed'in, Hasenu'l-Basrî ile ilgili bir sözü verilebilir:

Bir gün bu şahsın yanında Hasen'in, Ebu Hureyre'den hadis işitip işitmediği konusunda ihtilaf söz konusu edilince, Me'mun, hemen Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşan bir isnad söyleyerek şöyle demiştir:

"Hasenul-Basrî, Ebu Hureyre'den hadis işitti. 18[18]

Ravînin aşırı mezhep taraftarı oluşu da, uydurma hadisin tanınmasında önemli bir karinedir. Böyle bir ravi, mezhep veya mezhep imamı, yahut mezhebin görüşü ile ilgili bir hadis rivayet ederse, bu, hadisin uydurma olduğunu delâlet eden karine sayılır.

Yukarıda geçen Me'mun b. Ahmed'in, Şafîî'lerin, Horasan'da yayıldıklarının söylenmesi üzerine hemen İmam Şafii'yi yeren buna karşılık İmam-ı A'zam'ı öven hadis rivayet edişi buna da misaldir. Me'mun'un mutaassıp bir Hanefî oluşu rivayetin uydurma oluşuna ayrı bir karine olmuştur,

Bir hadisin mevzu olduğuna delâlet eden karinelere; hadisin metninde bulunanlara gelince, bunlar sırasıyla; hadislerin lafzında ve manasında bozukluk olması; akla ve tecrübe ile kapanılmış bilgilere aykırı olması; Kur'ân-ı Kerime ve sahih hadislerle aykırılık; târihî olaylara aykırılık; elde mevcut güvenilir hadis kaynaklarında bulunmamak; bir çok kimsenin görmesi gereken bir olayı bir kişinin rivayet etmesi gibi hususlardır.

Hz. Peygamber, Arapların en güzel konuşanıydı. Bundan dolayı onun sözlerinde ölçülü bir ifade güzelliği, açıklık, akıcılık, belagat gibi Arap dilinin kaidelerine uygun bir güzellik vardır. İşte bu noktadan hareket eden muhaddisler, sözünde veya manasında

16[16] İbnü'l-Cevzî, Mevzuat, 1/231

17[17] Hasis, 317

18[18] Nüzhe, 44

ölçsüzlük, dil kaidelerine aykırılık bulunan hadislerin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Gerçek de öyledir. Meselâ, halkı hayırlı işlere teşvik etmek için uydurulan hadislerde aşırılık, özellikle sevap ve cezada ölçsüzlük vardır.

Dinsizlerin ve İslâm düşmanlarının uydurdukları hadisler ise Müslümanlığın temel ölçülerine sığmayan bayağı ifadeler taşır. Bu belirtiler onların uydurma olduğunu hemen belli eder. Meselâ, "Kim (he) harfini tek gözlü yapmadan besmele yazarsa Allah ona bir milyon iyilik yazar; derecesini bîr milyon kere yükseltir." ¹⁹[19]

"Kim helâlinden kazandığı bir hurma ile iftar ederse kıldığı namaza 400 namaz ilave edilir." ²⁰[20]

"Nisan ayının çıktığını bana müjdeleyenin Cennet'e girmesine kefil olurum." ²¹[21]

Hz. Peygamber (s.a.v)'e gerçekten ait olan sözler âkla, sağduyuya, tecrübe ile elde edilmiş bilgilere tamamen uygundur. Dolayısıyla bunlara aykırı olan sözler ona ait değildir. Meselâ, "Nuh'un gemisi Kabe'yi yedi kere tavaf etti; İbrahim makamının arkasında iki rekât namaz kıldı.. Ana babasına iyilik etmek isteyenler şairlere para versin... İnsanoğlunun kalbi kışın yumuşar. Bunun sebebi, Allah'ın Adem'i çamurdan yaratmış olmasıdır; çünkü çamur kışın yumuşak olur" uydurmaları gibi. ²²[22]

Allah Resulü Kur'ân-ı Kerim'i Müslümanlara tebliğ etmekle kalmamış; aynı zamanda onu açıklamış ve uygulamıştır. Onun her sözü ve davranışı, Kur'ân-ı Kerim'e uygundur. Buna göre eğer bir rivayet, Kur'ân-ı Kerim'e ve onun doğrultusundaki sahih hadislerle aykırı ise onun uydurma olduğuna hükmedilir. Meselâ, "Kötü ahlaklı olmak affedilmeyecek bir günahdır" uydurması, *"Allah kendisine şirk koşulmasını asla affetmez. Bunun dışında dilediğini affeder..."* mealindeki âyete ²³[23] aykırıdır. Allah'ın, adı Ahmed veya Muhammed olanları Cehennem'e koymayacağına; güzel yüzlü ve siyah gözlülere azap etmeyeceğine dair olan uydurma da öyledir: *"Allah sizin vücutlarınıza ve yüzlerinize değil, kalplerinize bakar"* sahih hadisine aykırıdır. ²⁴[24]

Uydurma hadislerin uydurma olduklarını gösteren karinelere birisi de, hadiste

¹⁹[19] Mevzu Hadisler, 178

²⁰[20] Mevzuat, 194

²¹[21] Mevzûât-ı Ali Tercümesi, 156

²²[22] Mevzuat, 1/153, 261; Lisân, 1/31

²³[23] Nisa: 48,116

²⁴[24] Mevzu Hadisler, 183

anlatılanların tarihî olaylara aykırı olmasıdır. Buna göre, bir hadiste anlatılan olaylar tarihî gerçeklere uymuyorsa, o hadis uydurmadır.

"Soğuktan sakının. Çünkü kardeşiniz Ebu'd-Derdâ'yı soğuk öldürdü ^{25[25]} sözü gibi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in böyle bir söz söylemesi mümkün değildir; çünkü Ebu'd-Derdâ Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefatından 22 yıl sonra hicretin 32. yılında ölmüştür.

Şu uydurmada aynı şekildedir:

"Hz, Aişe söylüyor:

"Pey'gamber (s.a.v)'in Fatıma'nın boynunu bir çok defalar öptüğünü gördüm, Bunun sebebini öğrenmek istedim. Buyurdular kî, yâ Humeyrâ! Bilmez misin ki, Mi'rac çıktığımda Allah'ın emriyle Cebrail beni Cennefe götürdü. Bir benzerini görmediğim kokusu hoş; mevyesi nefis bir ağacın yanında durduk. Cebrail'in soyarak bana ikram ettiği meyveleri yedim. Allah onlardan bende bir su yarattı. Dünyaya dönünce Hatice ile beraber oldum; sonunda Fatıma'ya hamile kaldı. İşte ben Cennetteki o ağacın kokusunu özledikçe Fatıma'nın boynunu! öper; o kokuyu alırım.

Bu hadisin uydurma olduğu da tarihî olaylara aykırı oluşundan bellidir; çünkü Hz. Fatıma, Hz. Peygamber (s.a.v)'e peygamberlik verilmeden 5 yıl önce doğmuştur. Ayrıca Mi'rac, Peygamberliğin 12. yılında ve hicretten bir; Hz. Hatice'nin ölümünden iki yıl sonra olmuştur. Halbuki hadise göre, Peygamberlikten önce doğan Hz. Fatıma'nın, Hz. Hatice'nin ölümünden iki yıl sonra dünyaya gelmiş olması gerekir. Böyle bîr şey olmayacağına göre hadisin uydurma olduğu kendiliğinden açığa çıkar. Nitekim İbnu'l-Cevzî, bu hadisi tenkit ederken surdan söylemiştir:

"Bu sözlerin uydurma olduğunda hadîs mütehasşısı bir yana, acemi hadisçiler bile şüpheye düşmez. Bu sözleri uyduran kimsenin zerre kadar tarih bilgisine sahip olmadığı meydandadır; çünkü Hz. Fatma, Hz. Peygamber (s.a.v)'e Peygamberlik verilmeden önce dünyaya gelmiştir. Burada mi'ractan bahsedilmesi ise ayrı bir rezalettir; çünkü mi'rac, Hz. Hatice'nin ölümünden sonra ve hicretten bir yıl önce olmuştur. ^{26[26]}

Hz. Peygamber (s'a.v)'den rivayet edilen hadisler, genellikle, birinci hicri asrın

^{25[25]} Masnû, 20; Esne'l-Metâlib, 16

^{26[26]} Mevzuat, 1/411

sonlarından başlamak üzere derlenmiş, çeşitli metodlarla muteber eserlere geçirilmiştir. Öyle ki bu eserlere girmeyen hiç bir sahih hadis kalmamıştır. Bu yüzden elde mevcut güvenilir hadis kitaplarında bulunmayan hadislerin uydurma olduğuna kanaat getirilir.

Suyûtî bu konuda der ki:

"Hadis kitaplarında yer almayan, muttasıl bir isnadı da olmayan hadislere yalnız bazı va'z, tefsir, siyer ve tarih kitaplarında rastlamaktayız. İlk devirlerdeki hadis imamları zamanında mevcut olmayan bu sözlerin çoğu sonradan uydurulmuştur. ^{27[27]}

Ne maksatla uydurulmuş olurlarsa olsunlar, uydurma hadislerin İslâm Dinin'e ve Müslümanlara çok büyük zararları olmuştur.

5. Mevzu Hadisler Sahasında Yazılan Belli Başlı Eserler

Bu bölümde belli başlı bazı uydurma hadis kitapları tanıtılacaktır:

1- el-Makbisî, Muhammed b. Tâhir b. Alî b. Ahmed eş-Şeybânî, Ebul-Fadl (ö. 507/1113)'ın "Tezkirâtul-Mevzûat"ı Makdisî, eserine şu kısa mukaddime ile başlamaktadır:

"Yalancıların, muhanderin, zayıf ve metruk râvîlerin rivayet ermekte, halkın da hasıdarına karşı delil olarak öne sürmekte olduğu bu hadîsleri tanıma iteyenlerin kolayca faydalanabilmelerini temin etmek maksadıyla onları alfabetik olarak sıraladım."

Bu sözlerden hemen sonra müellif, her harfe bir hâb ayırmak ve hadisen senedlerini düşürmek suretiyle tenkitlerine başlamaktadır.

Makdisî, kısa hadisleri tam metinleriyle nakletmekte ve uzun hadîslerin de baş taraflarından bir miktarını alıp sened zincirindeki zayıf ve edilmiş râvîlerin adlarını zikretmektedir; sonra onlar hakkındaki hükmünü, ya bizzat veya diğer büyük münekkidlerin kritikleri klişe hâlindeki bazı cerh ifadeleriyle kısaca vermekle iktifa etmektedir. Bunlardan başka Hz. Peygamber (s.a.v)'e izafe eden birtakım haberlerin asıl

^{27[27]} Mevzu Hadisler, 180

sahiplerine de işaret ederek, kaillerinin sahâbî mi, tabîî veya meşhur bir hakîm mi olduğunu belirtmeye çalışmaktadır.

Mücteba Uğur. Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, T.D.V. yayınları, Ank Makdisînin, bu eseri hazırlarken kendilerinden en çok faydalandığı ve yer yer adlarını zikrettiği münekkidlerden İbnu Hibbân (ö. 354/965) ve İbn Adiyy (ö. 365/975) başta olmak üzere Yahya b. Saîd el-Kattân (ö. 198/813), Abdurrahmân b. Mehdi (ö. 198/813), Yahya b. Maîn (ö. 233/847), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), Buhârî (ö. 256/869) ve Nesefî (ö. 303/915)'yi görmekteyiz.

2. İbnül-Cevzî, Abdurrahmân b. Ebu'i-Hasen Alî b. Muhammed b. Ömer, Ebu'l-Ferec (ö. 597/1200)'in "Kitâbu'l-Mevzûâtminel-Ahâdisil-Merfûât"ı

Talebelerinin uydurma haberleri bir kitapta toplanmasını ısrarla istemeleri üzerine bu eseri yazmaya karar verdiğini söyleyen müellif, diğer taraftan o devir fukahâsının dinî hükümlerde uydurma haberlere yer vermelerinin, kıssacıların bu uydurmaları hadismiş gibi rivayet etmelerinin ve dindar halkın onlarla amel etmelerinin de bu karara müessir olduğunu ifade etmektedir.

İbnü'l-Cevzî daha önceki devirleri anarak eski ulemânın evvelâ sahih ve zayıf haberleri birbirinden çok iyi ayırdıklarını, sonra da buna dayanarak hükümler çıkardıklarını belirtmektedir; ne var ki, araştırma imkânlarının biraz daha güçleşmesi karşısında yeni nesillerin, gayretli ve uyanık seleflerinin eserleriyle yetinen birer mukallid olarak kaldıklarını ifade etmektedir. Daha sonraki devirlerin hazîn durumuna da temas eden Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, artık dini asıl kaynaklarından alamayan, doğruyu yanlıştan ayıramayan ve "eğer ilmin kokusunu almış olsa bu kabil uydurmaları söylemeyecek olan" birtakım zavallıların bu devirde çoğaldığı ve onlara îtimad eden halkın, dinden olmayan şeyleri dinin birer emri imiş gibi yaptıklarını söylemektedir.

Bu mevzuda dikkate alınması gereken bazı bilgiler vereceğini ifâde eden müellif, eserin varakları arasında, hadislerin sıhhat itibariyle derecelerinden, hadis uyduranların muhtelif hallerinden, yalan söylemenin fenalığından bahsetmekte ve özellikle de mukaddimenin yarısını işgal eden varakları arasında "*men kezebe aleyye*" hadîsinin râvîsi olan 61 sahabenin bu hadîs hakkındaki, rivayetlerini birer birer zikretmektedir.

Mukaddimenin sonunda kitabın bir fihristini veren İbnü'l-Cevzî, "eserin tamamı 50

bölüm olup, her bölüm muhtelif bâbları ihtiva etmektedir" dedikten sonra, "Tevhîd Bölümü" ile tenkidlerine başlamaktadır.

Müellif, kitabı daha istifâde edilir bir hâle getirmek düşüncesiyle, fıkıh bâblarına göre tertib ettiğini söylemektedir. Bâblar; "Namaz Bölümü", İlim Bölümü", "Mubteda' Bölümü", "İman Bölümü" gibi başlıklar altında sıralanmıştır.

İbnü'l-Cevzî, tenkîd edeceği haberin senedini ve metnini zikrettikten sonra, haberin kusurunu ve seneddeki müttehem râvînin hâlini göstermekte ve münekkidlerin bu husustaki kanâatlarını aksettirmektedir; ayrıca uydurma olduğu aşikâr olan bazı haberlerin senedini kısaca tetkik ettikten sonra metin tenkidi üzerinde durduğu da yer yer müşahede edilmektedir.

Şuna da işaret edelim ki, İbnü'l-Cevzî'nin metnini tenkîd ettiği haberler, uyduranların cehalet ve hamâkatini gösterecek tipik misâllerdir; yoksa müellif; - kendinin de söylediği üzere- uydurma olduğu ilk nazarda belli olan bir çok haberleri kitabına kasten almamıştır.

Bu böyle iken, İbnu Hacer'in onu tenkîd sadedinde, "Kitâbu'l-Mevzûât"da tenkide tâbi tutulmayan uydurma haberlere nispetle tenkîd edilenlerin çok az olduğunu söylemesi, gereksiz bir tenkîddir.

İbn Arrâk, İbnü'l-Cevzînin, "Mevzûât"ına aldığı haberlerin çoğunu şu kaynaklardan topladığını söylemektedir: Ukaylî (ö. 323/934)'nin "ed-Duâfâ"sı, İbn Hibbân (ö. 354/965)'in "ed-Duâfâ"sı, Taberânî (ö. 360/970)'in "Mu'cem"leri, İbn Adiyy (ö. 365/975)'nin "el-Kâmil'i, Ezdî (ö. 374/984)'nin "ed-Duâfâ"sı, Hâkim (ö. 378/988)'in "Târîh-u Nîsâbûr"u ve diğer eserleri, Dârekutnî (ö. 385/995)'nin "el-Efrâd"ı İbn Şâhîn (ö. 385/995)'in "Musannaf'i, İbn Merdeveyh (ö. 416/1025)'in "Tefsîr'i, Ebû Nuaym (ö. 430/1038)'in "el-Hilye", "Târîh-u İsfahan" ve diğer eserleri ve Hatibul-Bağdâdî (ö. 463/1070)'nin "Musannef'i.

İbnü'l-Cevzî, tenkîdlerinde en çok şu münekkidlerin görüşlerinden faydalanmıştır:

Yahya b. Maîn (ö. 233/847), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), Nesâî (ö. 303/915), Ebu Hatim İbn Hibbân (ö. 354/965), İbn Adiyy (ö. 365/975) ve Darekutnî (ö. 385/995).

Çok zayıf olan bazı haberler hakkında âlimlerin ihtilâfa düştüğünü, onları, bir kısmının hasen, bir kısmının da mevzu kabul ettiğini söyleyen müellif, bu kabil haberleri Melilelül'l-Mütenâhiye fî'l-Ahâdîsi'l-Vâhiye" adlı kitabında topladığını söylemekte, "Kitâbu'l-Mevzûâf'ına ise, uydurma olduğunda şüphe edilmeyen haberleri aldığını bildirmektedir. Buna rağmen "Kitâbu'l-Mevzûât", birçok münekkidler tenkidine hedef teşkil edegelmiştir.

Nitekim onu, uydurma olduğu kesinlikle bilinmeyen, aksine zayıf olarak kabul edilmesi icap eden hadîsleri kitabına almakla -bildiğime göre ilk olarak- suçlayan İbn Salâh'dır. Onun bu görüşüne iştirak edenler arasında İbn Cemâa (ö. 733/1332), İbn Kesîr (ö. 774/1372), İbn Mulakkin (ö. 804/1401) ve Bulkînî (ö. 805/ 1402) gibi hadisçiler bulunmaktadır. Bunun sebebini, İbnü'l-Cevzî'nin, seneddeki râvîlerden zayıf veya yalanla itham edilen birinin durumuna aldanıp ayrıca o hadisin başka bir yoldan gelip gelmediğini araştırmasıyla izah edenler olmuştur.

İbn Hacer el-Askâlânî (ö. 852/1448), "Kitâbul-Mevzûât"ı tenkit ederken şöyle demektedir:

"Hâkim'in "Müstedrek"inin zararı, sahih olmayan hadîsleri sahih olarak takdim etmesi olduğu gibi, İbnü'l-Cevzî'nin "el-Mevzûât"ının zararı da, bunun aksine, uydurma olmayan hadisi mevzu saymasıdır."

Suyûtî (ö. 911/1505), uydurma sayılmaması icap eden üç yüz kadar hadîsin "Kitâbul-Mevzûâf'ta bulunduğunu söylemektedir.

İbn Hacer el-Askâlânî de, "Sahîh-u Müslim"de bulunan bir hadîs müstesna, İbnü'l-Cevzî'nin "Sahîhayn" hadislerinden uydurma kabul ettiği bir başka hadîse rastlamadığını, Müslim hadîsine uydurma deyişinin de büyük bir gaflet eseri olduğunu söylemektedir.

Bundan başka müellifin, "el-İlelül'l-Mütenâhiye fî'l-Ahâdîsi'l-Vâhiye" adlı kitabına aldığı bazı haberleri, aynı zamanda "Kitâbul-Mevzûâf'ına da almakla tenakuza düştüğü ifâde edilmektedir. Yalnız bu hâlin diğer münekkidlerde de görülebilen bir kusur olduğu unutulmamalıdır.

İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzûâf'ını tenkit maksadıyla yazılan eserler bir hayli yekûn

tutmaktadır. Bunların ilki; İbn Hacer el-Askalânînin, "Kitâbu'l-Mevzuat"ta uydurulmuş olarak gösterilmekle beraber, Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde bulunan 15 hadîsin mevzu olmadığını ispat etmek maksadıyla yazdığı "el-Kavlu'l-Müsedded fî'z-Zebbi ani'l-Müsned"dir.

Suyûtî'de, bu esere, "el-Kavlu'1-Müsedded ve Zeyluhu aleyhi" adıyla yazdığı zeylde Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde bulunduğu halde İbnü'l-Cevzî'nin uydurma olarak gösterdiği ikinci bir hadîsi tetkik etmiştir. Daha sonra Suyûtî, bu iki kitaba, "el-Kavlu'1-Hasen fî'z-Zebbi ani's-Sünen" adıyla bir başka zeyl yazmış ve eserde 120 küsur hadîsin uydurma olmadığını ispata çalışmıştır.

Suyûtînin "Kitâbu'l-Mevzûât"ı tenkit maksadıyla daha geniş çapta kaleme aldığı eserleri vardır. Bunlar; "el-Leâli'1-Masnûa fi'l-Ahâdîsi'l-Masnûa", "et-Teakkubâtu alâ'l-Masnûât", "en-Nüketu'l-Bedîâtü alâ'l-Mevzûât"tır.

Ayrıca Suyûtî, İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzûât"ında bulunmayan uydurma haberleri "Zeylu'l-Leâli'l-Masnûa" adını verdiği bir kitapta toplamıştır.

İbn Arrâk (ö. 963/1555), hem İbnül-Cevzî'nin "Kitâbul-Mevzûât"ını ve hem de Suyûtî'nin "el-Leâli'1-Masnûa" sını ihtisar etmek gayesiyle "Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfû'ani'l-Ahbâri'Senâti'l-Mevzû" adlı bir eser yazmıştır.

Muhammed b. Ahmed es-Seffârî (ö.1188/1774)'de, "ed-Dürerü'l-Masnûât fî'l-Ahâdîsi'l-Mevzûât"ında, Suyûtî'nin söz konusu eserini ihtisar etmiştir.

Ayrıca "Kitabu'l-Mevzûât"ın, İbrâhîm b. Hasan el-Kûrânî (ö. 1101/1689) tarafından yapılan bir şerhi bulunduğu söylenmektedir.

3. el-Mevsilî, Ömer b. Bedr b. Saîd b. Muhammed el-Hanefî Ziyâuddîn Ebû Hafs (ö. 622/1225)'m "el-Muğnî Ani'l-Hıfz Vel-Kitâb Bi Kavlihim Lem Yasihha Şeyun Fi Hâze'l-Bab"ı Müellif, "Mevzuat" sahasında birkaç eser verdiğini, bunların en mükemmelinin de "el-Muğnî" olduğunu söylemektedir. Eserinin mükemmel oluşunu, içinde metin ve senedin bulunmayışı ve hadîslerin tekrarlanmayışı ile izah etmektedir; zira Mevsilî, kitabını birçok bâblara ayırmış ve bu bâblarda sahîh hadîslerin bulunmadığını veya vârid olmuş bir hadîsin yer almadığını sâdece bildirmekle iktifa etmiş, başka tafsîlât vermemiştir. Bu tarz tasnifin faydalarını açıklayan müellif, eserde bu usûlü takip edişi-

nin sebeplerini üç madde hâlinde zikretmektedir.

a. İlmi, talihlerine daha süratle götürmek,

b. Emîrler, vezirler, kadılar ve zanaat erbabı gibi muhtelif mesleklerde bulunmaları sebebiyle ilimle iştigal etmeye pek fırsat bulamayanları nazar itibara almak,

c. İnsanın az miktardaki bir şeyin zevkine vardığında, onun bol miktarda bulunduğu kaynağa koşma hevesini göz önünde bulundurmak.

Mevsilî'nin gayet kısa hükümlerle değerlendirdiği küçücük bâbların arasında, görüşlerinden faydalandığı münekkidler de bulmaktayız:

Bunlar, başta Ukaylî (ö. 323/934) olmak üzere, Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), Tirmizî (ö. 275/888), Dârekutnî (ö. 385/995) ve İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200) gibi münekkidlerdir.

Birçok bâblarda ise "Lâ yesihhu fi hâze'l-bâbi şey'un" formülü altındaki hükümleri bizzat müellifin verdiğini görmekteyiz. Şunu hemen belirtmek gerekir ki, bu kabil hükümlerinde pek cüretli ve acelecidir.

Mevsilî'yi hadis tenkidindeki ehliyeti bakımından beğenmeyen müteaddit hadisçilerin başında İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1447) gelir. İbn Hacer, ona, münekkidler arasında bir mevki tanımadığı gibi, eserini İbnü'l-Cevzî'nin kitabından aynen alıp kendinden hiç bir şey katmadığını da söylemektedir.

4. es-Sâgânî, el-Hasen b. Muhammed b. Hasen b. Haydar b. Alî b. İsmâîl el-Hindî Radıyyuddîn Ebu'l-Fadâ'il (ö. 650/ 1252)'in "Risale Fil-Ahâdîsil-Mevzûa'sı.

Hz. Peygamber adına birtakım sözler uydurmayı men eden bazı hadisleri zikrederek risalesine başlayan Sâgânî, te'lif sebebini şu sözlerle anlatır:

"Kıssacıların minber ve meclislerde rivayet ettiği, mutasavvıf ve fakîhlerin tekke ve medreselerde söyleyip durduğu, dilden dile dolaşan hadîs diye uydurulmuş sözler, zamanımızda pek çoğalmış ve yaygın bir hâl almıştır. Bunun sebebi de, halkın sünnete tam manasıyla vâkıf olmayıp doğru yoldan ayrılması ve hayatta kalan hadîs âlimlerinin de mesleklerinde pek kuvvetli olmayışdır."

Rasûlullah'ın ve selef ulemâsının gün be gün daha kötüye doğru gidileceğini haber veren beyânlarını zikrettikten sonra müellif, risalesinde topladığı bu haberleri, hadîsle iştigâl eden bazı kimselerin, mâhiyetlerini açıklamadan kitaplarına aldıklarını ve daha sonra gelenlerin ise bunları hadîs zannederek naklettiklerini ve böylece dinin zedelendiğini söyler.

Sâğânî, mukaddimede, ayrıca birkaç meşhur uydurma haberi ve bunların bol miktarda bulunduğu bazı nüshaları zikrettikten başka, birtakım şöhretli yalancıları da saymaktadır.

Eserde her hangi bir sıranın takip edilmediğini ve sadece her madde için "onların (şu) sözüdür" ve "bunlardan birisi de, onların şu sözüdür" diye başlayarak pek meşhur olan uydurma haberlerin zikredilmesiyle iktifa edildiğini görmekteyiz.

Müellif, haberleri tenkit ederken her hangi bir münekkidin veya kitabın adını zikretmediği için kimlerin fikirlerinden faydalandığını da öğrenemiyoruz.

Aralarında Sahâvî (ö. 902/1496)'nin de bulunduğu bazı âlimler, uydurma derecesine inmeyen birtakım sahîh, hasen ve zayıf hadîsleri "Mevzuat'ına aldığını söyleyerek, Sâğânî'yi müfrit bir münekkit olarak kabul etmişlerdir.

5. es-Sâğânî'nin "ed-Dürrü'l-Multakât Fi Tebyî-Nil-Galât Ve Nefyil-Lagât'ı.

"Kudâî (ö. 454/1062)'nin "eş-Şihâb" adlı eserinde uydurma haberler bulunmaktadır" cümlesiyle bu bir buçuk varaklık eserine başlayan Sâğânî müteakiben söz konusu kitaptan tespit ettiği uydurma haberleri, -Risâle'sinde takip ettiği metotla hiç bir tenkit ifâdesi kullanmadan birbiri ardına zikretmektedir.

Tenkide, uydurma ikinci eser olarak, Ebu'l-'Abbâs el-Uklîşî (ö. 548/1153)'nin "en-Necmu'1-Müzeyyel alâ's-Şihâb"ını ele alan Sâğânî, bu eserde gördüğü uydurma haberleri de yine alt alta sıralamaktadır

Bu iki kitapta bulunan mevzu haberleri böylece tespit ettiğini ifâde eden müellif, daha sonra, tamamı uydurma haberlerle dolu olan kitapları tanıtmaya geçmekte ve bunlardaki uydurma haberlerin sâdece ilk ve sonuncusunu vermekle iktifa etmektedir. Bu doğrultuda zikredilen kitaplar şunlardır:

İbn Vad'ân (ö. 494/1101)'ın "el-Erbaûnui-Vad'âniye"si, Muhammed b. Serî el-Belhî (ö. 206/822)'nin "Kitâbu Fazâilî'l-A'mâl'i, Hz. 'Alîye nisbet edilen "el-Vasâvâ", Ebu'd-Derdâ (ö. 32/652)'dan rivayet edildiği iddia edilen "Bâbu'n-Nebî" adında bir cüz ve nihayet Sem'ânül-Mehdî rivayet ettiği "Musnedu Enes.

Risalenin sonunda müellif, meşhur birkaç uydurmacının adlarını vererek onlara nisbet edilen haberlerden sakındırmaktadır.

6. İbn Teymiye, Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm b. Abdillâh b. Muhammed Takıyyuddîn Ebu'l-Abbâs (ö. 728/ 1328)ın "Risale Fî Ahâdisi'l-Mevzûâ"sı.

Risalenin baş tarafında bulunan, "bu risale, yalan ve zayıf hadisler hakkındaki bir soruya Şeyh Takıyyuddîn İbn Teymiye'nin verdiği cevaplardan ibarettir" tarzındaki takdimden ve kitaptaki muhtelif ifâdelerden, onun İbn Teymiye tarafından müstakil bir eser olarak yazılmadığı sezilmektedir. Binâenaleyh İbn Teymiyye'nin, muhtelif hadîsler hakkında, kendine sorulan suallere verdiği cevapların bir talebesi tarafından not alınmasıyla veya bu konudaki görüşlerinin derlenmesiyle bu eserin meydana getirilmiş olması mümkündür.

İbn Teymiyye, tenkitleri sırasında, görüşlerini gayet açık ve sert bir ifâdeyle belirtmektedir. Bu tutumu sebebiyle, daha sonraki âlimler tarafından müfrit bir tenkidçi olarak vasıflandırılmıştır. Nitekim Abdulhay el-Leknevî, "İbnü'l-Cevzî'nin ve diğer münekkitlelerin tesiriyle onun, bir kısmı hasen ve çoğu zayıf olan hadîsleri mevzu saydığını, hatta uydurma olduğu hususunda ihtilâf edilen ve za'fında ittifak hâsıl olan birçok hadîsleri de, uydurma olduğunda ittifak edilmiştir" diye tanıttığını söylemektedir.

Leknevî (ö. 1304/1886)'nin bu sözlerine mukabil İbnu Hacer'in, "hıfzının çok geniş olması sebebiyle ezberindekilere güvendiği için" yanıldığını ve "birçok ceyyid hadisi reddettiğini" beyân etmesi, daha mâkul bir tenkididir.

İbnu Teymiyye, tenkit söz konusu olan madde hakkında sadece kendi kanaatini söylemekte ve diğer münekkitlelerin fikirlerine temas etmemektedir. Mevzuat dışında kalan haberleri de değerlendirerek, bunların kime ait olduğunu söylemektedir.

7. İbn Teymiyyenin, "Risale Fîl-Ahâdisil-Letî Yervîhâl Kussâs"ı.

İbn Teymiyye'nin "Mecmûatu'r-Resâili'l-Kübrâ"sı içinde bulunan bu eser, "Risâletun tedammenü ecvibete Şeyhi'l-İslam Hafız İbn Teymiyye ani'l-Ahâdîsi'l-letî Yervîhâ'l-Kussâs" adıyla ve "Şeyh Takıyyuddîn İbn Teymiyye, kıssacıların ve diğer kimselerin yollarda ve başka yerlerde Rasûlullah'a nisbet ederek rivayet ettikleri hadîsler hakkındaki suallere şöyle cevap verdi" cümlesiyle takdim edilmektedir.

Risalenin adı ve bir cümlelik mukaddimesi, tenkitte takip edilen metodun önce tanıttığımız risale ile benzer oluşu ve tenkide konu olan hadîslerin bir çoğunun her iki risalede de bulunuşu, ilk bakışta bu risalenin bundan önce tanıttığımız eserin bir başka tertibi olduğu hissini uyandırmaktadır. Bu düşünce ile ikisi arasında yapılan mukayese sonunda şu farkların bulunduğu görüldü:

- a.** Yazma nüshada 66, bu risalede ise 43 haber tenkit edilmiştir.
- b.** Her iki risalede müşterek 34 hadis bulunmaktadır.
- c.** Yazma nüshada bulunmayan 8 hadîs bu risalede tenkit edilmektedir.
- d.** Her iki risalenin de hadîsleri sıralamadaki tertipleri farklıdır.

Tenkit konusu olan her madde zikredilmeden önce, "ve mîmmâ yervûne anhu sallâllahu aleyhi ve selem ennehu kale" şeklinde bir ifâde kullanılmaktadır. O madde hakkında verilecek hükme de "Ecâbe'l-Hamdu lillâhi hâze" diye başlanmaktadır.

43 haberin tenkit edildiği bu risale, zikredilen farklar dışında her haliyle birinci risaleye benzemektedir.

8. el-Fırûzâbâdi, Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed b. Ömer eş-Şîrâzî, Mecduddîn Ebû Tâhir (ö. 817/1415)'in "Hâtimetu Sifris-Saâde"si.

Bu eser, Rrûzâbâdî'nin, Hz. Peygamber (s.a.v)'in sîreti hakkında yazdığı "Sifru's-Sa'âde"sinin sonuna eklediği bir hatimeden ibarettir.

Müellif burada, hangi bâblarda sahîh hadîslerin bulunmadığını veya hiç sabit olmadığını beyân etmektedir. Eserde, bu şekilde 90 kadar baba Fîrûzâbâdî, kanâatini gayet kısa cümlelerle ve "bu bâbta sahîh bir hadîs yoktur" veya "bu hususta bir hadîs sabit olmamıştır" tarzındaki hükümlerle belirtmektedir.

Ayrıca bazı bâblarda bir kaç sahîh hadîs mevcut olmakla beraber bir hayli mevzu hadîs varsa veya uydurulan söz meşhur ise, sahîh hadîsleri zikrederek onların bu hükümden müstesna olduklarını göstermektedir.

Fîûzâbâdî'nin hangi bâblarda hadîs vârid olmadığını söylerken, fikirlerinden faydalandığını îmâ ettiği "hadîs mütehassıslarının" kimler olduğunu tespit etmek de mümkün değildir.

Hükümlerinde isabetsiz bulunduğunu söyleyerek Firûzâbâdîyi tenkit edenler de vardır. Bunlardan "Sifru's-Sa'âde" sarihi Abdülhak ed-Dihlevî (ö. 1052/1642), onun bu konuda ileri gidenleri taklid etmek suretiyle bazı hadîslerin sahîh veya sabit olmadığını yahut uydurma olduğunu beyân ettiğini, halbuki bunlar arasında muteber kitaplarda mevcut ve büyük âlimlerce makbul olan hadîslerin bulunduğunu söylemektedir.

9. es-Suyûtî, Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed, Celâluddîn Ebu'l-Fadl (ö. 911/1505)'ın "el-Leâli'l-Masnûa Fi'l-Ahâdisi'l-Mevzûa"sı.

Uydurma hadisler sahasında çeşit eserler veren Suyûtî, bu konudaki çalışmalarını anlatırken, 870/1465 târihinde bir mevzuat kitabı yazmaya başladığını, beş sene sonra tamamlamaya muvaffak olduğunu ve fakat 905/1499 senesinde yeni bir uydurma hadis kitabı yazmak lüzumunu duyduğunu ifâde ederek, ilk yazdığı esere "Mevzûâtü's-Suğrâ" dendiğini, "el-Leâli'l-Masnûa"nın da "Mevzûâtü'l-Kübrâ" adıyla meşhur olduğunu söyler. Sonunda da bu esere ehemmiyet verilmesi gerektiğini belirtir.

Tanıtmakta olduğumuz kitabın telif sebebini anlatan Suyûtî der ki:

"Uydurma hadîsler hakkında bir eser yazmış olan Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, - "Ulûmu'l-Hadîs"inde İbnu's-Salâh'ın ve diğer hadis imamlarının da işaret ettiği üzere- eserine, uydurma derecesine inmeyen pek çok zayıf hadîsi, hatta hasen ve sahîh olanları dahî almıştır, isteyenlerin kolayca faydalanmasını te'min maksadıyla bu kitaptaki hadîsleri ayıklayarak tenkit ve ihtisar etmeyi uzun zaman düşündüm."

İşte bu sebeple Suyûtî, "Kitâbu'l-Mevzûât'ın tertibini bozmamıştır. Kendi sözlerine "derim ki:" diye başlamış, "Doğruyu en iyi bilen Allah'tır" diyerek bitirmiştir.

Tenkitleri sırasında Suyûtî'nin, İbnü'l-Cevzî'nin uydurma dediği haberin öyle

olmadığını ispat etmek maksadıyla bazen bir kaç sayfayı bulan mütâbaat ve şevâhid getirdiği veya hiç bir mütâlâa beyân etmeyerek İbnü'l-Cevzî'ye muvafakat ettiği görülmektedir.

Suyûtî'nin, mütâbaat ve şevâhidinden faydalandığı bazı kitaplara mutlak mânâda itimat etmesi bazı tenkitlere yol açmıştır. Şöyleki:

Abdullah b. Mes'ûd'un, göz ağrısından şikayetçi olduğunu Hz. Peygamber (s.a.v)'e bildirmesi üzerine onun, "*mushafa bak!*" buyurduğu ifâde edilen bir habere İbnü'l-Cevzî "uydurmadır" der. Buna mukabil Suyûtî'nin sâdece "münker" demesine hayret eden İbn Arrak (ö. 963/1556), buna itirazını şu sözlerle belirtir:

"Suyûtî'nin şu hâline şaşmamak elde değil; İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzuatına aldığı haberleri tenkit ederken çoğu zaman -burada olduğu gibi- (uydurma olduğunu bildiği bir hadîsi kitaplarına almamayı prensip edinmiş olan Beyhakî bu hadîsi "Şuab"ında veya diğer kitaplarında tahrîc etmiştir) şeklinde ifâdeler kullanıyor, halbuki bunun uydurma olduğu apaçık bir şekilde görülmektedir; zira Hz. Peygamber zamanında mushaf yoktu ki, ona bakmasını tavsiye etmiş olsun."

Suyûtî, bu eserinin sonunda, "Kitâbul-Mevzûât'ın mukaddimesinden uzunca bir kısmı iktibas etmiştir.

10. es-Suyûtî'nin "Zeylull-Le'âu'l-Masnûa"sı "Zeylu'l-Leâlî" adı, her ne kadar onun tenkit bakımından "el-Leâlî'l-Masnu'a"nın bir devamı olduğu zannını uyandırmakta ise de, eserin muhtevası böyle olmadığını göstermektedir. Nitekim Suyûtî de, eserin üç satırlık gayet kısa mukaddimesinde bunu şu sözlerle ifâde etmektedir:

"Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin "Kitâbul-Mevzûât'ını ihtisar, hadîslerini tashih ve gerektiği şekilde tenkidini yapıp bitirdikten hemen sonra, onun temas etmediği bîr miktar uydurma hadîsi bu "Zeyl'de topladım ve İbnü'l-Cevzî'nin tertibine uygun bir şekilde sıraladım."

Suyûtî, tenkit edeceği haberleri, daha çok târîh ve tabakât sahasında eser vermiş olan müelliflerin bu konudaki eserlerinden senedleriyle birlikte iktibas etmektedir. Müteakiben o haberin uydurma olduğunu, ya bizzat beyân etmekte veya diğer münekkitlelerin kanâatlerini nakletmektedir. Bu arada, sâdece iktibas etmekle yetinerek hakkında

hiç bir tenkit ifâdesi kullanmadığı haberler de bir hayli yekûn tutmaktadır. Tenkitlerinden en çok faydalandığı münekkitler arasında; Buhârî (ö. 256/869), Nesâî (ö. 303/ 915), Ukaylî (ö. 323/934), İbn Hibbân (ö. 354/965), Dârekutnî (ö. 385/995), Haübu'l-Bağdâdî (ö. 463/1070), İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200), Zehebî (ö. 748/1347) ve İbn Hacer Askalânî (ö. 852/1448) bulunmaktadır.

Kitabın son altı sayfasında uydurma olan birkaç nüsha ve kitap hakkında bilgi verilmektedir.

11. es-Suyûtî'nin "Et-Taakkubât Alel-Mevzûât"ı

Bu kitap, Suyûtî'nin uydurma hadis sahasındaki en hacimli eseri olan "en-Nuketu'l-Bedîât ale'l-Mevzûât"ının muhtasarından ibarettir. "en-Nüket"te, Suyûtî'nin bir çok eserlerinde olduğu gibi, İbnü'l-Cevzî'nin "Kitâbu'l-Mevzûât"ını tenkit maksadıyla kaleme alınmıştır. Suyûtî, burada, uydurma sayılmasını doğru bulmadığı, mükerrerleriyle birlikte üç yüz kadar hadîsin tenkit ve müdâfaasını yapmaktadır.

Tenkide söz konusu olarak aldığı hadîslerin senedlerini düşürerek sâdece sahâbîden râvîsinin adını söylemekle iktifa eden müellif, uzun hadîslerin baş tarafından bir kısmını vermekte, peşinden de hadîs hakkında yapılan tenkitleri ve buna mukabil kendi müdâfaalarını zikretmektedir.

"Derim ki:" kelimesiyle söze başlayan Suyûtî, burada hadîsi güvenilir kabul eden muhaddisleri, hadîsin mütâbaat veya şahidinin kimler tarafından tahrîc edildiğini belirtmektedir.

Üzerinde uzun zaman çalışması sebebiyle eserine büyük bir ehemmiyet verdiğini ifâde eden Suyûtî, onunla iftihar ederek der ki:

"Bu kitap, râvînin altın suyu ile yazmasına lâyık olan eşsiz bir kitaptır. Daha önce onun ne bir benzeri, ne de seviyesine yakın olanı yazılmıştır."

12. İbn Arrâk, Alî b. Muhamrned b. Alî el-Hicâzî (ö. 963/ 1556)'nin "Tenzîhu's-Şerî Ati'l-Merfûa Anil Ahbâ-Ri's-Şenî Ati'l-Mevzûa"sı.

Bu eser, İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzûât"ı ile onu tenkit ve özetlemek maksadıyla Suyûtî'nin yazdığı "el-Le'âli'l-Masnûa", "en-Nuketul-Bedîât"ın ve "Kitâbu'l-Mevzûât"ta

bulunmayan uydurma hadîsleri topladığı "Zeyiu'l-Leâli'l-Masnûa"sının bir muhtasarıdır. Eserin bu hususiyetini bizzat belirttikten sonra müellif, "elinde bu kitap bulunan kimsenin bir başka mevzuat kitabına bakmaya ihtiyaç duymayacağını" söyleyerek onunla iftihar etmektedir.

İbn Arrâk, Kanunî Sultan Süleyman'a takdim ettiği eserinin bâblarını, "el-Leâli'l-Masnûa"nın tertibine uygun olarak sıralamakla beraber, her babı kendi arasında şu üç esâsa uygun olarak tanzim etmiştir:

a) Birinci Fasil: İbnü'l-Cevzî'nin uydurma saydığı, Suyûtî'nin de ona itiraz etmediği haberler.

b) İkinci Fasil: İbnu 1-Cevzî'nin uydurma kabul ettiği ve fakat Suyûtî'nin aksini iddia ederek İbnü'l-Cevzî'ye muhalefet ettiği haberler.

c) Üçüncü Fasil: İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzûât"ında bulunmamakla beraber Suyûtî'nin tespit ettiği uydurma haberler.

Müellif, tenkit söz konusu olan haberlerin senedlerini zikretmemişfir. Merfû olduğu iddia edilenlere "hadîs", mevkuf olanlara da "eser" kelimesiyle başlayıp ilk râvîlerini veya görüşlerini göstermiştir.

Kendi görüşlerini ve faydalandığı kitaplardan naklettiği bilgileri, çoğunlukla "derim ki:"

Diye başlayıp "Doğruyu en iyi bilen Allah'tır" sözüyle bitirdiği yerlerde bulmaktayız. Suyûtî'nin İbnü'l-Cevzî'ye karşı yaptığı tenkitleri ise "tuukkibe" kelimesiyle göstermiştir.

Uydurma haberi iktibas ettikten sonra İbn Arrâk, onu kimlerin tahrîc etmiş olduğunu -mukaddimede de gösterdiği- rumuzlarla ifâde etmiştir. Bunlar, İbnü'l-Cevzî'nin "Mevzuat"ındaki haberleri kimlerden aldığını söz konusu ederken isimlerini zikrettiğimiz müellif ve münekkitlerdir.

İbn Arrâk, İbnü'l-Cevzî'nin tenkit edilen haber hakkında kullandığı "Sahih değildir" "Münkerdir" gibi tabirleri aynen naklettiğini; fakat uydurmadır Yalandır Bu hadisin aslı yoktur" şeklindeki hükümlerini -eserin, uydurma hadis kitabı olması itibariyle- icap

etmedikçe zikretmediğini, ayrıca İbnü'l-Cevzî'den sonraki münekkitlerden o sözün uydurma, bâtil ve yalan olduğunu ifade edenler varsa, o görüşleri de belirttiğini söylemektedir.

İbn Arrâk'ın, "Tenzîhu's-Şerîa"yı hazırlarken -adları zikredilen eserlerin dışında- başlıca şu kitaplara müracaat ettiğini yine kendinden öğrenmekteyiz. Bu eserler; İbnü'l-Cevzî (ö. 597/ 1200)'nin "el-İlelul-Mütenâhiye"si; Zehebî (ö. 748/1347)'nin "Mîzân"ı ve İbnü'l-Cevzî'nin adı geçen eseri ile "Kitâbu'l-Mevzûât"ına yaptığı telhisi ve "Telhîsu Mevzûâtî'l-Cevzekânî"si; Irâkî (ö. 806/1403)'nin "Tahrîcu'l-İhyâ" ve "Emâlî"si; İbn Hacer Askalânî (ö. 852/1448)'nin "Lisânu'l-Mîzân", "el-Matâlibu'l-Âliye" "Tahrîcu Ahâdisir-Râfî", "Tahrîcu Ahâdisi'l-Keşşâf", "Tedsîdul-Kavs ve Zehru'l-Firdevs"i ve İbn Dirbâs'ın "Teîhîsu'l-Mevzûât"ıdır.

Müellif, mukaddimede, ayrıca uydurma haberlerin alâmetleri, "men kezebe aleyye" (Kim benim üzerime yalan söz söylerse) hadisini rivayet eden sahâbîlerin adları ve hangi maksatlarla hadis uydurulduğu hakkında da bilgi vermiştir.

Mukaddimenin sonunda bulunan ve 19-133. sayfalar arasında yer alan hadis uyduranların adlarını ihtiva eden liste, diğer mevzuat kitaplarında bulunmayan oldukça faydalı bir bölümdür. ^{28[28]}

13. Fettenî, Muhammed b. Tâhir b. Alî es-Sıddîkî, Cemâluddîn (ö.986/1578)'in "Tezkirâtu'l-Mevzûât Fî'l-Ahâdisi'l-Merfûât"ı insanların uydurma haberler hakkında birbirinden çok farklı görüşlere sahip olduklarını söyleyen müellif, her hangi bîr kusununu duyduğu hadis için "uydurmadır" diyecek kadar müfrit olanlar bulunmakla beraber, bu tür bir hükmü terbiyesizlik diye vasıflandıran câhillerin de mevcut olduğunu ifade etmektedir.

Bu ifrat ve tefrit durumunu dikkate alan Fettenî, Sâğânî ve İbnü'l-Cevzî gibi daha uydurma derecesine inmeyen bir çok hadise uydurmadır diyerek ifrata sapan münekkitlerin "Mevzuatının meşhur olduğunu söyleyerek, bu eserlerin, bazı anlayışsız ve tembel kimselere zarar vereceği düşüncesiyle "Tezkirâtu'l-Mevzûât"ı yazmaya başladığını belirtmektedir.

^{28[28]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 157-158. Alıntı yapılırken bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Bâblara göre tasnif edilmiş olan eserdeki haberlerin senedleri tamamen atılmıştır. Fettehînin burada yaptığı çalışma, münekkithlerin uydurma veya zayıf olduğunda ittîfak ettikleri veya hangi sebeple makbul olmadığını söyledikleri haberler hakkındaki fikirlerini nakletmek ve zaman zaman da kendi kanaatlerini belirtmekten ibarettir.

Fettehî, tenkit esnasında en çok Sâğhânî (ö. 650/1252), Irâkî (ö. 806/1403), Rrûzâbâdî (ö. 817/1414), Sehâvî (ö. 902/1496) ve Suyûtî (ö. 911/1505)'nin "Mevzuat" hakkındaki eserlerinden faydalanmıştır.

Mukaddimede bazı hadis ıstılahları, hadis uyduranlar ve içinde uydurma haberler bulunan bazı kitaplar hakkında kısa bilgiler de bulunmaktadır.

Fettehî'nin, zayıf ve yalancı râvîlere dair "Kânunu'l-Mevzûât ve'd-Duafâ" adlı bir eseri daha vardır. Bu eserde, tenkide uğrayan isimler alfabetik olarak dizilmiş, her biri gayet kısa ve kesin hükümlerle tanıtılmıştır.^{29[29]}

14. Aliyyu'l-Kârî, Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî (ö.1014/1605Vnin "el-Mevzûât"ı.

17 sayfayı bulan uzun mukaddimesinde, "*men kezebe aleyye*" (Kim benim üzerime yalan söz söyleirse" hadisinin çeşitli yollarından, kıssacıların ve vaizlerin durumlarından, zındıkların hadis uydurmadaki faaliyetlerinden ve İslâm alimlerinin bunlara karşı açtığı mücadeleden bahsettikten sonra Aliyyu'l-Kârî, eserini şu sözlerle tanıtılmaktadır:

"Halk arasında yaygın olan hadisleri derleyerek sahih, hasen ve zayıf olanlarını beyân edip, mevkuף, merfû' ve uydurma olanlarını da belirten hadis hafızlarının çalışmalarını gördükten sonra -sahîh hadislerin sayılamayacak kadar çok olduğu düşüncesiyle onları bir tarafa bırakarak- sadece uydurma ve asılsız olanları bir araya getirmeyi arzu ettim; zira onlardan bu suretle daha kolay istifade edilmiş olacaktı. Muhaddislerin uydurma olduğunda ihtilâf ettikleri hadisleri -her ne kadar bir geliş yolundan uydurma ise de diğer bir geliş yolundan sahîh olabileceğini hesaba katarak- buraya almadım."

Bu sözlerden, müellifin sâdece uydurma haberleri bir araya getirdiğini anlamak

^{29[29]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 159-160.

kabilse de, onun yer yer uydurma olduğu sanılan çeşitli mertebelerdeki bazı hadis ve haberlerin öyle olmadığını ispata çalıştığı da görölmektedir. Bu haliyle kitap, halk dilinde meşhur olan hadisleri tenkit etmeyi hedef alan eserlere benzemektedir.

Aliyyu'l-Kârî, alfabetik olarak tertib ettiği "Mevzûât'ında en fazla Sehâvî (ö. 902/1496)'nin tenkitlerinden faydalanmıştır.

Onun dışında, fikirlerinden istifâde ettiği diğer münekkitleri şöyle sıralamak mümkündür:

İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200), Sağânî (ö. 650/1252), Zerkeşî (ö. 794/1391), Irâkî (ö. 806/1403), İbn Hacer Askalânî (ö. 852/1448), Suyûti (ö. 911/1505) ve İbn Deyba1 (ö. 944/1537).

Kitabın 97-103. sayfaları arasında, -mukaddimedede olduğu üzere- uydurma hadislerle ilgili teknik bilgiler verilmektedir. Bu bilgilerin bir kısmının muhtelif kitaplardan derlendiğı ve bazen önemli bir kısmının aynen alıntılandığı görölmektedir. ^{30[30]}

15. eş-Şevkânî Muhammed b. Alî b. Muhammed b. Abdullah (ö. 1250/1832)'ın "el-Fevâidul-Mecmûa Fil-Ahâdisi'l-Mevzûa"sı.

Bir hayli son devir alimlerinden oluşunun sağladığı imkân dolayısıyla Sevkanî, İslâm alimlerinin uydurma hadislere karşı açtıkları çetin savaşların semeresi olarak vücut bulan eserlerin hemen hepsinden faydalanmıştır.

Kitabının mukaddimesinde adlarını saydığı bu eserler, aşağı-yukarı daha önce tanıttığımız münekkitlerin kaynakları olarak söz konusu edildiğı için burada tekrar zikredilmeyecektir.

Bunlardan başka Şevkânî, cerh ve ta'dîl, biyografiler, tahriçler ile ilgili kitaplarda ve muhakkiklerin diğer eserlerinde gördüğü uydurma hadislere de eserinde yer verdiğini söylemektedir.

Tenkit edilen haberler, 1500 kadardır. Eserinin bu geniş muhtevasıyla iftihar eden müellif, "Kendinde bu kitap bulunan kimse, mevzuat sahasında yazılmış olan bütün

^{30[30]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 160-161

kitapları yanında bulunduruyor sayılır" demektedir.

Şevkânî bu eserde takip ettiği tenkit usûlü hakkında şöyle bilgi vermektedir:

"Hadisi uyduran kimse onun merfû olduğunu iddia ediyorsa, hadis hakkındaki hükmümü kısaca söylemekle yetindim; böyle değil de hadisi bir sahâbîye veya daha sonraki birine nispet ediyorsa, onun kimin sözü olduğunu gösterdim. Bunlardan sonra da o uydurma sözü kitaplarına alan cerh ve tadîi ve târih yazarlarının, bunlarda yoksa mevzuat sahiplerinden o sözü eserlerine alanların adlarını beyân ettim."

Kitabı bâblara göre tanzim etmiş olan müellif, kendinin de söylediği üzere "ilk önce fıkıhla alâkalı olan uydurma hadisleri, sonra da hulefâ-i râşidîn, diğer sahâbîler ve daha sonra gelenler hakkında uydurulanları" sıralamaktadır. ^{31[31]}

16. el-Leknevî, Muhammed Abdulhay b. Muhammed Abdulhalîm, Ebu'l-Hasenât (ö. 1304/1886)'ın "el-Âsâru'l-Merfûa Fi'l-Ahbâr'l-Mevzûa"sı.

Bu kitap, mübarek gün ve gecelerde kılınması tavsiye edilen namazlar hakkındaki uydurma haberleri tenkit etmeyi hedef almaktadır.

Leknevî, mukaddimede, bazı tanıdıklarının, âşûra günü kılınan namazların kemiyet ve keyfiyetleri hakkında kendinden bilgi istediklerini, sorulan mesele hakkında muteber hadis kitaplarında bir rivayet bulunmadığını, mevcut olduğu söylenen rivayetlerin de aslı olmadığını bildirmesi üzerine, muhatabıyla aralarında gayet hararetli bir konuşmanın başladığını söylemektedir.

Halkın bu konudaki kanaatini belirtmesi itibariyle öneme hâiz olan söz konusu konuşmanın bir kısmını buraya almakta fayda vardır.

Leknevî'nin cevabını beğenmeyen zât, büyük mutasavvıfların kitaplarında, mübarek günlerde kılınacak namazlar hakkında rivayet bulunduğunu söyleyerek itiraz ediyor. Müellif, bu muhterem kişilerin hadisçi olmadıklarını ve kitaplarına aldıkları hadisleri tahrîc edenleri de göstermediklerini, her ilimde salâhiyetli âlimlerin bulunduğunu ve ancak onların söylediklerine inanmak lâzım geldiğini beyânla, mutasavvıfların hadis sahasındaki nakillerine itibâr etmenin doğru olmayacağını

^{31[31]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 162

sözlerine ilâve ediyor.

Suflerin bütün sözlerini hüccet telakki eden bazı kimselerin tipik örneği olarak görünen bu şahsın, müellifimizin cevabı karşısında hayli şaşırıp, "bu sözün, İmâm Gazzâlî (ö. 505/1111), Abdulkâdir Geylânî (ö. 561/1165) ve Ebû Tâlib Mekkî (ö. 386/996) gibi evliyâullahdan oldukları kabul edilen büyükleri hadis uydurmakla itham etmek mânâsına geleceğini" söylemesi üzerine Leknevî, onların eserlerinde görülen uydurma haberleri kendilerinin değil, bazı câhil zâhidlerin veya din düşmanlarının uydurduğunu izah etmektedir.

Kitabın devamında müellif, hadis uyduranların gayelerini, "men kezebe aleyye" (Kim benim üzerime yalan söz söylerse hadisinin geliş yollarını, bu hadisin tahrîcini yapan kimseleri göstermekte ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in fezâili hakkında kıssaalar arasında pek yaygın olan uydurma hadisleri de nakletmektedir.

Eserin asıl bünyesini teşkil eden kısım, mübarek gün ve gecelerde kılınacak namazlar hakkında uydurulmuş haberler olup, bunlar iki bölüm hâlinde tenkide tâbi tutulmaktadır.

"Birinci ikaz" diye başlayan birinci bölümde, haftanın gün ve gecelerinde kılınacak namazlar hakkındaki haberler, "ikinci ikaz" başlığı altındaki ikinci bölümde ise, senenin muhtelif gün ve gecelerinde kılınması tavsiye edilen namazlar hakkındaki haberler bulunmaktadır.

"Hatime" adı verilen son kısımda ise Leknevî, Husâmeddîn el-Mankipûrî'nin "Vesîletu't-tâlibîn ilâ mahabbeti Rabbil-âlemîn" adlı kitabından aldığı meşâyih ve sufiyye arasında meşhur olan muhtelif günlerde kılınacak namazlar hakkındaki merfû ve mevkuf hadisleri bir araya getirmiş, bunların leh ve aleyhindeki sözleri ve kendi görüşlerini belirtmiş ve nihayet kılınması tavsiye edilen namazlar hakkındaki güvenilir hadisleri nakletmiştir.

Ebu'l-Hasenât diye de bilinen müellif, tenkit edeceği haberlerin senedini tamamen alıp metnini aynen almaktadır. Metnin bittiği yerde onu tahrîc eden kimsenin ve râvisi olarak gösterilen sahabînin adlarını zikretmekte, müteakiben de haberin tenkidine geçmektedir.

Leknevî, tenkit ettiği haberleri en çok Gazzâlî (öl. 505/1111), Cevzekânî (ö. 543/1148) ve İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'nin eserlerinden almıştır. Tenkitlerinde en fazla istifade ettiği münekkitler arasında da yine İbnü'l-Cevzî, Zehebî, İrâkî, İbn Hacer el-Askalânî ve Suyûtî bulunmaktadır.

17. el-Kâvukcî, Muhammed b. Halîl b. İbrahim el-Meşîşî, Ebu'l-Mahâsin (ö. 1305/1888)'in "el-Lu'luu'l-Marsûa Fî Mâ Kile Lâ Asle Lehû Ev Bi Aslihî Mevzû'u.

Müellif, üç sayfalık müsecca' mukaddimesinde, "*men kezebe aleyye*" Kim benim üzerime yalan söz söylese" hadisine rağmen zındıklar tarafından uydurulan sözlerin halk arasında yayıldığını ve kendisinin de bu sözlerin bir kısmını topladığını belirttikten sonra, yalanın yalancının ve her duyduğunu tahkik etme den rivayet eden kimselerin din karşısındaki durumunu izah etmektedir.

Mukaddimenin sonunda, kitabın tertîb tarzına temasla Kavukcî der ki:

"Halk arasında yaygın olan hadisleri, sahîh, hasen, merfû; zayıf, mevkuf, şaz ve uydurma diye tavsif ederek onları bir araya toplayan hafızların kitaplarını elde ettim. Ben de bunlardan sadece (asılsızdır, tamamen uydurmadır) denen sözleri bir araya getirerek, kolayca istifade edilmesini temin maksadıyla alfabetik olarak sıraladım."

Ebu'l-Mahâsin Kâvukcî, bu konuda küçük hacimli eser veren münekkitler gibi hadislerin senedlerini atmakta ve daha çok kısa haberleri tenkidine konu olarak seçmektedir. Bu haberler hakkındaki kanaatini çoğu zaman "Uydurmadır "Batıldır" "Bu hadisin bir aslı yoktur" gibi tabirlerle belirtmekte, bazen de en çok istifade ettiği şu münekkitlerin hükümlerini ve görüşlerini nakletmektedir:

İbnü'l-Cevzî, Sâğânî, İbn Kayyim el-Cevziyye, İrâkî, İbn Hacer el-Askalânî, Sehâvî, Suyûtî ve Aliyyu'l-Kârî. Müellif bazen, hadis olarak bilinen bazı sahabî veya hukemâ sözlerini, asıl sahiplerine izafe etmektedir.

Kitabın sonuna ilâve ettiği hatimede Kâvukcî, uydurma ile ilgili bazı pratik bilgilere de yer vermiştir.

18. Muhammed El-Beşîr Zâfir El-Ezherî (ö. 1325/ 1907)'nin "Tahzîru'l-Müslimîn Minel-Ahâdîsil-Mevzûa Alâ Seyyidil-Mürselîn"i.

Beşîr Zâtîr, eserin telif sebebini açıklarken, zamanımızdaki insanların uydurma haberlere pek rağbet ederek, bât), münker ve hurafe sözleri benimsediklerini; kıssacıların vaazlarında isrâiliyyatı yaydıklarını; hatiplerin halkı, günâh işlemeye sevk edip doğru yoldan alıkoyacak yaları haberlerle iğfal ettiklerini müşahade ettiğini söylüyor.

Halkı irşat etme durumunda olan kimselerin bu konuda son derece hatalı bir yolda olduklarına işaret eden müellif, onları ikâz etmek isteyen biri kalkıp da söylediklerinin birer uydurulmuş yalandan ibaret olduğunu açıklarsa, son derece sert ve soğuk bir ifâdeyle "bu uydurmalar, fezâil-i a'mâl (amellerin faziletleri) hakkındadır" gibi dindar kimselerin derilerini ürpertecek cevaplar vereceklerini belirtiyor.

Müteakiben müellif, zamanımızda hadise gereken ehemmiyet verilmediği konusunda gazetelerde yayınlanmış üç makalesini alıntılarını yapmıştır.

Eserin 12-46. sayfaları arasında, uydurma hadisler hakkında bazı teknik bilgilerin verildiği bir kısım bulunmaktadır. Burada daha çok uydurma hadis kitaplarından, hadis uydurmanın sebeplerinden, uydurma hadisin alâmetlerinden, içinde uydurma haberler bulunan bazı eserlerden bahsedilmektedir.

Kitabın asıl yapısı üç bölümden meydana gelmektedir:

1. Hadis uyduranların merfû olarak gösterdikleri sözler, hikmetler ve darb-ı meseller. Müellif, bu sözlerin kimlere ait olduğunu göstermiştir.

2. Halk arasında yaygın olup hadis diye bilinen uydurma sözler. Burada da müellif, haberleri tenkîdit edenlerin isim ve ifâdelerini zikretmiştir.

3. Genel Mahiyetteki Hadisler Hakkında Bir Bölüm" adını verdiği kısımda ise Beşîr Zâfir, "el-Lu'luu'l-Marsû"daki bazı uydurma haberleri tenkitleriyle birlikte alıntılarını yapmıştır.

Bu kısımda tanıtılan eserler, sâdece uydurma hadisleri bir araya toplamayı hedef alan kitapların belâ başlılarıdır. Diğer taraftan, telif sebebi daha farklı olmakla beraber, netice itibarıyla uydurma hadislerin tanınması için yazılan eserler de vardır.

Örneğin, Ukaylî (ö. 323/934), İbn Hibbân (ö. 354/965) ve Ezdî (ö. 374/984) "el-Kâimil'inde, Dârakutnî (ö. 385/995) "el-Efrâd"ında, Zehebî (ö. 748/1347) "el-Mîzân"ında gibi çeşitli mertebelerdeki râvîleri ve rivayetlerini tetkik etmişlerdir.

Bunlardan başka halk dilinde meşhur olan hadisleri tenkit etmek düşüncesiyle yazılan ve büyük ölçüde uydurma haberleri tanıtan eserler de mevcuttur. Örneğin, Zerkeşî (ö. 794/1391)'nin "et-Tezkira fî'l-Ahâdîsi'l-Müştehra"sı, kendinden sonra yazılan bütün uydurma hadis kitaplarına kaynak olan Sehâvî (ö. 902/1496)'nin "el-Mekasidu'l-Hasene"si, Aclûnî (ö. 1162/1748)'nin "el-Keşful-Hafâ"sı gibi bu tür eserlerdendir.

Uydurma Hadislere Malzeme Teşkil Eden Kaynaklar:

Pek muhtelif maksatlarla hadis imâline girişen yalancılar, zaman zaman gayelerine uygun malzeme bulmakta sıkıntıya düşmüşler, bu sebeple de aşağıda zikredilen kaynaklara müracaat etmişlerdir. Bu kaynaklardan alınan sözlerin bir kısmı İslâm prensiplerine uygun olduğu halde bir kısmı tamamen muhaliftir.

1. İsrâîlîyât ve diğer Ehl-i kitabın Sözleri:

Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında Ehl-i kitâb, Tevrat'ı İbrânîce olarak okurlar, Arapça olarak da izah ederlerdi. Bu suretle Ashâb-ı kiram onlardan bazı bilgiler öğrenirlerdi. Ayrıca Ka'bu'l-Ahbâr (ö. 35/655) ve Vehb b. Münebbih (ö. 110/728) gibi Ehl-i kitabın pek çok haberlerini gayet mükemmel bir şekilde bilen ve bu vasıflarıyla meşhur olan bazı âlimler de bu mevzûdaki malûmatın çoğalmasına imkân vermişlerdir.

Müslümanların bu tür rivayetler karşısındaki durumlarını belirten Hz. Peygamber, *"Ehl-i kitabı ne tasdik edin, ne de yalanlayın; yalnız biz Allah'a ve bize indirdiği şeylere... inandık deyin"* buyurmuştur. Ne var ki, bir kısım hadîs îmâlcileri ve bilhassa halk

hikayecileri, İsrâiliyâta ve diğer Ehl-i kitaba ait bazı sözleri, halka daha çok tesir edeceği düşüncesiyle, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadîsi olarak nakletmişlerdir. Bu rivayetlerin bir kısmı evvelki peygamberlerin, bir kısmı İsrail âlimlerinin sözleri, bazısı da Tevrat veya İncil de geçen sözlerdir. Meselâ hadis diye rivayet edilen "dünya muhabbeti her günâhın başıdır" sözünün Hz. İsa'ya ait olduğu söylenmektedir. Bu tür uydurmalarından biri olan "Beytu'l-mukaddes, akreplerle dolu altın bir leğendir" sözü Tevrat'ta geçen bir cümledir.

Şurası da muhakkaktır ki, hadis olarak rivayet edilen ve fakat bir benzeri Tevrat veya İncil'de mevcut olan bazı haberleri derhal uydurma olarak kabul etmek, - bazılarının yaptığı gibi-doğru olamaz; zira bu kitaplarda bulunan tahrife uğramış bazı sözlerle Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerinin aynı mealde olması da mümkündür.

2. Hakim Ve Tabîblerin Sözleri:

Hadîs îmcileri ve kıssacılar, Yunan, Hind, İran ve Arap filozoflarına ait birtakım hikmetlerin, olduğu gibi söylendiği takdirde halk tarafından rağbet görmeyeceğini biliyorlardı. İşte bu sebeple onlar Haris b. Kelede, Sokrat ve Eflatun gibi tabîb ve filozofların sözlerini birer hadis damgasıyla piyasaya arz etmişlerdir. Haris b. Kelede'ye ait olan "her derdin başı mîde olduğu gibi her ilâcın başı da perhîzdir" sözü ile "gözünü seven kimse ikindiden sonra yazı yazmasın" tavsiyesini, hadis diye rivayet edilen tabîb beyânlarına misâl olarak zikredebiliriz.

Dört şey, dört şeyden bıkmaz; toprak yağmurdan, dişi erkekten, göz bakmaktan, kulak da dinlemekten" şeklindeki secîli söz ile, "serde kazançlı olan kaybetmiş sayılır" ifâdesi hadis değil hakimlerin hikmetlerindendir.

3. Acâîb Hikâyeler, Meşhur Sözler Ve Meseller:

Bunlar, İslâmîyet'ten çok önceleri bilinmekte olan meşhur haberler, meseller ve

İslâmiyet'ten sonra meşhur olmuş İslâm büyüklerine ait sözler olmak üzere iki kısımda mütâlâa edilebilir.

Arapların câhiliye devri edebiyatı arasında, eskilerin haberlerine ve atasözlerine dâir pek çok bilgi vardır. Kimi gayet cazip olan bu hîkaye, haber ve meseller, İslâmiyet'ten sonra, halkın cehalet ve saflığını istismar eden bâzı menfaatperestler tarafından hadîs diye nakledilmeye başlanmıştır.

Bu hikâyelerden biri de, "Uc b. Unuk" adındaki mevhum şahsa ait olanıdır. İbn Kuteybe (ö. 276/889)'nin, "bu, ne Hz. Peygamber (s.a.v)'in söylediği bir hadis, ne de ashabı tarafından nakledilen bir haberdır" diyerek reddettiği acâib masal, eski devirlerden beri nakledile gelmekte olan bir uydurmadır. Buna göre Âc, Hz. Musa'nın ordusu üzerine fırlatarak onları imha etmek maksadıyla kocaman bir dağ yerinden sökmüş, yukarı kaldırdığı zaman dağ, halka gibi uc'un boynuna geçerek onu öldürmüştü. Uc denize girer, fakat su diz kapaklarını bile geçemezmiş; okyanuslardan yakaladığı balıkları güneşe doğru uzatarak kızartmış...; zira boyu 3333 zira1 imiş; Nuh tufanı onun topuğuna bile ulaşmamış.

Hadis diye nakledilen mesellerle, İslâm büyüklerine ait sözleri kesin olarak birbirinden ayırmak zordur. Mesel tabiriyle, İslâmiyet'ten önce meşhur olan bazı sözler kastedilmektedir. Bir mesel, evvelki peygamberlerden öğrenilen güzel bir söz de olabilir. Hasenul-Basrî'nin sözlerini, peygamberlerin sözlerine benzetenler de olmuştur. Hz. Alî (ö. 40/661)'nin, Mâlik b. Dînâr (ö. 131/748), Fudayl b. İyaz (ö. 187/803) ve Cüneydu'l-Bağdâdî (ö. 297/ 910)'nin meşhur sözleri de hadis diye tanıtılmıştır. Bunlara misâl olmak üzere şu sözleri zikredebiliriz:

"Söz gümüsse, sükût altındır" meseli, Hz. Süleyman'a veya Lokman hekime aittir.

"İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın" sözü de, bîr meseldir.

"Yumuşak konuşan sevilir" sözü, Hz. Alîye aittir.

"Elin kınamasına tahammül etmek, ateşte yanmaktan hayırlıdır" sözü, Hasen b. Alî b. Ebî Tâlib (ö. 50/670)'e aittir.

"Halkın sözü, Hakkın kalemleridir" ve "dosta götüren yol ne kadar da uzundur"

sözleri de, mutasavvıfçılardan bir kısmına aittir.

4. Güzel Görülen Bazı Sözler

Hız. Peygamber'in vecîz ve derin manalı birçok hadîsleriyle iktifa etmeyen bazı şahıslar, güzel buldukları her şeyi ona nispet etmekte bir beis görmemişlerdir; hatta iyi bir iş yaptıklarını düşünerek bu sözlerin baş tarafına birer sened de uydurmuşlardır. Zındık olduğu için asılarak katledilen Muhammed b. Saîd (ö. 11/VII1 asır), güzel sözleri hadis olarak tanıtmakta bir mahzur görmediğini açıkça söylemiştir.

Bu görüşün taraftarları, tutumlarının dine uygun olduğunu ifâde eden hadîsler bile uydurmuşlardır. Bu sözlerden birine göre güya Hız. Peygamber, *"size benim hadisim olarak rivayet edilen doğru bir sözünü duyduğunuz zaman, onu ben söylemiş olayım veya olmayayım- kabul ediniz"* demiştir.

Hız. Peygamber'in, bahis konusu sözünü söyleyerek tenakuza düşmeyeceğini beyan eden İbn Hazm (ö. 456/1063), "böyle bir şeyi, ancak yalana, zındık, kâfir ve ahmak olanlar normal karşılayabilir" demekte ve bu görüşün taraftarlarından "Rasûlullah'a karşı yalan söylemeyi mubah sayanlar" diye bahsetmektedir.

Kurtubî (ö. 611/1214), bazı rey taraftarlarının da kıyâs-ı celiye muvafık olan sözleri hadis diye nakletmeye cevaz verdiklerini söylemektedir.

5. Hadis Uyduranların Kendi Sözleri

Buraya kadar sayılan maddeler, bilhassa kıssacıların ve aşırı olmayan uydurmacıların çalışmalarına malzeme olmuştur. Uydurmacılığı belli bir gurubun dâvasına hizmet etmek gayesiyle yapanlara gelince, bunların muhtaç olduğu malzeme ve hadîs imâline elverişli ham maddenin, elbette daha farklı olması lâzımdı. Bunun için de onların, hazır bazı sözleri değil, belli bir dâvayı empoze eden, üzerinde iyice düşünülmüş

propaganda cümlelerine ihtiyaçları vardı.

Binaenaleyh ihtiyaçlarını en iyi bilenler yine kendileri olduklarına göre, gayelerine hizmet eden sözleri ancak kendileri hazırlayabilirlerdi. Nitekim öyle olmuş, bugün hadîs diye takdim edilen uydurmaların çoğunu "vazzâ"lar icat etmişlerdir. Hadis uyduranların itiraflarında da görüldüğü üzere on binlerce söz, onlar tarafından belli bir maksadı ifâde etmesi için bilfiil ortaya konmuştur.^{32[32]}

Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları:

Hadis uyduran şahısları, ya kendilerinde veya icad ettikleri sözlerde bulunan birtakım kusurlar sebebiyle tanıyıp yakalamakla yetinmeyen muhaddisler, hadisler üzerinde de kapsamlı bir araştırmaya girişmişlerdir. Hadis metninin sıhhatini tespit için yaptıkları uzun ve devamlı çalışmalar, diğer mütehasıslar ile yapılan müzâkereler, onlara hadis üzerinde derin bir vukuf ve hassas bir meleke kazandırmıştır.

Buna işaret eden İbnü'l-Cevzî, uydurma bir hadis karşısında muhaddisin derilerinin ürpereceğini ve gönlünün nefretle dolacağını söylemektedir.

Uydurma hadislerde bulunan alametleri muhaddisler tespit etmişlerdir. Aşağıda genişçe olarak zikredilecek bu alâmetlere genel olarak bir ifâdeyle temas eden İbnü'l-Cevzî şöyle demektedir:

"Eğer bir hadîsi, akla veya sağlam olarak bilinen hadîslere veyahut İslâm prensiplerine aykırı bulursan, onun uydurma olduğunu bilmelisin, diyen kimsenin sözü ne kadar isabetlidir."

1. Hadis Uyduranların İtirafı

^{32[32]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, 172-176

Bîr sözün uydurma olduğunu öğrenmenin en tabîî yolu, onu uyduran kimsenin itiraf etmesidir. Hadîs üzerinde derin bir araştırma yapmaya lüzum kalmadan, bu suretle onun mâhiyeti anlaşılmış olur.

Hadis imâlcilerinin bu marifetlerini itiraflarına dâir misâller, "İslâm dinine hizmet etme arzusu" ve "hadis uyduranlar nasıl bilinir?" adlı bahislerde zikredildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

2. Haberin Lâfzında Veya Mânasında Bozukluk Bulunması.

Hadis diye rivayet edilen bir haberin dil kaideleri (sarf-nahiv) bakımından bozuk olması, muhtevasının ise peygamber sözünün münezzeh bulunduğu bir manasızlık ve ölçsüzlük taşıması onun uydurma olduğunu gösterir, Zira Hz. Peygamber, Arapların en fasîh ve belîğ konuşan adamı olarak kabul edilmekteydi. Bu durumda onun sarf ve nahiv kaidelerine uymayan bir söz söylemiş olmasına ihtimâl verilemez.

Hadisleri mâna ile rivayet etmeye salâhiyetli olan râvîlerin dahi yapamayacağı derecede büyük gramer hatalarını ihtiva eden bir hadisi Hz. Peygamber'e nispet etmek doğru olamaz. Böyle bir kusuru bulunan hadisi rivayet eden kimse, o lâfzın Rasûl-i Ekrem'e ait olduğunu söylese, haberin uydurma olduğu anlaşılır.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Hayber halkını cizye vermekten muaf tuttuğuna dâir hadis diye ileri sürülen bir uydurmayı tenkit ederken Zerkeşî (ö. 794/1391), "Peygamber (s.a.v.)'in sözlerinin fesahatini ve sağlamlığını bilen kimse bunun uydurma olduğunu anlar" demektedir.

Halkı hayırlı işlere teşvik etmek düşüncesiyle hadis uyduranların sözlerindeki aşırı mübalağa, İslâm prensipleriyle alay ederek Müslümanların imanlarını sarsmak isteyen dinsizlerin uydurmalarındaki acı istihza ve bayağı ifâdeler Hz. Peygamber (s.a.v)'e nispet edilmekten çok uzaktır.

Bu tür alâmetler, hadis olduğu ileri sürülen sözlerin uydurma olduğuna hükm etmek için kâfi bir sebeptir. Zehebî (ö. 748/ 1347)'nin "bunun uydurma olduğunu ilme

yeni başlayanlar dahi bilir" diyerek naklettiği şu sözdeki mübalağa ve manasızlık gayet açıktır:

"Kim 'he harfini tek gözlü yapmadan yazarsa, Allah da ona bir milyon iyilik yazar ve derecesini bir milyon defa yükseltir."

Harflerin herhangi bir tarzda yazılmasının dinî bakımdan hiç bir değeri yoktur. Böyle bir şeye mükâfat verilmesinin yersiz ve mânâsız olduğu ise aşîkârdır.

"Bıyığını kesen bir Müslümana, kestiği her kıla mukabil inciden ve yakuttan yapılmış bir şehir verileceğini ve her şehirde biner adet saray bulunacağını....." vaad eden uzunca bir uydurmada, Peygamber (s.a.v)'in sözünde asla bulunamayacak bir dengesizlik vardır.

Hız. Peygamber (s.a.v)'in hadisleri, birtakım gülünç sözlerin taşıdığı manasızlıktan münezzehtir. "Horoz benim dostumdur; dostumun dostu, düşmanımın da düşmanıdır" şeklindeki bir ifâdeyi, "eğer pirinç insan olsaydı halim bir kimse olurdu" tarzındaki bir sözü Peygamber (s.a.v.)'e nispet edebilen kimsenin samimî bir müslüman olabileceği düşünülemez.

Dinî eserlerde daha çok "zındık" diye anılan İslâm aleyhtarlarının ölçüsüz sözler uydurarak onu Hız. Peygamber (s.a.v)'e mâl etme gayretleri küçümsenemeyecek kadar fazladır. Gerek yukarıda zikri geçen iki uydurmadaki ve gerekse "yeşile ve güzel kadına bakmak görme duyusunu artırır" sözündeki bayağı ve müstehzî eda onun uydurma olduğuna ve din düşmanları tarafından uydurulduğuna delâlet eden kâfi birer alâmettir.

Az amele çok sevap va'd eden veya küçük bir günâh işleyeni şiddetli cezalarla korkutan sözde hadîsler de mâna itibariyle bozuk ve ölçüsüz olarak kabul edilmiştir.

Kıssacıların ve mutasavvıfların hadis diye tanıttıkları sözlerde bu nevin pek çok misâlini bulmak mümkündür. Sadece bir defa "Lâ ilahe illallah" diyen kimsenin, bu kadarcık bir gayreti sebebiyle, Allah Teâlâ'nın bu sözden bir kuş yaratacağını, kuşun yetmiş bin dili olacağını ve her dilin yetmiş bin lisanla o adam hakkında istiğfar edeceğini ifâde eden düzme sözdeki aşırılık bu kabildendir.

Aşura günü oruç tutan kimseye Allah Teâlâ'nın oruç tutup namaz kılmak suretiyle

yetmiş yıl ibâdet etmiş kadar sevap vereceğini, ayrıca on bin meleğin ve yedi semânın sevabını ona bağışlayacağım., o gün bir yetimin başını okşarsa, o baştaki her kıla mukabil cennette bir derece daha yükseltileceğini va'd eden uydurmadaki sevap israfı, onun mevzu olduğunu anlayabilmek için kâfi bir alâmet sayılır.

Ceza vermedeki dengesizce tehdîd ifadesi de o sözün uydurma olduğuna delâlet eder. En meşhur yalancı olarak bilinen Hintli Reten (ö. 632/1205)'iri, yatsı namazını terk eden kimseyi Allah Taâlâ'nın "ben senin Rabb'ın değilim, kendine benden başka bir ilâh ara!" diye kovacağını haber veren yalanındaki aşırı tehdîd ifâdesi böyledir.

İslâm dininde birine sövmek sadece günâh sayılmış iken, "Araplara söven kimseler müşriklerin tâ kendileridir!" şeklindeki bir uydurmanın izahı kabil değildir.

Uydurma sözler, lâfızlarındaki bozukluktan daha çok mânalarındaki ölçüsüzlük sebebiyle tanınmış ve damgalanmıştır.

3. Elde Mevcut Güvenilir Hadîs Kitaplarında Bulunmaması

Hadîs kitaplarının tasnîf edilmesinden önce, hadîslerin kontrolü için elde böyle bir mukayese imkânı mevcut değildi. Aynı zamanda bir beldenin muhaddisleri tarafından bilinen ve rivayet edilen bir hadîsin bir başka memlekette yaşayanlarca duyulmamış olması ihtimâli vardı.

Buna rağmen Yahya b, Maîn (ö. 233/847), Alî b. el-Medînî (ö. 234/848), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), Buhârî (ö. 256/ 869), Ebû Zür'a er-Râzî (ö. 264/877), Ebû Hatim er-Râzî (ö. 277/890), Nescî (ö. 303/915) ve Dârekutnî (ö. 385/995) gibi, bir çok şehirlerde rivayet edilmekte olan hadîslerin tamamını veya ekserisini bilen büyük hadîs hafızları bulunmaktaydı. O gün için ancak böylesine muazzam bir hadîs kültürüne sahip olan kimseler, bu kültürün kazandırdığı meleke sayesinde, hadîsler arasında mukayese yapma ve sahihini uydurmasından ayırma imkânına sahiptiler.

Daha sonraları bütün hadisler, muhtelif metodlarla yazılmış olan hadis kitaplarına geçmiş oldu; bu eserlerin ihtiva etmediği hadîs kalmadı.

Bugün elde mevcut olan güvenilir hadis kitaplarında bulunamayan hadîslerin uydurma olduğuna kanâat getirilir. Suyûtî (ö. 911/1505), "Risale fî Aksâmi'l-Hadisil-Mevzua" adlı risalesinde hadisleri, muttasıl isnâdlarla kitaplara geçmiş olan ve olmayan diye iki gruba ayırdıktan sonra, ikinci grup hakkında şunları söylemektedir:

"Ne hadîs kitaplarında yer alan ne de muttasıl bir isnadı bulunan hadîslere yalnız bazı va'z, tefsir, siyer ve târih kitaplarında rastlamaktayız. Bunlar birinci guruptan daha çoktur. İlk devirlerdeki hadîs imamları zamanında mevcut olmayan bu sözlerin çoğu daha sonraki devirlerde uydurulmuştur."

4. Birçok İnsanın Görmesi Gereken Bir Hâdiseyi Bir Kişinin Gördüğünü İddia Etmesi.

Sahâbîlerin, Hz. Peygamber'den duyduğu bir hadîsi orada bulunmayanlara iletmek hususundaki gayret ve himmetleri bilinmektedir. Birçok sahâbînin görüp işittiği haberlerin ise, mütevâtir derecesine ulaşmış olarak daha sonraki nesillere intikal etmesi gerekir. Hadis diye nakledilen sözler arasında öyleleri vardır ki, onların birçok sahâbînin huzurunda söylendiği iddia edilmektedir. Bu durum karşısında, o haberin veya hâdisenin şahitlerinden hiç değilse büyük bir kısmının onu rivayet etmesi beklenir. Aksi takdirde o iddianın bir yalandan ibaret olduğu anlaşılır.

Veda haca dönüşünde Hz. Peygamberin, "Gadîru Hum" denilen yerde mola vererek, Hz. Alî'yi kendinden sonra halîfe tâyin ettiğini ve fakat orada bulunan ahabın bu haberi ittifakla gizlediklerini söyleyen Râfızîlerin iddiası böyledir.

Bu uydurmanın mütevâtir olması bir yana, sahîh bir isnadı bile yoktur. Bu mesele hakkında sakîfe gününde, Hz. Ömer'in vefatında, alt kişilik şûranın teşekkül ettiği zamanda ve nihayet Hz. Osman'ın şehâdetini müteakip Hz. Alî'nin hilâfeti üzerinde münâkaşalar yapıldığı günlerde, ashâbdan hiç değilse bir kişinin ortaya çıkıp durumu açıklaması beklenmez miydi? Görüldüğü üzere bu Râfızîlerin uydurmalarından biridir.

Hz. Peygamber'in ikindi namazını kılamadığı bir gün, batmış olan güneşin, onun

namazını yetiştirmesi için geri dönerek tekrar görüldüğü ve herkesin buna şahit olduğu hakkındaki uydurma da böyledir. İşin garibi şurasıdır ki, bu haberi, Ummü Seleme (ö. 20/640)'den başka hiçbir kimse rivayet etmemiştir.

5. Kurana Ve Sahîh Sünnete Muhalif Olması.

Hz. Peygamber, Kur'ân-ı Kerîm'i insanlara tebliğ etmekle kalmamış aynı zamanda onun yeryüzündeki ilk tatbikçisi olmuştur. Bunun yanında, ilâhî kelâmın tam mânasıyla anlaşılması ve ilâhî irâdenin de bu suretle tecellî etmesi için, onu söz ve hareketleriyle açıklamış ve hatta Kur'ân-ı Kerîm'de bulunmayan İslâmî esasları da onun ruhuna uygun olarak ortaya koymuştur. Binâenaleyh her beyânı ve davranışı dîn olan ve ashabı tarafından bütün hareketleri dikkatle takip edilen bir peygamberin, kendi hadîslerini nakz eden sözler söyleyemeyeceği aşîkârdır; bu böyle olunca, hayatının düstûru olan Allah Kelâmı'na muhalif bir beyânda bulunması da elbette düşünülemez.

Hadîs olduğu ileri sürülen haberlerin, bu iki esâsa muhalefeti sebebiyle kolayca tanınması mümkündür. Dünyânın ömrünü tâyin eden bir uydurmada Hz. Peygamber'in, "dünyânın ömrü yedi bin senedir. Biz yedinci binin içinde bulunmaktayız" dediği iddia edilmektedir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'nin vefatından bu yana bin dört yüz küsur sene geçmiş olmasına rağmen dünyânın hâlâ ayakta durması, her şeyden önce bu sözü yalanlamaktadır. Kaldı ki bu söz, hem âyetlere hem de sahîh hadîse muhaliftir.

Kur'ân-ı Kerîmde:

"Senden kıyametin ne zaman vukua geleceğini sorarlar. De ki, onun ne zaman geleceğini yalnız Rabbim bilir." ^{33[33]}

"Kıyametin ne zaman geleceğini bilmek Allah'a mahsustur" ^{34[34]} buyurulmaktadır. Hz. Peygamber diliyle de "ben gaybı bilmem" denmektedir. Yine "Cibril Hadîsi" diye meşhur olan hadis-i şerifte ise Hz. Peygamber, kıyametten bahisle, *"bu mesele kendisine sorulan, sorandan daha fazla bir bilgiye sahip değildir"* buyurarak kıyametin ne zaman

^{33[33]} Araf: 7/186

^{34[34]} Lukmân: 31/34

vuku bulacağını bilmediğini söylemiştir.

Şu hale göre yukarıdaki haber, hem Kitaba, hem de sahîh sünnete muhalif olduğu için uydurmadır.

"Veled-i zina" hakkındaki uydurmalarından birinde, "zinadan doğan çocuk cennete giremez" denilmektedir. Bir başka hadîste de, "içki içen melundur, komşusu da melundur, onun yanında oturan da melundur" denmektedir.

Normal olarak düşünüldüğü zaman dahi, zina mahsûlü olan çocuğun, o günâhın işlenmesinde hiç bir tesiri olamayacağı; içki içmek suretiyle ilâhî emri çiğneyen birinin günâhından da komşusunun mes'ul tutulamayacağı neticesine varılır. Nitekim Allah Taâlâ Kur'ân-ı Kerîmin birçok yerinde, *"hiç kimse başkasının günâhını yüklenemez"* ^{35[35]} buyurmaktadır.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'in ifâdesine göre; *"Allah Teâlâ, sadece kendine eş, ortak koşulmasını affetmez; ama dilediği kimselerin, şirkin dışındaki günâhlarını bağışlar."* ^{36[36]}

Bu âyete rağmen birtakım günâhların bağışlanmayacağını kesin bir dille beyân eden haberlere rastlanmaktadır.

"Ashabıma sövmek, affedilmeyecek bîr günâhtır", "kötü ahlâklı olmak, affı mümkün olmayan bir günâhtır" şeklindeki hadîsler böyledir. Bunların yukarıdaki âyete muhalif oluşu, uydurma sayılmaları için kâfi bir sebeptir.

Sadece herhangi bir sünnete muhalif olan hadîsin uydurma sayılmasını doğru bulmayan İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/ 1448), ancak mütevâtir sünnete muhalif olan hadîslerin böyle mütâlâa edilebileceğini söylemektedir. Böyle olduğu takdirde, uydurma hadîslerin tâyininde dâima göz önünde bulundurulması gereken sünnet kıstasından, gayet cüz'î bir nispet dâhilinde faydalanmak mümkün olacaktır; zira mütevâtir sünnet miktarı çok mahduttur.

Bu durum karşısında sahîh sünneti mikyas alarak ona, araları telif edilmeyecek derecede muhalif olan hadîslerin uydurma olduğunu kabul etmek daha mutedil bîr görüş olsa gerektir.

^{35[35]} İsrâ: 17/15, Fâtr: 35/18, Zümer: 39/17

^{36[36]} Nisa: 4/47, 115

Sahîh sünnete muhalefeti yüzünden uydurma sayılan birçok sözde hadîs mevcuttur. Nitekim Allah Taâlâ'nın "adı Ahmed veya Muhammed olan kimseleri cehenneme koymayacağını, *"yüzü güzel olan siyah gözlü insanlara azâb etmeyeceğini"* haber veren sözde hadîsler, *"Allah Taâlâ sizin vücutlarınıza ve yüzlerinize değil, kalblerinize bakar"* mealindeki sahîh hadîse tamamen muhaliftir.

Mütevâtir hadîse muhalif olan uydurma söze misâl olarak, *"size benim hadîsim olarak rivayet edilen doğru bir sözü duyduğunuz zaman -onu ben söylesem de soylemesem de kabul ediniz"* haberini zikredebiliriz. Bu uydurmayı, *"her kim benim söylemediğim bir sözü bile bile bana isnâd ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın"* mütevâtir hadîsi ile bağdaştırmak mümkün değildir.

6. Akla, His Ve Müşahedeye Muhalif Olması.

Allah Taâlâ yalnız akıllı olanlara hitâb etmiş, emir ve yasaklarından sâdece onları mes'ûl tutmuştur. Onun elçisi sıfatıyla Hz. Peygamberin sözlerinin de normal akla uygun olması icap eder. Binâenaleyh, te'vil edilmeyecek bir surette akla aykırı olan bir hadisin mevcudiyeti düşünülemez. "Nuh'un gemisi Kabe'yi yedi defa tavaf ederek Makâm'ın arkasında iki rek'at namaz kıldı" uydurmasının normal akıl ve sağlam bir mantıkla bağdaştırılması mümkün değildir. "Allah Taâlâ'nın kendini kısırağın terinden yarattı'ğını iddia eden mevzu haber de böyledir.

"600/1203 târihinden sonra doğacak olanlara Allah'ın hiçbir ihtiyâcı yoktur" şeklindeki uydurma, hem mantığa, hem de gerçeğe muhaliftir; zira bu târihten sonra yaşayan milyonlarca insan arasından İslam'a, Müslümanlara ve hatta bütün insanlara kıymetli hizmetlerde bulunmuş olanları pek çoktur. Kaldı ki, Allah Taâlâ'nın hitabını bütün insanlara yönelttiği Kitab'ı ortada dururken, Hz. Peygamber'in böyle bir şey söyleyebileceği düşünülemez.

"İnsanların en yalancısı, boyacılar ile kuyumculardır" sözünün uydurma olduğu ortadadır; zira bu iki zümre içinde pek dindar kimseler bulunmakla beraber, onların dışında kalan insanlar arasında -İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350)'nin de dediği

gibi- Rafizîler, kahinler, kıssacılar ve münecimler gibi hudutsuz yalan söyleyenler de vardır.

Şu hâle göre hadis olduğu iddia edilen bu sözün, uydurma olduğunu hissimizle ve gerçeğe muhalif bulunmasıyla anlamaktayız.

Senedi ne kadar sağlam olursa olsun "patlıcanın her derde deva olduğu"nu ifâde eden bir sözü, Hz. Peygamber (s.a.v)'in söylediğine ihtimâl verilemez; zira tecrübe bunun böyle olmadığını göstermektedir.

7. Târihî Vukuata Aykırı Düşmesi.

Hadisçiler, uydurma haberlerin tâyin ve teşhisinde târih bilgisinden çok faydalanmışlardır. Suiyânu's-Sevrî (ö. 161/777), "râvîler yalan söylemeye başlayınca, biz de onlara târih silahıyla karşı koyduk" demektedir.

Muhaddisler, metin tenkidinde olduğu kadar senedin dahilî tenkidinde de târih bilgisine müracaat etmişlerdir. Buna temasla Goldziher der ki:

"Râvîlerden her birinin şahsî durumunun tetkikinden ayrı olarak münekkitlerin dikkati, isnadın dahilî muhtevasına da çevrilecekti. Bu işte onların şâyân-ı dikkat mesut buluşlar yapma imkânları oluyordu." Zira bu suretle râvî âdeta yalancılığını itiraf etmiş gibi oluyordu.

Târih bilmenin faydasına temas eden Hassan b. Yezîd, "yalancıları tanımak hususunda bana târih kadar yardım eden bir şey yok tur. Hâviye ne zaman doğduğunu sorarız, -şayet rivayet ettiği şeyhin vefat târihini biliyorsak- onun cevâbına bakarak yalan mı, yoksa doğru mu söylediğini anlarız" demektedir. Buna bir misâl olmak üzere Ufeyr b. Ma'dân (ö. II/VIII. Asır'ın naklettiği şu hâdiseyi zikredebiliriz:

"Ömer b. Musa (ö. 157/774 civarı) Humus'a geldiği zaman mescide giderek etrafını aldık. O ikide bir, 'Bize salih bir kimse olan hocamız tahdis etti' diyerek rivayet ediyordu. Bunu o kadar tekrarlardı ki, dayanamayarak, "bu sâlih bir kimse olan şeyhimiz kimdir?

adını söyleyin de öğrenelim" dedim. Şeyhimizin Hâlid b. Ma'dân olduğunu öğrenince, "onunla nerede ne zaman görüştünüz?" diye sordum. 108/726'da Erminiyye gazasında görüştüklerini söylemesi üzerine, "Ey şeyh! Allah'tan kork. Hâlid b. Ma'dân 104/722'de vetât etti. Sen ise, onunla ölümünden dört sene sonra görüştüğünüzü iddia ediyorsun! Üstelik o hiç bir zaman Erminiyye'de savaşmamışlar!' dedim."

Muhaddislerin bu neviden dikkate değer pek çok başarıları olmuştur.

Hadis olduğu iddia edilen sözlerin târihî gerçeklere uygun düşmeyişi de onların uydurma olduğunu göstermiştir. Böylesi birçok uydurma metinler, târih bilgisi yardımıyla kolayca tanınmış ve pek ehemmiyetli tenkitlere söz konusu teşkil etmiştir.

Muhaddislerin metin tenkidi çalışmalarına da pek uygun bir misâl teşkil edecek olan bir uydurma sözü, tenkidi ile birlikte zikredebiliriz. Bahis konusu haberin metni şöyledir:

Hiz. Âişe diyor ki:

Peygamber (s.a.v.)'in Fâtıma'nın boynunu birçok defalar öptüğünü görerek bunun sebebini öğrenmek istedim. Cevaben buyurdular ki:

"Yâ Humeyrâ, bilmez misin ki, miraca çıktığımda Allah Taâlâ'nın emriyle Cebrail beni cennete götürdü ve bîr benzerini daha görmediğim kokusu hoş ve meyvesi nefis olan bir ağacın yanında durduk. Cebrail'in soyarak bana ikram ettiği o meyveleri yedim. Allah Taâlâ bunlardan bende bir meni yarattı. Dünyaya döndüğümde Hatice ile münâsebette bulundum; neticede Fâtıma'ya hâmile kaldı. İşte ben o ağacın kokusunu özledikçe Fatma'nın boynunu öper ve o kokuyu alırım."

Bu haberin tenkidinde İbnü'l-Cevzî der ki:

"Bunun uydurma olduğunda mütehasşısar bir yana hadis öğrencileri bile şüphe etmez. Bunu uyduran kimsenin zerre kadar târih bilgisine sahip olmadığı meydandadır. Zira Hiz. Fâtıma, Peygamber (s.a.v.)'e nübüvvet gelmeden beş sene önce doğmuştur. Bu uydurmanın mucidinden daha câhil olanlar, bu haberi duyarak geliş yollarından çoğalmasına yol açmışlardır. Burada Miraçtan bahsedilmesi ise ayrı bir rezalettir. Çünkü Miraç, Hiz. Hatice'nin vefatından sonra ve hiccetten bir yıl önce vuku bulmuştur.

Hicretten sonra da Hz. Peygamber Medine'de on sene ikâmet etmiştir.

Bu yalanı uyduranın sözüne bakılırsa, Hz. Peygamberin vefatında Hz. Fâtıma'nın on yaşında olması îcab eder. Pekâlâ buna göre Hz. Peygamber'den -Hz. Fâtıma'nın oğulları- Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in hadîs rivayet etmesini nasıl îzâh etmeli. "Şurası muhakkak ki Fâtıma (r.a), Miraç gecesi on yedi yaşındaydı." Hz. Peygamber'in vefatından altı ay sonra ve otuz yaşında olduğu halde vefat ettiği -vahiy süresinin de yirmi üç yıl olduğu- dikkate alınır, Hz. Fâtıma'nın, bîsetten yedi sene kadar önce doğmuş olması gerekir. Kaldı ki Cebrail'in Hz. Peygamber'e Fâtıma (r.a)'nın doğumundan bir hayli zaman sonra geldiğini çocuklar bile bilir."

Görüldüğü üzere târihî vukuat ile te'lîf edilemeyen haberlerin yalan olduğu kolayca bilinmektedir. Bu sebeple münekkitler biyografi ve kronoloji bilgisine pek ehemmiyet vermişler ve bunlardan azamî derecede faydalanmışlardır. ^{37[37]}

Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları

el-Menâru'l-Münîf Fi's-Sahîh ve'z-Zaîf

Rahman ve Rahîm Allah'ın Adıyla

İbn Kayyim el-Cevziyye el-Hanbelî ed-Dimeşkî diye bilinen Şeyh İmâm Allâme Şemsüddîn Muhammed b. Ebi Bekr -Allah ona rahmet edip (kusurlarını) korusun ve onu geniş cennetinde iskan etsin- der ki:

^{37[37]} M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, 176-186

Müellif İbn Kayyim'e Sorulan Dört Soru Ve Misvakla Kılınan Bir Namazın, Misvaksız Kılınan Yetmiş Namazdan Daha Üstün Olması İle İlgili Hadislerin Kitiği

1. Ben:

"*Misvakla kılınan bir namaz, misvaksız kılınan yetmiş namazdan daha üstündür*"²¹ hadisi ile ilgili 'bu hadisin zayıflığı nasıl olur?',

2. Yine Cüveyriye hadisinde geçen:

Senden sonra dört kelime söyledim ki, bunlar, o günden sonra söylediklerinle tartılmış olsa elbette onlarla denkleşirdi sözünden,

Ahmed b. Hanbel, 6/272; İbn Huzeyme, Sahîh, 1/71 (H. No: 137 ç.); Hâkim, Hâkim, Sahîh, 1/146; EbuYa'lâ, Müsned, 8/182 Müslim, Zikr 79 (2726); İbn Mâce, Edeb 56 (3808); Ahmed b. Hanbel, 1/258.

3. Ve

"*Her ay tutulan üç gün oruç, bir ay tutulan oruç yerine geçer*" ^{38[38]} hadisinden.

4. Ve

"*Kim çarşıya gidip: 'Lâ ilahe illallah' (Allah'tan başka ilah yoktur) derse*" ^{39[39]} hadisinden soruldum.

İşte bu sorular, şu dört meseleyi ihtiva etmektedir:

Birinci Mesele:

5. "*Misvakla kılınan namazın, misvaksız kılınan yetmiş namazdan daha üstün*

^{38[38]} Ahmed b. Hanbel, 3/435; Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 3/196 (ç)

^{39[39]} Tirmizî, Deâvât 36 (3428, 3429); İbn Mâce, Ticârât 40 (2235) (ç)

olması." 40[40]

Bu hadis, Hz. Âişe yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilmiş olup Buhârî (ö. 256/870) ve Müslim (ö. 261/875)'in "Sahîh"leri ile Kütübü Sitte (alü hadis kitabın)'da geçmemektedir. Bu hadisi; İmam Ahmed ("Müsne't'de), İbn Huzeyme (ö. 311/923) "Sahîh"de ve Hakim (ö. 405/1014) "Sahîh"de? 41[41] Bezzâr (ö. 292/904)'da "Müsne'd'de rivayet etmiştir.

Beyhakî (ö. 458/1066)'de (bu hadisle ilgili olarak) der ki:

"Bu hadisin isnadı, sağlam/kuvvetli değildir. 42[42]

6. İşte hadisteki bu zayıflığın sebebi; Muhammed İbn İshâk'm bu hadisi Zührî'den rivayet etmesi etrafında dönüp dolaşmaktadır. Çünkü Muhammed İbn İshâk, bu hadisi, Zührî'den işittiğini açıklamamaktadır.

Bununla birlikte Muhammed İbn İshâk der ki:

Zührî, Urve yoluyla Hz.Âişe (r. anhâ)'dan anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Misvaklan (arak kılınan namaz, misvaklanılmadan kılınan namazdan yetmiş kat daha üstün olur." 43[43]

Yine bu hadisi; İmam Ahmed ("Müsne'd'de) ve İbn Huzeyme'de "Sahîh"de rivayet etmiştir. Yalnız İbn Huzeyme, "Eğer bu haber sahih ise" kaydını koyup sonra şöyle der:

40[40] Ahmed b. Hanbel, 6/272; İbn Huzeyme, Sahîh, 1/71 (H. No: 137); Hâkim, Sahîh, 1/146; Bezzâr, Müsne'd, 1/244

41[41] Burada "Sahih" ile kastedilen, Hâkim'in "Müstedrek" adlı kitabıdır, (ç)

42[42] Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38 (H. No: 158) (ç)

43[43] Ahmed b. Hanbel, 6/272; İbn Huzeyme, Sahîh, 1/71 (H. No: 137) Bu hadisin, Ahmed b. Hanbel'in "Müsne'd'deki lafzı, *"Misvakla kılınan namaz, misvaksız kılınan namazdan yetmiş kat üstündür"* şeklindedir.

Bu hadisin bir benzerini; Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 2/98'de Ahmed b. Hanbel'den, Bezzâr'dan ve Ebu Ya'lâ'dan rivayet etmiştir. "yetmiş" sözünde, dilbilgisi ile ilgili bir durum var. Tîbî "Şerhu'l-mışkât'ta der ki: yetmiş" sözü; genel olarak ya mef'uldür ya da zarf tır. Yani Yetmiş kadar.....üstün olur" demektir."

Bunu; Suyûtî, el-Hâvî li't-Fetûvâ, 2/487-488'de nakletmiştir. Hafız Münzirî'de et-Terğîb ve't-Terhîb, 1/140'da bu hadisi; Ahmed b. Hanbel'den, Bezzâr'dan, Ebu Ya'lâ'dan ve İbn Huzeyme'den "Yetmiş kat" şeklinde getirmiştir. Hâkim'de, Müstedrek, 1/146'de, bu hadisi, İmam Ahmed'den Misvaklanılan(arak) kılınan namaz, misvaklanılmadan kılınan namazdan yetmiş kat daha üstündür" lafzıyla rivayet etmiştir.

Beyhakî'de, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38'de, bu hadisi, hocası Hâkim yoluyla İmam Ahmed'den "Misvaklanılan(arak) kılınan namaz, misvaklanılmadan kılınan namazdan yetmiş kat daha üstün olur" lafzıyla rivayet etmiştir. Görüldüğü üzere bu rivayet; sağlam, doğru bir bağlama sahiptir. Bundan dolayı da bu rivayet(in sağlam olduğu), ispat edilmeye çalışılmıştır.

"Ancak bu haberin sıhhatini istisna ettim. Çünkü ben, Muhammed İbn İshâk'ın, bu hadisi, Zührî'den işitmemiş olup bunu ondan ancak tedlîs ^{44[44]} yaparak rivayet etmiş olmasından korkmaktayım.

Abdullah İbn Ahmed der ki:

Babam (Ahmed İbn Hanbel) bu konu ile ilgili olarak şöyle dedi:

"Muhammed İbn İshâk, bir hadis rivayet ederken, 'Filanca kimse (bu hadisi) anlattı' dediği zaman, o, bu sözülle bu hadisi, o kimseden işitmediği anlamına gelir."

Hâkim (ö. 405/1014)'de "Sahîh"de bu hadisi nakledip sonra da der ki:

"Bu hadis, Müslim'in şartına göre sahihtir. ^{45[45]} Hâkim, bu sözülle, iyi bir şey yapmamıştır. Çünkü Müslim, kitabında, bu senedle Hçbir hadis rivayet etmemiş ve Muhamed İbn İshâk yoluyla da bu hadisi delil olarak getirmemiştir. Onun rivayetlerini, ancak sahih rivayetlere mutabaât (muâiller) ve şahitler getirme ^{46[46]} mahiyetinde nakletmiştir. ^{47[47]}

Muhammed İbn İshâk'ın Zührî'den rivayette bulunması, Müslim'in hadis rivayetindeki şartları içerisinde yoktur.

İşte bu ve benzeri hususlar, Hâkim'in kitabının değerini düşürmüş ve saygınlığına leke getirmiş, hadisi Sahih sayma (metodunu) diğer hadis otoriterlerinin Hasen sayma kriterlerinden daha aşağı bir konuma getirmiştir. ^{48[48]}

^{44[44]} Tedlîs: Bir ravinin, çağdaşı olup görüşmediği veya görüştüğü halde hadis almadığı bir şeyhten işitmişçesine rivayette bulunmasıdır. Yine ravinin, hadis işittiği şeyhten gerçekte işitmemiş olduğu hadisi rivayet etmesi de tedlîstir. (ç)

^{45[45]} Hâkim, el-Müstedrek ala's-Sahîhayn, 1/146

^{46[46]} Zehebî, Mizânu'l-l'idâl, 3/475'de "Muhammed İbn İshâk İbn Yesâr'ın biyografisinde (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "Müslim, Muhammed İbn İshâk'tan beş hadisi şahit olarak getirip bu hadisleri "Sahih"te nakletmiştir."

^{47[47]} Şâhid: Bir hadise lafız veya mana yönünden yada sadece mana itibarıyla benzeyen lafızlarla bir diğer sahabiden rivayet edilen ve bu rivayetle ötekine muvafakat eden hadistir. (İbnü's-Salâh, Ulûmu'l-Hadîs, s. 241).

Mutâbî: Ravisine hadisi rivayet edilmeye elverişli bir başka ravinin muvafakat ettiği ve bu ikinci ravinin o hadisi şeyhinden yada daha yukarıdaki bir raviden benzer sözlerle rivayet ettiği hadistir.

Bunun yanı sıra ferd olduğu sanılan bir hadisin başka bir yoldan rivayet edilip edilmediği çeşitli hadis kaynaklarına başvurularak araştırılır. İtibâr adı verilen bu araştırma sonunda aynı hadisin, rivayetinde tek kaldığı zannedilen ravinin şeyhinden benzer lafızlarla rivayet edildiği anlaşılırsa, o hadise, öncekinin mutâbî adı verilir. Buna göre mutâbî ile şahidi bir kabul eden alimler nazarında, araştırma neticesi ferd olduğu sanılan bir hadise benzeyen ve tek başına rivayette bulunduğu sanılan ravinin şeyhinden rivayet edilmiş olduğu anlaşılan ikinci bir hadise şahid demek gerekir, (ç)

^{48[48]} Bu, Hâkim (ö. 405/1014)'in "el-Müstedrek" adlı kitabının bir bölümüne yönelik müellifin açıkladığı güzel bir sözdür. İbn Kayyim (rh.a), Zâdu'l-Meâd, 1/198'de, "Kur'an Secdeleri" ile ilgili yerde konu ile ilgili olarak şöyle der: "Onun (=Muhammed b. Abdurrahman b. İbn Ebi Leylâ'nın) rivayet ettiği hadisi Müslim'i nakletmiş olması, Müslim kusur sayılmaz. Çünkü o, sika ravinin yanlışlık yaptığını bildiği hadisleri almayıp terk ettiği gibi böyle (ezber zayıflığı olan) ravinin de, ezberleyip iyi muhafaza ettiğini bildiği hadisleri süzüp kitabına almıştır. Bu

Beyhakî konu ile ilgili olarak şöyle der:

"Bu hadis, Muhammed İbn İshâk'ın tedlislerinden olması ve onun bu hadisi Zührî'den işitmediği korkusu bulunan birisine aittir." ^{49[49]}

Beyhakî (ö. 458/1066), bu hadisi Muâviye b. Yahya es-Sadeî yolundan rivayet etmiştir. Fakat bu Muâviye, sağlam/kuvvetli bir ravi değildir.

Beyhakî, "Şuabu'l-İmân"da bu konu ile ilgili olarak şöyle der:

"Muâviye b. Yahya, bu hadisi rivayet etmede tek başına kalmıştır. Denildiğine göre; Muhammed İbn İshak, bu hadisi, Muâviye b. Yahya'dan almıştır." ^{50[50]}

Yine Beyhakî konu ile olarak şöyle der: "Bu hadisin bir benzeri, Urve ile Amra yoluyla Hz. Aişe'den rivayet olunmuştur. Fakat bu her iki hadis de, zayıftır." ^{51[51]}

7. Beyhakî, bu hadisi, Vâkidî yolundan getirip şöyle der: "Bize. Abdullah b. Ebi Yahya el-Eslemî, o da Ebu'l-Esved'den, o da Urve'den, o da Hz. Aişe (r. anhâ) yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahdis etmiştir:

yüzden burada hem sika ravi tarafından rivayet edilmiş olup da onun kitabına almadığı bütün hadisleri toplayanlar ile hem de ezberi zayıf olan (=seyyiu'l-hıfz) ravinin naklettiği bütün hadisleri zayıf sayanlar (yanılmışlardır). Bu iki yoldan birincisi, Hâkim ile benzerlerinin ve ikincisi de, Ebu Muhammed İbn Hazm ile benzerlerinin yoludur. Müslim'in yolu ise bu sahanın imamlarının yoludur. Kendisinden yardım dilenecek sadece Allah'tır." İbn Kayyim el-Furûsiyye, s. 45'de, Hâkim'in bir hadis hakkında "senedi sahihtir" sözünü hadise delil getirme mahiyetindeki yorumunda aynen şöyle der: Hâkim'in, bir hadisi tashih etmesi/sahihliğe kavuşturmasına gelince, bu,) "Yarılmış parmaklarını suya daldırmak suretiyle keyif kaçırın kimse gibi sabaha Leyla'yla eriştim" diyen kimsenin sözü gibidir. Hadis hafızları, Hâkim'in bir hadisi sahihliğe kavuşturmasına hiç önem vermemişler ve temel olarak da Hâkim'in bu tavrına gerekli değeri vermemişlerdir. Hatta onun bir hadisi sahihliğe kavuşturması ile ilgili tavrına güvenmemişlerdir.

Onun bir hadisi sahihliğe kavuşturması, hadisin güzel olduğuna delil olarak gösterilmez bile. Hâlbuki küçük bazı şeyler, hadisle uğraşan ilim adamlarınca şüphesiz ki bir konu olarak tashih olunuyor. Hadis ile ilgili bir bilgisi olmayan kimse, bunu anlamaz. Bu, Resulullah (s.a.v)'in sünnetini değerlendirme ile ilgili şartlar içerisinde de yer almaz. Hadisçiler de, buna hiç önem vermemişler.

Hâkim'in kendisi ise, hadisi topluca tashih etmektedir. "Medhal" adlı kitabında ise, bazı ravilerle delil getirmiyor, bazı ravilerin yalancı olduğunu belirtiyor.

Bununla birlikte onun tashih ettiği hadisin dayanağı, senedinin açık olması ve ravilerinin sika olmasıdır. İşte bundan dolayıdır ki, Hâkim, senedi sahihtir demiştir.

Bilindiği üzere, senedin sahih olması, hadisin sıhhat şartlarından. Hadisin sıhhatini gerektiren değildir. Çünkü hadis, ancak senedin sahih olması, illetinin olmaması, şaz ile münker olmaması ve hadisin ravilerinin, sika ravilere ters düşmemesi yada ravilerden şaz bir durumun gelmemesi gibi işlerin bir araya gelmesiyle sahih olur."

Hâkim'in "el-Müstedrek" ile ilgili yararlı bilgiler için için, ta'likini yaptığım Abdulhayy el-Leknevî'nin, el-Ecvibetu'l-fâdila, s. 80-83 adlı eserine bakabilirsiniz. Burada "el-Müstedrek" ile ilgili açıklamalarda bulundum. Oradaki yazı uzun olmasaydı ve buradaki yer de dar olmasaydı, elbette konu ile ilgili bu bilgileri aktarırdım. Konu ile ilgili olarak oraya bakabilirsiniz.

^{49[49]} Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38

^{50[50]} Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 3/27 (ç)

^{51[51]} Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38

"Allah katında, misvaktan sonra kılınan iki rekat (namaz), misvaktan önce kılınan yetmiş rekat (namaz) dan daha sevimlidir."

Fakat Vâkidî, kendisiyle delil getirilmeyen bir kimsedir. ^{52[52]}

8. Yine Beyhakî, bu hadisi, Hammâd İbn Kîrat yolundan getirip devamında şöyle der:

"Bize, Ferec b. Fadâle, o da Urve b. Ruveym'den, o da Amra'den, o da Hz. Aîşe yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahdis etmiştir:

"Misvakla (nılarak) kılınan bir namaz, misvaksız kılınan yetmiş namazdan daha hayrlıdır."

Bu isnad, sağlam/kuvvetli değildir. ^{53[53]}

İşte bu anlatılanlar, bu hadisin durumunu ortaya koymaktadır. Eğer bu hadisin sıhhati sağlam ise, o zaman bu hadisin güzel bir yönü vardır demektir. O da:

Misvakla kılınan namazın sünnet olması ve misvakın ise Rabbin rızasını kazanmak olmasıdır. ^{54[54]}

9. Peygamber (s.a.v), misvakla kılınan namazın değerini güçlendirip şöyle buyurmaktadır:

"Ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım, her namaz vaktinde onlara misvak (kul) anmalarını emrederdim." ^{55[55]}

10. Yine Peygamber (s.a.v) konu ile ilgili olarak şunu haber vermektedir:

"Misvak, ağız için bir temizlik ve Rabbin rızasını kazanmaktır." ^{56[56]}

^{52[52]} Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 3/27; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38 (c)

^{53[53]} Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38 (ç)

^{54[54]} B.k.z: Buhârî, Savm 27; Nesâî, Taharet 4; Ahmed b. Hanbel, 1/3, 10, 6/47, 62, 124,146, 238 (ç)

^{55[55]} Buhârî, Cum'a 8; Müslim, Taharet 42 (252); Ebu Dâvud, Taharet 25; Nesâî, Taharet 6; İbn Mâce, Taharet 7 (287); Muvatta, Taharet 114, 115'de Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir, (ç)

^{56[56]} Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/3'de, bu hadisi Hz. Ebu Bekr'den, 6/47, 62, 124, 146, 238'de ise Hz. Âişe'den rivayet etmiştir. Nesâî ise Taharet 4'de bu hadisi rivayet etmiştir. Nevevî'de, Riyâzu's-Sâlihîn, s. 526'da der ki: "Bu hadisin senedleri, sahihtir."

11. Yine Peygamber (s.a.v) bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Misvak hususunda sizin üzerinize çok şey yükledim." ^{57[57]}

Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

12. İmam Ahmed (ö. 241/795)'in "Müsned"inde geçtiğine göre; (hadisin ravisi) Temîmî şöyle der:

Abdullah İbn Abbâs'a, misvak ile ilgili soru sordum. O da:

Peygamber (s.a.v), misvakı, bize devamlı surette emrederdi. Öyle ki misvak hakkında (vahiy) indirilmesinden korktuk dedi. ^{58[58]}

13. Yine konu ile ilgili bir lafız şu şekildedir:

Ben, misvak (kul)lanmakla emrolundum öyle ki misvakla ilgili (olarak) bana bir vahiy indirilmesinden korktum. ^{59[59]}

14. Temmâm İbn Abbâs şöyle der:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Ne oluyor? Sîzi, sararmış dişlerle bana geldiğinizi görüyorum. Misvak kullanın. Eğer ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım, onlara abdesti emrettiğim gibi misvakı da emrederdim." ^{60[60]}

15. Peygamber (s.a.v) konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"On şey fıtrattandır:"

1. Bıyığı kesmek,

^{57[57]} Buhârî, Cum'a 8. Ayrıca b.k.z: Nesâî, Taharet 5; Dârîmî, Vudû' 18; Ahmed b. Hanbel, 3/143, 249 (ç)

^{58[58]} Bu rivayet ve bundan sonra gelen rivayet, Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde bu lafız tam olarak geçmemektedir. Açıkçası; müellif, bu iki rivayeti, ezberinden getirmiştir. Çünkü Temîmî'nin misvak konusunda Abdullah İbn Abbâs'tan naklettiği hadis, budur. Bu rivayet; Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin 1/237, 285, 307, 315, 337, 340'da olmak üzere altı yerde geçmektedir. Söz konusu lafza en yakın olanı, sonuncu yerdekidir.

^{59[59]} Bu lafzın bir benzeri; Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 1/315'de geçmektedir, (t) Ayrıca b.k.z: Ahmed b. Hanbel 1/237, 285, 337, 3/490 (ç)

^{60[60]} Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/214'de bu hadisi rivayet etmiştir. Fakat bu hadisin asıl lafzından, "misvak kullanın" ifadesi düşmüştür. Ayrıca bu rivayetin içerisinde *"Onların üzerine abdest farz kılındığı gibi misvakı da onlara farz kıldım"* ifadesi yer almaktadır, Ayrıca b.k.z: Ahmed b. Hanbel, 3/442; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/36; Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 1/221, 2/97; Bezzâr, Müsned, 4/130; Ebu Ya'lâ, Müsned, 12/71; Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr, 2/64 (ç)

2. Sakalı uzatmak,

3. Misvak kullanmak.. ^{61[61]}

Görüldüğü üzere Peygamber (s.a.v), misvak kullanmayı, fittattan saymıştır.

16. Abdullah b. Hanzala İbn Ebi Âmir der ki:

Resutullah (s.a.v), gerek abdestli iken ve gerekse de abdestsiz iken her namaz için abdest almakla emrolundu. Bu ona zor gelince, o zaman her namaz için misvak kullanmakla emrolundu. ^{62[62]}

17. Hz. Ali'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Misvak kullanmakla emrolunduk. Ali devamla şöyle der:

Kul namaz kılmaya kalktığı zaman, melek gelip onun arkasında durur ve (ona) yaklaşp (namazda okuduğu) Kur'an-ı dinler. Öyle kî melek ağzını, o kimsenin ağzına değinceye kadar (ona) yaklaşp (okuduğu Kur'an'ı) dinlemeye devam eder. Öyle ki o kimsenin (namazda iken) okuduğu (her) ayet, meleğin karnına girer. ^{63[63]}

18. Peygamber (s.a.v)'in misvak kullanma ile ilgili tavrı şu şekildeydi:

Peygamber (s.a.v); gece uykusundan kalktığı zaman, evine girdiği zaman ve namaz kılmaya kalktığı zaman misvak kullanırdı. ^{64[64]}

^{61[61]} Bu hadisi; Müslim, Taharet 56 (261); Ebu Dâvud, Taharet 29 (53); Tirmizî, Edeb 14 (2757); Nesâî, Zînet 1; İbn Mâce, Taharet 8 (293); Ahmed b. Hanbel, 6/137'de Hz. Âişe'den rivayet etmiştir. Nesâî'nin lafzı, "On şey fittattandır...." şeklindedir.

^{62[62]} Ebu Dâvud, Taharet 25 (48); Ahmed b. Hanbel, 5/225. Bu hadis, orijinal nüshada şu şekilde geçmektedir:

"Resulullah (s.a.v), gerek abdestli iken ve gerekse de abdestsiz iken her namaz sırasında abdest almayı bize emretti. Bu onlara zor gelince, o zaman (her namaz sırasında) misvak kullanmayı bize emretti." Görüldüğü üzere bu hadisin lafzını düzeltip Ebu Davud'un rivayeti doğrultusunda getirdim.

^{63[63]} Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/38'de, bu hadisi, Hz. Ali'den mevkuf olarak söz konusu bu lafızla rivayet etmiştir. Yine bu hadis; Münzirî'nin, Terğîb, 1/140 ile Heysemî'nin, Mecmâu'z-Zevâid, 2/99'da Resulullah (s.a.v)'den merfû' olarak geçmektedir. Münzirî (ö. 656/1258) der ki: "Bu hadisi; Bezzâr sakıncası olmayan ceyyid bir senedle rivayet etmiş, İbn Mâce'de bu hadisin bir kısmını mevkuf olarak rivayet etmiştir. En uygun olanı da budur." Heysemî (ö. 807/1404)'de der ki: "Bu hadisi, Bezzâr rivayet etmiştir. Ravileri, sikadîr, İbn Mâce, bu hadisin bir kısmını ancak mevkuf olarak rivayet etmiştir. Benim naklettiğim bu rivayet ise, merfû'dur."

^{64[64]} Müellif İbn Kayyım, burada, hadislerin içerisinde geçen birbirinden farklı bazı cümlelere işaret edip müellifin tertibine göre burada geçen hadis cümlelerinin tahriri şu şekildedir:

1. Peygamber (s.a.v) gece uykusundan kalktığı zaman misvak kullanırdı." Bu hadisi; Buhârî, Vudû' 73, Cum'a 8, Teheccüd 9; Müslim, Taharet 46, 47 (255)'de Huzeyfe'den şu şekilde rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v) geceleyin (namaza) kalktığı zaman ağzını misvakla o valardı." Ebu

19. Yine konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:

"Peygamber, hayata veda ederken ölüm anında misvak kullanmıştı. ^{65[65]}

20. Süfyân der ki: Muhammed İbn İshâk'tan, o da Ebu Ca'fer'den, o da Câbir b. Abdullah (r. anhümâ)'nın şöyle dediği rivayet etmiştir:

"Peygamber (s.a.v)'in kulağındaki misvak, katibin kulağındaki kalem yerinde idi."

^{66[66]}

21. Nesâî (ö. 303/915)'nin "Sünen"inde İbn Abbâs (r. anhümâ)'nın şöyle dediği geçmektedir:

"Resulullah (s.a.v), iki rekat iki rekat namaz kılar, sonra (namazdan selam vermek suretiyle) ayrılıp misvak kullanırdı. ^{67[67]}

Davud, Taharet 30 (57)'de bu hadisi, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v) gece ve gündüz her uykudan kalkışında mutlaka abdestten önce ağzını misvaklardı."

2. "Peygamber (s.a.v) evine girdiği zaman misvak kullanırdı." Bu hadisi; Müslim, Taharet 44 (253)'de Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v), evine girdiği zaman (ilk önce) misvak kullanmaya başlardı."

3. "Peygamber (s.a.v) namaz kılmaya kalktığı zaman misvak kullanırdı" Misvak kullanmak; Peygamber (s.a.v)'in, "Ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım, her namaz vaktinde onlara misvak (kul) lanmalarını emrederdim" ifadesiyle ilgili bir uygulamasıdır. Bu hadisi; Buhârî, Cum'a 8; Müslim, Taharet 42 (252); Ebu Dâvud, Taharet 25; Nesâî, Taharet 6; İbn Mâce, Taharet 7 (287); Muvatta, Taharet 114, 115'de rivayet etmiştir. Bu hadis, 9 sıra numaralı hadiste daha önce geçmişti. Yine Müslim, Taharet 46 (255)'de Huzeyfe'den şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah (s.a.v) (geceleyin) teheccüd namazı kılmaya kalktığı zaman ağzını misvakla ovalardı." Yine Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/163 (H. No: 405), 1/424 (H. No: 1343); İbn Mâce, Taharet 7 (288)'de, bu hadisi Abdullah İbn Abbâs'tan şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah (s.a.v) geceleyin ikişer rekat, ikişer rekat (olmak üzere) namaz kıldı. Sonra namaz(dan selam vermek suretiyle) ayrılıp (dişlerini) misvakladı." Nitekim bu üç hadis, Zeylaî'nin, Nasbu'r-Râye, 1/8'de de geçmektedir.

^{65[65]} Yani ölüm anında/döşğinde can çekişirken. Peygamber (s.a.v)'in hayata veda ederken ölüm döşğinde misvak kullanması ile ilgili hadisi; Buhârî, Cum'a 9, Meğâzî 83 (2 yerde) rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v)'in ölüm döşğinde misvak kullanması ile ilgili iki yerden birisi Hz. Âişe'den naklen şu şekildedir:

Abdurrahman b. Ebi Bekr, (ölüm döşğinde bulunan) Peygamber'in huzuruna girmişti. Ben de, Peygamber'i göğsüme yan dayamıştım. Abdurrahman'ın yanında kendisiyle (dişlerin) temizlendiği yaş bir misvak vardı. Resulullah (s.a.v) gözünü ona çevirip uzunca (bir süre) baktı. Bunun üzerine ben, Abdurrahman'dan misvakı aldım, (dişlerimle onun ucunu ısırp) kestim, onu silkeledim, (sonra da suyla) onu ıslattım. Sonra hazırladığım bu misvakı Peygamber'e verdim. O, bununla, (dişlerini) misvakladı. Ben, şimdiye kadar Resulullah (s.a.v)'in bu kadar güzel diş misvakladığını (daha önce hiç) görmemişim. Resulullah (s.a.v) (dişlerini) misvaklamayı bitirince, hemen elini yada parmağını yükselttikten sonra üç defa: - '*Allahım! beni, er-Refiku'1-A'lâ zümresine kat!*' buyurdu. Daha sonra Resulullah (s.a.v) vefat etti." (t) er-Refiku'1-A'lâ'dan maksat; İbn İshâk ile Cevheri'ye göre cennet, Hattâbî'ye göre Resulullah (s.a.v)'in ruhunu yüce makamlara yükselirken kendisine yoldaşlık eden melekler, Buhârî sarihi Kirmânî'ye göre ise Nisa: 4/69 ayetinde "*güzel refik*" diye vasıflanan ve cennet ehli olan peygamberler, siddîk kullar, şehidler, salih insanlardır,

^{66[66]} Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/37'de, bu hadisi Taberânî'den rivayet edip sonra da der ki: Taberânî: 'Süfyân, bu hadisi, İbn İshâk'tan rivayet etmiştir. Süfyân'da ise bu hadisi sadece Yahya rivayet etmiştir' dedi. Daha sonra Beyhakî (ö. 458/1066) der ki: (Bu hadisi Süfyân'dan rivayet etmeyen) kimselere göre, Yahya b. Yemân, kavi/sağlam birisi değildir. Bu hadis ile ilgili olarak Yahya b. Yemân'ın, bu hadisi, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den getirmeye yönelik çabasında vehmettiğini göstermektedir." Zeylaî (ö. 762/1360)'de, Nasbu'r-Râye, 1/9'da bunu doğrulamaktadır. Konu ile ilgili Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den gelen hadis, 23 nolu hadiste gelecektir. Konu ile ilgili olarak oraya bakınız.

^{67[67]} Yine Hafız Zeylaî, Nasbu'r-Râye, 1/8'de, bu hadisi, Nesâî'ye de dayandırıp daha sonra da şöyle der: "Bu hadisi, Nesâî ile İbn Mâce

Resulullah (s.a.v)'in bu şekilde misvak kullanması, gece namazında idi.

22. Abdullah İbn Abbâs, teyzesi Meymûne'nin yanında gecelediğinde gördüğü olayı şöyle anlatmaktadır:

"Resulullah (s.a.v) kalkıp abdest aldı. Sonra iki rekat namaz kıldı. Sonra iki rekat namaz kıldı.....Her iki rekat arasında misvak kullanırdı. ^{68[68]}

23. Tirmizî (ö. 279/892)'nin "Câmi'inde ^{69[69]} Ebu Seleme'nin (konu ile ilgili olarak) şöyle dediği geçmektedir:

"Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, mescitte (kılınan) namazlarda hazır bulunurdu. Misvağı da, katibin kulağındaki kalemin yeri olan kulağında olurdu. Misvaklanmadan namaza kalkmazdı. ^{70[70]}

Bu, hasen-sahih bir hadistir.

24. İmam Mâlik'in "Muvatta'"sında İbn Şihâb ez-Zührî yoluyla İbnü's-Sebbâk'ın Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu naklettiği geçmektedir:

"Size misvak (kullanmak) gereklidir. ^{71[71]}

25. Ebu Nuaym, Abdullah İbn Amr İbn Halhala ile Rafî b. Hadîc yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Misvak (kullanmak) vaciptir ve Cum'a (günü) boy abdest almak her müslümana

rivayet etmiştir."

Derim kî: Bu hadis, bu lafızla; İbn Mâce, Taharet 7 (288); Hâkim, Müstedrek, 1/145'de Habîb b. Ebi Sâbit'ten, o da Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan: Resulullah (s.a.v)....." şeklinde geçmektedir.

Fakat bu hadisi, basılmış bir vaziyette olan Nesâî'nin "Sünen"inde bu lafızla bulamadım. Bu hadisi, Nesâî'nin "Sünen"inde sadece Habîb b. Ebi Sâbit'ten, o da Muhammed b. Ali b. Abdullah İbn Abbâs'tan, babasından, dedesinden naklen; "Peygamber (s.a.v) geceleyin kalkıp (dişlerini) misvakladı. Sonra iki rekat namaz kıldı. Sonra uyudu. Sonra kalktı. Sonra (dişlerini) misvakladı. Sonra abdest alıp ikişer rekat olmak üzere altı rekat namaz kıldı. Sonra da üç rekat vitir namazı kıldı. Sonra da iki rekat daha namaz kıldı." (Nesâî, Kıyâmu'l-leyl 39) şeklinde geçmektedir Belki de bu hadis, müellif İbn Kayyim'in Nesâî'nin "Sünenü'l-Kübrâ"sından getirdiği lafız da olabilir, (t) Bu hadis için b.k.z: Nesâî, Sünsnü'l-Kübrâ, 1/163 (H. No: 405), 1/424 (H. No: 1343) (ç)

^{68[68]} Buhari, Tefsiru Sure-i Âl-i İmrân 17, Deâvât 9; Müslim, Salâtu'l-müsâfirîn 181493 (763); Ebu Dâvud, Tatavvu' 5 (1353) Nesâî, İmame 22; İbn Mâce, Taharet 48 (423), İkâmet 44 (973); Salâtu'l-Leyl 11. Nitekim Nâblusî, Zehâiru'l-mevârîs, 2/71-72'de bunu naklemiş olup bununla, bu hadisi rivayet eden kimselerin rivayet ettikleri hadislerin geçtiği bablara işaret etmiştir. Çünkü konu ile ilgili pek çok bab bulunmaktadır. Dolayısıyla da Nablusî, konu ile ilgili hadisler çok yer kapladığı için bunları uzatmaya gerek duymamıştır.

^{69[69]} Bununla, Tirmizî'nin "Sünen"i kast edilmektedir, (ç)

^{70[70]} Tirmizî, Taharet 18 (23)

^{71[71]} Muvatta', Taharet 113

vaciptir." ^{72[72]}

26. Müslim'in "Sahîh"inde Ebu Saîd el-Hudrî (r.a) yoluyla Resulullah (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadis, Ebu Nuaym'ın naklettiği bu hadise şahit olmaktadır:

"Cum'a günü boy abdesti almak, her ihtilam olana (vaciptir). Misvak kullanmak (da vaciptir). Bulabildiği kadar koku da sürünürdü." ^{73[73]}

İşte bu rivayetler; misvakın durumu, fazileti, Rabbin rızasını misvakla elde etmek, Peygamber (s.a.v)'in bu konuda ümmetine çokça tavsiyede bulunması ve mübalağada bulunması, hatta vefatı anında ve ruhu alınırken bile misvak kullanmaya devam etmiş olması şeklinde nakledilmiş olup misvak kullanılarak kılınan namazın Allah katında yetmiş namazdan daha sevimli olması imkansız bir şey değildir.

Yetmiş defa yapılan bir ibadetin sevabının daha fazla olması, sevabın çokluğu sebebiyle, sevabı çok amelin Allah katında sevabı az olandan daha sevimli olması gerekmez. Hatta bazen az amel, çok amelin sevabı fazla olsa bile, Allah katında daha sevimli olur.

27. İşte bu anlatılan, İmam Ahmed'in "Müsned"inde geçen Peygamber (s.a.v)'in şu sözü gibidir:

"Allah katında ak tüylü bir kurbanın kanı, iki kara tüylünün kanından daha sevimli olması." ^{74[74]}

Burada kurban kast edilmektedir. Çünkü kurban bayramı günü bir koyun kesmek, Allah katında, sadakanın sevabı fazla olsa bile, o koyunun kıymetinin kat kat fazlasını sadaka olarak vermekten daha sevimlidir.

Yine düşünerek, belleyip anlayarak ve kalbi (ni) üzerinde yoğunlaştırarak

^{72[72]} Bu hadis, Ebu Nuaym (ö. 430/1038)'ın "Kitâbu's-Sivâk" adlı eserinde geçmektedir. Nitekim bu hadisin burada geçtiğini, Hafız İrâkî (ö. 805/ 1402), "Tahrîcu Ehâdîsi'l-İhyâ'sında belirtmiştir. Zebîdî (ö.1205/1790)'-de, Şerhu'l-l-hyâ', 2/352'de bunu ondan nakletmiştir. Suyûtî'de, Câmiu's-Sağîr" (H. No: 4836)'de, bu hadisi, Ebu Nuaym'ın "Kitâbu's-Sivâk" adlı eserinden nakletmiştir.

^{73[73]} Müsüm, Cum'a 7

^{74[74]} Bu hadis; Ahmed b. Hanbel, 2/417'de Ebu Hureyre'den nakledilmiştir. Yalnız bu hadis, burada, "Bana den sevimlidir" lafızıyla geçmektedir. Yine Heysemî'nin, Mecmâu'z-Zevâid, 4/18'de de bu hadisin İmam Ahmed'in "Müsned"inde geçtiği belirtilmektedir. Heysemî, bu hadisi naklettikten sonra) der ki: "Bu hadisin senedinde Ebu Sifâl adında birisi var. Buhârî: 'Bu kimse hakkında tartışma söz konusudur' demiştir." Buhârî'nin hadisin ravisi hakkında: "Bu kimse hakkında tartışma söz konusudur" sözüyle, ravinin, yalancılıkla itham edildiğini kast etmiştir. Nitekim atlamalı Abdulhayy el-Leknevî, er-Ref ve't-Tekmîl, ikinci baskı, s. 252-254'de bunu açıklamıştır. Konu ile ilgili olarak oraya bakabilirsiniz.

okuduğun bîr sure, Allah karında, her ne kadar bu (şekilde hatim) okumanın sevabı çok fazla olsa bile, çabucak ve hızlı bir şekilde okuyarak yaptığın bir hatimden daha sevimlidir.

Yine kulun, kalbiyle ve tüm organlarıyla Allah'a yönelerek ve kalbini tamamen Allah'a boşaltarak kıldığı iki rekat namaz, Allah katında, sayıca sevabı çok olsa bile, bunlardan uzak olarak kılınan iki yüz rekattan daha sevimlidir.

28. Yine bununla ilgili sünnette şöyle bir örnek yer almaktadır:

"(Duruma göre) bir dirhem, yüz bin dirhemi geçer. ^{75[75]}

29. İşte bundan dolayı sahabe şöyle demiştir:

Orta yolda ve sünnette olmak, doğru yolun aksinde ve bid'at hususunda gayret etmekten daha hayrlıdır. "

Rabbin rızasına ve Resuluİlah (s.a.v)'in sünnetine uygun az bir amel, Allah katında, bu rıza ve sünnet olmadan yada bir kısmı olmadan yapılan çok amelden daha sevimlidir.

İşte bundan dolayıdır ki, yüce Allah (konu ile ilgili olarak) şöyle buyurmaktadır:

"Sizin hanginizin daha güzel amel edeceğini imtihan etmek için ölüm ve hayatı yaratan O'dur." ^{76[76]}

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Biz, onların hangisi daha güzel amel edeceğini imtihan etmek için yeryüzü üzerindeki onlara süs yaptık." ^{77[77]}

Yine yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

^{75[75]} Nesâî, Zekât 49'da ve Hâkim, Müstedrek, 1/416'de bu hadisi Ebu Hureyre'den naklen şöyle rivayet etmişlerdir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: Resulullah (s.a.v): "(Duruma göre) bir dirhem, yüz bin dirhemi geçer" buyurdu. Sahabiler: Ey Allah'ın resulü! Bir dirhem, yüz bin dirhemi nasıl geçer' diye sordular. Resulullah (s.a.v):

"İki dirhemi olan bir adam var. Bu adam bir dirhemini sadaka olarak veriyor. (Bir de) çok (malı/serveti) olan bir adam var. Bu da malından yüz bin dirhemini sadaka olarak veriyor" buyurdu." Hâkim (ö. 405/1014) der ki: Bu, Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadistir. Fakat Buhârî ile Müslim, bu hadisi rivayet etmemişlerdir. Zehebî (ö. 748/1347)'de, "Telhisu'l'Müstedrek"de bunu doğrulamıştır.

^{76[76]} Mülk: 67/2

^{77[77]} Kehf: 18/7

"Hanginizin amelinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için, Arşı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur." ^{78[78]}

Yüce Allah; gökleri, yeri, ölümü ve hayatı yaratması, yeryüzünü üzerindekiyle süslemesi ancak kullarının, amel yönünden daha çok olanı değil de, amel yönünden hangisinin daha güzel ibadet edeceğini imtihan etmek içindir.

Daha güzel amel; en ihlasla ve en doğru şekilde yapılan amel olup o da, bunlardan uzak olan çok ibadet değil, Allah'ın rızasına ve sevgisine uygun olan ibadettir.

Çünkü yüce Allah, kendisinin razı olmayacağı çok ibadeti veya bir başka kimsenin, O'nu razı etmeye yönelik çok ibadeti değil, az da olsa, kendisinin daha fazla razı olacağı şekilde zatına ibadet edilmesini ister.

Bunun içindir ki, görünüş itibariyle her iki amelde birdir. Aralarında -hatta bu ikisinin azı ile çoğu arasında-fazilet bakımından yer ile gök arasındaki farktan daha büyük bir fark bulunmaktadır.

İşte bu fazilet; yüce Allah'ın, (yaptığı kötü davranıştan pişman olup) tevbe eden kimsenin tevbesinden büyük bir ferahlık duyması gibi bu amele razı olup onu kabul etmesi, sevmesi ve ferahlık duymasıyla gerçekleşir. Şüphesiz ki bu tertemiz tevbe, Allah katında pek çok nafîle amellerden daha faziletli ve daha sevimlidir. Velez ki bu nafîle ameller, tevbeye nazaran çok olsa bile netice yine de değişmez.

Bu sebeptendir ki, yüce Allah'ın bu amellerden razı olup olmamasına göre kabul (Ier) de, farklı ve değişik olur. Buna göre (kabul gören amelin biri,) yüce Allah'ın amellerle razı olduğu, meleklerin övündüğü ve kulun O'na yaklaşmasını gerektiren kabul, (diğeri de) sadece sevabın ve ihsanın çokluğunu gerektiren kabul.

Örneğin, malından bin dinan hiçbir sıkıntıya düşmeden, bu bin dinara hiçbir eksiltme etkisi göstermeden, hatta bu miktardaki dinan, evinde rastlayıp bir kısmını çıkarıp attığı taşlar kabilinden (miş gibi) sadaka olarak veren kimse; bu miktardaki dinarını, onu ya düşüncesinden ve korumasından kurtulmak yada buna karşı aynısı veya başka şekilde bir mükafat almak için yapmıştır.

Diğer kimse ise; beraberindeki azığı (sadece) bir ekmek olup başka bir şeyi olmadığı halde, yanındaki azığı; Allah sevgisi, O'na yakınlık ile O'nun sevgisini kazanma arzusu ve O'nun rızasını kazanma isteğiyle, kendisine ve nefesine tercih ederek kendisinden durumu daha sıkıntılı olan kimseye vermiş olmaktadır.

Şimdi Allah için bir bak! Fazilet, Allah sevgisi, O'nun kabulü ve rızası hususunda (bu) iki sadaka arasında çok fark var. Yüce Allah; bunu da, onu da kabul etmektedir. Fakat rızanın, sevginin, önem vermenin ve övünmenin kabulü (başka) bir şey, sevab ve karşılığın kabulü ise (ayrı) bir şeydir.

Sen buna şahit olma hususunda (anlatılanın aynısını), kendisine küçük bir miktar hediye sunulan hükümdarda da bulabilirsin. (Hediye küçük olmasına rağmen) hükümdar, onu sevip hoşnut oluyor, onu önde gelenleri ile maiyetindekilere gösteriyor, onu (kendisine) hediye eden kimseyi; sayısı ve değeri gerçekten çok fazla olan bir hediye gibi kelimelerle övüyor. Halbuki bu hediye, hükümdarın yanında, (maddî olarak hiçbir) yer tutmuyor. Fakat cömert oluşu itibarıyla hediye eden kimsenin sevabını/değerini düşürmüyor. Hatta ona, değeri bundan kat kat daha fazla olanı veriyor. Bununla birlikte hükümdarın bu hediyeyi kabul etmesi, birinci kimsenin (hediyesini) kabul etmek gibi değildir.

30. İşte bundan dolayıdır ki, Abdullah İbn Ömer ile sahabeden bir çok kimse, (konu ile ilgili olarak) şöyle demişlerdir:

"Eğer Allah'ın, benim bir tek secdemi kabul ettiğini bilmiş olsaydım, ki o gayb olmayıp, bana ölümden daha sevimli gelirdi."

Kabulün Çeşitleri:

1. Rıza, sevgi, önem vermenin, övünmenin ve yapan kimseyi Mele-i A'lâ'da övgüye mazhar kılan kabul.

2. Her ne kadar birinci seviyede olmasa da, mükafat ve sevab(ı gerektiren) kabul.

3. Her ne kadar yapan kimseye bir sevab ve mükafat getirmese de, sadece cezayı düşürmeye yönelik kabul. Kalbinde söz konusu bu tür şeylerle ilgili hiçbir şey hissetmeden namaz kılan kimsenin (namazının) kabulü gibi. Çünkü böyle bir kimse, bununla ilgili olarak namazından ancak kılmış olduğunu aklediyor. Bu ise, (kişinin üzerindeki) farzı düşürür, kıldığı bu namazdan sevab elde edemez.

Yine efendisinden kaçan kölenin kılmış olduğu namaz ^{79[79]} ile kahine/falcıya gelip onun dediklerini tasdik eden kimsenin kılmış olduğu namaz da böyledir. ^{80[80]} Çünkü bazı kimseler, bu kimselerin kılmış olduğu namaz(lar)ın kabul olunmayacağını kesin olarak belirtmişlerdir. Bununla birlikte bu (şekilde namaz kılan) kimseler, (kıldıkları) namaz(lar)ı iade etmekle emrolunmamışlardır. Yani bu kimselerin kıldığı namazların kabul edilmemesi, ancak sevabın meydana gelmesi hususunda olup onun zimmetindeki borcun düşmesine yönelik bir husus değildir.

Ameller; kalplerde bulunan iman, sevgi, ta'zim, yüceltme ve zevklerden uzak bîr şekilde sadece bir varlığa ibadet etmeye yönelik bir üstünlük ortaya koyar. Hatta iki amelin görüntüsü aynı olabilir. Fakat aralarında fazilet konusunda, ancak Allah'ın sayabileceği kadar fark olur.

Yine ameller, devamlı olmayan (işler hususunda) üstünlük ortaya koyar. Dolayısıyla da iki amel arasındaki fazilet farkı, onu devamlı yapmak suretiyle üstünlük elde edilir.

Yine ameller, ihlas ve devamlı olmayan duruma göre ancak Allah'ın sayabileceği kadar üstünlüğü ortaya koyar.

Bu (durum), iki amelden birinin bizzat kendisi ile ilgili hususta Allah katında daha sevimli olmasına ilave olunur. Örneğin, Allah yolunda cihad etmek ve canını vermek, yüce Allah katındaki en sevimli amellerdendir. Bu ameller, ihlassız ve devamlı olmaksızın bir şekilde (olsa bile Allah katında) değer kazanır.

Yine namaz kılmak, ilim öğrenmek, Kur'an okumak da böyledir.

İlmin bizzat kendisi faziletli sayıldığında, ilim sahibi kimsenin kastı ile ihlası

^{79[79]} Müslim, İman 124 (70); Taberânî, el-Kebîr, 2/369; Beğavî, Sünne, 9/346

^{80[80]} Müslim, Selam 125; Ahmed b.Hanbel, 4/68; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 8/135, 138; Hâkim, Müstedrek, 1/8

faziletli sayıldığında ve devamlı bir şekilde onu yapmamak; bir tek amelin bile yetmiş amelden, hatta kendi cinsinden yedi yüz amelden daha üstün olması imkansız değildir.

Bu (anlatılanları iyi) düşün! Çünkü bu anlatınlar; sendeki bir çok problemleri giderecek ve sana amelin sırrı ile faziletini bildirecektir. Çünkü yüce Allah, hükmedenlerin en hükmedeni olup fazileti yerli yerine koyar ve kendisine şükreden kullarını en iyi bir şekilde bilir.

Kelamcılar ile zorlaştıracılardan, "iki amelin, bütün yönlerden birbirine eşit olup aralarında hiçbir üstünlük olmaması ve Allah'ın iki amelden birini diğerine nispetle kat kat fazlasıyla sevaplandırması caizdir. Hatta (bunlardan) birini sevaplandırırken, araları her yönden aynı olan diğerini cezalandırması caizdir" şeklinde kalbler)inin perdeleri iyice kalınlaşmış olanların söyledikleri sözlere ilgi gösterme!

İşte bu; yüce Allah'ın isimleri, sıfatları, fiilleri, şeriatı, emri, kalp amelleri ile Allah'a imanın hakikatleri hususunda derin kavrayışı (fıkhi) olmayan kimselerin görüşüdür. Başarı Allah'tandır.

Bunu anladığın zaman, Kur'an'ı ve Allah'ın zikrini (okurken akıp geçtiği) mecranın (ağzın) temizleyicisi, Rabbin rızasını kazandırıcısı ve sünnete uymak olan namaza başlarken misvak kullanmayı mükemmel bir şekilde uygulayarak ve bu bir tek hürmeti koruma arzusuyla yerine getiren bir kimsenin misvakla namaz kılmış olması mümkündür.

Bu öyle bir hürmettir ki, birçok insan, namaza başlarken misvak kullanmayı ihmal edip buna gerekli ilgiyi göstermez. Hatta bu durum, meşru değilmiş ve sevilmiyormuş gibi bir hal alır.

İşte bu şekilde namaz kılan kimse, namaza başlarken misvak kullanmaya önem verip onu muhafaza eder ve yüce Allah'a dostluk ile sevgi ve Resulullah (s.a.v)'in sünnetine uyma mahiyetinde bunu yerine getirir. Dolayısıyla bu şekilde kılınan namazın, Allah katında, bu (tür faziletler) olmadan kılınan yetmiş namazdan daha sevimli olması olanaksız değildir.

CÜVEYRİYYE HADİSİNDE GEÇEN DÖRT KELİMENİN NE OLDUĞU" MESELESİ

İkinci Mesele:

31. “*Subhânallâhi ve bihamdihi adede halkıhi, ve rıdâ nefsihi ve zinete arşıhi ve midâde kelimâtihi*” (Allah'ı; yarattıkları sayısınca, zatının rızasınca, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca, hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim)”^{81[81]} ifadesinin mücerret bir zikir olan "Subhânallâh"dan kat kat üstün olması.

Doğrusu zikreden kimsenin kalbi, "Subhânallâhi ve bihamdihi adede halkıhî" (Allah'ı, yarattıkları sayısınca, hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim) dediği zaman, sayı ile ilgili olarak belirtilen bu miktara ait Allah'ı bilme, (layık olmadığı şeylerden) tenzih ve ta'zim etme mahiyetinde meydana gelen, sadece "Subhânallâh" diyerek zikreden kimsenin kalbinde meydana gelenden daha yücedir.

İşte bu, "ez-Zikru'1-Mudâaf" (=kat kat zikir) adı verilmiştir. Bu tür zikir, Allah'ı övme bakımından tekli olarak yapılan zikirlerden daha yücedir. İşte bundan dolayıdır ki, bu zikir, tekli zikirden daha faziletlidir. Yalnız bu, bu tür zikri bilmek ve anlamak suretiyle anlaşılır. Çünkü teşbih eden kimsenin, "Subhânallâhi ve bihamdihi adede halkıhî, ve rıdâ nefsihi ve zinete arşıhi ve midâde kelimâtihi" (=Allah'ı; yarattıkları sayısınca, zatının rızasınca, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca, hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim) şeklindeki sözü; sonsuza kadar yaratılmış yada yaratılacak bütün yaratıklar sayısınca yüce Allah'ın layık olduğu teşbihleri inşâ ve ihbârî olarak içine almaktadır.

^{81[81]} Bu hadisi; Müslim, Zikr 79 (2726); Ebu Dâvud, Vitr 24 (1503); Tirmizî, Deâvât 103 (3555); Nesâî, Sehv 94; İbn Mâce, Edeb 56 (3808); Ahmed b. Hanbel, 1/258, 353, 6/325, 429'da Abdullah İbn Abbâs yoluyla Peygamber (s.a.v)'in hanımı Cüveyriyye bintü'l-Hâris'ten rivayet etmiştir. Müslim'in konu ile ilgili Abdullah İbn Abbâs yoluyla Cüveyriyye'den yaptığı rivayet şu şekildedir: Peygamber (s.a.v), Cüveyriyye onun mescidinde iken sabah namazını kıldığı zaman erkenden yanından çıkmıştı. Sonra kuşluk zamanı geçtiğinde geri dönmüştü. O sırada Cüveyriyye oturuyordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (ona): “*Sen halen benim bıraktığım hal üzere misin?*” diye sordu. Cüveyriyye'de: Evet! diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v): “*Gerçekten senden ayrıldıktan sonra üç defa dört kelime söyledi ki, bu dört kelime senin bugünden itibaren söylediklerinle tartılsa, onların ağırlığını tutar:*” “*Subhânallâhi ve bihamdihi adede halkıhi ve rıdâ nefsihi ve zinete arşıhi ve midâde kelimâtihi*” (=Allah'ı; yarattıkları sayısınca, zatının rızasınca, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca, hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim)” buyurdu.”

İhbârî olanı; ^{82[82]} belli sayıda -ki sayanlar onu sayamaz ve hesapçılar onu hesap edemez- Rabbin (layık olmadığı şeylerden) tenzihi, ta'zimi ve övgüyü içermektedir.

İnşâî olanı da; ^{83[83]} kulun, miktarı ve sayısı belli teşbihi yaptığı değil de, durumu belli olan teşbihi yapmasını içermektedir. Aksine Rab, layık olduğu teşbihin, bu belli sayıya ulaşan -ki bu sayıda artıracak bir şey olsaydı elbette onu da ifade ederdi- teşbih olduğunu haber vermektedir. Çünkü yaratıkların yenilenmesiyle, sayının sonu gelmez, var olanı da sayılamaz.

Yine Peygamber (s.a.v)'in, (zatının rızasınca) sözü; iki büyük hususu içermektedir. Birincisi: (Bu cümle ile ilgili) maksadın, teşbih olmasıdır. Bu takdirde "zatının rızasınca" ifadesi, Azamet ile Celâl, (teşbih yönünden) aynı şeydir. Zatının rızasınca ifadesi için. ^{84[84]} Nitekim bu ifade, ilk önce, yaratıkları sayısına eşit gelen bir teşbihi haber vermektedir. Şüphesiz ki Rabbin zatının rızasının, azamet ile vasfında sonu yoktur. ^{85[85]} Teşbih ise, yüce Allah'a ta'zimi ve (layık olmadığı şeylerden) tenzihi içine alan bir övgüdür.

Yüce Allah'ın kemalatının vasıfları ve celaletinin na'tları, sonsuz ve nihayetsizdir. Hatta bundan daha yüce ve daha büyüktür. Yine bunlarla O'na yapılan övgü de böyledir. Çünkü övgü, ihbârî e inşâî olarak (bu tür) vasıflar ile na'tlara tabiidir. İşte bu mana, hiçbir aksilik göstermeden birinci manaya uygundur.

Yüce Allah'ın ihsanının, sevabının, bereketinin ve hayrının sonu olmadığına ve bu tür şeylerin, Allah'ın rızasını ve mahsulünü gerektiren şeylerden olduğuna göre; bu durumda Rıza sıfatı nasıl olur?

32. (Konu ile ilgili) bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

"(Bir şeye) bereket verdiğimde, (bu) bereketimde son yoktur. ^{86[86]}

^{82[82]} İhbârî: Sözü söyleyene; o, bu sözünde doğrudur veya yalancıdır diyebileceğimiz her kelama denir, (ç)

^{83[83]} İnşâî: Sözü söyleyene; o, bu sözünde doğrudur veya yalanadır diyemeyeceğimiz cümlelere denir, (ç)

^{84[84]} Bu ifade, asıl nüshada da bu şekildedir. Burada bir kelime düşmüş olup bunun ne olduğunu bilemiyorum.

^{85[85]} Suyûtî, Şerhu Sünen-i Nesâî, 3/77'de der ki: "Zatının rızası ifadesinin anlamı, kesintisiz bir rıza demektir. Çünkü yüce Allah'ın rızası; Peygamberlerden, dostlarından ve daha birçok kimseden kesintisiz ve sonsuz bir şekilde razı olduğu kimselerle bağlantılıdır.

^{86[86]} Elimdeki fihristlerde bununla ilgili bir şey bulamadım, (t) Bu rivayet için b.k.z: İbn Ebi Âsim, Zühd, 1/52; Ebu Nuaym, Hilye, 4/41 (ç)

Buna göre bu sıfat ve na'tlardan meydana gelen Bereket sıfatı nasıl olur?

Çünkü Rıza (sıfatı); sevgiyi, ihsanı, cömertliği, iyiliği, afvı, bağışlama ve mağfireti gerektirir.

Yaratma (sıfatı) ise; ilmi, kudreti, iradeyi, diri olmayı (hüküm ile) hikmeti gerektirir. Bütün bunlar "zatının rızasına" ve "yaratma sıfatına" dahil olmaktadır.

Peygamber (s.a.v)'in, arşının ağırlığınca" sözünde; arşın ispatı, arşın yüce Allah'a nispeti ve arşın, genel anlamda, yaratıkların en ağırlı olduğu yer almaktadır. Çünkü arştan daha ağır bir şey olsaydı, elbette teşbih onunla tartılırdı. İşte bu; "arşın ağırlı ve hafifliği yoktur" diyen kimsenin (iddiasını) red etmektedir. Doğrusu bu (görüş sahibi kimse), arşı(n ne olduğunu) bilememekte ve miktarının hakkını tam olarak kavrayamamaktadır.

Birinci kat kat verme; sayı ve çoklukta, ikincisi; sıfat ve keyfiyette, üçüncüsü ise yücelik ve ağırlıkta olup miktarda değildir.

Yine Peygamber (s.a.v)'in, "*kelimelerinin sayısınca*" sözü; (bu) üç kısma şamil olup (bu üç kısmı da) kapsamaktadır. Çünkü yüce Allah'ın kelimelerinin sayısında; miktar, sıfat ve sayı yönünden bir son yoktur. Nitekim yüce Allah (konu ile ilgili olarak) şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Eğer denizler, Rabbimin kelimeleri(ni yazıp saymak) için mürekkep olsaydı, Rabbimin kelimeleri tükenmeden bir misli daha takviye getirseniz bile deniz tükenirdi."
87[87]

Yine yüce Allah (bu konu ile ilgili olarak) şöyle buyurmaktadır:

"Eğer yeryüzündeki ağaçların tümü kalem ve deniz de onun ardından yedi deniz daha eklenerek- (mürekkep) olsa, yine de Allah'ın kelimeleri (yazmakla) tükenmez. Şüphesiz ki Allah, Azîz (üstün ve güçlü), Hakim hüküm ve hikmet sahibedir." 88[88]

Bunun manası şudur:

Deniz, bundan sonra da tamamı mürekkep olan yedi deniz daha ekleyerek yazılsa

87[87] Kehf: 18/108

88[88] Lokman: 31/27

ve yeryüzündeki bütün ağaçlar -ağaçlar meyve versin yada meyve vermesin, bir gövde üzerinde dik duran bütün bitkiler olup- kalem olsa, denizler ve kalemler tükenir, fakat Rabbin kelimeleri tükenip son bulmaz. Dolayısıyla Subhânallâhi ve bihamdihi adede halkıhi, ve rıdâ nefsihi ve zinete arşıhi ve midâde kelimâtihi" (Allah'ı; yarattıkları sayısınca, zatının rızasınca, arşının ağırlığına ve keli Bu (ifade); "O'nun keliması bir manada son bulmaz ve parçalanmaz, O'nun parçası ve bütünü diye bir şey olmaz, O; sure, ayet harf, kelime değildir" diyerek Allah'ın sözünü vasfeden kimsenin (bu şekildeki) vasfının yanında, O'nu "konuşmadı, konuşmayacak ve asıl olarak O'nunla ilgili bir kelim/konuşma olmadı" diyerek vasfeden kimsenin görüşünün nerede?

Burada kast edilen husus; (bu tür) bir teşbihte, bunun dışındaki diğer teşbihlerden daha faziletli olmayı gerektiren ve diğerleri bununla tartılsa onlardan ağır ve fazla gelmeyi gerektiren Kemâl sıfatlar ile Celâl na'tlardır.

İşte bu (anlatılanlar); (şu) üç konuyu içine alan "Hamd" kelimesini bu teşbihe dahil etmek suretiyle bu kelimelerde var olan Allah'ı bilmeden ve (layık olmayan şeylerden) O'nu tenzih ile ta'zime yönelik övgüden bazısıdır.

Birincisi: Kemâl sıfatların, yüce Allaha ait olduğunu ispat etmek ve O'nu övmek.

İkincisi: O'nu sevmek ve O'na razı olmak.

Üçüncüsü: Bu hamdi, teşbih ve tenzihe; en güzel şekilde, kıymeti en büyük, sayısı en fazla, sıfat en çok şekilde ilave edip kul bunu teşbih anında (bu şekilde) getirip kalbine de bunun anlamını getirerek söylerse, başkalarında olmayan bir üstünlük ve fazileti kendisinde elde etmiş olur. Başarı, Allah'tandır.

Amellerin Üstünlüğünün; Amellerin Çokluğuyla Ve Sayısıyla Değil, Ancak Onları Mükemmel Yapmakla, Tam Bir Şekilde Yapmakla Ve Rabbin Rızası İle Şeriatının Uygunluğuna Bağlı Olması Üçüncü Mesele:

33. *"Her ay tutulan üç gün orucun, bir ay tutulan oruca denk olması."*

Bunun sebebi, şu hadiste belirtilmiştir. Bu da, sevapların on misliyle karşılık bulmasıdır. ^{89[89]} Sevapların on misliyle karşılık bulmasından dolayı (her ay tutulan üç gün oruç), kat kat olmadan bir ay oruca denktir. Buna göre her ay üç gün oruç tutup buna devam eden kimse, bütün bir yıl/ömür oruçlu gibi olur.

34. Bunun bîr benzen de, Peygamber (s.a.v)'in sahih bir hadiste geçen şu sözüdür:

"Kim Ramazan (ayın) da oruç tutar ve Şevval (ayın)dan da altı gün (daha oruç tutup bunu) Ramazan orucuna eklerse, o kimse, yıl ömür boyu oruç tutmuş gibi olur." ^{90[90]}

Görüldüğü üzere sevaplar, on misliyle karşılık bulur.

Bunun, "Şevval" ayında olmasının güzel bir sırrı vardır. O da; Şevval ayında tutulan orucun, Ramazan ayında tutulan orucun sargısı ve Ramazan orucunda meydana gelen hata(lar)ın kazası niteliğinde olup (farz) namazdan sonra kılınan sünnet yerine ^{91[91]} ve sehiv secdeleri yerine geçer. İşte bundan dolayı da Peygamber (s.a.v), "*Ramazan orucuna eklerse*" yani Ramazan orucunu Şevval orucuna katarsa buyurmaktadır.

Ömür/yıl boyu oruç tutmayı, müstehab görenler yada caiz görenler; (kendilerine) bu hadisi delil (olarak) getirmiş olup bundan sadece iki bayramda ve teşrik günlerinde (oruç tutmayı) istisna etmişlerdir. Halbuki (hadiste onların) lehine bir kanıt yoktur. Aksine onların aleyhine kanıt vardır. Çünkü bunun meşru olması bir yana:

"Bir amelin diğer bir amele benzetilmiş olmasından kendine benzetilenin sabit olma imkanı meydana gelmesi gerekmez. Hatta mümkünde olmaz." Nitekim bu husus, sahih hadiste de geçmektedir.

^{89[89]} Müellif, bu sözüyle, Abdullah İbn Amr İbnü'l-Âs'tan gelen ve içerisinde Peygamber (s.a.v)'in, "(Bir de) her aydan üç gün oruç tut. Çünkü yapılan bir hayrî amele karşılık on misli sevab verilir. İşte (her aydan tutulan) bu (üç gün oruç), bütün yıl/ömür boyu (tutulan) oruç gibidir" şeklinde geçen sözüne işaret etmektedir. Bu hadisi; Buhârî, Savm 55, 56, Enbiyâ' 37; Müslim, Sıyâm 181 (1159)' de rivayet etmiştir.

^{90[90]} Bu hadisi; Müslim, Sıyâm 204 (1164); Ebu Dâvud, Sıyâm 58 (2433); Tirmizî Savm 53 (759); Dârimî, Savm 44'de Ebu Eyyûb el-Ensârî (r.a)'tan rivayet etmiştir.

^{91[91]} Müellif, "(farz) namazdan sonra" ifadesini ancak Ramazan orucundan sonra Şevval ayında tutulan oruç altı gün orucuna benzetmektedir. Yalnız hadiste geçen ifadede, öncelik ve sonralık ile ilgili olarak genellik yer almaktadır. Bu da, Temîm ed-Dârî (r.a)'ın Resulullah (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadiste yer almaktadır:

"Kulun kıyâmet günü hesaba çekileceği (amellerin) ilki, namazdır. Eğer (o kulun farz) namazı tam ise, onun için (farz namazı) tam olarak yazılır. Eğer (o kulun farz) namazı tam değilse, yüce Allah, meleklerine: (Bu) kulum için nafile bir (namaz) var mı, bir bakın?" buyurur. Bunun üzerine melekler, nafile (kulun kılmış olduğu) nafile namazı farz namazına tamamlarlar. Sonra (farz olan) zekat ta bu şekilde ele alınır. Sonra diğer (bütün farz) ameller, bu hesaba göre ele alınır." Bu hadisi; İmam Ahmed b. Hanbel, 4/103; Ebu Dâvud, Salât 144-145 (866); İbn Mâce, İkâme 202 (1426); Hâkim, Müstedrek, 1/263'de rivayet etmiştir. Bu manada başka sahih hadisler bir çok sahâbeden gelmiştir.

Bu nedenledir ki, üç gün tutulan oruç, bir ay tutulan oruç kabul edilmiş ve Ramazan orucu ile Şevval'de tutulan alt gün orucun Ramazan orucuna eklenmesiyle; üç yüz altmış gün tutulan oruca denk gelmektedir. İşte bu (şekildeki bir hüküm), ittifakla caiz olmayıp haramdır. Çünkü buradaki benzetme, sevab yönünden olmaktadır. Yoksa onun meşru olmasına, hatta mümkün olmasına değil. Nitekim sahih bir hadiste geçtiğine göre; Peygamber (s.a.v)'e cihaddan sorulmuştu. Peygamber (s.a.v), soru soran kimseye:

35. *“Mücahid cihada çıktığında; hiç iftar etmeksizin oruç tutmasına ve hiç ara vermeden ibadet etmesine/namaz kılmasına gücün yeter mi?”* diye sordu. Soruyu soran kimse:

Hayır!' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

“İşte bu, mücahidin misalidir.” ^{92[92]}

Burada kast edilen husus şudur:

Bir şeyin, (diğer) bir şeye benzetilmesi; o şeyin diğer şeye eşit olmasını gerektirmez.

36. Bunun bir benzeri de, Peygamber (s.a.v)'in şu sözüdür:

“Kim yatsı namazını cemaatle kılsa, gecenin yarısını namaz kılmakla geçirmiş gibi (sevab) alır. Kim de yatsı ve sabah namazını cemaatle kılsa bütün geceyi namaz kılmakla geçirmiş gibi (sevab) alır.” ^{93[93]}

Daha önce de geçtiği üzere, bu da; bir tek amelin kendisi gibi bir amelden daha üstün ve kendi cinsinden kat kat fazlasından üstün olduğunu göstermektedir. Çünkü kim

^{92[92]} Bu hadisi; Buhârî, Cihâd 1; Müslim, İmâre 110 (1878); Nesâî, Cihâd 17; Muvatta', Cihâd 1; Ahmed b. Hanbel, 2/344'de Ebu Hureyre (r.a)'tan söz konusu lafızla rivayet etmiştir. Buhârî'nin konu ile ilgili lafzı şu şekildedir: Bir adam, Resulullah (s.a.v)'e gelip (ona): *“Bana, cihada denk olan bir amel (ibadet) söyle”* dedi. Resulullah (s.a.v): Gücünün yeteceğini sanmıyorum. Mücahid cihada çıktığında; mescide girip hiç ara vermeden ibadet etmesine/namaz kılmasına ve hiç iftar etmeksizin oruç tutmasına gücün yeter mi? diye sordu. Adam: Buna kimin gücü yeter ki! dedi.”

^{93[93]} Bu hadisi; Müslim, Mssâcid 260 (656); Ebu Dâvud, Salât 47 (555); Tirmizî, Salât 51(221)'de Hz. Osman (r.a)'tan söz konusu lafza benzer bir şekilde rivayet etmiştir. Müslim'in konu ile ilgili rivayeti şu şekildedir:

“Kim yatsı namazını cemaatle kılsa, gecenin yarısını namaz kılmakla geçirmiş gibi (sevab) alır. Kim de sabah namazını cemaatle kılsa bütün geceyi namazla geçirmiş gibi (sevab) alır.” Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir: Kim yatsı namazını cemaatle kılsa, gecenin yarısını namaz kılmakla geçirmiş gibi (sevab) alır. Kim de yatsı ve sabah namazını cemaatle kılsa, (bütün) geceyi namaz kılmakla geçirmiş gibi (sevab) alır.”

yatsı ve sabah namazını cemaatle kılıp geceleyin nafile namaz kılmazsa, o kimsenin bu namazı bütün gece namaz kılan kimsenin namazına denk olur.

Eğer geceyi namaz kılmakla geçiren kimse, yatsı ve sabah namazını cemaatle kılmış ise, gerçeği gösteren ve var olduğu kabul edilen üstünlüğü ele geçirmiş olur.

Eğer yatsı ve sabah namazını tek başına kılıp geceyi namazla geçiren kimse ise, yatsı ve sabah namazını cemaatle kılıp da geceyi evinde uyuyarak geçiren kimse gibi olur. Eğer tek başına kıldığı namaz sahih olmuş ise...

Daha önce de geçtiği üzere, amellerin üstünlüğü; amellerin çokluğuyla ve sayısıyla değil, ancak onları mükemmel yapmakla, tam bir şekilde yapmakla ve Rabbin rızası ile şeriatının uygunluğuna bağlıdır.

Çarşıya Giren Kimsenin Nasıl Dua Edeceği İle İlgili Hadisin Tahlili

Dördüncü Mesele:

37. Bu da, hadiste geçen Peygamber (s.a.v)'in (şu) sözüdür:

"Kim çarşıya girip: Lâ ilahe illallâhu vahdehu iâ şerike leh. Lehu'l-Mülkü ve lehu'l-Hamdu yuhyî ve yumît. Ve Huve hayyun lâ yemût. Biyedihi'1-hayr. Ve Huve alâ külli şey'in kadîr' (Allah'tan başka ilah yoktur. O, ortağı olmayan tektir. Mülk, O'nundur. Hamd, O'nadır. O, diriltir ve öldürür. Diridir, ölmez. Hayr, elindedir. Ve O, her şeye gücü yetendir) derse, Allah, ona; bîr milyon sevab yazar, ondan bir milyon günah siler ve onu bir milyon derece yükseltir." ^{94[94]}

İşte bu hadis, illetli (ma'lûl)dür. ^{95[95]} Bu hadisi, hadis imamları illetli saymıştır.

^{94[94]} Tirmizî, Deâvât 36 (3428, 3429); İbn Mâce, Ticârât 40 (2235); Hâkim, Müstedrek, 1/721 (1974) (ç)

^{95[95]} Ma'lûl (illetli): "Görünüşte sahih olan, ancak astında sıhhatine engel teşkil eden gizli bir kusur taşıyan hadis" diye tanımlayan varsa da, bunun yanında bu tanıma kabul etmeyen kimseler de vardır, (ç)

Tirmizî, "Cami'" adlı eserinde der ki:

Bize Ahmed b. Menî' tahdis etti. ^{96[96]} O da dedi ki:

Bize Yezîd İbn Hârûn tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Ezher b. Sinan haber verdi. ^{97[97]} O da dedi ki:

Bize Muhammed b. Vâsi' tahdis edip dedi ki:

"Mekke'ye gelmiştim. (Orada din) kardeşim olan Salim b. Abdullah İbn Ömer'le karşılaştım. Bana, babasından, dedesi yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu anlattı:

"Kim çarşıya girip derse"

Tirmizî der ki:

Bu hadis, garîbtir. ^{98[98]} Bu hadisi, Zübeyr ailesinin mutemedi Amr b. Dînâr, Salim b. Abdullah yolundan rivayet etmiştir. ^{99[99]}

38. Yine Tirmizî der ki:

Bu hadisi bize Ahmed b. Abde ed-Dabbî tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Hammâd b. Zeyd ile Mutemer b. Süleyman tahdis etti. (Her) ikisi de dedi ki:

^{96[96]} Haddesenâ: "Bize tahdis etti" sözlük manasıyla eda lafızlarındandır. Ravinin, şeyhinden rivayet ettiği hadisleri talibe (= hadisi alan kimse) ye rivayet ederken kullanılır. Haddesenâ lafzının, hadis rivayet yollarından özellikle hangisiyle rivayet edilen hadislerin naklinde kullanılacağına dair hadisçiler arasında birlik yoktur. Bu lafzın sadece semâ' yoluyla alınan hadislerin edası sırasında kullanılması gerektiği görüşünde olanlarla birlikte arz, münâvele, icazet ve kitabet yollarıyla alınan hadislerin rivayetinde de kullanılmasını uygun görenler olmuştur.

Ne var ki, semâdan başka yolla rivayette rivayet şeklinin belirtilmesi gerekir.

B.k.z: Doç. Dr. Mücteba Uğur, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, T.D.V. Yayınları, Ankara 1992, s. 107 (ç)

^{97[97]} Ahberanâ: Sözlükte "Bize haber verdi" anlamındadır. Hadis rivayet metotlarından birisiyle alınan hadislerin, başkalarına rivayeti sırasında isnada kullanılan eda lafızlarından biridir. Bu lafız; ravinin, hadisi, hangi rivayet metoduyla aldığını göstermekte ve onu şeyhine nispet etmekte kullanılır. Bu lafız, daha çok, hadis rivayet metotlarının en sağlamı olan ve şeyh ile tâlib (=hadisi alan kimsen)in bir araya gelmesiyle rivayeti ifade eden semâ' yoluyla rivayette kullanılan üçüncü lafızdır. B.k.z: Doç. Dr. Mücteba Uğur, a.g.e., T.D.V. Yayınları, Ankara 1992, s. H (ç)

^{98[98]} Garib: Genelde hangi tabakadan olursa olsun, bir ravinin tek başına rivayet ettiği hadis olarak tarif edilmiştir. Bu manada, "ferd-i nisbî"nin diğer adıdır. Sadece bir ravi tarafından rivayet edilen hadis, bir benzeri başka raviler tarafından rivayet edilmediği yada diğer rivayetler ona aykırı olduğu için tek kalan hadistir, (ç)

^{99[99]} Tirmizî, Deâvat 36 (3428)

Bize, -Zübeyr ailesini mu'temedi olan Amr b. Dînâr, (bu hadisi) Salim b. Abdullah İbn Ömer, babası, dedesi yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu tahdis etti:

"*Kim çarşıya girip: derse*" hadisini anlattı ve hadisin içerisinde "*Allah, cennette, (bu sözü söyleyen) kimseye bir ev inşa eder*" ifadesi yer almaktadır. ^{100[100]}

Yine bu hadis, Abdullah b. Dînâr yoluyla Abdullah İbn Ömer'den rivayet edilmiştir. ^{101[101]}

Abdurrahman İbn Ebi Hatim, "el-İlel"de (konu ile ilgili olarak) şöyle der:

"Babam (Ebi Hatim)'e ve Ebu Zür'a'ya; ^{102[102]} Yahya b. Süleym et-Tâîfî'nin, İmrân b. Müslim'den, Onun da Abdullah b. Dinar'dan, onun da Peygamber (s.a.v)'den.

Kim çarşıya girip şeklinde rivayet ettiği hadisi sordum.

(Her) ikisi de, bana:

Bu hadis, münkerdir ^{103[103]} diye cevap verdiler. ^{104[104]} Yine İbn Ebi Hatim der ki:

"Bu hadis, hata(h)dır. (Yahya b. Süleym et-Tâîfî, burada,) İmrân b. Müslim'den, onun da -Zübeyr ailesinin mu'temedi- Amr b. Dinar'dan, o da Sâlim'den, o da babası yolundan olan (isnadı) kast etmiştir. Fakat Yahya b. Süleym et-Tâîfî yanılıp Amr (b. Dînâr) yerine Abdullah İbn Dînâr'ı (senede) yerleştirmiş ve Sâlim'i seneden düşürmüştür.

Bu hadisi bize Muhammed b. Ammâr tahdis etti. O da dedi ki:

Bize İshâk b. Süleyman, o da Bükeyr b. Şihâb ed-Dâmeğânî, o da İmrân b. Müslim'den, o da Amr b. Dinar'dan, o da Sâlim'den, o da babası (Abdullah)'tan, o da Hz.

^{100[100]} Tirmizî, Deâvât 36 (3429) Yalnız Tirmizî (ö. 279/892)'nin bu rivayetinde, hadis, "*Kim çarşıda....söylerse*" şeklindedir. Müellifin kullandığı ifade; benzer bir lafızla İbn Mâce, Ticârât 40 (2235)'de geçmektedir, (ç)

^{101[101]} Hâkim, Müstedrek, 1/721 (1976) (ç)

^{102[102]} Yine İbn Ebi Hâtîm, el-İlel, 2/318'de şöyle der: "Babama, Yahya b. Saîd el-Kattân'ın rivayet ettiği hadisi sordum. Babam: 'Bu hadis, münkerdir' diye cevap verdi." Yalnız burada Ebu Zür'a ismi geçmemektedir.

Konu ile ilgili başka yerdeki bir hadiste şu ifade yer almaktadır: "Babama ve Ebu Zür'a'ya Yahya b. Saîd el-Kattân'ın rivayet ettiği hadisi sordum....."

^{103[103]} Münker: Ravinin muhalefetinden doğan bir zayıf hadis çeşididir. Ayrıca çeşitli şekillerde de rivayet edilmiştir. Bazı muhadislere göre, şaz ile aynıdır. (ç)

^{104[104]} İbn Ebi Hatim, el-İlel, 2/181

Ömer yoluyla Peygamber (s.a.v)'den tahdis etti deyip hadisi zikretti. ^{105[105]}

Yine bu hadisi, İbn Mâce, (ö. 273/886) "Sünen'inde Bişr b. Muâz ed-Darîr'den, o da Hammâd b. Zeyd'den, o da Zübeyr ailesinin mu'temedi olan- Amr b. Dînâr -künyesi, Ebu Yahya el-A'ver el-Basrî'den rivayet etmiştir. ^{106[106]}

Yahya b. Maîn (ö. 233/847) der ki: "(Amr b. Dînâr,) leyse bi şey'in ^{107[107]} dir. ^{108[108]}

Nesâî (ö. 303/915) ile Dârimî (ö. 255/868) ise der ki:

"(Amr b. Dînâr,) zayıf (bir ravi)dir."

Ebu Zür'a'da der ki:

"(Amr b. Dînâr, rivayet ettiği) hadisi vâhîdir."

Ali İbnü'l-Cüneyd'de der ki:

"O, metrûka benzemektedir." İbn Hibbân'da der ki:

"Onun rivayet ettiği hadisi ancak hayret belirtme mahiyetinde yazmak helaldir. O, uydurma hadislerden dolayı sikalardan aynlmaktadır."

Dârekutnî'de der ki: "O, zayıf (bir ravi)dir. ^{109[109]}

^{105[105]} İbn Ebi Hatim, el-İlel, 2/181 (H. No: 2038)

^{106[106]} İbn Mâce, Ticârât 40 (2235)

^{107[107]} Leyse bi şey'in: "Lâ yusâvî şey'en" ile aynı manaya gelen cerh lafızlarındandır. Cerhin dördüncü derecesine delalet eden bu iki lafız, "bir para etmez, bir şeye değmez" manasına gelir.

Bu itibarla hakkında "Leyse bi şey'in" yada aynı manada gelen aynı derecede bulunan "Lâ yusâvî şey'en" denilerek cerh hükmü verilen ravinin hadisleri terk edilir. Hiçbir şekilde itibar edilmez. B.k.z: Doç. Dr. Mücteba Uğur, a.g.e., T.D.V. Yayınları, Ankara 1992, s. 201 (ç)

^{108[108]} Yani Amr b. Dînâr, zayıf birisidir. Sehâvî ile Leknevî'nin, bu ifade ile ilgili olarak İbn Maîn'in; ravî hakkındaki bu sözüyle, "rivayet ettiği hadisleri çok az olan birisi'ni kast ettiği ile ilgili görüşü doğru değildir. Bu meseleyi, ta'likini yaptığını Abdulhayy el-Leknevî'nin, er-Ref'u ve'l-Tekmîl fil-cerh ve't-ta'dil, s. 152- 155, 382-389'da bununla ilgili kusuru kesin bir şekilde açıkladım. Konu ile ilgili geniş bilgi için oraya bakınız.

^{109[109]} Bu hadisi; Dârimî, İsti'zân 57 (2695)'da başka bir yoldan rivayet edip der ki: Bize Yezîd İbn Hârûn haber verdi. O da dedi ki: Bize Ezher b. Sinan, o da Muhammed b. Vâsi'nin şöyle dediğini haber verdi: "Mekke'ye gelmiştim. (Orada din) kardeşim olan Salim b. Abdullah İbn Ömer'le karşılaştım. Bana babasından, dedesi yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu anlattı: "Kim çarşıya girip: derse"

Daha sonra Dârimî, bu hadisin sonuna şunu ilaveyi yapmıştır: "Horasan'a gelmiştim. Derken Kuteybe b. Müslim'le karşılaştım. (Ona:) 'Doğrusu ben sana bir hediye getirdim' deyip ona (bu hadisi) rivayet ettim. Bundan sonra o, binekli arkadaşlarıyla birlikte bineğe binip çarşıya gelir, (orada) durup bu sözü söyler, ardından geri dönerdi." Bu hadisin senedinde, Ezher b. Sinan olup zayıf bir ravidir. Hafız İbn Hacer (ö. 852/1447), Tehzîbut-Tehzîb, 1/204'de 'Ezher b. Sinan'ın biyografisi ile ilgili yerde der ki: "Yahya İbn Maîn (bu ravi hakkında) dedi ki: 'Leyse bi şey'in'dir.' Ali İbnü'l-Medîni'de, Ezher b. Sinan'ın, Muhammed İbn Vâsi'den rivayet ettiği bu hadisi gerçekten zayıf saymıştır. Ukaylî'de bunu açıklayıp şöyle der: 'Ezher b. Sinan, çarşı ile ilgili söz konusu hadisi; Muhammed İbn Vâsi'den, o da Salim b. Abdullah İbn Ömer'den, o da babasından rivayet etmiştir."

Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları

Bana: "Senedine bakmaksızın bir kuralla uydurma hadisi tanımak mümkün müdür?" diye soruldu.

Bu, değeri büyük olan bir sorudur. Bunu ancak sahih sünnetler bilmede otorite olan, sünnet bilgisi etine ve kanına karışmış, sünnet bilgisi hususunda kendisinde bir yetenek bulunan; sahabilerden birisiymiş gibi Resulullah (s.a.v)'le dostluk kurmuş bir şekilde onun emrettiği, yasakladığı, haber verdiği, davet ettiği, sevdiği, nefret ettiği ve ümmetine meşru kıldığı hususlarda sireti ile tavrını bilmede ve sünnetler ile rivayetleri tanımada müthiş uzmanlığı bulunan kimse bilebilir.

Bunun örneği şudur:

İşte böyle bir kimse, Resulullah (s.a.v)'in hallerini, tavrını, konuşmasını, (Peygamber ile ilgili hususlarda) haber vermenin caiz olduğu şeyler ile caiz olmadığı şeyleri ve bir çok kimsenin bilemediği şeyleri bilir.

İşte bu, kendisine uyulan kimse ile birlikte uyan herkesin durumudur. Uyduğu kimsenin sözleri ile davranışlarına dair olan bilgiyi iyice araştırmada hırslı olma ve uyduğu kimseye nispet edilmesi doğru olan şeyler ile doğru olmayan şeylerin arasını ayırma, (yukarıda söz konusu) olan kişilerde değil de, (birisine) u-yan kimseye özgü olarak meydana gelir. Bu ise, (mezhep) imamlarına nispetle mukallitlerin durumudur. Böyle kişiler, imamlarının görüşlerini, delillerini, mezheplerini/metotlarını (başkalarının bilemeyeceği şekilde) bilirler. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

39. 1. Birisi de; Ca'fer b. Cisir/Cesr'in, babasından, onun da Sâbit'ten, onun da Enes'ten merfu ^{110[110]} olarak rivayet ettiği şu hadistir:

"Kim 'Subhânallâhi ve bihamdihi' derse, Allah, o kimseye, cennette kökleri altın olan bir milyon hurma ağacı diker." ^{111[111]}

^{110[110]} Merfû': Hz. Peygamber (s.a.v)'e nispet edilen söz, fiil ve takrirlere denir.

^{111[111]} Hadisin tamamı; Zehebî'nin, Mîzânu'l-İ'tidâl, 1/404'de (hadisin ravisi olan) "Ca'fer"ın biyografisi içerisinde geçmektedir, (t) Hadis, bu

(Hadisin ravisi olan) Ca'fer; Ca'fer b. Ferkad b. Cisir/Cesr

Ebu Süleyman el-Kassâb el-Basrî'dir.

İbn Adiyy (bu hadisin ravisi olan Ca'fer hakkında) şöyle der:

"(Rivayet ettiği) hadisler, münkerdir."

Ezdî'de şöyle der:

"(Hadis tenkitçileri, onun) hakkında (çeşitli sözler) söylemişlerdir."

Ca'fer'in babası Cisir/Cesr'e gelince, Yahya b. Maîn (onun hakkında) şöyle der:

"Lâ şey'dir. Onun (rivayet ettiği) hadis yazılmaz."

Nesâî ile Dârekutnî ise (Cisir/Cesr hakkında) şöyle der:

"(O,) zayıf (bir ravi)dir."

İbn Hibbân'da şöyle der:

"(O,) adalet sınırından çıkmıştır."

İbn Adiyy'de şöyle der:

"Onun rivayet ettiği hadislerin çoğu, mahfuz ^{112[112]} değildir."

40. 2. Birisi de; İbn Mende'nin, Ahmed b. Abdullah el-Cüveybârî el-Kezzâb yoluyla Şakîk'ten, onun da İbrâhîm b. Edhem'den, onunda Yezîd b. Ebi Ziyâd'dan, onun da Üveys el-Karani'den, onun da Hz. Ömer (r.a) ile Hz. Ali (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadistir:

"Kim şu isimlerle: 'Allahım! Sen dirisin, ölmezsin. Galipsin, yenilmezsin. (Her şeyi) görensın, şüphe götürmezsin. (Her şeyi) işitensın, şüphe götürmezsin. Doğru sözlüsün,

şekliyle uydurmadır. Fakat "Subhânallâhi ve bihamdihi" diyen kimseye cennette bir ağaç, bir rivayette ise hurma dikileceği haberi sahihtir. B.k.z: Hâkim, Müstedrek, 1/512; Nesâî, Amelü't-yevm ve'l-leyl, (H. No: 827) (ç)

^{112[112]} Mahfuz: Hadis usûlünde Şazın karşılığına denir. Şâz ise; sika ravinin, zabt ve rivayet çokluğu yönünden kendisinden daha üstün ravilerin rivayetine aykırı olarak rivayet ettiği hadise denir. Daha üstün ravinin rivayetine ise mahfuz adı verilir. Mahfuz hadis, şâz hadise nispetle üstün ve tercihe layık kabul edilmiştir, (ç)

yalan söylemezsin. Her şey sana muhtaç, (fakat hiçbir şeyi) tatmazsın. (Her şeyi) bilensin, (hiçbir şeye sana) öğretilmez... diyerek dua ederse, beni hakla gönderen Allah'a yemin ederim ki, eğer bu dualarla demirin yüzeyi üzerine dua edilse demir erir, akan suyun üzerine okunsa su dururdu. Kim yatarken bu dualarla dua ederse, bu duanın her harfinden kendisine teşbih edip istiğfar eden yedi yüz bin melek gönderilir.” ¹¹³[113]

Bu yalana, diğer yalana Hüseyin b. Dâvud el-Belhî'de tabi olup (bu hadisi) Şekîk yolundan nakletmiştir.

Diğer bir yalana olan Süleyman b. İsa, Sevrî yoluyla İbrahim b. Edhem'den bu hadisin bir kısmını nakletmiştir.

İşte bu ve bunun benzeri uydurma hadisler; Resûlullah (s.a.v)'i ve onun sözünü bilme hususunda en aşağı mertebede bulunan kimseler bile, bu tür hadislerin; uydurma, kurgu ve Peygamber (s.a.v)'e atılmış bir iftira olduğunda şüphe etmezler.

41. 3. Birisi de; en kötü yalana Abbâs b. Dahhâk el-Belhî'nin, Abdullah b. Ömer İbnü'r-Rammâh -meçhul olup bilinmeyen bir kimse'dan, onun da Ebu Muâviye'den, onun da A'meş'den, onun da Ebu Salih'den, onun da Ebu Hureyre yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadistir:

"Kim 'Bismillâhirrahmânirrahîm'i yazıp (burada geçen) 'Allah' kelimesindeki (harfini) tek gözlü değil de (li şekliyle iki gözlü yazarsa), Allah, o kimseye; bir milyon sevab yazar, o kimsenin bir milyon günahını siler ve onu bir milyon dereceye yükseltir.” ¹¹⁴[114]

42. 4. Birisi de; Ebu'-A'lâ'nın, Nâfi' yoluyla Abdullah İbn Ömer'den merfû' olarak rivayet ettiği şu hadistir:

"Kim bir ölüyü kefenlerse, yıkama anında ölünün kefenine dokunan her tüyü için on sevab vardır.” ¹¹⁵[115]

Ebu'1-A'lâ, Nâfi'nin rivayet etmediği hadisi ondan rivayet ederdi. Bu (tür) hadislerle delil getirmek caiz değildir.

¹¹³[113] Hadis uzunca bir şekilde, İbnü'l-Cevzî, Mevzuat, 3/175'da geçmektedir.

¹¹⁴[114] Bu hadis, Zshebî'nin, Mîzânu'l-İ'tidâl, 2/384'de (hadisin ravisi olan) "Abbâs b. Dahhâk'ın Biyografisi" içerisinde geçmektedir.

¹¹⁵[115] Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 4/554'de, bu hadisi, "Ebu'-A'lâ'nın Biyografisi" içerisinde zikretmiştir.

Hasan b. Süfyân, bu hadisi;

Ebu'r-Rebf ez-Zehrânî'den, o da Ahmed İbnü'l-Haccâc'dan, o da Ebu'1-A'lâ'dan tahdis edip rivayet etmiştir.

Dârekutnî der ki: Ebu'1-A'lâ, el-Haffâf el-Kûfî olup asıl adı Hâlid b. Tahmân'dır."

Yahya b. Maîn'de der ki:

"O, zayıf bir'(ravi)dir. Ölümünden on sene önce akli dengesi bozuldu. Bundan önce sika birisiydi. Yanlış ile doğruyu birbirine kanştırdığı için (yalana kimselerin) getirdiği rivayetleri alıp onları kabul ederdi."

43. 5. Birisi de; Muhammed b. Abdurrahmân İbnü'1-Beyemânî'nin, Abdullah İbn Ömer yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadistir:

"Kim Ramazan Bayramı sabahı oruç tutarsa, yıl/ömür boyu oruç tutmuş gibi (sevab) alır." ¹¹⁶[116]

Bu hadis, batıl olup Resûlullah (s.a.v)'in üzerine uydurulmuştur.

İbnü'l-Beylemânî, münker hadisleri rivayet ede(n birisiy)di.

Buhârî, Ebu Hatim er-Râzî ile Nesâf de (bu ravi ile ilgili olarak) der ki:

"Bu kimse, münkeru'l-hadis ¹¹⁷[117] (rivayet ettiği hadisler münker)dir."

Yahya b. Maîn'de (bu kimse ile ilgili olarak) şöyle der:

"Leyse bi şey'in."

Dârekutnî ile Humeydî'de der ki:

"(Bu kimse,) zayıf (bir ravi)dir."

İbn Hibbân'da der ki:

"Bu kimse, babası yolundan hepsi de uydurma olan iki yüz kadar hadisi bir

¹¹⁶[116] Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 3/617'de, bu hadisi, "İbnü'l-Beylemânî'nin biyografisi içerisinde zikretmiştir.

¹¹⁷[117] Münkeru'l-hadis: Ravinin rivayet ettiği hadislerin, münker olmasıdır. Cerh lafızlarındandır. Hakkında "münkeru'l-hadis" cerh hükmü verilen ravinin hadisleri, dinî konularda delil sayılmaz. Ancak tamamıyla reddedilmez, itibar için yazılır, (ç)

nüşhada nakledip bu hadislerle delil getirmek caiz değildir ve bu hadisler ancak hayret vermek için nakledilebilir. ¹¹⁸[118]

44. 6. Bu hadislerden birisi de şudur:

Kim aşûrâ günü oruç tutarsa, Allah o kimseye altmış yıllık ibadet yazar. ¹¹⁹[119]

Bu hadis, batıldır. Bu hadisi; Habîb b. Ebi Habîb, İbrahim es-Sâîğ'de, o da Meymûn b. Mihrân'dan, o da Abdullah İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.

Habîb, hadis uyduran kimselerden biridir.

45. 7. Birisi de; Zekerıyyâ b. Duveyd el-Kindî el-Kezzâb el-Eşırr'in, Humeyd et-Tavîl'den, onun da Enes'den, onun da Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiğı şu hadistir:

"Kim bir sebep dolayısıyla ara vermeden kuşluk namazı (kılmaya) devam ederse, ben ve o kimse, alemlerin Rabbini ziyaret etmemize kadar cennette nurdan bir denizde, nurdan bir kayık içerisinde beraber oluruz." ¹²⁰[120]

46. 8. Birisi de; Ömer b. Râşid'in, Yahya b. Ebi Kesîr'den, onun da Ebu Seieme'den, onun da Ebu Hureyre'den, onun da Resulullah (s.a.v)'den rivayet ettiğı şu hadistir:

"Kim akşam namazından sonra aralarında konuşmadan altı rekat (daha) namaz kılsa, bu namaz, kendisi için on iki yıllık ibadete denk olur." ¹²¹[121]

Ömer b. Râşid'e gelince; îmam Ahmed, Yahya b. Maîn ile Dârekutnî onun hakkında şöyle der:

"O, zayıf (bir ravi)dir."

Yine imam Ahmed, (onun hakkında) der ki:

"Onun rivayet ettiğı hadis, hiçbir şeye denk değildir."

¹¹⁸[118] Asit nüşhada; "İbn Hibbân ile Yahya dedi ki: ifadesi yer almaktadır. Yahya ismi, Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605)'nin "el'Mevzûâtü't-Kübrâ"nın konu ile ilgili yerinde mevcut değildir. İbn Hibbân'a nispet edilen söz, Yahya ismi belirtilmeksizin sadece Zehebî (ö.748/1347)'nin "el-Mizân" ile "Tehzibü't-Tehzîb" isimli eserlerinde geçmektedir.

¹¹⁹[119] Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 1/451'de, bu hadisi, "Habîb'in Biyografisi" içerisinde zikretmiştir.

¹²⁰[120] Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 2/72'de; bu hadisi, "Zekerıyyâ'nın Biyografisi" içerisinde zikretmiştir.

¹²¹[121] Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 3/194'de, bu hadisi, "Ömer b. Râşid'in Biyografisi" içerisinde zikretmiştir.

Buhârî'de onun hakkında şöyle der:

"Münkerü'l-hadistir." Buhârî (onun hakkında böyle demekle) onu zayıf saymıştır.

İbn Hibbân'da onun hakkında şöyle der:

"Onun naklettiği hadisi ancak ondaki zaafı/yerme belirtmek için (anmak) helaldir. Çünkü o; Mâlik, İbn Ebi Zî'b ile diğer sika kimseler adına hadis uydururdu."

47. 9. Bun(lar)dan birisi de, şu hadistir:

Kim Pazar günü bir selamla dört rekat namaz kılıp her rekatında 'el-Hamd' (Fâtiha suresi) ile 'Amene'r-Resûlü'yu ^{122[122]} sonuna kadar okursa, Allah o kimseye; bin hac, bin umre, bin gaza ve her rekatına bin namaz (sevabı) yazar ve onun ile cehennem arasına bin tane hendek koyar. ^{123[123]}

Allah (bu) hadisi uyduran kimseyi rezil etsin. Çünkü bu kimse, Allah ve Resulü üzerine hadis uydurmakla ne kadar saygısızlık etmektedir!!

48. 10. Bunlardan birisi de, şu hadistir:

"Kim Pazar gecesi, dört rekat namaz kılıp her rekatında bir kere Tâtîhatu'l-Kitâb' (Fâtiha suresi) ile 'Kul huvalâhu Ehadd'ı okursa, Allah o kimseye; kıyamet günü on kere Kur'an'ı okuyup (hatmeden) ve onun içindekilerle amel eden kimsenin sevabını verir.

(Bu kimse,) kıyamet günü kabrinden dolunay gecesi ayın (parladığı) gibi çıkar. Allah bu kimsenin kıldığını her rekata karşılık, hepsi mercandan yapılmış bin şehir sevabı verir. Her şehirde zebercetten yapılma bin saray vardır. Her sarayda yakuttan biner adet yurt vardır. Her yurttan bin adet miskten yapılma bin ev vardır. Her evde bin karyola vardır. ^{124[124]}

Görüldüğü üzere bu en berbat yalana kimse, binleri saymaya devam ediyor!!

49. 11. Bunlardan birisi de, şu hadistir:

^{122[122]} Yani Bakara suresinin son iki ayeti, (ç)

^{123[123]} Hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/116; Abdulhayy el-Leknevî'nin, el-Âsâru'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa, s. 279-280'de geçmektedir.

^{124[124]} Bu hadisi; İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 2/115; Abdulhayy el-Leknevî'de, el-Âsâru'l-Merfûg fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa, s. 278'de rivayet etmiştir.

"Kim Pazartesi gecesini altı rekat namaz kılıp her rekatında bir kere 'Fâtihatu'l-Kitâb' (Fâtîha suresi) ile yirmi kere 'Kul huvallâhu Ehadd'ı okur ve bundan sonra da on kere Allah'a istiğfarda bulunursa, Allah o kimseye; kıyamet günü bin siddîk, bin âbid, bin zâhîd sevabı verir." ^{125[125]}

Allah, Resuluâh (s.a.v) üzerine bu hadisi uyduran ve iftira eden kimseyi rezil etsin. Bu hadis, Ahmed b. Abdullah el-Cüveybârî'nin pis işindendir.

50. 12. Bunlardan birisi de, şu hadistir:

"Kim Pazartesi günü dört rekat namaz kılıp her rekatında bir kere 'Fâtihatu'l-Kitâb' (Fâtîha suresi), bir kere Ayete'l-Kürsî', bir kere 'Kul huvallâhu Ehadd', bir kere 'Kul eûzu bî-Rabbi'l-Felâk' okursa, bütün günahları affedilir. Allah, o kimseye; cennette beyaz inciden bir saray verir; sarayın içinde, her biri üç bin zira' uzunluğunda ve bunun kadar eni olan yedi ev vardır." ^{126[126]}

Bu pis yalancı, içerisinde bu tarzda saçmalıklar bulunan hadisi uzatmaya devam ediyor! Bu (hadis), yalana olan ^{127[127]} Hüseyin b. İbrahim'in işindendir. Bu da, bu hadisi, Muhammed b. Tâhir'den rivayet etmiştir.

Yine bu tarzda Pazar günü namaz kılma, Pazar gecesini namaz kılma, Pazartesi günü namaz kılma, Pazartesi gecesini namaz kılma, Salı günü ve gecesini namaz kılmanın fazileti ve haftanın diğer günleri ile gecesini namaz kılmanın fazileti ile ilgili birçok hadis uydurmuştur. ^{128[128]}

Bu, gerçekten geniş bir konudur. Biz, içerisinde çirkin ve ürpertici saçmalıklar bulunan bu hadisleri ve benzerlerini tanıtmaya mahiyetinde bunlardan sadece az bir kısmını zikrettik. Bütün bu hadisler, Resulullah (s.a.v) üzerine uydurulmuş yalan sözlerdir.

Ne yazık ki, zühd ve takva sahibi bir çok cahil kimse ile fıkıh ilmi sahibi birçok

^{125[125]} Hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/117; Abdulhayy el-Leknevî'nin, et-Âsârü'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa, s. 278'de geçmektedir.

^{126[126]} Bu hadisi; İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 2/117; Abdulhayy el-Leknevî'de, el-Âsârü'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa, s. 280'de zikretmiştir.

^{127[127]} Zehebî. Mîzânü'l-İtidâl, 1/530'da, bu hadisin bir kısmını, "Hüseyin b. İbrahim'in Biyografisi" içerisinde zikretmiştir.

^{128[128]} Abdulhayy el-Leknevî (ö. 1304/1886)'de, "et-Âsâm'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa" adlı eserinde açıklama, izah etme mahiyetinde (çeşitli) gün ve gecelerde namaz kılma ile ilgili hadisleri bolca getirmiştir. Sünnete verdiği desteğinden ve ona olan sadakatinden dolayı Allah onu en güzel bir şekilde mükafatlandırsın.

kimse, bu uydurma hadislere büyük önem vermişlerdir.!

51. 13. Uydurma hadisler de; açığa çıkmayan bir karanlık, (dil yönünden) bir bozukluk ve ürpertici saçmalıklar yer alır. İşte bu tür ipuçları, hadislerin uydurma olduğunu ve Resulullah üzerine yapılmış bir iftira olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür hadise örnek şudur:

Kim kuşluk namazını şu kadar ve şu kadar rekat kılsa, (o kimseye) yetmiş peygamber sevabı verilir."

Bu pis yalana kimse; peygamber olmayan birisinin, Nûh (a.s.)'ın ömrü kadar namaz kılsa bile yine de bir peygamber sevabı verilmeyeceğini sanki bilmiyor mu?!

52. 14. Buna örnek diğer bir hadis de şudur:

"Kim Cum'a günü (Allah rızası) niyeti ve isteğiyle boy abdesti alırsa, Allah o kimseye, kıyamet günü her tüyüne karşılık olarak bir nur yaratır. Her su damlası karşılığında ona cennette inci, yakut ile zebercetten yapılma bir derecelere yükseltir ki, her iki derecenin arası yüz yıllık yol mesafesidir."

Bu uydurma hadis, uzunca bir hadis içerisinde geçmektedir. Allah, bu hadisi uyduran kimseyi rezil etsin. Şüphesiz ki bu uydurma hadis, yalancı ve pis birisi olan Ömer b. Subh'un işindendir.

Uydurma Hadisleri Bilmenin Genel Kuralları

Biz, (bu bölümde) bir hadisin uydurma olduğunun bilinmesini gösteren (bazı) genel kurallara işaret edeceğiz:

Birinci Kural:

Hadiste; Resulullah (s.a.v)'in, bir benzerini söylemeyeceği türde bazı saçmalılara yer verilmesi.

53. Bu tür saçmalıklar, uydurma hadislerde, gerçekten çoktur. Uydurulmuş şu

hadiste olduğu gibi:

Kim Lâ ilahe illallah' (Allah'dan başka ilah yoktur) derse, Allah o kimseye bu kelimededen ötürü yetmiş bin lisanı olan bir kuş yaratır. Kuşun her lisanı için yetmiş bin lügati/lehçesi var. Bu lügatlar/lehçeler, o kul için Allah'a istiğfarda bulunur."

Ve şu hadis de buna örnektir:

"Kim şu kadar ve şu kadar amel işlerse, cennette (o kimse için) yetmiş bin şehir verilir. Her şehirde yetmiş bin saray, her sarayda yetmiş bin huri var."

İşte bu tür ürpertici saçmalıkları uyduran kimselerin hali, şu iki şekilden biri üzere olur:

a. Bu kimse, ya son derece cahil ve ahmak,

b. Yada bu tür benzeri ifadeleri Resulullah (s.a.v)'e nispet etmekle onun kemalâtına eksiklik getirmeyi kasteden bir andıktır.

Hissin, Rivayet Edilen Hadisi Yalanlaması Meselesi

İkinci Kural:

Hissin, (bu türde rivayet edilen) hadisi yalanlaması. Örnek:

54. *"Patlıcan, (ne niyetle) yenilirse (yiyen kimseye) öyle (yarar sağlar)."*

55. *"Patlıcan, her derde şifadır."*

Allah, bu her iki hadisi uyduran kimseyi rezil etsin. Eğer bu sözleri, doktorların en maharetlilerinden biri olan Yûhannes söylemiş olsaydı, insanlar bu sözlerden etkilenebilirlerdi.

Patlıcan; sıtma, karabalgam ve diğer bir çok hastalığa karşı yendiğinde, ancak hastalığın şiddetini artırır.

Fakir bir kimse, patlıcanı sırf zengin olma niyetiyle yerse, patlıcan o kimseye zenginlikten bir fayda sağlamaz. Cahil kimse de, patlıcanı ilminin artması niyetiyle yerse, ona ilimden bir yarar sağlamaz.

56. Yine şu hadis de böyledir:

Konuşma anında kişinin hapsirması, onun doğruluğuna delildir."

Bazı insanlar, bu hadisin senedini sahih saysa bile, his, bu hadisin uydurma olduğunu gösteriyor. Çünkü biz, nice yalan söz söylerken aksıranlan görmekteyiz. Hatta yüz bin kişi, Peygamber (s.a.v)'den rivayet olunan bir hadis anında aksırsa, bu aksırmayla, bu hadise 'sahih' hükmü verilemez. Yine (bu kimseler, birisinin) yalan sözüne tanıklık ettikleri esnada aksırsalar bundan dolayı (bu söz) doğrulanamaz.

57. Yine (şu hadis de) böyledir:

Mercimek yemeye devam edin! Çünkü mercimek; kalbi incelten ve gözyaşını çoğaltan bereketli bir yiyecektir. Mercimek konusunda yetmiş peygamber takdiste bulundu. "

Abdullah İbn Mübârek'e, bu hadis soruldu. Ona:

Bu senden rivayet ediliyor' denildi. Bunun üzerine Abdullah İbn Mübarek (şâşkın bîr vaziyette):

Benden mi?' diye cevap verdi.

Mercimek hususunda en yüksek durum, Yahudilerin mercimeğe karşı iştahlı olmalarıdır.

Eğer bir peygamber mercimek hususunda takdiste bulunmuş olsaydı, devalara şifa olurdu. Hal böyle olunca, yetmiş peygamber (mercimek hususunda takdis etmiş olsa) durum nasıl olurdu?

Allah, mercimeği, (Kur'an'da) ^{129[129]} "Ednâ" (daha aşağıda) diye adlandırıp onu, bildircin ile kudret helvasına tercih edenleri kınamış, onu sarımsak ile soğanla bir

saymıştır.

Kendisinde melankoli, gaz, nefes darlığı, bozuk kan ve bunların dışında diğer zararlı hissi hastalıkları artıran bir takım zarar ve hastalıktan dolayı İsrail oğulları peygamberlerinden mercimeği takdis edenler hiç görölmüş müdür?!

Bu hadis, mercimeği, kudret helvası ile bıldırcına tercih eden kimseler yada bunlara benzer kimseler tarafından uydurulmuşa benzemektedir.

58. Bunlardan birisi de şu hadistir:

“Doğrusu Allah, gökleri ve yeri, Aşûrâ' günü yaratmıştır.”

59. Ve (şu) hadis (de böyledir):

“Yemeğin üzerine su içmek, yemeği bozar ve yemeğin midede yerleşimi ile sindirimini güçleştirir.

Çünkü yemek üzerine su içmek, yemeği bozar ve yemeğin midede yerleşimi ile sindirimini güçleştirir.

60. Bunlardan birisi de şu hadistir:

“İnsanların en yalancısı, boyacılar ile kuyumcudur.” ^{130[130]}

^{130[130]} Bu hadisi, İbn Mâce, (2251, 2252)'de Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir, Bûsîrî (ö. 840/1436), "Zeuâid"de bu hadiste ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedi, zayıftır. Çünkü hadisin senedinde bulunan Ferkad es-Sebahî, zayıf bir ravidir. Yine Yahya İbn Maîn ile bir çok kimse ise senede yer alan Ömer b. Harun'un zayıf bir ravi olduğunu belirtmişlerdir." Sehâvî (ö. 902/1496)'de, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 76'da bu hadis ile ilgili yerde şöyle der: "Bu hadisi; İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel -Müsned, 2/ 292, 324, 345- ile daha bir çok kimse, Ebu Hureyre'den merfû' olarak rivayet etmiştir. Fakat hadisin senedinde muzdariblik vardır. Bundan dolayı da, İbnü'l-Cevzi, el-İlelül-mütenâhiye'de bu hadisi nakledip daha sonra da şöyle der: "Bu hadis, sahih değildir."

İbn Ebi Hatim (ö. 327/938), el-İlel, 2/278'de bu hadisi Yahya b. Selâm'dan, o da Osman b. Miksem'den, o da Nuaym İbnü'l-mücm'er'den, o da Ebu Hureyre'den merfu' olarak Yalancılardan en yalancısı, kuyumcudur" şeklinde nakledip daha sonra da şöyle der: Babam, bu hadisin uydurma olduğunu söylemiştir.

Yine İbn Ebi Hatim, el-Cerh ve't-Ta'dîl, 3/169'de hadisin ravileri içerisinde yer alan "Osman el-Burrî'nin biyografisinde onunla ilgili olarak şöyle der: "Babam, Osman el-Burrî'nin yalancı birisi olduğunu söylemiştir." İbn Tâhir el-Makdisî (ö. 507/1113), Tezkiretu'l-mevzûât, s. 15'de İnsanların en yalancısı, zanaatkarlardır" hadisi ile ilgili yerde şöyle der: "Hadisin senedi içerisinde yer alan Osman b. Miksem, metrûku'l-hadistir." Yine "İnsanların en yalancısı, boyacılar ile kuyumcudur" hadisinin senedi içerisinde yer alan Ferkad es-Sebahî ile Muhammed b. Yûnus el-Kudeymî bulunmaktadır. İbn Hibbân, bunun, onun davranışından olduğunu belirtmiştir." Zehebî (ö.748/1347)'de, Mîizânu'l-İtidâl, 4/75'de bu hadisi "el-Kudeymî'nin biyografisi içerisinde İbn Adiyy yoluyla Sehl b. Yahya es-Sayrafi'den ve İbn Hibbân yoluyla da Ahmed İbn Muhammed b. İbrahim'den, her ikisi de el-Kudeymî'den, o da Ebu Nuaym'dan, o da A'meş'den, o da Ebu Sâlih'den, o da Ebu Hureyre'den merfu' olarak "İnsanların en yalancısı, boyacılar ile kuyumcudur" şeklinde tahdis etmiştir.

Daha sonra Zehebî şöyle der: "Derim ki: Bunu, Ebu Nuaym'a kim iftira edebilir?!"

Ayrıca Zehebî şöyle der: "İbn Hibbân, insanların en yalancısı, boyacılar ile kuyumcudur" şeklindeki hadisin ardından der ki: 'Bu hadis, ancak Hemmâm'dan, onun da Ferkad es-Sebahî yolundan bilinmektedir. Ferkad es-Sebahî ise, leyse bi şey'indir.' " Müellif İbn Kayyım, bu hadisin bir benzerini, 180 nolu hadiste getirecektir. Şeyh Ahmed Şâkir (6.1378/1958), Ahmed b. Hanbel'in "Müsned" adlı eserine yaptığı ta'likte, 15/35-36'da, Ebu Hureyre'den gelen bu hadis hakkında büyük bir müsamaha göstermek suretiyle bu hadisi çeşitli rivayetlerle takviyeye çalışmıştır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

His, bu hadisi reddetmektedir. Çünkü diğer kimselerde bulunan yalanlar, bunlardaki yalandan kat kat fazladır. Rafiziler bunlar, Allah'ın yarattıklarının en yalancısıdır, kahinler, tarikatçılar, müneccimler gibi.

Bazıları, hadisin metninde geçen "boyacı" kelimesi ile, 'sözü cümlelerle çoğaltıp süsleyen kimse'nin kast edildiği ve "kuyumcu" kelimesi ile de 'aslı olmayan sözü düzenleyen kimse'nin kast edildiği şeklinde yorumlamışlardır.

Bu, batı bir hadisi yorumlamak için yapılmış ürpertici bir zorlamadır.

Uydurma Hadisin, Çirkin Ve Alaya Alınılacak Sözler İçermesi Meselesi

Üçüncü Kural:

Hadisin, çirkin ve alaya alınılacak sözler içermesi.

61. Şu hadis gibi:

"Pirinç adam olmuş olsaydı, elbette yumuşak huylu biri olurdu. Onu, aç bir kimse yiyince, onu mutlaka doyurur."

Görüldüğü üzere bu hadis, çirkin ve ürpertici bir söz. Bunu, 'peygamberlerin efendisi bir yana akıllı kimselerin sözü bile bu çirkinlikte olamaz.

62. Ceviz, deva ve peynir ise derttir. Karna inince, şifa olur."

63. İnsanlar çemen otunda ^{131[131]} bulunan (faydaları) bilselerdi, ağırlığınca altın verip onu sarın alırlardır."

64. Sofranızda yeşil sebze bulundurun. Çünkü yeşil sebze, şeytanı (sofradan) uzaklaştırır."

^{131[131]} Bu, bilinen bir bitki tohumudur. Bütün hastalıklara faydalıdır. Müellif İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, 3/341-342'de ve "et-Kâmûs" sahibi (Fîrûzâbâdî) de, bu bitki tohumunu (kitabında) zikretmiştir.

65. Hindiba ^{132[132]} yaprağı üzerinde mutlaka cennetten su damlaları vardır."

66. Su teresi ne kötüdür. Onu kim geceleyin yerse, canı çekişerek geceler. Burnunda cüzam damarı/nabızı atar. Onu gündüz yiyin, geceleyin ise ondan uzak durun."

67. Menekşe yağının, (diğer) yağlara olan üstünlüğü; Ehl-i beytin, diğer yarattıklara olan üstünlüğü gibidir."

68. Pırasanın diğer sebzelere olan üstünlüğü; buğdayın, tahıllara olan üstünlüğü gibidir."

69. Yer elması ile kereviz, İlyâs ile Elyesa' (peygamberlerin) yemeğidir."

70. Şüphesiz ki et yerken kalpte bir sevinç olur."

71. Hiçbir nar yoktur ki, cennet narlarının tanesiyle aşılammış olsun."

72. Ümmetimin baharı, üzüm ve karpuzdur."

73. Üzüümü ekmekle birlikte yemeye devam etmek, sizin için gerekli (bir görev)dir."

74. Tuz size gereklidir. Çünkü tuz, yetmiş derde şifadır. ^{133[133]}

75. Kim baklayı/fasulyeyi kabuğuyla birlikte yerse, Allah, o kişiden, yediği miktarda dert çıkarır. ^{134[134]}

76. Horoza sövmeyin. Çünkü horoz, dostumdur. Adem oğulları, onun sesinde olanı bir bilseydi, onun tüyünü ve etini altınla satın alırdı."

77. Beyaz horoz edinen kimseye, şeytan ve sihir yaklaşamaz."

78. Allah'ın bir horozu var ki, boynu arşın altına ve ayakları da sınırlara kadar ulaşmış vaziyettedir."

^{132[132]} Hindiba: Ekşimsi taddaki yaprağı haşlanarak salata yapılan bir bitki, güneğik, (ç)

^{133[133]} Aliyyü'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rîfeti'l-Hadîsi'l-Mevdûa, s. 46, 190'da tuzun fazileti hususunda uydurulmuş hadislere bakabilirsiniz.

^{134[134]} Bu, konuyla ilgili hadisin bir kısmıdır. Bu hadisin tamamına; Aliyyü'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rîfeti'l-Hadîsi'l-Mevdûa, s. 44-47'de çeşitli baklaların/fasulyelerin fazileti hususunda yalanla dolu bir vaziyette bakabilirsiniz.

79. Bir hadis hariç horoz ile ilgili bütün hadisler yalandır. ^{135[135]} O da şudur:

"Horozun öttüğünü duyduğunuz zaman, Allah'ın lütfunu isteyin. Çünkü horoz, (öttüğünde,) bir melek görmüştür." ^{136[136]}

Uydurma Hadisin, Sahih Sünnetin Ortaya Koyduğu Hükme Açıkça Muhalefet Edip Çelişkili Olması Meselesi

Dördüncü Kural: Hadisin, sahih sünnetin ortaya koyduğu hükme açıkça muhalefet edip çelişkili olması.

Fesat, zulüm, abes, medh, batıl, hakkı yerme ve bunun benzeri şeyleri içeren her hadisten Resulullah (s.a.v)'den uzaktır.

80. Bu türden olarak: Adı 'Muhammed' yada 'Ahmed' olan kimseyi övücü ve bu adı alan herkesin cehenneme gitmeyeceği ile ilgili hadîsler.

Çünkü bu, Resulullah (s.a.v)'in dininde; "isimlerle ve lakaplarla cehennemden kurtulunmaz, cehennemden kurtuluş ancak iman ve salih amellerle gerçekleşir" şeklinde bilinene ters düşmektedir.

^{135[135]} İbn Kayyim'in bu genellemesi nasıl doğru olabilir?! Çünkü konu ile ilgili olarak Ebu Dâvud, Edeb 105-106 (5101)'de Zeyd b. Hâlid el-Cühenî (r.a) yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Horoza sövmeyin. Çünkü o (sizi) namaza uyandırır." İmam Ahmed (ö. 241/795)'de, Müsned, 4/115, 5/193'de, bu hadisi, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî (r.a) yolundan rivayet etmiştir. Yalnız İmam Ahmed'in rivayetinde, hadisin sebebi (vürudunu) açıklama da yer almaktadır: "Adamın biri Peygamber (s.a.v)'in yanında horoza lanet etmişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): *"Horoza lanet etme. Çünkü horoz, namaza çağırır" buyurdu.*" Münziri (ö. 656/1258), Muhtasar-ı Sünen-i Ebi Dâvud, 8/7'de konu ile ilgili olarak der ki: "Nesâî, bu hadisi, merfu ve mürsel olarak rivayet etmiştir."

Derim ki: Bu hadîs; Nesâî'nin Sünenü'l-Kübrâ, 6/234'de geçmektedir. Fakat bu hadisi, "Sünenü's-Süğrâ"sında bulamadım, (b.k.z: Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl, s. 525 (H. No: 945-946) (ç)) Nevevî (ö. 676/1277)'de, Riyâsu's-Sâlihîn, s. 712'de 'Horoza Sövmenin Mekruh Olması İle İlgili Bab'ta ve el-Ezkâr, s. 324'de 'Horoza Sövmenin Yasak Olması İle İlgili Bölüm'de der ki: "Bununla ilgili olarak "Sünen-i Ebi Dâvud"da sahih bir senedle Zeyd b. Hâlid el-Cühenî (r.a) yoluyla Resulullah (s.a.v)'den şöyle (bir) hadis rivayet edilmiştir: *"Horoza sövmeyin. Çünkü o (sizi) namaza uyandırır."*

Hafız İbn Hacer (ö. 852/1447), Fethu'l-Bârî, 6/251'de der ki: "İbn Hibbân, (Sahîh, 13/37'de) bu hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Ebu Dâvud ile İmam Ahmed'de, bu hadisi rivayet etmiştir."

^{136[136]} Buhârî, Bed'ü'l-halk 15; Müslim, Zikr 82; Ebu Dâvud, Edeb 106; Tirmizî, Deavât 56; Ahmed b. Hanbel, 2/306, 321, 364, 4/115, 5/193; Nesâî, Amelü'l-yevm ve'l-leyl, (H. No: 943, 944) (ç)

81. Bu türden olarak: Cehennemden kurtuluş ile şöyle şöyle yapan kimselere cehennem ateşinin dokunmaması ile ilgili hadisler.

Bu tür amellerdeki gaye, küçük mahiyetteki sevablardır. Resulullah (s.a.v)'in dininde bilinen husus ise, bunun aksine olup cehennemden kurtulma ancak tevhibi gerçekleştiren kimseyi garantilemektedir.

Peygamber (s.a.v)'in, Bütün Sahabilerinin Huzurunda Açık Bir Şey Yaptığı Halde Sahabilerin, Peygamber (s.a.v)'in Bu Yaptığını Gizlemede Görüş Birliği Ettiklerinin Ve Bunu Nakletmediklerinin İddia Olunması Meselesi

Beşinci Kural: Peygamber (s.a.v)'in, bütün sahabilerinin huzurunda açık bir şey yaptığı halde sahabilerin, Peygamber (s.a.v)'in bu yaptığını gizlemede görüş birliği ettiklerinin ve bunu nakletmediklerinin iddia olunması.

82. Nitekim en yalancı grupların iddiası şu: Peygamber (s.a.v), Veda haccından dönerken, bütün sahabilerin huzurunda Hz. Ali'nin elinden tutup bütün sahabilerin onu tanıyacağı şekilde onların arasında durdurup daha sonra da şöyle buyurmuş:

"Bu (Ali); benim vasimdir, kardeşimdir ve benden sonraki halifemdir. Dolayısıyla onu dinleyin ve itaat edin."

Daha sonra ise bütün sahabiler; bunu gizlemede, değiştirmede ve Peygamber (s.a.v)'e muhalefet etmede görüş birliğine varmış!!

Allah'ın laneti yalancıların üzerine olsun.

83. Yalancıların rivayetlerinden birisi de şu şekildedir:

İnsanların gözü Önünde, ikindiden sonra güneşin, Ali için geri dönderildi."

Bu olay, büyük bir oranda meşhur olmamıştır. Bunu ancak Esma' bint. Umeys bilmektedir.^{137[137]}

^{137[137]} Orijinal metinde ve Aliyyu'1-Kârî (ö.1014/1605)'nin, "el-Mevzûâtul-Kübrâ"sının sonunda "Bunu ancak Ümmü Seleme bilmektedir"

Uydurma Hadisin Bizzat Kendisinin Batıl Olması Meselesi

Altıncı Kural: Hadisin bizzat kendisinin batıl olması. Dolayısıyla hadisin batıl olması, onun, Resulullah (s.a.v)'in sözlerinden olmadığını gösterir. Örnek:

84. Gökyüzündeki saman yolu, arşın altındaki yılanın terinden/izinden meydana gelmiştir."

85. Yüce Allah kızdığı zaman, vahyi Farsça indirir. Hoşnut olduğu zaman ise vahyi Arapça indirir."

86. Unutkanlığı meydana getiren altı özellik vardır:

1. Fare artığını yemek,

2. Biti, canlı olarak ateşe atmak,

3. Durgun suya işemek,

4. Yağmur damlalarının (yere düşmesini) engellemek,

ifadesi yer almaktadır. Bu ifade, yanlıştır. Bu konuda doğru olan, diğer kitapların (B.k.z: Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ', 1/220, 428 (ç)) kaydettiğidir. Alimler, Hz. Ali (r.a) için güneşin tekrar dönderilmesi ile ilgili hadis hakkında büyük görüş ayrılıklarına düşmüşlerdir. Alimlerin, konuyu kabul etme ve kabul etmeme hususundaki görüşleri çoktur. 1. Kabul Etmeyenler: İmam Ahmed der ki: "Bu hadisin bir aslı yoktur." İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'de, el-Mevzûât, 1/355-357'de ve Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (rh.a)'de bu konuda ona katılmıştır. İbn Teymiyye (ö. 728/1327), Minhâcu'l-Sünneti'n-Nebeviyye, 4/185-195'de, bu hadisin batıl olduğu konusuna genişçe yer vermiştir. İbn Teymiyye'nin öğrencilerinden hadis hafızı imamlardan -İbn Arrâk'ın Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/379-380'de geçtiğine göre- Zehebî ve Şeyh İbn Kayyim burada, İbn Kesîr el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/323'de, Hafız Dulecî ve daha bir çokları, bu konuda hocalarına katılmışlardır. 2. Bu Olayı Kabul Edenler ve Konuyla İlgili Hadisin Sahih Olduğunu Söyleyenler: İmam Tahâvî, M (İşkili'l-Asâr, 2/8-11'de; Beyhakî'de, "Delâitu'n-Nübüvvet"te) Kadı İyâz, "eş-Şifâ"da: Hafız Heysemî Mecmâ'u'z-Zevâid, 8/297'de; Hafız İbn Hacer Fethu'l-Bârî, 6/155'de 'Farzu'l-Hums Bölümü'nde 'Peygamber (s.a.v)'in "Ganimetler size helal kılındı" ile ilgili bab'ta der ki: "Buhârî, Farzu'l-Hums 8; Müslim, Cihâd 32 (1747)'de, bu hadisi, Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. Burada (konuyla ilgili olarak) Peygamber (s.a.v)'in şu sözü vardır: Peygamberlerden birisi -Yûşa' b. Nûn (a.s)- gazaya çıkmıştı. (Gaza yapacağı) köye, ikinci namazı yada ikinci namazına yakın bir zamanda yaklaştı. Güneşe: Sen (batmakla) me'mursun. Ben de (ibadetimi yapmakla/gaza etmekte) me'murum. Allahım! Bu güneşi, (ibadetimi yapınca/gaza bitinceye kadar) üzerimde durdur' dedi. Bunun üzerine güneş, onun üzerinde, Allah (o yeri kendisine) feth edinceye kadar durduruldu." Yine Alfame Kastallânî, el-Mevâhibu'l-Ledûniyye, 1/358-359'da; Zürkânî'de, Şerhu'l-Mevâhibu'l-Ledûniyye, 5/113-118'de; Suyûtî'de, el-Leâli'l-Masnûa, 336-341'de bu hadisin sıhhatini belirtmiştir. Bu konuda Suyûtî, "Keşfu'l-Lebs fî Hadîsi Reddî'l-Ş-Şems" adında bir cüz' yazmıştır. Yine Sehâvî, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 226'da; İbn Arrâk, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/378-382; Aliyyu'l-Kârî, Şerhu's-Şifâ, 1/589-590'da; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ', 1/220, 428'de ve daha bir çok kimse, bu hadisin sıhhatini belirtmişlerdir. Bu haber, hadis sanatı açısından, hadisin sahihliğinin kesin olduğunu gösteriyor, fakat hadisin hükmü ilmî meseleler hususunda sahih ahad hükmündedir.

Bununla birlikte hadisin sahih olduğu ile ilgili görüşümüz hususundaki haberin yorumlanmaya ihtiyacı var. Çünkü Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (rh.a)'in, konuyla ilgili hadisin uydurma olduğunu belirten sözü hakkında durmak gerekmektedir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

5. Sakız çiğnemek,

6. (Olgunlaşmamış) elma yemek. ^{138[138]}

87. Kafadan kan aldırma, unutkanlık meydana getirir.

88. Ey Humeyrâ! ^{139[139]} Güneşdeki suyla yıkanma. Çünkü güneşteki suyla yıkanmak, (kişi de) alaca (hastalığı) meydana getirir."

89. İçerisinde "Ey Humeyrâ" veya "Humeyrâ" kelimesi geçen her hadis, yalan ve uydurmadır. ^{140[140]}

90. Ey Humeyrâ! Çamuru yeme. Çünkü çamur yemek, şunu ve şunu meydana getirir."

91. Dininizin yarısını, Humeyrâ'dan alın."

^{138[138]} Orijinal metinde ve Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonunda bu hadis ile ilgili bir eksiklik var. Bu hadisi, Aclûnî'nin, Keşfu'l-Hafâ', 1/ 447 adlı eserinden tamamladım.

^{139[139]} (Humeyrâ): "Kırmızıya çalar beyaz renkte" anlamındaki "Hamrâ" kelimesinin İsm-i Tasgiridir. Araplar, beyaz tenli kimseyi, Ahmer" (=kırmızı) diye isimlendirirler. Necidliler de, beyaz tenli kimseyi, "Ahmer" (kırmızı) ve kadını da, Hamrâ" şeklinde ifade ederler.

Hız. Aişe (r.a), kırmızıya çalar beyaz renkte idi. Burada bununla kastedilen ise, "Humeyrâ"dır. Bu da (Hz. Peygamberin Aişe'ye) sevgisini göstermeye yönelik bir tasgîr ifadesidir.

^{140[140]} Bu genelleme doğru değildir. Çünkü içerisinde "Humeyrâ" kelimesi geçen üç hadis sahihtir. İmam Bedreddin ez-Zerkeşî, el-İcâbetu li-İrâdi mâ istedrekethu Aişe alâ's-Sahâbe, s. 61-62'de, Hz. Aişe (r.a)'ın özelliklerini belirttiği yerde der ki: 'Yirmi Yedincisi: Hz. Aişe hakkında "Dininizin yarısını, Humeyrâ'dan alın" şeklinde gelmiştir. Bunu, hocamız Hafız İbn Kesîr (rh.a)'e sordum. O da: Hocamız Hafız el-Mizzî (rh.a): "Sünen-i Nesâî"nin 'Oruç Bölümü'ndeki hadis hariç, içerisinde "Humeyrâ" kelimesi geçen her hadis, batıldır' diye cevap verdi. (İbn Kesîr sözüne devamla) derim ki: Konu ile ilgili olarak "Sünen-i Nesâî" (el-Kübrâ, 5/307)'de Ebu Seleme'den gelen başka bir hadis daha var. (Bu hadiste) Aişe der ki:

"Habeşliler, mescide girip oynamışlardı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), bana: "Ey Humeyrâ! Onlara bakmak ister misin?" buyurdu.... Hadisin senedi, sahihtir.

Hâkim, el-Müstedrek, 3/119'da konuyla ilgili Ümmü Seleme hadisini şöyle rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v), mü'minlerin annelerinden birisinin çıkışını anlattı. Bunun üzerine Aişe güldü. Peygamber (s.a.v): "Ev Humeyrâ! Onun, sen olmamana bak" buyurdu. Daha sonra Peygamber (s.a.v) bana dönüp: "Sana bir konuda görev verirse, ona yardımcı ol" buyurdu." Hâkim (devamla) der ki: "Bu hadis, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir, fakat bu hadisi rivayet etmemişlerdir."

Zehebi der ki: "Buhârî ile Müslim, bu hadisin ravisi olan Abdulcabbâr'dan hiçbir hadis rivayet etmemişlerdir."

Allame Zürkânî, Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledûniyye, 7/257'de; Kastallânî'nin, bu Ümmü Seleme hadisini, Hâkim ile Beyhakî'den naklen rivayetini belirttiikten sonra der ki:

"İçerisinde 'Ey Humeyrâ' kelimesi geçen hadis, sahih olup bununla ilgili her hadisin uydurma olduğunu iddia eden kimsenin görüşü reddedilir."

Zürkânî, "iddia eden kimsenin görüşü" sözünü, müellif İbn Kayyım (rh.a)'ın konuyla ilgili sözüne işaret etmektedir. Çünkü İbn Kayyım, bu görüşü, bu kitabında ileri sürmüştür.

Abdulfettâh Ebu Gudde der ki: Herhalde Nesâî'nin konuyla ilgili iki hadisi, "Sünenü'l-Kübra" (5/307 ç.) adlı eserinde geçmektedir. Çünkü bu iki hadisi, "Sünen-i Sugrâ"da bulamadım. Fakat Nâblûsî, "Zehâiru'l-Mevâris"de bu iki hadise işaret etmemiştir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

92. Kimin sadaka verecek malı yoksa, Yahudi ve Hıristiyanlara lanet etsin." Çünkü lanet, hiçbir zaman sadaka yerine geçmez.

93. Adı Ahmed ve Muhammed olan kimsenin cehenneme girmeyeceğine dair nefsime yemin ettim."

94. Kimin bir çocuğu olurda, teberrüken, onun adını Muhammed koyarsa, o kimse ile çocuk cennette olur."

95. Kendinden hamile kalırsa çocuğa 'Muhammed' adı koymaya niyetlenmiş olarak karısına yaklaşan her müslümana mutlaka Allah erkek çocuk verir." Bu konuda bir cüz' olup hepsi yalanla doludur.

Hadis De Geçen Sözlerin, Resulullah (s.a.v)'in Sözleri Bir Yana Peygamberlerin Sözüne Benzememesi Meselesi

Yedinci Kural: Hadisde geçen sözlerin Resulullah(s.a.v)'in sözleri bir yana peygamberlerin sözüne benzememesi.

Resulullah (s.a.v)'in sözleri, kendisine gelen vahiylerdir. Nitekim yüce Allah, bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"O, hevedan konuşmaz. O(nun konuştuğu) ancak kendisine gelen vahiydir." ^{141[141]}

Yani Peygamber'in konuşması, ancak kendisine gelen vahiydir. Dolayısıyla uydurma hadis, vahye, hatta sahabenin sözlerine bile benzemez. Örnek:

96. Üç şey gözü canlandırır:

1. Yeşillığe bakmak,

2. Akan suya bakmak,

3. Güzel yüze bakmak."

Ebu Hureyre ile Abdullah İbn Abbâs, hatta Saîd İbnü'l-Müseyyeb ile Hasen el-Basrî, hatta İmam Ahmed ile İmam Mâlik -Allah onların hepsine rahmet eylesin- bu sözden uzaktır.

97. Güzel yüze bakmak, gözü parlatır."

Bu ve buna benzeri sözler, bazı zındıkların uydurmalarındandır.

98. Size güzel yüzler ile kara kaşlar gerekli. Çünkü Allah, güzele ateşle azab etmekten haya eder."

Allah'ın laneti, bu pis hadisi uyduranın üzerine olsun.

99. Güzel yüze bakmak, ibadettir."

100. Gözdeki mavilik, uğurlu (gözde) olur."

101. Allah, başlarındaki kellik sebebiyle bir topluluğu günahlardan temizledi. Ali'de, bunların ilkidir."

102. Burunda tüy bitmesi, cüzzam (hastalığın)a karşı bir güvencedir. ^{142[142]}

İmam Ahmed'e bu hadis soruldu. O da: 'Bu hadis, hiçbir şeye sahip değildir' diye cevap verdi.

103. Allah kime güzel bir yüz ile güzel bir isim verip onu ayıplanmayan bir mevkiye getirirse, o kul, Allah'ın yarattıkları içerisindeki (kulların) en değerlilerin dendir."

104. İçerisinde güzel yüzlü kimseler, güzel yüzlü kimseler ile ilgili övgü, onlara bakmayı emretme, ihtiyaçların onlardan giderilmesi ve onlara cehennem ateşinin dokunmayacağını ifade eden her hadis; yalan, uydurma ve uydurulmuş bir iftiradır.

^{143[143]}

^{142[142]} Suyûtî, Câmiu's-Sağîr, (H. No: 9254 ç.)'de belirttiği üzere, bu hadîsi; Ebu Nuaym, ve Taberânî "el-Evsat"ta zayıf bir senedle Hz. Aîşe'den rivayet etmiştir, (ç)

^{143[143]} Müellif İbn Kayyım, bu konuyu, ikinci bir defa da 41. bölümde getirecektir. Bununla alakalı olarak oraya bakabilirsiniz. Derim ki: Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 8/47'de ve Suyûtî'de, Câmiu's-Sağîr'de getirdiği üzere; Bezzâr, "Müsned"de; Taberânî'de, "Mu'cemu'l-Evsaf"ta bu hadisi Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir.

105. Bu konuda birçok hadis olup bunlar içerisinde doğruya en yakın olanı şu hadistir:

Bana bir postacı gönderdiğiniz zaman, yüzü güzel ve adı güzel olanı gönderin."

Bu hadisin senedinin içerisinde Ömer b. Râşid bulunmaktadır. İbn Hibbân bu kimse hakkında şöyle der:

"Bu, hadis uyduran birisidir."

Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, "el-Mevzûât"ta bu hadisi zikretmiştir.

Uydurma Hadiste; Şu Ve Şu Tarihte Şeklinde Bir Tarih' Verilmiş Olması Meselesi

Sekizinci Kural: Hadiste; şu ve şu tarihte şeklinde bîr 'tarih' verilmiş olması. Örnek:

106. Şu, şu sene olduğunda, şöyle, şöyle olacak. Şu, şu ay geldiğinde şöyle, şöyle olacak."

Heysemî der ki: "İclî, Taberânî'nin rivayet ettiği hadisin senedinde (yer alan) Ömer b. Râşid'in sika olduğunu belirtmiş, hadis imamlarının çoğu da zayıf kabul etmiştir. Geri kalan raviler ise, sikadır. Bezzâr'ın (rivayet ettiği hadisin) geliş yolları ise zayıftır,"

Münâvî (ö. 1031/1622), Feyzu'l-Kadîr, 1/312'de der ki: "İbnü'l-Cevzî, "el-Mevzûâfta bu hadisi getirmiş, fakat bu hadis hususunda doğruya isabet edememiştir. Heysemî'de, bu hadisin sahih olduğunu iler sürmekle doğruya isabet edememiştir. Çünkü bu hadis, müellifin de işaret ettiği üzere, Hasendir."

Yine Münâvî der ki: Bana bir adam gönderdiğiniz zaman.....", bir rivayette bir adam" ifadesi yerine "bîr postacı"

ve başka bir rivayette ise "bir elçi" ifadesi yer almaktadır. Heysemî'nin rivayetinde ise, "Bana 'bîr postacı' yolladığınız zaman...." ifadesi yer almaktadır. yüzü güzel olanı gönderin." Çünkü çirkin yüz, yerilmiştir. Çirkin yüzlü kimsenin tabiatı, karşısındaki kimseye tiksindiricilik verebilir. İstekleri, güzel yüzlü kimseye bildirmek daha uygun olur. Çünkü güzel yüzlü kimse, insanın yüreğinde daha fazla saygınlık uyandırır. Gazzâlî (İhya, 4/106 ç.)'de: 'Biz, güzellik ile; şehveti tahrik eden güzelliği kast etmiyoruz. Çünkü bu tür bir güzellik, kadında bulunur. Biz, güzellik ile; ancak istikamet üzere organların mütenasip ve yüz yaratılışının, insan tabiatının kendisine bakmaktan nefret etmeyecek derecede normal yaratılışıyla beraber boy uzunluğunu kast ediyoruz' dedi. "Adı güzel." Bu, iyimser bir bakış açısından kaynaklanmaktadır. Çünkü iyi bir bakış açısı, iyi olur.

İsim ile müsemma (-isme delalet eden mana) arasında birbirine uygun bir bağ vardır. Eğer isim ile müsemma arasında bir bağlantısızlık olursa, o zaman ikisi arasında bir bağ bulunmaz.

Kelimelerin mana kalıpları, isimlerin de isme delalet ettikleri kalıpları vardır. İsmi çirkin olması, müsemmanın da çirkin olmasına işaret eder. Dolayısıyla çirkin yüz, batının/ıç kısmının da çirkin olmasına işaret eder. İşte bir konuda kötümser olmayan kimse, böyle tanınır.

Ehl-i yakaza, her şeyin, Allah'tan olduğunu görürler. Ehl-i yakazadan biri, güzel yüzlü ve güzel isimli birisiyle karşılaştıklarında, ona karşı, iyimser davranırlar,"

107. Ay, Muharrem (ayın)da tutulduğu zaman; pahalılık, savaş ve sultanın görev(ler)i ortaya çıkar. Safer (ayın)da tutulduğunda ise şöyle, şöyle (olaylar) olur."

Yalancı, bütün ayları sırayla saymaktadır. Bu konudaki bütün hadisler, yalan ve uydurmadır. ^{144[144]}

Uydurma Hadisin, Doktorlar İle Kırık Çıkıkçıların Vasıflarına Daha Çok Benzemesi Ve Daha Uygun Olması Meselesi

Dokuzuncu Kural: Hadîsin, doktorlar ile kırık çıkıkçıların vasıflarına daha çok benzemesi ve daha uygun olması. Örnek:

108. Keşkek, ^{145[145]} sırtı kuvvetlendirir."

109. Balık yemek, vücudu gevşetir."

110. Peygamber (s.a.v), kendisine, çocuğ(unun) azlığını şikayet eden kimseye, yumurta ve soğan yemesini emretti."

111. Cebrail, bana, cennetten bir keşkek getirdi. Ben de onu yedim. Bunun üzerine bana cinsel ilişki konusunda kırk erkek gücü verildi."

112. Mü'min tatlıdır, tatlıyı sever."

113. En berbat yalancı, bu hadisi, başka bir lafızla şöyle rivayet etmiştir:

"Mü'min tatlıdır. Kafir ise ekşi/içkilidir." ^{146[146]}

114. Hurmayı aç karnına yiyin. Çünkü aç karnına hurma yemek, kurdu öldürür."

115. Lohusa hallerinde iken kadınlarınıza hurma yedin. ^{147[147]}

^{144[144]} Bunun uydurma olduğuna dair ileride müstakil bir bölüm gelecektir. Bu da, 30. bölümdür. Konuyla ilgili olarak oraya bakabilirsiniz.

^{145[145]} Keşkek: Et, bulgur, yağ, un ve şekerden yapılan bir yemek, (ç)

^{146[146]} Yani mümin tatlıyı sever, kafir de içkiyi sever.

^{147[147]} Suyûtî, Câmiu's-Sağîr, (H. No; 6394) (ç)

116. Kim (din) kardeşine tatlı bîr lokma yedirirse, Allah, kıyamet günü, o kulunu, mevkifin ^{148[148]} acılarından uzaklaştırır."

117. Kim büyük abdest yada küçük abdest lağımindan bir lokmayı alıp onu yıkar, sonra da onu yerse, günahları bağışlanır."

118. Yemeğe üfürmek, (yemeğin) bereketini giderir. ^{149[149]}

119. Sizden birisinin kulağı çınladığı zaman, bana, salavât getirsin ve 'Allah, Beni hayırla anan kimseyi zikretti' desin."

Kulak çınlaması hususunda gelen her hadis, yalandır. ^{150[150]}

Akıl İle İlgili Bütün Hadislerin Uydurma Olması Meselesi

Onuncu Kura): Akıl ile ilgili bütün hadislerin uydurma olması. Örnek:

120. Allah, akı yaratınca, ona; 'Gel' buyurdu. O da geldi. Ona: 'Dön' buyurdu. O da döndü. Bunun üzerine Allah, (akla:)

"Ben senden daha değerli bir şey yaratmadım. Seninle alır ve seninle veririm"

^{148[148]} İnsanların hesaplarının görülmesi, hak sahiplerine haklarının verilmesi ve amellerin tartılması için duracakları yerin adıdır, (ç)

^{149[149]} Şeyh Aiyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605), "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"nın sonunda 12.

bölümde, müellif İbn Kayyim (ö. 751/1350)'in, bu hadise batıl hükmü vermesi ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: Derim ki: İmam Ahmed, Müsned, 1/309, 357'de, Abdullah İbn Abbâs yoluyla Peygamber (s.a.v)'in; "yemeğe ve içeceğe üfürmenin yasak olması" ile ilgili hadisi basen bir senedle rivayet etmiştir."

Abdulfettâh Ebu Gudde'de der ki: "(Aliyyu'l-Kârî'nin) bu düzeltmesine bir itiraz var. Çünkü Abdullah İbn Abbâs hadisinde, bereketi yok saymayan bir yasaklama var. Fakat Aliyyu'l-Kârî'nin (hasen senedle rivayet ettiği hadis), (konuyla ilgili olarak) Ebu Dâvud, Eşribe 20 (3728); Tirmizî, Eşribe 15 (1888); İbn Mace, Eşribe 24 (3429, 3430); Muvatta, Sıfâtü'n-Nebî 12; Dârimî, Eşribe 27 (2139)'nin (Abdullah İbn Abbâs'tan) rivayet ettiği hadisin (sahihlik yönünden olan) yararından uzaktır. Alimlerin de kabul ettiği üzere, bu kitaplar, dayanak ve rivayet açısından İmam Ahmed'in "Müsned"inden daha önceliklidir."

^{150[150]} Derim ki: Bu genelleme, söz konusu bu hadisin sabitliğine tezat oluşturmaktadır. Çünkü konuyla ilgili olarak bu hadis, Resuflullah (s.a.v)'in azatlısı Ebu Râfi'den gelmiştir. Hafız Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 10/138'de (konu ile ilgili olarak) der ki: "Taberânî, (bu hadisi,) üç "Mu'cen'inde (el-Evsat, 9/92; es-Sağîr, 2/245; el-Kebîr, 1/321 ç.) rivayet etmiştir. Bezzâr, (Müsned, 9/328 ç.)'de, (bu hadisi,) kısa bir şekilde rivayet etmiştir. Taberânî'nin "Mu'cemu'l-Kebîr"indeki (konuyla ilgili rivayetin) senedi, hasendir."

Münâvî (ö.1031/1622)'de, Feyzu'l-Kadîr, 1/399'da, Heysemî (ö. 807/1404)'nin konuyla ilgili bu sözünü naklettikten sonra der ki: "Bu hadisin uydurma olduğunu söyleyen kimsenin sözü bir yana, bu hadisin zayıf olduğunu iddia eden kimsenin sözü de geçersizdir. Bu konuda derim ki: Hadisin metni, sahihtir. İbn Huzeyme (ö. 311/923), "Sahîh"de, bu hadisi, söz konusu lafızla Ebu Râfi'den rivayet etmiştir. Bu, sahih hadisin tahririni bilen kimselerin bildiği bir durumdur."

buyurdu."

121. Her şeyin bir madeni var. Takvanın madeni de akıllı kimselerin kalpleridir."

122. Kişi, namaz ve cihad ehlinde olup (yaptığı bu amelleri,) aklının derecesine göre değer kazanır."

Hatb (el-Bağdâdî) der ki: "Bize Sûrî tahdis edip dedi ki: Hafız Abdulganiyy b. Saîd'in şöyle dediğini işittim: Dârekutnî dedi ki: "Akl" adlı kitabı dört kişi uydurdu: Bunların ilki, Meysere b. Abdurabbih idi. Dâvud İbnü'l-Muhabber, bu kitabı ondan çalıp bu kitapta Meysere'nin senedlerinden başka senedler yerleştirdi. Abdulazîz b. Ebi Recâ'da, bu kitabı çalıp bu kitaba başka senedler yerleştirdi. Daha sonra da Süleyman b. İsâ es-Siczî, bu kitabı çalıp (bu kitapta) farklı senedler ^{151[151]} getirmiştir. ^{152[152]}

Ebu'l-Feth el-Ezdî dedi ki:

"Akıl hakkında gelen hiçbir hadis sahih değildir."

El-Ezdî'nin bu sözünü; Ebu Ca'fer el-Ukaylî ile Ebu Hatim İbn Hibbân nakletmiştir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

İçerisinde Hızır Ve Hızır'ın Hayatı Geçen Bütün Hadislerin Uydurma Olması Meselesi

On Birinci Kural: İçerisinde Hızır ve Hızır'ın hayatı geçen bütün hadislerin uydurma olması.

123. Hızır'ın hayatı hakkında gelen hiçbir hadis sahih değildir.

124. Resulullah (s.a.v) mescitte idî. Arkasından bir ses işitti. (Yanında bulunan)

^{151[151]} Orijinal metinde, bu cümleden sonra: "Derim ki: Bununla, yalancı ve hadis uydurmacısı birisi olan Evdî'nin "el-Akl" kitabı(nı) kastediyor. Çünkü bu, (onun) kitabıdır" ifadesi gelmektedir. Bu, doğru olmayan problemli bir sözdür. Umulur ki bu, kitabın kâtiplerinden veya okuyarak nakledenlerinden birinin ilavesidir. İşte bundan dolayıdır ki, bu hususta dikkatsiz davranmayıp açıklama yaptım.

^{152[152]} Hatîb el-Bağdâdî, Târîh-u Bağdâd, 8/360. Bu "Dâvud İbnü'l-Muhabber'in Biyografisi" ile ilgili yerde geçmektedir.

sahabiler, (sesin geldiği yere) bakmaya gittiler. Bir de baktılar ki, Hızır."

125 Hızır ve İlyâs, her yıl buluşur. ¹⁵³[153]

126. Arafat'ta Cebrail, Mîkâîl ile Hızır bir araya gelir. ¹⁵⁴[154]

Bu hadis, uzunca bir şekilde olup uydurmadır.

İbrahim el-Harbî'ye, Hızır'ın ömrü ve onun sağ olup olmadığı ile ilgili soru soruldu. Bunun üzerine İbrahim el-Harbî: (İşini) gayba havale eden kimse, onun yarısını bile alamaz. Bunu, insanların arasına ancak şeytan atmıştır' diye cevap verdi.

127. Buhârî'ye: Hızır ile İlyâs ile ilgili olarak- bu ikisi (halen) sağ mıdır?' diye soruldu. Bunun üzerine Buhârî:

Bu nasıl olabilir? Çünkü Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

Bugün yeryüzünde hayatta olan kimselerden hiçbiri, yüzyılın başında kalmayacaktır. ¹⁵⁵[155]

Bu ikisinin dışında birçok imama, bu soru soruldu. Onlar, “*senden önce hiçbir beşere ebedîlik vermedik. Sen ölürsen, onlar nasıl ebedi kalacaklar?*” ¹⁵⁶[156] (mealindeki ayeti) söylediler.

128. Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (rh.a)'e bu hadis soruldu. Oda:

Eğer Hızır sağ olsaydı, Peygamber (s.a.v)'e gelip onun önünde cihada katılması ve ondan öğrenim görmesi gerekirdi.

¹⁵³[153] Hadisin tamamı, münker olup İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 1/195 ile daha birçok kimsenin "Mevzuat" ile ilgili kitaplarında şu şekilde geçmektedir: Hızır ile İlyâs, her yıl, (hac mevsiminde) buluşurlar. Her biri diğerinin saçını traş eder ve şu kelimeleri okuyarak birbirlerinden ayrılırlar: Allah'ın adıyla, Allah'ın dilediği olur. Hayrı ancak Allah gönderir. Allah'ın dilediği olur. Kötülüğü de ancak Allah geri çevirir. Allah'ın dilediği olur. Gelen nimetler, Allah'tandır. Allah'ın dilediği olur.)İnsani iyilik yapmaya sevk eden ve kötülükten alıkoyan (ancak Allah'ın gücü ve kuvvetidir." (Deylemî, Firdavs, 5/504; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 6/435; Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 4/66; İbn Adıyy, el-Kâmil, 2/328; İbn Hacer, İsâbe, 2/305; Actûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1/49-50) (ç)

¹⁵⁴[154] Bu; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 1/196-197 ile Suyûtî'nin, el-Leâli'l-Masnâ, 1/167-168'de geçmektedir.

¹⁵⁵[155] Bu hadisi; Buhârî, İlm 41, Mevâkîtu's-Salât 20, 40; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 217 (2537)'de Abdullah İbn Ömer'den şu şekilde rivayet etmiştir: Bize, Resulullah (s.a.v), bize, hayatının sonunda bir gece yatısı namazını kıldırdı. Selam verince, ayağa kalkıp: “*Şu gecenize ne dersiniz? Hiç şüphe yok ki, bugün yeryüzünde hayatta olan kimselerden hiçbiri, yüzyılın başında kalmayacaktır*” buyurdu. Abdullah İbn Ömer: 'İnsanlar, konuştukları sözler arasında Resulullah (s.a.v)'in bu yüz sene hakkındaki sözü hususunda hataya düştüler. Resulullah (s.a.v) “*ancak bugün yeryüzünde olanlardan kimse kalmayacak*” dedi. Bununla, o asır(da yaşayan) insanların geçip gideceğini kast etmiştir." Hadisin lafzı, Müslim'e aittir, (t) Ayrıca bu hadis için b.k.z: Ebu Dâvud, Melâhim 18; Tirmizî, Fiten 64 (ç)

¹⁵⁶[156] Enbiyâ: 21/34

Peygamber (s.a.v), Bedir (savaşı) günü:

"Allahım! Eğer şu (müslüman) topluluğunu, (kafirlerin galip gelmesi şeklinde) helak edersen, yeryüzünde (sana) ibadet olunmaz!" buyurdu.^{157[157]}

O topluluk, (tam olarak) üç yüz on üç kişi idi. İsimleri, babaları ile kabilelerinin isimleri bilinmekte idi. O zaman Hızır nerede idî?!

Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî ^{158[158]} der ki:

"Hızır'ın dünyada yaşamadığına dair dört (tane) delil vardır:

1. Kur'an,

2. Sünnet,

3. Muhakkik alimlerin icmâi.

4. Ma'kûl.

129. Kur'an'a gelince, bu, yüce Allah'ın şu buyruğudur:

^{157[157]} Bu hadisi; Müslim, Cihâd 58 (1763); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/30, 32'de Hz. Ömer (r.a)'tan rivayet etmiştir. Müslim'deki lafız şu şekildedir:

"Allahım! Eğer şu Müslümanlardan olan topluluğu, (kafirlerin galip gelmesi şeklinde) helak edersen, yeryüzünde (sana) ibadet olunmaz!" Ahmed b. Hanbel'deki lafızda ise şu ibare vardır:

"Yeryüzünde ebediyen (sana) ibadet olunmaz!"

^{158[158]} Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 1/193-199'da Hızır ile ilgili hadislerin bir kısmını nakletmiş olup konuya, Peygamber (s.a.v)'in ölümüyle ilintili bir delil getirmemiştir. Bu konuyu ancak müstakil bir kitap içerisinde tenkit etmiştir. Bu konuda "Ucâletu'l-Muntazir fî Şerhi Hâli'l-Hızır" adında bir kitap yazmıştır.

İbn Kesîr (ö. 774/1372), "el-Bidâye ve'n-Nihâye"de bu kitabı zikretmiş ve kitabının 1/330, 334, 335, 336'da bu kitaptan nakilde bulunmuştur. İbn Hacer (ö. 852/1447)'de, el-İsâbe, 1/428-448'de "Hızır'ın Biyografisi" ile ilgili yerde bu kitaptan çokça nakilde bulunmuş, fakat bu kitabın asıl ismini belirtmemiştir.

Hızır'ın diri olup olmadığı meselesi, eski ve yeni bir çok alimi meşgul etmiştir. Alimler, bu konuda bir çok müstakil eserler yazmışlar yada kitaplarında bu konuyu açıklamaya yönelik olarak Hızır meselesine geniş yer vermişlerdir. Ebu'l-Hüseyn İbnü'l-Münâdî (ö. 336/947), Hızır'ın vefatı hususunda kitap yazmıştır. Abdu'l-Muğîs b. Zühre el-Harbî el-Hanbelî el-Bağdâdî (ö. 583/1187'den önce) -İbnü'l-Cevzî'nin çağdaş olup- Hızır'ın vefatı hususunda kitap yazmıştır.

İbnü'l-Cevzî'de, söz konusu kitabını, Abdu'l-Muğîs'in bu kitabını eleştirmek için yazmıştır.

Yine İbn Teymiyye'de, Hızır'ın vefatı hususunda bir cüz' yazmıştır. Öğrencisi İbn Kayyım el-Cevziyye'de, Esmâu Müellifâtı İbn Teymiyye, s. 22'de, hocası İbn Teymiyye'nin, böyle bir kitap yazdığını belirtmiştir. Şeyh Aliyyu'l-Kârî'de, konu ile ilgili olarak, "Keşful-Hıdır an emri'l-Hızır" adında bir cüz' yazmıştır. Hafız İbn Hacer'in, "el-İsâbe"de konuyu uzun tutması, meselenin zayıf noktalarını irdelemesi, konu ile ilgili nakledilen rivayetleri tartışma konusu yapması, yine Fethu'l-Bârî, 6/309-312'de Hızır'ın hayatı konusuna geniş yer vermesi ve Hafız İbn Kesîr'de, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/325-337'de bu konuyu işlemesi mahiyetinde yazdıkları da, bir eser sayılabilir.

"Senden önce hiçbir beşere ebedilik vermedik." ¹⁵⁹[159]

Eğer Hızır yaşamaya devam etseydi, "ebedileşmiş" olurdu. ¹⁶⁰[160]

130. Sünnete gelince, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Şu gecenizi görüyor musunuz? Bu gecedен sonra gelecek yüzyılın başında bugün hayatta olan kimselerden hiçbirisi yeryüzünde kalmayacaktır." ¹⁶¹[161]

Bu, Buhârî ile Müslim'in üzerinde ittifak ettiği bir hadistir.

¹⁵⁹[159] Enbiyâ: 21/34

¹⁶⁰[160] Hafız İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/334'de (Hızır'ın öldüğünü savunma mahiyetinde birinci delil olan ayeti açıklamaya yönelik olarak) İbnü'l-Cevzî'nin şu sözünü ilave etmiştir:

"Eğer Hızır, insan ise, o zaman (Enbiyâ: 21/34 mealindeki) bu (ayetin) genel hükmünün kapsamı içerisine girmektedir. Sahih bir delil olmaksızın Hızır'a ayrı bir statü vermek caiz olmaz. Hızır'ın, özel bir statüde bulunduğu dair Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından bir delil de nakledilmiş değildir ki kabul edilsin."

Daha sonra İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/334'de (sözüne devamlı) der ki: "Bunlardan, yani İbnü'l-Cevzî'nin, "Ucâletu'l-Muntazir fi Şerhi Hâli'l-Hızır" adlı kitabında getirdiği delillerden birisi de, yüce Allah'ın, Âl-i İmrân: 3/81'deki şu sözüdür: "*Hani Allah, peygamberlerden: 'Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz' diye söz almış, 'Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?' dediğinde, 'Kabul ettik' cevabını vermişlerdi. Bunun üzerine Allah: 'O halde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim' buyurmuştu.*" Abdullah İbn Abbâs der ki: 'Allah, gönderdiği peygamberlerin hepsinden: 'Eğer Muhammed'i gönderdiğimde sen sağ isen ona inanıp yardım edeceksiniz' şeklinde söz almıştı. Yine Allah, gönderdiği peygamberlerin hepsine, ümmetlerinden: 'Eğer siz hayatta iken Muhammed peygamber olarak gönderilirse, ona inanıp yardım edin' şeklinde söz almalarını emretti.' Bu hadisi, Buhârî rivayet etmiştir.

Hızır, eğer peygamber yada veli ise, mutlaka bu ahdin kapsamına girmiştir. Eğer Resulullah (s.a.v)'in zamanında hayatta olsaydı, onun için en şerefli durum, gelip Resulullah (s.a.v)'in önünde durup Allah'ın indirmiş olduğu hükümlere iman etmesi ve düşmanlarının kendisine kötülük dokundurmalarına fırsat vermemek için yardım etmesi olacaktır. Hızır, eğer veli ise, Ebu Bekr es-Sıddîk ondan daha üstündür. Eğer peygamber ise, Musa ondan daha üstündür. İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/387'de Câbir b. Abdullah'tan naklen Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "*Nefsîmi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Musa sağ olsaydı, bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı.*" Bu, kesin ve dinden olan ilm-i zarurat diye bilinen bir husustur. Bu ayeti kerime, bütün peygamberler, faraza, Resulullah (s.a.v) zamanında hayatta olup mükellef kimseler olsalardı, hepsi de ona tabi olacıklarına, onun emri altına gireceklerine ve onun şeriatının genel kapsamı ile ilgili kurallara uyacaklarına delalet etmektedir. Nitekim Resulullah (s.a.v) miraca çıkacağı gece Kudüs'de peygamberlerin ruhlarıyla buluştuğu zaman, hepsinin üstündeki bir makama yükseltildi. Namaz vakti geldiğinde, Cebrail, Allah'ın emriyle ona, onlara imamlık yapmasını söyledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), onların ikamet yurdunda ve velayet yerlerinde onlara imamlık yapmak suretiyle namaz kıldırdı. İşte bu da, onun en büyük önder, en büyük imam ve son peygamber olduğunu göstermektedir. Allah'ın salât ve selâmı, bütün peygamberlerin üzerine olsun. Bu böylece bilindikten sonra, -zaten her mümin bunu bilmektedir. Hızır hayatta olsaydı, Resulullah (s.a.v)'in ümmeti arasına girerdi. Onun şeriatına uyardı. Başka yapacağı bir şey de kalmazdı. Zaten İsrail oğullarının son peygamberi ve beş Ulu'l-Azm peygamberden biri olan Meryem oğlu İsa (a.s)'da, ahir zamanda yeryüzüne indiği zaman, Resulullah (s.a.v)'in tertemiz şeriatıyla hükmedecektir. Başka bir yöne sapmasına imkan yoktur. Bilindiği üzere, bir gün dahi Hızır'ın, Hz. Peygamber (s.a.v)'le buluştuğuna veya savaş sahnelerinden birinde onun yanında bulunduğu delalet eden sahih bir sened nakledilmiş değildir. (Örneğin,) Bedir savaşında, doğru sözlü ve sözleri tasdik edilen Hz. Peygamber (s.a.v), Rabbinde dua edip yardım isterken kafilere karşı takviye beklerken şöyle buyurmuştu: *Ali "Allahım! Eğer şu Müslümanlardan olan topluluğu, (kafirlerin galip gelmesi şeklinde) helak edersen, yeryüzünde (sana) ibadet olunmaz!"* O bir avuç mücahid arasında Müslümanların önde gelen şahsiyetleri, büyük melekler, hatta Cebrail vardı. Nitekim Hassan b. Sabit, Araplar arasında en çok övgüye mazhar olmuş bir kasidesinde şöyle demişti: "Bedir kuyusunun yanında, meleklerin önderleri ve Cebrail Gelip sancağımızın altına, Muhammed'in yanına girdi." Eğer Hızır o zaman hayatta olsaydı, Hz. Peygamber (s.a.v)'in sancağının altında durması, onun için makamların en şerefli ve gazaların en büyüğü olurdu. Fakat Hızır, gelip o sancağın altına girmedik. Bu da, Hızır'ın o zaman hayatta olmadığını göstermektedir."

¹⁶¹[161] Müslim, Cihâd 58 (1763); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/30, 32

131. Müslim'in "Sahih'inde ^{162[162]} Câbir b. Abdullah (r. anhümâ)'nın şöyle dediği geçmektedir:

"Resulullah (s.a.v)'in, vefatından az bir zaman önce şöyle buyurmuştu:

"Bugün canlı olanların hiçbirisi, -o hayatta iken- üzerine yüz sene gelmeyecektir."

^{163[163]}

132. Muhakkik alimlerin icmâına gelince; Buhârî ile Ali b. Mûsâ er-Rızâ'nın: 'Hızır ölmüştür' dediklerini ve Buhârî'ye, Hızır'ın hayatta olup olmadığı ile ilgili soru sorulunca onun şöyle dediğini ^{164[164]} anlattı:

"Bu nasıl olabilir? Çünkü Peygamber (s.a.v):

"Şu gecenizi görüyor musunuz? Bu gecedен sonra gelecek yüzyılın başında bugün hayatta olan kimselerden hiçbirisi yeryüzünde kalmayacaktır" buyurmaktadır. ^{165[165]}

(İbnü'l-Cevzî devamla) der ki:

Hızır'ın öldüğünü söyleyenlerden bazıları şunlardır:

İbrâhîm b. İshâk el-Harbî, Ebu'l-Hüseyin İbnü'l-Münâdî. Bu ikisi, (dinî konularda) imamlardır. İbnü'l-Münâdî, "Hızır sağdır" diyen kimselerin sözünü çok çirkin bulurdu.

Kadı Ebu Ya lâ'da, "Hızır'ın öldüğü" ile ilgili görüşü; İmam Ahmed'in bazı talebelerinden nakledip bazı ilim adamlarının:

"Hızır sağ olsaydı, Peygamber (s.a.v)'e gelmesi gerekirdi" şeklindeki sözünü de delil olarak getirmiştir.

^{162[162]} Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 220 (2538)

^{163[163]} Hafız İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/336'da bu hadisi ve bundan önceki hadisi rivayet ettikten sonra der ki: "İbnü'l-Cevzî: 'Bu sahih hadisler, Hızır'ın hayatta olduğunu söyleyenlerin iddialarını tamamen çürütmektedir' dedi. Dediler ki: Hızır'ın, Hz. Peygamber (s.a.v) zamanına ulaşmadığı kesinlik derecesine ulaşan bir husustur. Fakat (bu konuda) deriz ki: Hızır, Hz. Peygamber (s.a.v)'in zamanına ulaşmış olsa bile, bu hadis, Hızır'ın yüz seneden sonra yaşamamış olmasını gerekli kılmaktadır. Bu hadise göre; Hızır, şu zamanda mevcut değildir. Çünkü Hızır da, bu "hadisin genel hükmünün kapsamına girmektedir. Hızır", bu genel hükmün kapsamından çıkarıp özel bir statüye koyabilmek için kabul edilmesi gereken sahih bir delilin sabit olması gerekmektedir. Böyle biri olmadığına göre, Hızır'a, özel bir statü kazandırıp hayatta olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır."

^{164[164]} Yani Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî

^{165[165]} Buhârî, İlm 41, Mevâkitu's-Salât 20, 40; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 217 (2537) (ç)

133. (İbnü'l-Cevzî devamla) der ki: Bize Ahmed tahdis etti. (O da dedi ki:)

Bize Şüreyh İbnü'n-Nu'mân tahdis etti. (O da dedi ki:)

Bize Huşeym tahdis etti. (O da dedi ki:)

Bize Mucâlid'den, o da Şa'bî'den, o da Câbir b. Abdullah (r.a)'tan, o da Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu haber verdi:

"Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Musa sağ olsaydı, bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı." ^{166[166]}

Buna göre Resulullah (s.a.v) ile birlikte Cum'a ile cemaat namazı kılmayan ve onunla cihad etmeyen birisi nasıl sağ olabilir?

Görmüyor musun? Hz. İsa (a.s), yeryüzüne indiğinde, Peygamberimiz'in peygamberliği hususunda bir zedelenme olmaması için, bu ümmetin imamının arkasında namaz kılacak ve öne geçmeyecek.

Ebu'I-Ferec (İbnul-Cevzî devamla) der ki: Hızır'ın varlığını ispat edip bu ispatının içerisinde yer alan bu şeriattan uzaklaşmayı unutan kimsenin anlayışı ne kadar da kıttır!

Ma'kûl olan delile gelince, bunun on yönü bulunmaktadır:

Birincisi: Hızır'ın sağ olduğunu ispat edip onun, Hz. Adem (a.s)'ın sulbünden gelme çocuğu olduğunu söyleyen kişinin görüşü, iki yönden bozuktur:

a. Tarihçi Yuhannâ'nın kitabında geçtiği üzere; Hızır'ın ömrü, şu an altı bin yaşındadır. Böyle bir ömür, olağanüstü hususlarla ilgili olarak, insan için söz konusu

^{166[166]} Bu hadisi; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/387'de bu senedle rivayet etmiştir. Buradaki cümle, ilgili hadisin bir parçasıdır. Hadisin tamamı, Câbir b. Abdullah'tan şu şekilde gelmiştir:

"Ömer İbnü'l-Hattâb, içerisinde Ehl-i Kitab'tan bazı şeyler bulunan bir kitaba Peygamber (s.a.v)'e gelip (elindeki kitaptan bazı şeyleri) ona okudu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) (ona) kızıp: *"Ey Hattâb'ın oğlu! Bu konuda sorumsuzca mı davranmak istiyorsun? Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Kur'an-ı, size, lekesiz ve tertemiz bir şekilde getirdim. O halde (din ile ilgili hususlarda onlardan) bir şey sormayınız. Çünkü onlar size doğru olanı haber verirler de siz de onu yalanlayabilirsiniz yada batıl olanı (size haber verirler de siz de) onu doğrulayabilirsiniz. Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Musa sağ olsaydı, bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı"* buyurdu." Yine İmam Ahmed, Müsned, 3/338'de, bu hadisi, başka bir senedle Câbir'den naklen Resulullah (s.a.v)'den şu lafızla rivayet etmiştir: "Ehl-i Kitab('tan(din ile ilgili hususlarda) bir şey sormayınız. Çünkü onlar, sizi doğruya götürmeyip saptır(maya çalış)ırlar. Bu durumda siz ise, ya batıl olanı doğrulayacaksınız yada doğru olanı yalanlayacaksınız. Durum şu ki, Musa sağ olsaydı, bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı."

Her iki hadisin senedinde, Mucâlid b Saîd var. Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 1/174'de, bu kişi hakkında der ki: 'İmam Ahmed, Yahya b. Saîd ile daha bir çok kimse, bu kişiyi, zayıf kabul etmişlerdir."

olamaz.

b. Eğer Hızır, Hz. Adem (a.s)'ın sulbünden gelme çocuğu olsaydı yada -iddia ettikleri gibi Adem'in çocuğunun çocuğundan olma dördüncü bir kimse ve Zulkameyn'in veziri olsaydı; onların vücut yapısı, bizim vücut yapımız gibi olmayıp aksine uzunluk ve genişlik olarak daha aşırı büyük olurdu.

134. Buhari ile Müslim'in "Sahihlerinde, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğu geçmektedir:

"Allah, Adem'i, altmış zira' boyunda yarattı." Bundan sonra ^{167[167]} insanlar, kısalarak geldi. ^{168[168]}

Hızır'ı gördüğünü iddia eden hiçbir kimse, onu, bu irilikte ve insanların en eskisi olarak görmüş değildir.

Üçüncüsü: ^{169[169]} Eğer Hızır, Hz. Nuh (a.s)'dan önce (yaşamış) olsaydı, Hz. Nuh (a.s)'la birlikte gemiye binerdi. Böyle bir şeyi ise hiç kimse nakletmemiştir.

Dördüncüsü: Alimlerin ittifakına göre; Hz. Nuh (a.s) gemiden indiğinde, beraberinde bulunan kimseler ölmüş, akabinde onların soyları da ölmüş ve sadece Hz. Nuh (a.s)'ın soyu kalmıştır. Buna delil, yüce Allah'ın şu sözüdür:

"Nuh'un zürriyetini, baki kıldık." ^{170[170]}

İşte bu, "Hızır, Hz. Nuh (a.s)'dan önce (sağ) idi" diyen kimsenin görüşünü reddetmektedir.

Beşincisi: Bu, doğru olup Adem oğullarından birinin, doğduğu günden dünyanın sonuna kadar yaşasa ve doğumu da, Hz. Nuh (a.s)'dan önce olsa; elbette bu, en büyük mucizelerden/belgelerden ve olağanüstü durumlardan biri olurdu ve bu haber, Kur'an'ın bir çok yerinde geçerdi. Çünkü böyle bir durum, en büyük Rububiyet mucizelerinden/belgelerindendir.

^{167[167]} Yani "Şu ana kadar". Nitekim bu ifade, hadisin bizzat kendisinde de geçmektedir- Müellif İbn Kayyim, bu hadisi, 136 numarada zikredecektir.

^{168[168]} Buhârî, Enbiyâ 1; Müslim, Cennet 28 (2841); Tirmizî, Kıyamet 60, Cennet 5, 7; İbn Mâce, Zühd 39; Ahmed b. Hanbel, 2/315, 323, 535

^{169[169]} İkincisi ifadesi, asıl nüshada bulunmamaktadır.

^{170[170]} Saffât: 37/77

Yüce Allah, (Kur'an'da, Hz. Nuh ile ilgili olarak) onu 950 yıl yaşattığını belirtip ^{171[171]} onu bir mucize/belge saymıştır. Buna göre dünyanın sonuna kadar yaşattığı kimsenin hali nasıl olur?!

İşte bundan dolayıdır ki, ilim adamlarından birisi: ^{172[172]} "Bu düşünceyi, insanlar arasına, ancak şeytan atmıştır" demiştir.

Altıncısı: Hızır'ın sağ olduğu ile ilgili görüş, Allah'a karşı bilgisizce (ileri sürülmüş iftira mahiyetinde) bir görüş olup böyle bir şey ise, Kur'an nassıyla haramdır. ^{173[173]}

İkinci öncül, gayet açıktır. Birinci öncül ise:

Eğer Hızır'ın sağ olduğu sabit olsa, onun sağ olduğuna dair Kur'an'da, Sünnette ve İcmâ ümmette bir delil olurdu.

İşte Allah'ın kitabı ortada! Onun iceresinde Hızır'ın sağ olduğu ile ilgili nerede (bir bilgi var)?

İşte Resulullah (s.a.v)'in sünneti de ortada! Onun içerisinden bunu gösteren (bir bilgi) nerede?

İşte ümmetin alimleri de ortada! Onlar, Hızır'ın sağ olduğu hususunda hiç icma ettiler mi? ^{174[174]}

Yedincisi: Hızır'ın sağ olduğunu savunan kimselerin tutunduktan tek şey, halk arasında anlatılan hikayelerdir. Adamın biri, Hızır'ı gördüğüne dair bir hikaye anlatır.

Allah için, (bu) ne garip bir şey! (Sanki) Hızır'ın (belli) bir alameti var da gören kimse onu bu hikayeler sayesinde mi tanıyor? Bu kimselerin çoğu, gördükleri şahsın:

"Ben Hızırım" demesine aldaniyor.

^{171[171]} Ankebût: 29/14 (ç)

^{172[172]} Daha önce de geçtiği üzere, bu kişi, İbrahim el-Harbî'dir.

^{173[173]} Konuyla ilgili olarak b.k.z: Âl-i İmrân: 3/94, En'am: 6/21, 93, 144, A'râf: 7/37, Yûnus: 10/17, Hûd: 11/18, Kehf: 18/15, Ankebût: 29/68, Şûra: 42/24, Saff: 61/7 (ç)

^{174[174]} Merhum Elmalılı Hamdi Yazır, Hızır'ın, hiç vefat etmediğini ve araya görüldüğünü iddia edenlerin Tasavvuvçular olduğunu ve kendisi de Hızır'ın yaşamadığı görüşünü kabul etmektedir. B.k.z: Hak Dini Kur'an Dili, 5/ 370-371 (ç)

Bilinen şu ki:

Böyle bir sözü ortaya atan kimsenin sözünü, Allah'tan bir delil olmaksızın doğrulamak caiz olmaz.

Buna göre Hızır'ı gördüğünü söyleyen kimse, kendisinin "Hızır" olduğunun söyleyen kimsenin yalancı birisi değil de doğru sözlü birisi olduğu nereden biliyor?

Sekizincisi: Hızır'ın, Kelîmullah olan Hz. Musa (a.s)'dan aynımış ve onunla arkadaşlığını sürdürmeyip ona şöyle dedi:

"İşte bu, benim senin arandaki ayrılıktır." ¹⁷⁵[175]

Buna göre Hızır, Hz. Musa (a.s) gibi birisinden ayrılmayı kendisine uygun görüp, sonra Cum'a namazı ile cemaat namazına gelmeyen, ilim meclislerine gitmeyen, şeriattan hiçbir şey bilmeyen ve şeriattan sapmış olan cahil abidlerle nasıl bir araya gelebilir?

Bunların her biri:

"Hızır dedi ki",

"Bana Hızır geldi", Hızır bana tavsiye etti ki" (gibi şeyler) söylüyorlar.

Doğrusu Hızır'ın, Kelîmullah olan (Hz. Musa')dan ayrılıp abdest almasını ve namaz kılmasını bilmeyen cahil kimselerle dostluk peşinde koşması şaşılacak bir durum!!.

Dokuzuncusu: (İslam) ümmeti, (bir kimsenin); "Ben Hızırım" deyip "Ben, Resulullah (s.a.v)'i şöyle şöyle derken işittim" şeklindeki sözüne farz edilip, dinî konularda o kimsenin sözüne itibar edilmez ve onun (sözüyle) delil getirilmez.

Yalnız "Hızır, Resulullah (s.a.v)'e gelmedi, ona bey'at etmedi" denilmesi ya da bu cahil kimsenin, (kendisini kastederek):

"(Bana) bir peygamber gönderilmedi" demesi ile ilgili (sözlerde) küfürden bazı şeyler vardır.

Onuncusu: Eğer Hızır sağ olsaydı, elbette kafirlere karşı cihad etmesi, Allah yolunda gayret göstermesi, ordu safında bir saat yer alması, Cum'a'ya ile cemaata gelmesi ve ilim öğrenmesi; onun için, ıssız yerler ile çöllerdeki vahşi hayvanlar içerisinde çokça gezmesinden daha değerlidir. Böyle bir şey, Hızır için yermeyi ve ayıplamayı gerektiren bir durum olmaz mı?

Sahih Bir Şahidin, Hadisin, Batıl Olduğunu Ortaya Koyması Meselesi

On İkinci Kural: Sahih bir şahidin, hadisin, batıl olduğunu ortaya koyması.

135. Uzunca bir şekilde rivayet edilen Uvc b. Unuk hadisi gibi.^{176[176]}

Bu hadisi uyduran kimse, Peygamberlerin kıssalarına leke sürmeyi kast etmiştir. Çünkü bu tür kimseler, bu haberlere cür'et ederler. Bu hadiste:

"Uvc b. Unuk'un boyu, üçbin üçyüz otuz üç ve üçte bir zira' idi. Hz. Nuh (a.s), onu, suda boğulmakla korkuttuğunda, uzun boylu olması nedeniyle Nuh'u küçümseme mahiyetinde ona:

Beni şu çanağına/gemine bindir' demişti.

Tufan, onun ayağının ökçesine bile ulaşamamıştı. Denize dalıp, deniz ancak onun göbeğinin altına yaklaşabilmişti.

O, denizin derin yerlerinden balığı alır ve onu güneşe uzatıp kızartmış.

^{176[176]} Fîrûzâbâdî (ö. 817/1414), "el-Kâmûs"ta "Uvc" maddesinde der ki: "Bu isim, Üc b. Uvk şeklinde her iki ayrı harfi'nin dammeli/ötreli olmasıyla okunur). Adem (a.s)'in boyunda doğmuş (dev gibi iri yapılı) bir adamdır. Musa (a.s) zamanına kadar yaşamıştır. İğrençlik mahiyetinde onun vücut yapısı ile ilgili çeşitli bilgiler zikredilmiştir."

Bu kitabın sarihi Şeyh Murtaza ez-Zebîdî der ki: "Müellif Fîrûzâbâdî'nin, 'İbn Uvk' sözü; doğrudur. Fakat onun asıl isminin, 'İbn Unuk' olduğunu söyleyenlerin sözü doğru değildir. Nitekim müellif Fîrûzâbâdî, bunu, "Uvk" maddesinde getirecektir."

Kazzâz'da 'Câmiu'l-Lûğat'ta der ki: "Uvc b. Ük, firavunların soyundan gelen bir kimsedir. Bu kimse, boyu hususunda çirkin bir durumla vasıflandırılmıştır. Halîl (rh.a)'de, bu kimsenin, ayağa kalktığı zaman bulutların onu çevrelediğinin zikredildiğini belirtmiştir." Fîrûzâbâdî, "Uvk" maddesinde der ki: "Uvk, Nûh gibidir. Ucu babası, uzun boylu birisi idi. Onun isminin, 'Ük b. Unuk' olduğunu söyleyen kimse hata etmiştir."

Sarih Murtaza ez-Zebîdî (ö. 1205/1790) der ki: "Bu hata etme işi doğrudur. Çünkü insanların dillerinde, (bu isim,) Üc b. Uvk şeklindedir. Hocamız dedi ki: Bir grup tarih hafızı; Unuk'un, Üc'un annesi olduğunu ve Uk'un da babası olduğunu iddia etmiştir ki, bu, hata ve yanlış bir durumdur. Arkale ed-Dımeşkî, "Bedâiu'l-Bedâih" adlı eserinde konuyla ilgili olarak şu şiir yer almaktadır: "Deccâl tek gözlü olup Üc b. Anâk'ın arkasında yürüt."

Yine o, Hz. Musa (a.s)'ın ordusu iriliğinde bir kayayı yerinden söküp çıkarmış ve kayayı onların üzerine atmak istemiş de, Allah o kayayı, tıpkı gerdanlık gibi yapıp onun boynuna geçirmişti!."

Bu hadisi bu şekilde uyduran yalancı kimsenin Allah'a karşı iftira etmedeki bu cesareti, şaşılacak bir durum değildir. Asıl şaşılması gereken husus; bu hadisi, tefsir ve diğer ilim kitaplarına alıp da bu hadisin halini hiç belirtmeyen kimsenin durumudur.

işte onlara göre, bu kişi, Hz. Nuh (a.s)'ın zürriyetinden değildir. Çünkü yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

Nuh'un zürriyetîni, baki kıldık.^{177[177]}

Bu ayete göre Allah, tufandan sonra yeryüzünde kalan kimselerin hepsinin, Hz. Nuh (a.s)'ın soyundan gelenler olduğunu haber vermektedir. Bu sebeple de Uvc b. Unuk'un varlığı doğru olsa bile, Hz. Nuh (a.s)'dan sonra kalmamış olması gerekir.

136. Yine iddiaya göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuş:

"Allah, Adem'i; gökteki uzunluğu aitmiş zira' olarak yarattı. İnsanlar, Adem'den bu ana kadar kısalarak geldi."^{178[178]}

Yine yer ile gök arası, beş yüz yıllık yol mesafesidir. Onun tavanı da böyledir. ^{179[179]}

Güneş dördüncü kat semada olup bizim ile güneş arasında (bu kadar) büyük bir mesafe olduğuna göre; uzunluğu üçbin zira' olan birisi, nasıl olurda güneşe yetişip bizzat onda balık kızartabilir?

Hiç kuşkusuz bu ve benzer hadisler, Ehl-i Kitap zındıkların; peygamberler ve

^{177[177]} Saffât: 37/77

^{178[178]} Bu hadisin tahriri daha önce geçmişti. Yalnız "gökteki" ifadesi bu hadiste geçmemektedir. Bu ifade, Ebu Hureyre'den gelen başka bir hadiste geçmektedir. Bu ise, şu hadistir: "*Şüphesiz cennete girecek ilk zümrebabaları Adem suretinde, gökteki altmış zirâ'arşın (boyunda) bir adamın yaratılışı (gibi) olacaktır.*"

Bu hadisi; Buhârî, Bed'ü't-Halk 9, Enbiyâ 1; Müslim, Cennet 15 283'de rivayet etmiştir.

^{179[179]} Tirmizî, Tefsiru Sure-i Hadîd 58 (3298); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/370'de rivayet ettiği bu hadis, merfu' olarak Ebu Hureyre'den gelmiştir. Hafız İbn Hacer (ö. 852/1447)'de, Fethu'l-Bârî, 6/210'da bu hadisi nakledip daha sonra da şöyle der: Her iki göğün arasının, beş yüz yıllık yol bir mesafe olduğu ve her göğün tavanının da böyle olduğu....." şeklindeki hadisi; Tirmizî ile Ahmed b. Hanbel, Ebu Hureyre'den merfu' olarak rivayet etmiştir." Bu hadis, delil getirme mahiyetinde ifade edilen Tirmizî ile Ahmed b. Hanbel'in şartına göre sahih yada hasendir. Bu hadisi, ta'likini de yaptığını Allâme Abdulhayy el-Lekneul'nin, el-Ecvibetü'l-Fâdila, s. 125'de zikrettim. Daha geniş bilgisi oraya bakabilirsiniz.

ümmetleriyle alay edip onlarla dalga geçmek isteyen kimselerin uydurmalarındandır.

137. Kaf dağı, yeşil zebercetten (oluşmuş) olup duvarın bahçeyi çevirmesi gibi dünyayı kuşatır. Gökyüzü, kanatlarını, onun üzerine koymuştur. İşte gökyüzünün mavi oluşu, bundan dolayıdır."

İşte bu ve benzeri uydurma hadisler, filozofların ve onlara benzer kimselerin ancak küfrünü arttırır.

138. Dünya bir kayanın üzerindedir. Kaya da öküzün boynuzu üzerindedir. Öküz boynunu hareket ettirdiğinde, kaya da harekete geçer. (Böylece) dünya da harekete geçip deprem meydana gelir."

Kitaplarını bu hezeyanlarla dolduran kimselere hayret doğrusu!.

139. Peygamber (s.a.v)'e (devamlı) gidip gelen dişi bir cin vardı. Bir ara gidip gelmeye ara vermişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

"Sana (benim yanıma) gidip gelmeyi ara verdiren şey nedir?" diye buyurdu. Cin:

Hindistan'da bir (yakınım) ölmüştü. Bu sebeple başsağlığı için oraya gittim. Yolumun üzerinde İblis'i bîr kayanın üzerinde namaz kılarken gördüm. Ona:

Seni Adem oğullarını saptırmaya zorlayan şey nedir?' diye sordum. O da:

Sen bu soruyu sormaktan vazgeç' diye cevap verdi. (Tekrar) ona:

Sen (bildiğim) şeytan iken (nasıl olur da) namaz kılıyorsun?' dedim. O da:

Ey boşa gezen (geveze)! Ben, (ölen kişinin cenazsesine karşı) saygılı davrandığım zaman, beni bağışlamada bir pay vereceğini elbette Allah'tan umuyorum' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'in, o günkü gibi bir daha hiç güldüğünü görmedim."

İbn Adıyy (ö. 365/975) "el-Kâmil"de der ki:

Bize Abdu'l-mü'min b. Ahmed tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Minkar İbnü'l-Hakem tahdis etti. O da dedi ki:

Bize İbn Lehîa, babasından, o da Ebu'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den tahdis edip bu hadisi nakletti.^{180[180]}

İbn Lehîa'nın kitabına sonradan nelerin sokuşturulduğunu en iyi Allah bilir. Çünkü İbn Lehîa, bu türlü hezeyanları hadis (kitaplarına) sokmaya çalışan kimseleri en iyi bilen birisidir.

140 Hâmme İbnü'1-Hîm b. Lakîs b. İblîs ile ilgili uzunca bir şekilde ve buna benzer bir biçimdeki hadis.^{181[181]}

141. Zürayb b. Bersemlâ" ile ilgili hadis.^{182[182]}

İbnü'l-Cevzî der ki: "Zürayb b. Bersemlâ hadisi, batıldır.^{183[183]}

Uydurma Hadisin, Kur'an'ın Sarîh/Açık İfadesine Aykırı Olması Meselesi

13. Kural: Hadisin, Kur'an'ın sarîh/açık ifadesine aykırı olması.

142. Dünyanın ne kadar ömrü olduğu ile ilgili hadis gibi:

"Dünyanın ömrü, yedi bin yıldır. Biz (şimdi) yedinci bin (yıl)dayız."

Bu, en açık bir yalandır. Çünkü bu hadis sahih olsaydı, bizim zamanımızdan kıyamete kadar tam iki yüz elli bir yıl^{184[184]} kaldığını herkes bilirdi. Yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

^{180[180]} Orijinal nüshada, hadisin senedi yoktur. Bu senedi; Suyûtî'nin, el-Leâîf'l-Masnûa, 1/173'den aldım.

^{181[181]} Bu hadisi; Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâi, 1/186-188'de "İshâk b. Bîşr b. Mukâtil'in biyografisi" içerisinde; Suyûtî, el-Leâîf'l-Masnûa, 1/174-175'de; İbn Arcâk, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/238-239'da nakletmiştir.

^{182[182]} Bu hadisi; Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 3/46'da "Osman b. Abdurrahmân et-Tarâifi'nin biyografisi" içerisinde; İbn Arrâk, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/ 239-241'de; Suyûtî, el-Leâîf'l-Masnûa, 1/177-178'de ve daha sonra da bu hadisin başka geliş yollarını 1/178-183'de nakletmiştir. Suyûtî ile İbn Arrâk'ın konu ile ilgili rivayetlerinde "Zürayb b. Bersamlâ"nın ismi bir defa hariç hep geçmektedir. Yine Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 2/545'de, bu hadisi, "Abdurrahmân b. İbrahim er-Râsîbî'nin biyografisi" içerisinde geçmektedir. Orijinal nüshada, "Zürnab b. Bersemlâ" ifadesi geçmektedir. Hiç şüphe yok ki, bunda bir yanlışlığı var.

^{183[183]} İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 1/209-213'de bu hadisi uzunca bir şekilde nakletmiştir.

^{184[184]} Bununla; Şeyh İbnü'l-Kayyim'in, bu kitabı, ölümünden üç yıl önce kadar 749/1348'de yazdığı ifade edilmektedir. Yüce Allah, ona rahmet eylesin ve ona cennetinde ikramda bulunsun.

Sana, kıyametin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar

"De ki: 'Onu ancak Rabbim bilir, onun vaktini, O'ndan başka belirtecek yoktur. Göklerin ve yerin, ağırlığını kaldıramayacağı o saat, sizlere ansızın gelecektir.' Sen sanki öğrenmişsin gibi sana soruyorlar. De ki: Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur." ¹⁸⁵[185]

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Kıyamet(in ne zaman kopacağına dair) bilgi Allah katındadır." ¹⁸⁶[186]

143. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Kıyametin ne zaman kopacağını ancak Allah bilir." ¹⁸⁷[187]

144. Zamanımızda -karnı aç iken kendisini tok gösteren ve-ilim sahibi olduğunu iddia eden bazı kimseler:

Peygamber (s.a.v) kıyametin ne zaman kopacağını biliyor" şeklinde açıkça yalana başvuruyorlar. Onlara şöyle cevap verilir:

Peygamber (s.a.v), Cibril hadisinde (konu ile ilgili olarak) şöyle buyurmuştur:

"Kıyametin ne zaman kopacağı ile ilgili kendisinden soru sorulan kimse, soruyu sorandan daha bilgili değildir." ¹⁸⁸[188]

İlim iddiasında bulunan bu kimse, bu sözün yerini değiştirip:

¹⁸⁵[185] A'râf: 7/187

¹⁸⁶[186] Lokmân: 31/34

¹⁸⁷[187] Bu; Abdullah İbn Ömer'in, Peygamber (s.a.v)'den naklettiği hadisin bir bölümüdür: Gaybın anahtarları beştir. Bunları, ancak Allah bilir:

1. Yarın ne olacağını ancak Allah bilir.
2. Rahimlerde olup biteni ancak Allah bilir.
3. Yağmurun ne zaman yağacağını ancak Allah'tan başka hiçkimse bilemez.
4. Hiç kimse, hangi yerde öleceğini ancak Allah bilir.
5. Kıyametin ne zaman kopacağını ancak bilir."

Bu hadisi; Buhârî, İstiskâ' 29, Tefsiru Sure-i Ra'd 1, Tevhîd 4; Ahmed b. Hanbel, 2/24, 52, 58'de rivayet etmiştir.

¹⁸⁸[188] Bu hadisi; Müslim, İman 1 (8); Ebu Dâvud, Sünnet 17 (4695); Nesâî, İman 6'da, Hz. Ömer (r.a)'tan ve Buhari, İman 37, Tefsiru Sure-i Lokmân 2; Müslim, İman 5 (9); Ebu Dâvud, Sünnet 17 (4698); Nesâî, İman 6'da Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir.

Ben ve sen, kıyametin ne zaman kopacağını biliyoruz' demiştir.

145. Bu, en büyük bir cehalet ve en çirkin bir tahriftir. Peygamber (s.a.v), bedevi olduğunu zannettiği kimseye, Allah için:

Ben ve sen, kıyametin zaman kopacağını biliyoruz' demeyi elbette daha iyi biliyordu. Fakat bu cahil kimse:

Peygamber (s.a.v), bedevi şeklinde gelen kimsenin, Cebrail olduğunu biliyordu' demektedir. Sözünde her zaman doğru olan Resulullah (s.a.v), konu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

Nefsimi elinde bulunduran (Allah'a) yemin ederim ki, Bu (bedevi) şekli hariç, bana geldiği (her) şekilde Cebrail'i tanırdım.^{189[189]}

146. Konu ile ilgili başka bir lafızda şu ifade yer almaktadır:

Bu defaki dışında Cebrail'i (hep) tanımıştım.^{190[190]}

147. Yine konu ile ilgili başka bir lafızda şu ifade yer almaktadır:

(Peygamber (s.a.v):) *'Bedevi'yi bana geri getirin'* (buyurdu). Bunun üzerine gidip

^{189[189]} Bu hadisi; İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/53'de, Abdullah İbn Ömer'den şu lafızla rivayet etmiştir:

"Resulullah (s.a.v): *'Onu arayın'* buyurdu. Fakat onu bulamadılar. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): *"İşte o, Cebrail idi. Sîze dininizi öğretmeye geldi. Bu (bedevi) şekli hariç, bana, ancak bildiğim şekilde geldi"* buyurdu."

Taberânî (ö. 360/970) ise "el-Kebîr" (12/430 ç.)'de bu hadisi Abdullah İbn Ömer yolundan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (s.a.v): *"Bana, (o) adamı (bulun)"* buyurdu. Bunun üzerine (onu aramak için) kalktık. Ben de, Medine yollarından birine (yönelmek için) kalktım. (Fakat o adamla ilgili) hiçbir şey görmedik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): *"Onun kim olduğunu biliyor musunuz?"* buyurdu. (Orada bulunan sahâbiler:) Allah ve Resulü daha iyi bilir' dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): *"İşte o, Cebrail (a.s) idi. Sîze, dininiz ile ilgili uygulamaları öğretmeye Seldi. Bana, bu (bedevi) şekli dışında, (daha önce) ancak bildiğim şekile geldi' buyurdu."* Hafız Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 1/41'de, bu hadisi, Taberânî'den nakledip daha sonra da der ki: "Bu hadisin raviteri, sika kimselerdir." Bu konuda daha geniş bilgi için Şeyh Ahmed Şâkir'in, Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 1/314'de bu hadise yaptığı açıklamaya bakabilirsiniz.

^{190[190]} Bu hadisi; İbn Huzeyme, Sahîh, (1/398 ç.)'de bu hadisi Süleyman et-Teymî yolundan getirip hadisin lafzı şu şekildedir:

"Daha sonra (Cebrail, bir bedevi suretinde oturduğu yerden) kalkıp çekip gitti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

"Bana, (o) adamı (bulun)" buyurdu. Bunun üzerine onu her türlü şekilde peşine düşmek suretiyle aradık. (Fakat onunla ilgili bir şey rastlamadık.. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): *"Onun kim olduğunu biliyor musunuz?"* O, Cebrail (a.s) idi. Sîze, dininizi öğretmek için geldi. (Dinînzile ilgili bilgileri) ondan alın. Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, bana, bu iki defa gelişinin öncesinde onu (hep) tanıdım. Çekip gidinceye kadar onu tanımadım buyurdu." Hafız İbn Hacer'de, Fethu'l-Bârî, 1/106, 115'de, bu hadisi nakletmiştir. Bu hadis, İmam Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 4/129, 164'de şu şekilde geçmektedir: "Daha sonra (Cebrail) çekip gitti. Onun izi ile ilgili herhangi bir şey bulamadık. Peygamber (s.a.v): *"Üç defa- Subhânallâh! (buyurup daha sonra da:) O, Cebrail idi. Halka, (İslam) dinini öğretmek için geldi. Muhammed'in nefsinin elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, bana, bu defadaki gelişini vaziyette geldi' buyurdu."*

(onu) aradılar. (Fakat ona dair) hiçbir şey bulamadılar. ^{191[191]}

148. Peygamber (s.a.v), gele bedevinin Cebrail olduğunu ancak bir müddet sonra anlamıştı. Nitekim Hz. Ömer (r.a) konu ile ilgili olarak şöyle demiştir:

"Bir müddet beklemiştim. Daha sonra Peygamber (s.a.v):

"Ey Ömer! Soruyu soran kimsenin kim olduğunu biliyor musun?" ^{192[192]} diye sordu.

(Bu sözü) değiştiren kimse:

Peygamber (s.a.v), soru sorma vaktinde bedevi şeklindeki kimsenin Cebrail olduğunu anlamıştı. Fakat bunu sahabilere anca bir müddet sonra haber vermişti' demiştir.

149. Ayrıca Peygamber (s.a.v)'in hadisteki sözü şu şekildedir:

Kıyametin ne zaman kopacağı ile ilgili olarak kendisinden soru sorulan kimse, soruyu sorandan daha bilgili değildir."

Bu ifade, hem soruyu soranı ve hem de sorulanı içine almaktadır. Çünkü kıyametin kopması ile ilgili olarak hem soruyu soran ve hem de sorulan kimsenin durumu aynıdır.

Fakat bunlar aşırı kimseler olup onlara göre:

Resulullah (s.a.v)'in ilmi, Allah'ın ilmine uygundur, onun aynısıdır. ^{193[193]} Allah'ın bildiği her şeyi, Resulullah (s.a.v)'de bilmektedir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Çevrenizdeki bedevi Araplardan ve Medine halkından birtakım münafıklar vardır ki,

^{191[191]} Az önce Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 1/53'inde (konuyla ilgili olarak) Abdullah İbn Ömer'den: Resulullah (s.a.v): *"Onu arayın' buyurdu. Fakat onu bulamadılar"* ifadesi nakledilmişti. Buhârî, Tefsiru Sure-i Lukmân 2; Müslim, İman 5 (9)'da ise Ebu Hureyre'den konuyla ilgili olarak şu hadis rivayet edilmiştir: (Resulullah:): *"O adamı bana geri getirin"* buyurdu. Bunun üzerine sahailer, onu, geri getirmek (aramaya) başladılar. (Fakat Cebrail ile ilgili) hiçbir şey bulamadılar." Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.

^{192[192]} Müslim, İman 1 (8)

^{193[193]} Şeyh Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605) der ki; "Allah'ın ilmi ile Resulullah (s.a.v)'in ilminin aynı olduğuna inanan kimse, -gizli kalmayacak bir şekilde- kafir olur. "Bu, Aüyyu'l-Kârî'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonundaki 16. bölümde yer almaktadır.

münafıklıkta maharet kazanmışlardır. Sen onları bilmezsin, onları biz biliriz.” ^{194[194]}

Bu ayet; tevbe suresinde surenin son taraflarında ve Kur'an'dan en son indirilen ayetlerdendir.

İşte o zaman Medine'de müslümanların komşuları, bu münafıklardı.

150. Bundan birisi ^{195[195]} de şu hadistir:

"Peygamber (s.a.v), Aişe'nin gerdanlığını aramaya gönderdiği zaman deveyi sürüp gerdanlığı (onun altında) buldular.” ^{196[196]}

151. Yine Resulullah'ın bilmediği gayb işlerden birisi de; "hurma aşılama meselesi"dir.

Peygamber (s.a.v) (bu hadiste):

"Hurma aşılama işini bırakırsanız, ona hiçbir şeyin zarar vermeyeceğini zannederim" buyurdu.

Bunun üzerine sahabiler, hurma aşılama işini bıraktılar. (Hurma mevsimi) gelince, hurma olgunlaşmadı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

Sizler, dünya (ile ilgili işleri)nizi (benden) daha iyi bilirsiniz' buyurdu.” ^{197[197]}

Resulullah'ın, kendisine bildirilmediği sürece, gayb ile ilgili işleri bilmediğine dair yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"De ki: 'Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır" demiyorum. Ben gaybı da bilmem. ^{198[198]}

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

^{194[194]} Tevbe: 5/101

^{195[195]} Yani Resulullah (s.a.v)'in bilmediği gayb işlerden

^{196[196]} Buhârî, Teyemmüm 1, Şehâdât 15, Fezâilu'l-Ashâb 5, Meğâzî 34, Tefsiru Sure-i Mâide: 5/3, Nûr: 24/6 Yalnız bu ifade, tam olarak, Buhârî'deki bu yerlerde geçmemektedir, (ç)

^{197[197]} Bu hadisi; Müslim, Fezâil 141 (2363)'de buna benzer lafızlarla çeşitli yollardan; İbn Mâce, Ruhun 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/152'de Enes'den ve 6/123'de ise Aişe'den rivayet etmiştir.

Hadisin bütün bu geliş yollarının hiç birinde, müellif İbn Kayyim'in naklettiği lafızları göremedim. Açıkçası; müellif İbn Kayyim'in bu hadisi mana yoluyla rivayet etmiş olmasıdır.

^{198[198]} En'âm: 6/50

"Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim." 199[199]

Mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin başına gelen o olay gelip de iftiracılar ona iftira ettiklerinde, Peygamber (s.a.v), işin gerçeğini, Allah'tan Hz. Aişe'nin suçsuzluğuna dair vahiy gelene kadar bilmiyordu.

152. Aşırı kimselere göre: "Peygamber (s.a.v) hiç kuşkusuz işin gerçeğini biliyordu. Hz. Aişe'den ayrılma hususunda (bazı) kimselerle istişare etti. İşin gerçeğini bildiği halde, cariyeyi 200[200] çağırıp (işin aslını öğrenmek için bir de meseleyi) ona sordu. Daha sonra da (Aişe'ye):

"Eğer bir günah işledinse, Allah'tan bağışlanma dile' buyurdu." 201[201]

Peygamber (s.a.v), Hz. Aişe'nin bir günah işlemediğine dair kesin bir şekilde biliyordu."

Hiç kuşkusuz bu kimseleri bu aşırılığa götüren şey; onların, "Allah'ın, kendilerinin günahlarını bağışlayıp kendilerini cennete sokacağı" şeklindeki inançlandır.

Onlar aşırılığa kaçıp bu konuda ileri gittiklerinde, aşırılığa daha da yaklaşp ona daha da layık oldular, İşte bu kimseler; Peygamber (s.a.v)'in emrine uymada en itaat etmeyenleri ve onun sünnetine muhalif olmada onların en aşırı gidenleridir. Bunlar, Hz. İsa (a.s) hakkında son derece aşırı giderek onun şeriatına ve dinine en büyük muhafeleti yapan Hristiyanlara açıkça benzetilmektedir.

Kısacası: Bu kimseler, yalan olduğu açıkça belli olan hadisleri kabul ediyorlar ve itikatlarını yaymak için sahih hadislerin yerlerini değiştiriyorlar.

199[199] A'râf: 7/188

200[200] Orijinal nüshada ve Aliyyu'l-Kârî'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonundaki 16. Bölüm'de Reyhanını (=Aişe'yi) çağırıp ona (işin aslını) sordu" ifadesi yer almaktadır. Doğrusu bu ifade, gerçekten yanlıştır. Çünkü bu isim, genel olarak, (söz konusu) olayda geçmemektedir. Resulullah (s.a.v)'in, Aişe ile ilgili işin aslını Berîre'ye sorduğu bilinmektedir. Müellif İbn Kayyim'de, Zâdu'l-Meâd, 2/288'de, olayda söz konusu olan ismin mahiyetini tartışma konusu yapıp (konuyla ilgili olarak) şöyle demektedir;

Hz. Ali, Peygamber (s.a.v)'e: '(Bu işin aslını,) Berîre'ye sor' demeyip sadece: 'Cariyeye sor. (Çünkü o,) sana, doğruyu söyler' demiştir. Bazı raviler, bu cariyeyi, Berîre zannetmişlerdir. Bundan dolayı da cariyeyi böyle adlandırmışlardır." (t)

201[201] Çünkü Berîre, ifk olayında, Hz. Aişe'nin yanında değildi, (ç) 187 Buhârî, Şehâdât 15, Meğâzî 34, Tefsiru Sure-i Nûr 6; Müslim, Tevbe (2770)

Müslim'de Geçen "Yerin Cumartesi Günü Yaratılması" İle İlgili İfadeye Yönelik Eleştiri

153. İçerisinde yanlışlık bulunan rivayetlerden birisi de, Ebu Hureyve'den gelen şu hadistir:

Allah, yeri/toprağı, Cumartesi günü yarattı..

Bu hadis, Müslim'in "Sahih" adlı eserinde geçmektedir. ^{202[202]}

Yanlışlık, hadisin merfu' ^{203[203]} olarak rivayet edilişinde ortaya çıkmaktadır.

Bu, ancak Ka'bu'l-Ahbâr'ın sözüdür.

Hadisçilerin imamı Muhammed İbn İsmâîl el-Buhârî, "Târîhu'l-Kebîr"de bu şekilde belirtmiştir. Yine Müslüman alimlerden bir çoğu da bunu söylemiştir. ^{204[204]}

^{202[202]} Müslim, Sıfâtü'l-Munâfikîn 27 (2789). Konuyla ilgili hadisin metni şu şekildedir:

Bana Cüreyc b. Yûnus ile Hârûn b. Abdullah tahdis ettiler. Onlar dediler ki: Bize Haccâc b. Muhammed tahdis etti. O da dedi ki: İbn Cüreyc (şunu) söyledi: Bana İsmâîl b. Ümeyye, Eyyûb b. Hâlid'den. o da Ümmü Seleme'nin azadlısı Abdullah b. Râfi'den, o da Ebu Hureyre'den naklen haber verdi. (Ebu Hureyre'de) dedi ki: Resulullah (s.a.v), elimden tutup şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah, yeri, cumartesi günü yaratmış, o yerin içerisindeki dağları Pazar günü, ağaçları Pazartesi günü, (yerden çıkan madenler, bir şeyin ıslahına yarayan maddeler gibi) sevimsiz şeyleri Salı günü, nuru Çarşamba günü yaratmış. Yerin üzerine, hayvanları, Perşembe günü yaymıştır. Adem (a.s)'ı da. Cuma günü İkindiden sonra (yaratılan) mahlukatın en sonunda ve Cuma (günü gerçekleşen icabet) saatlerinin bitiminde, ikindi ile gece/akşam arasında yaratmıştır."

^{203[203]} Merfu': Hz. Peygamber (s.a.v)'e dayandırılarak rivayet edilen hadislerle denir, (ç)

^{204[204]} Allâme Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 3/448'de konu ile ilgili olarak şöyle der: "Zerkeşî (ö. 794/1392): 'Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir. Fakat bu hadis, Müslim'in rivayet ettiği garib hadislerdendir. İbnü'l-Medînî, Buhârî ile daha bir çok hadisi hafızı, bu hadis hakkında (bazı şeyler) söyleyip bunun, Ka'bu'l-Ahbâr'ın sözü olduğunu ve Ebu Hureyre'nin de, bunu ancak Ka'bu'l-Ahbâr'dan işittiğini belirtmişlerdir. Fakat bazı raviler, bu konuda işin içerisinden çıkamadıkları için bu hadisi merfu' kabul etmişlerdir' dedi. Beyhakî (ö. 458/1066)'de, el-Esmâ' ve's-Sıfât, s. 383, 384'de bu hadis ile ilgili meseleyi irdetmiştir. İbn Kesîr (ö. 774/1372)'de, "Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm" adlı tefsirinde bunu zikretmiştir. Bazı kimseler: 'Bu hadisin metninde, şiddetli bir gariblik var' dediler. Hadisin içerisinde, "Gökleri yaratma" ifadesi ile Yeri ve içindekileri, yedi günde yaratma" ifadesinin olmaması bundan dolayıdır. Bu, Kur'an'ın aksini ifade eden bir durumdur. Çünkü yeryüzü dört günde, gökler ise iki günde yaratılmıştır." Hafız İbn Kesîr'de, Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm, 1/220'deki A'raf: 7/54, 3/ 457'deki Secde: 32/4, 4/94'deki Fussilet: 41/9-12 ile ilgili ayetlerde özetle şöyle demektedir:

"Ebu Hureyre'nin naklettiği hadise gelince, ... bu hadisi; Müslim ile Nesâî, İbn Cüreyc yolundan rivayet etmiştir. Bu hadis, "Sahih"te geçen garib hadislerdendir. Çünkü bu hadisin içerisinde 'ye(d)i gün'ü belirten ifadeden dolayı bir yanlışlık yer almaktadır. Çünkü yüce Allah, Kur'an'da; "*altı günde*" ifadesini buyurmuştur.

İşte bundan dolayıdır ki, Buhârî ile birçok hadisi hafızı kimse, bu hadis hakkında bazı şeyler söylemişler ve bu hadisi, merfu değil de, Ebu Hureyre yoluyla Ka'bu'l-Ahbâr'dan geldiğini kaydetmişlerdir. Buhârî (ö. 256/870), et-Târîhu'l-Kebîr, 1/413'de bu hadisi illetli kabul edip daha sonra da: 'Bazıları, bu hadisi, Ebu Hureyre yoluyla Ka'bu'l-Ahbâr'dan rivayet etmiş olup en doğrusu da budur' demiştir." Şeyh Abdurrahman b. Yahya el-Yemânî (rh.a), el-Envârü'l-Kâşife, s. 188-193'de bu hadis hakkında ve Ebu Hureyre'nin bu rivayetinin mahiyeti hususunda uzunca sözler söylemiştir. Konuyla ilgili daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

Bunun merfu' bir hadis değil de Ka'bu'l-Ahbâr'ın sözü olduğu meselesi, onların dedikleri gibidir.

Çünkü Allah; gökleri, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri altı günde yarattığını haber vermektedir.^{205[205]}

Bu hadis ise; bu yaratma süresinin, yedi gün olmasını gerektirmektedir.^{206[206]} Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Kudüs'teki Kayanın, Allah'ın En Aşağıdaki Arşı Olduğu İle İlgili Uydurma Hadisin Kritiği

154. Bunlardan birisi de, (Kudüs'teki) kaya hakkında rivayet olunan şu hadistir:

"(Kudüs'teki) kaya, Allah'ın en aşağıdaki arşıdır."

Allah, iftiracıların yalanından uzaktır.

^{205[205]} Bu husus, Kur'an'ı Kerim'in yedi ayetinde açıkça bir şekilde şöyle geçmektedir:

1. A'raf: 7/54'deki ifade şu şekildedir: *"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arşa istiva eden, geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten Allah'tır."*

2. Yûnus: 10/3'deki ifade ise şu şekildedir: *"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da işleri yerli yerince idare ederek arşa istiva eden Allah'dır."*

3. Hûd: 11/7'deki ifade ise şu şekildedir: *"O, Arşı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratandır."*

4. Furkân: 25/59'daki ifade ise şu şekildedir: *"Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakiler altı günde yaratan, sonra Avş'a istiva eden (ona hükmeden) Rahmân'dır. Bunu bir bilene sor."*

5. Secde: 32/4'deki ifade ise şu şekildedir:

"Gökleri, yeri ve bunların arasındakiler! altı günde (devirde) yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. O'ndan başka bir dost yoktur."

6. Kâf: 50/38'deki ifade ise şu şekildedir: *"Andolsun biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Bize hiçbir yorgunluk çökmedi."*

7. Hadîd: 57/4'deki ifade ise şu şekildedir: *"O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'ın üzerine istiva edendir. Yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir."*

^{206[206]} Bu hadisin içerisinde bir çelişki var. O da; "yerin, Cumartesi günü yaratılması" meselesidir.

Hafız Abdulkâdir el-Kureşî, el-Cevâhiru'l-Mudiyye fî Tabakâtî'l-Hanefiyye, 2/429'da bu meseleye değinmiş, ayrıca Müslim'in "Sahih"ine yönelik bazı eleştirilere yer vermiş ve bu eleştirilerden birisinin ise bu hadis olduğunu belirtip daha sonra da şöyle der: *"(Bazı) insanlar, hadisin içerisinde yer alan yerin yaratılması meselesinin, Cumartesi günü değil de Pazar günü gerçekleştiğinde ittifak etmişlerdir."*

155. Urve İbnü'z-Zübeyr bu sözü işitince:

"Subhânallâh! Yüce Allah, (kürsîsi ile ilgili olarak): Onun kürsîsi, gökleri ve yeri kapladı" 207[207] buyururken, Kudüs'teki kaya O'nun en aşağıdaki arşı nasıl olabilir?!" dedi.

156. Kudüs'teki kaya hakkında gelen her hadîs, yalan ve uydurmadır.^{208[208]} Kayanın üzerindeki ayak izi de; yalan ve uydurma olup yalancılardan, oraya gelen ziyaretçilerin sayısını çoğaltmak için kendi elleriyle yaptıkları bir şeydir.

157. Kudüs'teki kaya hakkında gelen hadislerin en merfu' olanı; o kayanın, Yahudilerin kiblesi olmasıdır.

O kayanın mekan içerisindeki durumu, zaman içerisindeki Cumartesi gününün durumu gibidir.

Allah, burayı, kible olarak ümmet-i Muhammed'e, Beytu'l-Haram olan Ka'be'yle değiştirdi.

^{207[207]} Bakara: 2/255

^{208[208]} Derim ki: Bu genelleme doğru değildir. Çünkü İbn Mace, Tıb 8 (3456)'da (konu ile ilgili olarak şu hadisi) rivayet etmiştir: Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti. O da dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdî tahdis etti. O da dedi ki: Bize Müşmaill b. İyâs tahdis etti. O da dedi ki: Bana Amr b. Süleym tahdis etti. O da dedi ki: Râfi' b. Amr el-Müzenî'nin şöyle dediğini işittim: Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Acve (adındaki Medine hurması) ile (Mescid-i Aksa'daki) kaya, cennettendir.*" Hadisin ravisi Abdurrahman b. Mehdî dedi ki: "Ben, sahra kelimesini, şeyhimin ağzından (işitmek suretiyle) ezberledim."

Bûsîrî (ö. 840/1436), "Zevâid"de konu ile ilgili olarak şöyle der: "Hadisin senedi sahih olup ravileri ise sika kimselerdir." İbnü'l-Esir (ö. 606/1209) ise, "en-Nihâye"de konu ile ilgili olarak şöyle der: "(Mescid-i Aksa'daki) kaya, cennettendir. Kaya ile, Mescid-i Aksa'daki kaya kast edilmektedir." Bu hadisi; İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/31, 65'de Abdurrahman b. Mehdî yoluyla Müşmaill b. İyâs'dan aynı lafızla rivayet etmiştir. Yine bu hadisi; Hâkim, Müstedrek, 4/120'de İmam Ahmed b. Hanbel'den naklen Abdurrahman b. Mehdî'den bu lafızla rivayet etmiştir. Bu hadisin içerisinde yer alan "(Medine'deki) acve hurması ile (Mescid-i Aksa'daki) kaya, cennettendir" ifadesinden sonra "Bize bu hadisi bu şekilde tahdis etti" ibaresi yer almaktadır. Yine Hâkim, bu hadisi, Abdussamed İbn Abdilvâris yoluyla İsmail'den, o da Amr b. Süleym'den, ...bu lafızla rivayet edip hadisin sonunda "Bize bu hadîsi bu şekilde tahdis etti" ibaresi yer almaktadır. Hâkim der ki: "Bu hadis, senedi sahih bir hadistir." Zehebî'de, Hâkim'in bu görüşünü kabul etmiştir. Bu hadisin bazı rivayetlerinde ismi geçen Müşmaill ile ilgili bir şüphe var.

Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 3/426'da Yahya b. Saîd yoluyla Müşmaill'den.....şu hadis nakledilmiştir:

(Medine'deki) acve hurması ile ağaç, cennettendir." Yine Ahmed b. Hanbel'in, Müsned, 5/31'de Abdussamed yoluyla Müşmaill'den.....şu hadis nakledilmiştir: "(Medine'deki) acve hurması ile (Mescid-i Aksa'daki) kaya, cennettendir" yada "(Medine'deki) acve hurması ile ağaç, cennettendir." Görüldüğü üzere, (hadisin ravisi) Müşmaill (bu hadisle ilgili olarak) şüpheye düşmüştür. İşte Müşmaill'in bu şüphesinden dolayı -İbn Mâce'nin rivayetinde- hadisin ravisi Abdurrahman b. Mehdî: "Ben, sahra (kelimesini), şeyhimin ağzından (işitmek suretiyle) ezberledim" demiştir. Suyûtî (ö. 911/1505)'de, el-Câmiu's-Sağîr, (H. No: 5679, 5680, 5681 ç.)'de konuyla ilgili üç farklı rivayetin arasını birleştirip bu hadisi Medine'deki) acve hurması ile (Mescid-i Aksa'daki) kaya, cennettendir" lafzıyla rivayet etmiş ve yine bu hadisi; İmam Ahmed'e, İbn Mâce'ye ve Hâkim'e dayandırmıştır. Münâvî (ö. 1031/1622) ise, el-Câmiu's-Sağîr'e şerh olarak yazdığı Feyzu'l-Kadîr, 4/376-377'de ise bu konuda sus(mayı tercih etmiştir).

158. Mü'minlerin emiri Hz. Ömer (r.a), Mescid-i Aksa'yı (yeniden) yapmak istediğinde:

Mescid-i Aksa'yı, kayanın önüne mi, yoksa arkasına mı koyalım" dîye çevresindeki ileri gelen insanlarla istişare etti. Ka'b, ^{209[209]} ona:

Ey Mü'minlerin emiri! Mescid-i Aksa' kayanın arkasına yap' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, Ka'b'a:

Ey Yahudi çocuğu! Yahudilik, senin (bu konudaki bilgini) karıştırıyor. Ben, Mescid-i Aksa'yı, kayanın önüne (yeniden) yapacağım. Böylece (burada) namaz kılan (müslüman)lar, kayaya karşı dönmemiş olacaklar' dedi.

Bunun üzerine Hz. Ömer, Mescid-i Aksa'yı, bugünkü bulunduğu yere yaptı. ^{210[210]}

^{209[209]} Yani Ka'bu'l-Ahbâr. Bunun biyografisi (ile ilgili bilgiler,) ileride gelecektir.

^{210[210]} İmam İbn Cerîr et-Taberî, Târîhu't-Taberî, 4/16'da bu rivayete işaret etmiştir. Hafız İbn Kesîr'de, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/56, 58'de onu(n bu görüşüne) katılmıştır. İmam Ahmed, Müsned, 1/38'deki 'Müsned-i Ömer Bahsî'nde, Ubeydullah b. Adem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ömer İbnü'l-Hattâb'ın, Ka'b'a şöyle dediğini işittim:

"Nerede namaz kılmamı uygun görürsün?' diye sordu. Ka'b:

Eğer teklifimi kabul edersen, kayanın arkasında namaz kılarısın. O zaman Kudüs, tamamen, önünde olur' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

(İşte şimdi) Yahudilere benzedin! Hayır, fakat Resulullah (s.a.v)'in namaz kıldığı şekilde namaz kılarım'deyip kibleye doğru ilerledi ve (orada) namaz kıldı. Daha sonra (kayanın bulunduğu yere) gelip abasını açtı. (Kayanın üzerinde biriken) çöplüğü abasının üzerine taşıdı. Müslümanlar da, (onunla birlikte kayanın üzerinde kalan çöplüğü) taşıdı."

Hafız Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 4/6'da konuyla ilgili olarak der ki:

"Hadisin senedinde, İsa b. Sinan el-Kasmelî var. İbn Hîbbân ile bir çok hadis hafızı, İsa b. Sinan'ın; güvenilir birisi olduğunu ve İmam Ahmed ile diğer bir çok kimse ise, bu kişinin, zayıf bir ravi olduğunu, hadisin diğer ravilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu belirtmişlerdir.

Hafız İbn Kesîr'de, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/58'de der ki:

"Bu hadisin senedi, ceyyiddir."

Hafız Ziyâuddîn el-Makdisî'de, "el-Mustahrec" adlı eserinde (İbn Kesîr'in) bu görüşünü tercih edip daha sonra da der ki:

"Müsned-i Ömer' ile ilgili kitabımızda bu hadisin ravileri hususunda bir takım sözler söyledik." Hafız İbn Kesîr'de, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/55-56, 58'de Hz, Ömer'in, ridası ile ilgili yaptığı sebebi şöyle özetle şöyle açıklamaktadır:

"Kaya, Yahudilerin kiblesi durumunda idi. Yahudiler, Hz. İsa'ya benzetilerek çarmıha gerilen kimsenin mezarıdır düşüncesiyle oranın üzerine pislik atıyorlardı. Bundan dolayı orası, "Kumâme (=çöplük) Kilisesi" denmişti. Hristiyanlar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamber olarak gönderilişinden 300 yıl kadar önce Kudüs'e hakim oldukları zaman, Hz, İsa'nın benzeri adamın çarmıha gerildiği yeri çöplük haline getiren Yahudilerden öğ almak için orayı temizlemişlerdi. Konstantiniye (şehrinin kurucusu olarak bilinen) Kral Konstantin'in annesi, orada, büyük bir kilise yaptırdı. Böylece çöplüğü, kiliseye çevirdi.

Hristiyanlar, Yahudilerin geçmişte kendilerine yaptıklarına karşı öğ ve intikam almak için onların kible mekanları olan kayayı çöplüğe dönüştürmüşlerdi. Öyle ki kadın, hayız kanının bulaştığı kirli bezi götürüp bu kayanın üzerine atıyordu.

Kudüs'te bulunan Herakliyus'a, Peygamber (s.a.v)'in mektubu ulaştığı zaman, o, Hristiyanlara nasihatta bulunmuştu. Çünkü onlar, kayanın üzerini çöplük haline getirmişlerdi.

Herakliyus, (Mescid-i Aksa'da bulunan) Hz. Davud'un mihrabına gi(dip onlara nasihatta bulun)du.... Onlar, kayanın üzerin(deki çöpler)! temizlemekle emrolundular. Bunun üzerine onlar, orayı temizlemeye başladılar. Üçte birini temizlemiş iken Müslümanlar hicretin 15. yılında Mescid-i Aksa'yı feth ettiler.

Hz. Ömer, oradaki çöpleri, tamamıyla oradan kaldırttı. Öyle ki oradaki çöpleri abasının üzerine taşıdı.

İbn Asâkir (ö. 571/1176), "el-Mustaksâ fî Fezâilî'l-Mescidîi-Aksâ" adlı kitabında, bu hadisi, senedleriyle ve metinleriyle iyice incelemiştir." Ka'bu'l-Ahbâr'ın biyografisi şu şekildedir: Asıl adı, Ka'b b. Mâti' el-Himyârî'dir. Ebu İshâk diye künyelenmiştir. Ona, Ka'bu'l-Habr yada Ka'bu'l-Ahbâr denilir. Ahbâr, alimler (=Ulemâ') anlamındadır. Çünkü o, Yahudi alimlerinden ve Tevrat'ı bilme hususunda onların en önde gelenlerindendir. Yemen'de doğmuştur. Cahiliyye ve İslam dönemine yetiştiğinden dolayı Muhadramun'dandır. Hz. Ömer döneminde hicri 12. yılda Müslüman olup Medine'ye hicret edinceye kadar Yemen'de kalmıştır, İbn Sa'd, Tabakât, 7/445'de, Ka'bu'l-Ahbâr'i, Şam bölgesi tabiunlarının birinci tabakasında zikredip daha sonra da der ki:

"Ka'bu'l-Ahbâr, Yahudi dini üzereydi. Daha sonra Müslüman olup Medine'ye geldi. Daha sonra Şam bölgesine gidip Humus'a yerleşti. Hz. Osman'ın hilafeti döneminde hicri 32 yılda orada vefat etmiştir." İbn Hibbân'da, "es-Sikât"da der ki: "Ka'bu'l-Ahbâr, 34/654 yılında vefat etmiştir. 32/652 yılında vefat ettiğini söyleyenler de vardır. 104 yaşında ölmüştür."

Yine İbn Sa'd, Tabakât, 7/445'de Hammâd b. Seleme yoluyla Ali ibn Zeyd b. Cud'ân'dan, o da Saîd İbnü'l-Müseyyeb'den şunu zikretmiştir: Abdullah İbn Abbâs, Ka'b'a:

Hz. Ömer'in hilafeti döneminde Müslüman oluncaya kadar Hz. Peygamber (s.a.v) ile Hz. Ebu Bekr zamanında Müslüman olmanı engelleyen şey nedir?" diye sordu. Ka'b: Babam bana Tevrat'tan bir yazı yazıp: Bununla amel et' dedi. Yazısını, diğer kitaplardan yaptığı alıntılarla tamamladı. Beni, bu kitaplardaki alıntılar değil de, babanın çocuğu üzerindeki hakkı alıyordu. İslam'ın ortaya çıktığını görünce, kendi kendime: "Belki de babam bununla ilgili bilgiyi benden gizledi" dedim. Bunun üzerine babamın bana yazdığı yazıyı açtım. Bir de baktım ki, o yazının içerisinde, Muhammed ile onun ümmetinin nitelikleri var. Bunun üzerine gelip Müslüman oldum....."

Bu rivayetin senedinde, Hammâd b. Seleme var. Bu kişi, çeşitli nedenlerden dolayı rivayet ettiği hadisleri birbirine karıştıran bir kimsedir. Buhârî ile Müslim ise, Hammâd b. Seleme'den gelen rivayetleri nakletmiştir. Fakat Sâbit'ten yaptığı diğer rivayetler ise, eleştiri konusu olan rivayetleri birbirine karıştırmadan sonraki hali olup zihninde kalan öbür rivayetlerdir. Yine bu hadisin senedinde, Ali ibn Zeyd b. Cud'ân var. Bir çok hadis hafızı, bunu, zayıf bir kimse saymışlardır. Allâme Muallimi, e!-Envârü'l-Kâşife, s. 99'da konuyla ilgili olarak şöyle der:

"(İbn Hacer'in) "Tehzîbü't-Tehzîb"inde, Ka'b'ın biyografisi yer almaktadır. Biyografisinde, onun güvenilirliği ile ilgili olarak mütekaddimun (ilk devir alimlerinin hiçbirisinden bir söz nakledilmiş değildir. Biyografisinde ancak bazı sahabilerin, onun bilgili olmasıyla ilgili övgüleri var. Mizî (ö. 742/1341), Ka'b'ın naklettiği hadisin "Sahîhayn"da geçmesi sebebiyle onun isminin geçtiği yerlere bir alamet olması için "Şeyhayn" sembolü koymuştur. Fakat "Sahîhayn"da rivayet ettiği hadis(ler)in hiçbirisinin geliş yoluna güvenilmemiştir. İlim adamlarının, onun rivayet ettiği hadisi bir konuya delil getirdiğini bilmiyorum. Önceki kitaplardan naklettiği rivayetler ise, Müslümanlarca delil kabul edilmez. Bazı selef alimleri, Ka'b'ın naklettiği rivayetleri, Kur'an'da anlatılana uygun olması sebebiyle nakletmişlerdir. Kitaplarda Ka'b'a nispet edilen rivayetlerin bir çoğu ona ait değildir. Çünkü (bazı) yalancı kimseler, ondan sonra, söylemediği bir çok sözü ona nispet etmişlerdir."

Ka'b, öncekilerle ilgili bir çok hadis naklederdi. Hz. Ömer, bunu, ona yasakladı. Hafız İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/106'da bu konu ile ilgili olarak) der ki:

Ebu Zûr'a ed-Dimeşkî dedi ki: Bana Muhammed b. Zûr'a er-Rüaynî tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Mervân b. Muhammed tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Saîd b. Abdulazîz, o da İsmail b. Abdullah'tan, o da Sâib b. Yezîd'den şöyle tahdis etti. O da dedi ki: Ömer İbnü'l-Hattâb'ın, Ka'b'a: Öncekilerden nakilde bulunmayı bırakmazsan seni maymunlar ülkesine sürgün ederim' dediğini işittim." Yine Hafız İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, 3/366 adlı eserinde, Neml suresinin tefsirinde, Hz. Süleyman (a.s) ile Sebe' kraliçesi ile ilgili bazı rivayetleri bir grup kimseden naklettikten sonra der ki:

"Bu tür ifadeler, büyük bir olasılıkla, Ehl-i kitaba ait onların sahifelerinde bulunan bilgilerden alınmıştır. Ka'b ile Vehb (b. Münebbîh); naklettikleri acaib, şaşırtıcı ve garib İsrail oğulları haberlerinden; olmuşu, olmamış, tahrif edilmiş, edilmemiş ve hükmü kaldırılmış olanı bu ümmete naklettiklerinden dolayı, Allah o ikisini bağışlasın. Şanı yüce olan Allah, onlardan daha sahih, daha faydalı, daha açık ve daha net olan şeylerle bizleri onlara muhtaç bırakmamıştır. Hamd ve şükür, Allah'a mahsustur." Buhârî, İ'tisâm 25'deki bab başlığında, Humeyd b. Abdurrahman'dan konuyla ilgili olarak onun Muaviye'den işittiği şu hadisi rivayet etmiştir: "Muaviye, -saltanatlığı döneminde Mekke'den hac dönüşünde- Medine'de, Kureys'ten bir topluluğa hadis rivayet ediyordu. Bu sırada Ka'bu'l-Ahbâr'ı anıp: Doğrusu bu Ka'b, Ehl-i kitaptan İslam'a girip de önceki kitaplardan hadis rivayet etmekte olan bu muhaddislerin en doğru söyleyenidir. Yine doğrusu biz önceki kitaplardan nakletmekte olduğu haberlerinde, Ka'b'ın; bazen hata edip yalan yanlış şeyler söylemekte olduğunu da Ka'b aleyhine tecrübe etmekteyiz' dedi."

Hafız İbn Hacer (ö. 852/1447), "el-İsâbe"de 'Muhadramlar Bahsi'nde Ka'bu'l-Ahbâr'ın biyografisine yer vermiş ve ayrıca onun biyografisi içerisinde Taberânî yolundan "Avf b. Mâlik'in, Ka'b'ı; insanlara hikaye anlatmasını yasaklaması ve Muaviye'nin ise (insanlara hikaye anlatmasına) izin vermesi" ile ilgili hadisi nakletmiştir.

159. Yalancılar, Kudüs'teki kayanın fazileti ile Beytü'l-Makdis (=Mescid-i Aksa'n)'in fazileti hususunda bir çok hadis uydurmuşlardır.

a. Yalnız Mescid-i Aksa'nın fazileti hususunda Peygamber (s.a.v)'in şu sözü sahihtir:

(Namaz kılmak amacıyla) ancak şu üç mescide yolculuk edilebilir:

1. Mescid-i Haram,

2. Mescid-i Aksa,

3. Şu benim mescidini. ^{211[211]}

Bu hadis, Buhârî ile Müslim'in "Sahih"lerinde geçmektedir.

160. b. Ebu Zerr'den gelen Peygamber (s.a.v)'in şu sözü (de sahihtir);

"*Ebu Zerr,*" Resulullah (s.a.v)e:

Yeryüzünde yapılan ilk ^{212[212]} mescid hangisidir?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):

"*Mescid-i Haram*" diye cevap verdi. Ebu Zerr (tekrar):

"*Sonra hangisidir?*" ^{213[213]} diye sordu. Resulullah (s.a.v):

"*Mescid-i Aksa' diye cevap verdi.*" ^{214[214]}

Daha sonra İbn Hacer der ki: "İbn Ebi Hayseme, hasen bir senedle Katâde'den şunu rivayet etmiştir:

'Huzeyfe'ye, Ka'b'ın; "Gök, değirmen taşı gibi bir yörünge üzerinde dönmektedir" şeklindeki sözü ulaştığı zaman: "*Ka'b, yalan söylemiştir. Çünkü yüce Allah, Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor*" (Fâtır: 35/41) buyurmaktadır' diye cevap verdi."

Bu anlatılanlardan; Hz. Ömer, Abbâs, Muaviye, Avf b. Mâlik ve Huzeyfe -Allah onlardan razı olsun- gibi bazı sahabilerin, Ka'bu'l-Ahbâr'ın güvenilirliği konusunda bazı tereddütlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Umulur ki bu, Şeyh Ahmed Şâkir (rh.a)'ın, Tefsîm İbn Cerîr, 6/457'e yaptığı ta'lîkte dediği (gibi)dir: "Ka'bu'l-Ahbâr'ın naklettiği rivayet, kayde değer olmayıp onunla delil getirilmez. Buhârî'nin rivayet ettiği rivayette, Muaviye'nin; "Doğrusu bu Ka'b, Ehl-i kitaptan İslam'a girip de önceki kitaplardan hadis rivayet etmekte olan bu muhaddislerin en doğru söyleyenidir. Yine doğrusu biz önceki kitaplardan nakletmekte olduğu haberlerinde, Ka'b'ın; bazen hata edip yalan yanlış şeyler söylemekte olduğunu da Ka'b aleyhine tecrübe etmekteyiz" şeklinde Ka'bu'l-Ahbâr hakkındaki sözü doğrudur." Yine de doğruyu en iyi bilen yüce Allah'tır, (t) Ka'bu'l-Ahbâr'ın hayatı ve onunla ilgili değerlendirmeler için b.k.z: İslam Ansiklopedisi, T.D.V, 24/1-3 (ç)

^{211[211]} Bu hadisi; Buhârî, Bâbu Fadlî's-Salât fî Mescidi Mekke ve'l-Medîne 1; Müslim, Hac 511-513 (1397)'de Ebu Hureyre'den ve Buhârî, Bâbu Fadlî's-Salât fî Mescidi Mekke ve'l-Medîne 6, Cezâu's-Sayd 26, Savm 67; Müslim, Hac 415 (827); Tirmizî, Salât (326)'da ise Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir.

^{212[212]} İlk kelimesinin; "önce" ve "sonra" kelimelerindeki (son harfın) dammesi gibi "lâm" harfinin tensinsiz bir şekilde (evvelu) şeklinde dammeli okunması caizdir. Çünkü bu, tamlamadan kopuk bir durumdadır. Yine (ilk) kelimesinin; çekimsiz bir şekilde (evvele) ve çekimli bir şekilde (evvelen) şeklinde fethalı okunması caizdir. Bunu; Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, 6/290'da nakletmiştir.

^{213[213]} Eyy" hangisi kelimesinin, burada tenvinli ve tensinsiz bir şekilde okunması caizdir.

Bu hadis, Buhârî ile Müslim'in üzerinde ittifak ettiği bir hadistir.

161. c. Yine Abdullah İbn Amr'dan gelen şu hadis (de sahihtir):

"Süleyman, Beyt(u'l-Makdis'i) yaptığinde Rabbinden üç şey istedi:

1. Allah'ın hükmüne uygun bir hüküm. Allah, bunu, ona verdi.

2. Allah'tan, kendisinden sonra hiç kimseye verilmeyen bir mülk (=hükümdarlık) (vermesini) istedi. Allah, bunu da, orta verdi.

3. (Yine) Allah'tan, bu mescide, sadece namaz kılmak maksadıyla gelen kimsenin, annesinden doğduğu günkü gibi hatalarından temizlenerek geri dönmesini istedi.

Peygamber (s.a.v) burada şöyle buyurdu; Ben, Allah'ın, bunu da, ona vermiş olmasını ümit ederim. ^{215[215]}

Bu hadis, İmam Ahmed'in "Müsned"i ile Hâkim'in "Sahîh"inde geçmektedir.

162. Bu konuda bu hadislerin dışında dördüncü bir hadis daha var. Bu hadisi, İbn Mâce "Sünen"inde rivayet etmiş olup ^{216[216]} bu hadis muzdaribtir: ^{217[217]}

"Mescid-i Aksa'da kılınan bir namaz, elli bin namaz (hükümünde) dir.^{218[218]}

Böyle bir şey, imkansızdır. Çünkü Resulullah (s.a.v)'in mescidi, Mescid-i Aksa'dan

^{214[214]} Bu hadisi; Buhârî, Enbiyâ' 10, 40; Müslim, Mesacid 1, 2; Nesâî, Mesacid 3; İbn Mâce, Mesacid 7; Ahmed b. Hanbel, 5/150, 156, 157, 160, 166, 167'de rivayet etmiştir.

^{215[215]} Bu hadis; Nesâî, Mesacid 6; İbn Mâce, İkâme 196; Ahmed b. Hanbel, 2/177; Hâkim, Müstedrek, 1/30-31'de buna benzer bir lafızla rivayet edilmiştir. Hafız İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2/26'da; İbn Huzeyme, (Sahîh, 2/288 ç.) ile İbn Hibbân, (Sahîh, 4/511, 14/330 ç.)'in da bu hadisi rivayet edenler içerisinde olduğunu belirtmiştir.

^{216[216]} Bu hadisin senedinde, Ebu'l-Hattâb ed-Dimeşkî adında bir şahıs yer almaktadır. Asıl adı, Hammâd'dır.

Zehebî, el-Mizân, 4/520'de, bu şahsın, meşhur bir kimse olmadığını belirtip daha sonra bu hadisi bu şahıstan rivayet edip der ki: "Bu hadis, gerçekten münkerdir." Şihâb el-Bûsirî (ö. 840/1436), "Zevâid"de der ki: "Bu hadisin senedi, zayıftır. Çünkü Ebu'l-Hattâb ed-Dimeşkî'nin durumu bilinmemektedir. Yine hadisin senedinde geçen Ruzeyk el-Elhânî hakkında da çeşitli sözler söylenmiştir. Ebu Zür'a'nın da, bu hadis hakkında 'bir sakınca yoktur' dediği rivayet edilmiştir. İbn Hibbân (ö. 354/965)'da, "es-Sikât" ile "ed-Duafâ"da bu hadisi zikredip daha sonra da: 'Bu hadis, sağlam olan hadislerle benzememesi sebebiyle tek başına kalmıştır. Bu tür hadislerle ancak muvafakat halinde delil getirmek caiz olur' demiştir."

^{217[217]} Muzdarib: Aynı hadisi, değişik şekillerde rivayet eden ravilerin hepsinin, adalet ve zabt bakımından birbirlerine yakın olduklarından bu rivayetlerden herhangi birini tercih etme imkanının olmaması haline denir. Muzdariblik, hadisin metninde yada senedinden olur. Senedinden daha çok olur. Muzdarib hadisler, ravinin vehmi yada zabt kusuru yüzünden hadisi iyi zabt edememesi sonucu kendi durumundaki ravilere muhalefteinden doğar. Bununla birlikte senedinde muzdariblik bulunan bazı hadislerin metni sahih olabilir, (ç)

^{218[218]} İbn Mâce, İkâme 195 (1404- 1406)

daha üstün ve Mescid-i Nebevî'de kılınan bîr namaz, bunun dışında kılınan bin namazdan daha üstündür.^{219[219]}

163. Beytu'l-Makdis (Mescid-i Aksa)'da kılınan namazın, beş yüz namaza üstün olması" şeklinde bir hadis rivayet edilmiştir ki, bu hadis, doğruya daha yakındır.^{220[220]}

164. Peygamber (s.a.v)'den; "Peygamber (s.a.v)'in (geceleyin Mescis-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya) yürütüldüğü", "Mescid-i Aksa'da namaz kıldığı, bu namazda peygamberlere imam olduğu, Burak'ı Mescid-i Aksa'nın kapısının halkasına bağladığı ve oradan miraca çıkarıldığı" şeklinde gelen hadis de sahihtir. ^{221[221]}

165. Yine Peygamber (s.a.v)'den gelen şu hadis de hadistir:

"Mü'minler, Ye'cûc ile Me'cûc'(ün şerrin)den Mescid-i Aksa'ya sığınacaklardır."
^{222[222]}

İşte bu konuda sahih olan hadislerin hepsi bunlardır.

Daha sonra yalana kimse, torbayı açıp içerisinden Filistin'de bir yer olan Halîl şehri de dahil bir çok uydurma hadis çıkarmıştır.

Hiç kuşkusuz Allah, kendisi ile Resulullah (s.a.v) üzerine yalan uyduran kimseleri ve sahih hadislerin yerlerini değiştirenleri rezil edecektir.

^{219[219]} Bu hadisi; Buhârî, Mescid-i Mekke 1; Müslim, Hac 505- 510(1394); Nesâî, Menâsik 124; Tirmizî, Mevâkîf 126, Menâkib 67; İbn Mâce, 195, 198; Muvatta', Kible 9; Ahmed b. Hanbel, 2/16, 29, 53, 54, 68, 102, 239, 251, 256, 277, 278, 386, 397, 466, 468, 473, 484, 485, 499, 4/5'de Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. (Bu rivayette,) Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"(Bu) mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram hariç diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır."*

^{220[220]} Bu hadisi; Beyhakî, Şuabu'l-İmân, (3/486 ç.)'da Câbir'den ve Taberânî'de, el-Kebîr'de Ebu'd-Derdâ'dan rivayet etmiştir. Bu rivayette, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Mescid-i Haram'da kılınan bîr namaz, yüz bin namaz değerindedir. (Bu) mescidimde kılınan bir namaz, bin namaz değerindedir. Beytû'l-Makdis/Mescid-i Aksa'da kılınan bir namaz ise, beş yüz namaz değerindedir."*

Heysemî, Mecmû'z-Zevâid, 4/7'de (konuyla ilgili olarak Taberânî'de geçen hadis hakkında şöyle der: "Bu hadisin ravileri, sika kimselerdir. Yalnız bazı raviler hakkında çeşitli sözler söylenmiştir. Fakat bu hadis, hasendir." Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 4/228'de Beyhakî'de geçen hadis hakkında şöyle der: "Musannif Beyhakî, bu hadisin hasen olduğuna işaret etmiştir." Daha sonra Münâvî, bu görüşü doğrulamıştır.

^{221[221]} Müellif İbn Kayyim'in zikrettiği bu cümleler; Müslim, İman 259-262 (162), 263 (163), 264-265 (164)'da Enes hadisinde geçmektedir. Yalnız (bu hadislerin içerisinde) *"Bu namaz sırasında peygamberlere imam oldu"* ifadesi yer almamaktadır. Yine bu ifadelerden bazı; Müslim, İman 272 (168)'de Ebu Hureyre hadisinde geçmektedir. İsrâ ve Mi'râc hadisi ile ilgili rivayetleri incelemek isterseniz bu konuda Hafız İbn Hacer'in, Fethu'l-Bârî, 7/150-171'de, özellikle de 7/160'da geçen rivayetlere ve o rivayetlerin geçtiği yerlerin neresi olduklarına bakabilirsiniz.

^{222[222]} Mü'minlerin, Ye'cûc ile Me'cûc'ün şerrinden Tûr dağına sığınacakları hususunda bilgi vermem gerekiyor. Nitekim bu husus, Nevvâs b. Sem'ân hadisinde geçmektedir. Bu hadisi; Müslim, Fiten 110 (2937); Ebu Dâvud, Melâhim 14, İmâre 33; Tirmizî, Fiten 59; İbn Mâce, Fiten 33; Ahmed b. Hanbel, 4/181, 6/454, 456; Hâkim, Müstedrek, 4/492; Kenzu'l-Ummâl, 7/268'de geçtiğine göre, İbn Asâkir rivayet etmiştir, işte bu, konu ile ilgili olan şu hadisi desteklemektedir:

Allah için, Muhammed ümmetinden bu iki gruba karşı gerekli cevabı verecek hiç kimse yok mudur?!

Haftanın Günleri İle Gecelerinde Namaz Kılma İle İlgili Uydurma Hadislerin Kritiği

14. Kural: Pazar günü, Pazar gecesi, Pazartesi günü, Pazartesi gecesi ile haftanın diğer günleri ile gecelerinde Namaz Kılma ilgili hadisler.

166. Gün ve gecelere ait namazlarla ilgili bütün hadisler, uydurmadır. Bu konunun bir kısmı daha önce geçmişti.^{223[223]}

167. Yine Receb ayının ilk Cum'a gecesi kılınan "Reğâib namazı" ile ilgili hadisler de uydurmadır. Bu konu ile ilgili bütün hadisler, yalan olup Resulullah (s.a.v)'e karşı yapılmış bir iftiradır.

168. Buna örnek; -sadûk birisi olan- Abdurrahman İbn Mende'nin, -hadis uydurmacısı olan- İbn Cehdam'dan rivayet ettiği şu hadistir:

Bize Ali b. Muhammed b. Saîd el-Basrî tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Babam tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Half b. Abdullah es-San'ânî, o da Humejd et-Tavîl'den, o da Enes'ten merfu olarak şunu tahdis etti:

“Receb, Allah'ın ayıdır. Şa'ban, benim ayımdır. Ramazan ise ümmetimin ayıdır.”

^{224[224]}

169. Konu ile ilgili uydurma hadislerden birisi de şudur:

"Receb (ayının) ilk Cum'asından gafil olmayın! Çünkü o, meleklerin 'Reğâib' diye

^{223[223]} Konuyla ilgili olarak 47-50 nolu hadislere bakabilirsiniz.

^{224[224]} İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 2/124-125; İbn Arrâk, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/164; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ' 2/9; Deylemî, Firdevs, 2/275 (H. No: 3276). (ç)

isimlendirdiği gecedir.^{225[225]}

Yalancı kimse, bu uydurma hadisi, uzunca bir şekilde nakletmiştir.

İbnü'l-Cevzî der ki: ^{226[226]}

"Hadis alimleri, bu hadis sebebiyle İbn Cehdam'ı ^{227[227]} itham etmişler ve onu yalancılıkla suçlamışlardır.

Hafız Abdulvehhâb'ın şöyle dediğini işittim: 'Bu hadisin ravileri, meçhul olup onları bütün kitaplarda araştırdım. Fakat konu ile ilgili kitaplarda onlarla ilgili bilgi bulamadım!.

Hafızlardan biri de: 'Belki de onlar yaratılmamışlardır/yokturlar' dedi. ^{228[228]}

170. Receb ayında tutulan oruç ile o ayın bazı gecelerinde namaz kılma ile ilgili bütün hadisler, yalan ve iftiradır. ^{229[229]} Şu hadis gibi:

Kim Receb (ayın)ın ilk gecesi akşamdan sonra yirmi rekat namaz kılar.....Sıratı hesab vermeksizin geçer. ^{230[230]}

171. Ve (şu) hadis (gibi);

^{225[225]} Gazzâlî, "el-İhyâ" da ve Şeyh Abdutkadir el-Geylânî'de, "el-Gunye"de bu hadisin tamamını ve uzunca bir şeklini nakletmiştir. İbnü'l-Cevzî'de, el-Mevzûât, 2/124-125'de; Hafız İbn Hacer'de, "Teybînü'l-Aceb bimâ vuride fi fadli Receb"de; Suyûtî'de, el-Leâîf'1-Masnûa, 2/55-56; İbn Arrâk'da, Tenzihuş-Şerâti'l-Merfûa, 2/90-92'de; Abdullhayy el-Leknevî'de, el-Âsârü'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa, s. 290- 291'de kaydetmiştir.

Abdullhayy el-Leknevî (rh.a); bu hadis, bu hadisi uyduran İbn Cehdam, Reğâib Namazı ve bu konuyu kabul etme mahiyetinde te'lifte bulunan kimseler ile ilgili hususları etraflı ve kapsamlı olarak geriye bir şey kalmayacak ve ortada bir şey bırakmayacak şekilde detaylıca ele almıştır. Hatta s. 290-305'de konuyla ilgili yazdığı yazıların müstakil bir kitapçık olması daha uygundur.

^{226[226]} İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 2/125

^{227[227]} İbn Cehdam'ın asıl adı; Ali b. Abdullah b. Cehdam ez-Zâhid'dir. Mekkedeki sufilerin şeyhidir. 414/1023'de ölmüştür. Nitekim bu husus; Zehebî'nin, Mîzânü'l-İtidâl, 3/142-143'de de geçmektedir. Bu kişinin biyografisi ve onu tanıtırma mahiyetinde kapsamlı bilgi için Leknevî'nin, "el-Âsârü'l-Merfûa fî'l-Ahbârî'l-Mevdûa" adlı eserine bakabilirsiniz.

^{228[228]} Bu sözü söyleyen kimse, İbn Arrâk'ın, Tenzihuş-Şerâti'l-merfûa, 2/91'de de geçtiği üzere, Hafız Zehebî'dir.

İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 2/125'de konu ile ilgili olarak der ki: "Receb (ayın)ın ilk gecesi Reğâib Namazı kılınmasını uyduran kimse bid'atçıdır. Çünkü bu kimse, bu namazı, oruca kıyasla delil getirmektedir. Muhtemelen gündüz hava çok sıcak olabilir. Bu durumda kişi, oruç tuttuğunda, Akşam Namazı vaktine kadar yemek yememekten dolayı bitkin hale düşer. Sonra namaza durur. Bu sırada uzunca teşbih ve secdeler yapar. Dolayısıyla eziyet üzerine eziyet görür. Doğrusu Ramazan ile Teravih Namazı, kişiye ağır geldiğine göre, Receb ayının ilk günü oruç tutmak ve Reğâib gecesinde de sürekli namaz kılmak kişiye nasıl izdiham vermesin ki! Aslında bu, halk tabakasına göre büyük bir durum ve yüce bir mertebedir. Üstelik de bu namazı, cemaatlara gelmeyen kimseler kılıyor!" Hafız İbn Hacer'de, Tebyînü'l-Aceb, s. 21'de bunu nakletmiştir.

^{229[229]} Hafız İbn Hacer, "Tebyînü'l-Aceb bimâ vuride fi fadli Receb" adlı kitapçığında Receb ayında oruç tutma, namaz kılma, faziletli şeyler yapma, sadakalar verme ve salih ameller işleme hususunda gelen uydurma hadisleri detaylı bir şekilde ele almıştır. Konuyla ilgili olarak oraya bakabilirsiniz. Bu kitapçık, 35 sahife halinde 1351/1932'de Kahire'de Muahade matbaasında basılmıştır.

^{230[230]} Bu hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/123'de; İbn Hacer'in, Tebyînü'l-Aceb, s. 17'de; Suyûtî'nin, el-Leâîf'1-Masnûa, 2/55'de; İbn Arrâk'ın, Tenzihuş-Şerâti'l-Merfûa, 2/89'da ve Leknevî'nin, el-Âsârü'l-Merfûa, s. 319'da geçmektedir.

Kim Receb (ayın)da bir gün oruç tutar ve dört rekat namaz kılıp birinci rekatında yüz defa 'Ayete'l-Kürsî' ve ikinci rekatında ise bir defa "Kul huvallahu Ehad' (İhlâs suresin)i okursa, cennetteki makamını görmeden ölmez.^{231[231]}

172. Ve (yine şu) hadis (gibi):

"Kim Receb (ayın)da şu, şu kadar oruç tutarsa, ^{232[232]}

(Bu şekildeki) bütün hadisler, yalan ve uydurmadır.^{233[233]}

173. Bu konuda rivayet edilen (hadis)lerden (doğruya) en yakın olanı; İbn Mâce'nin, "Sünen" adlı eserinde ^{234[234]} rivayet ettiği şu hadistir:

"Resulullah (s.a.v), Receb (ayın)da oruç (tutulmas)ını yasakladı.^{235[235]}

^{231[231]} Bu hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/123'de; İbn Hacer'in, Tebyînü'l-Aceb, s. 18'de; Suyûtî'nin, el-Leâî'l-Masnûa, 2/55'de; İbn Arrâk'ın, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/89'da ve Leknevî'nin, el-Âsârü'l-Merfûa, s. 289'da geçmektedir.

^{232[232]} Bu hadis ile ilgili olarak b.k.z: Hafız İbn Hacer'in, Tebyînü'l-Aceb, s. 10, 12,15,16

^{233[233]} Orijinal nüshada; Kim Receb (ayın)da şu, şu kadar oruç tutarsa," hadisi. Bu şekildeki bütün hadisler, yalan ve uydurmadır" ifadesi yer almaktadır. Fakat bu cümlelerin içerisinde bir düşüklük var. Bunu, konuyla ilgili araştırmam sonucunda anladım. Bu alıntı, Hafız İbn Hacer'in, Tebyînü'l-Aceb, s. 10, 12, 15, 16'da "Kim Receb (ayın)da bir gün ...iki gün ...üç gün ...on beş gün ...yirmi gün oruç tutarsa, onun için şu (kadar mukafat) vardır" ile ilgili Receb ayında oruç tutmanın fazileti hususunda gelen hadislerde geçmektedir.

^{234[234]} Bu hadis; İbn Mâce, Sıyâm 43 (1743)'de Abdullah İbn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir.

^{235[235]} Hafız İbn Hacer, Tebyînü'l-Aceb, s. 31'de, bu hadisi; "Sünen-i İbn Mâce"den, Taberânî'nin "Mu'cemu'l-Kebîr"inden ve Beyhakî'nin "Fezâilu'l-Evkâf"ından nakletmiştir. Onlara göre hadisin lafzı şu şekildedir:

"Peygamber (s.a.v) Receb (ayın)ın tamamında oruç tutmayı yasakladı." Bu hadisin senedinde, Dâvud b. Ata' el-Müzenî var. Hafız İbn Hacer bu kişi ile ilgili olarak der ki: "Beyhakî: 'Bu kişi, sağlam birisi değildir. Bu hadiste sadece Peygamber (s.a.v)'in fiili uygulaması ile ilgili bir durum var. Dolayısıyla bu ravi, bu fiili uygulamayı, yasağa dönüştürüyor' demiştir.

(İbn Hacer sözüne devamla) derim ki: Beyhakî, sözünü ettiği bu hadisi, Abdullah İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Bu hadisi de; Osman b. Hukeym yoluyla Saîd b. Cübeyr'den, o da Abdullah İbn Abbâs'tan şu şekilde getirmiştir:

"Resulullah (s.a.v) (bazen öyle) oruç tutardı ki, biz (birbirimize): 'Hiç iftar etmeyecek' derdik. (Yine bazen) hiç oruç tutmazdı, biz de (birbirimize): '(Galiba) oruç tutmayacak' derdik." (Beyhakî, Şuâbu'l-İmân, 3/367 ç.) Hafız İbn Hacer, "Tebyînü'l-Aceb"de konuyu burada bitirmektedir. İbn Hacer, burada, böyle bir şeye ihtimal vermeme düşüncesiyle konunun mahiyetini kavrama ve açığa kavuşturmak için bu hadis ile ilgili bilgilere geniş yer vermiştir. Hadisin senedinde ismi geçen Dâvud b. Atâ' el-Müzenî ile ilgili hadis; İbn Mâce, Sıyâm 30 (1711); Taberânî, el-Kebîr, 12/51 ç.); Beyhakî, (Sünenü'l-Kübrâ, 4/291 ç.)'de geçmektedir. Fakat bu hadis, tamamen zayıftır. İbn Ebi Hatim, el-Cerh ve't-Ta'dîl, 1/421'de bu kişi hakkında gerekli sözleri söylemiştir.

İmam Ahmed'de: "Bu kişiden, hadis nakledilmez. Gördüğüm kadarıyla, onun (naklettiği hadis) bir işe yaramaz" demiştir. Babam (Ebi Hatim): 'Bu kişi, sağlam birisi değildir. Naklettiği hadis zayıftır ve münkerdir' dedi. (Babama:) Onun naklettiği hadis yazılabilir mi?' diye sordum. O da: Dileyen kimse, onun hadisini, zâhib (-zayıf) olarak yazabilir' dedi. Ebu Zûr'a'da: 'Onun naklettiği hadisler, münkerdir' demiştir" İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, 3/193'de der ki: "İbn Hibbân: 'Naklettiği rivayetlerde çokça hatası var. Rivayet ettiği hadislerdeki hatasının çokluğu sebebiyle naklettiği hadislerle delil getirilmez' demiştir." Zehebî'de, el-Mizân, 2/12'de der ki: "Buhârî: 'Bu kişinin naklettiği hadisler, münkerdir' demiştir."

Görüldüğü üzere bu ravi, gerçekten zayıf birisi olup hadis uydurduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Buhârî der ki: "Hakkında 'naklettiği hadisler münkerdir' dediğini herkesten hadis rivayet etmek helal değildir."

Bu (anlatılanları), ta'likini yaptığını Abdulhayy el-Leknevî'nin, er-Ref ve't-Tekmil fî'l-Cerh ve't-Ta'dîl, s. 129, 149'da açıkça görebilirsiniz. Görüldüğü üzere bu hadis, tamamen zayıftır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şa'ban Ayının Ortasındaki Berât Gecesinde Namaz Kılma İle İlgili Uydurma Hadislerin Kritiği

174. 15. Kural: Şa'ban (ayın)ın ortasında ^{236[236]} gece namazları kılma ile ilgili hadisler.

175. (Şu) hadis gibi:

"Ey Ali! Kim Şa'ban (ayın)ın ortasındaki gecede (her rekatinde) bin (defa) 'Kul huwallahu Ehad' ^{237[237]} (İhlâs suresi) olmak suretiyle yüz rekat namaz kılsa, Allah, bu gecede o kimsenin talep ettiği bütün isteklerini yerine getirir. Bu yalancı kimse, birçok saçmalıklara şöyle devam ediyor- (O kimseye,) yetmin bin huri verilir. Her hurinin, yetmiş bin kölesi ve yetmiş bin erkek hizmetçisi var. (Sözüne şöyle devam ediyor:) Yetmiş bin içerisindeki bunlardan her biri, efendisine şefaet eder."

Sünnet ilminin kokusunu koklayıp da bu tür hezeyanlara aldanan ve bu namazları kılan kimselere hayret doğrusu!.

Bu namaz İslam (Tarihi'n)de (hicri) dördüncü asırdan sonra uyduruldu. Mesdd-i Aksa ile ilgili hadislerin uydurulmasıyla devam edildi.

Şa'ban ayının ortasındaki gecede namaz kılma ile ilgili birçok hadis uydurulmuştur.

176. Bunlardan birisi, şudur:

"Kim Şa'ban (ayın)ın yarısındaki gecede bin kere 'Kul huwallahu Ehad' (İhlâs suresin)! yüz rekat (namaz) içerisinde okursa, -hadis uzunca bir şekilde olup içerisinde şu ifade yer almaktadır. Allah, ona, yüz melek gönderir. Bu melekler, o kimseyi,

^{236[236]} Şaban ayının ortasına, Beraat gecesi denk gelmektedir, (ç)

^{237[237]} Bu ifade, orijinal nüshada da (bu şekilde) geçmektedir. Yine bu hadis; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzuât, 2/127'de; Suyûtî'nin, el-Leâîl'l-Masnûa, 2/57'de; İbn Arrâk'ın, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/92'de ve Leknevî'nin, el-Âsâru'l-Merfûa, s. 312'de ikinci bir lafızla şu şekilde seçmektedir: Ey Ali! Kim Şa'bân ayının ortasındaki gecede yüz rekat namaz kılıp her rekatinde 'Fâtihatu'l-Kitâb' (=Fâtiha suresi) ile 'Kul huwallahu Ehad' (=İhlâs suresin)i on defa okursa,

(cennetle) müjdelerler. ^{238[238]}

177. Bunlardan birisi de, şu hadistir:

"Kim Şa'ban (ayın)ın yarısındaki gecede on iki rekat namaz kılıp her rekatta otuz defa 'Kul huwallahu Ehad' (İhlâs suresini)i okursa, ev halkından cehennemi hak etmiş on kişiye şefa'at olunur.

Bununla ilgili hadislerden hiçbir sahih değildir. ^{239[239]}

Uydurma Hadisin; İşitildiğinde Kulağın İğrendiği, İnsan Tabiatının Kabul Etmediği Ve Manası Da Zeki Kimseye Çirkin Geldiği Şeklindeki Hadisin Lafızlarının Yetersiz Ve Tiksindirici Olması Meselesi

16. Kural: İşitildiğinde kulağın iğrendiği, (insan) tabiatının) kabul etmediği ve manası da zeki kimseye çirkin geldiği şeklindeki hadisin lafızlarının yetersiz ve tiksindirici olması.

178. Dört şey, dört şeye doymaz:

1. Kadın erkeğe,
2. Toprak yağmura,
3. Göz bakmaya,
4. Kulak da haber (dinlemey)e. ^{240[240]}

179. Toplumun efendisi iken zelil olana, zengini iken fakir düşene ve çocukların

^{238[238]} Leknevî, el-Âsârü'l-Merfûa, s. 308'de der ki: "Abdulkadir el-Geylânî, "Gunyetu't-Tâlibîn" adlı eserinde bu namazı zikretmiştir."

^{239[239]} Orijinal nüshadaki bu bahisteki hadis; metni değişmiş ve düşmüş bir vaziyette geçmektedir. Buradaki hadisi, "Mevzuat" kitaplarından alıp tamamladım.

^{240[240]} Hadisin metnin de geçen "Kulak da haber (dinlemey)e" ifadesini; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 1/234-235'de ve bir çok kimsenin "Mevzuat" kitaplarındaki (konu ile ilgili) bu hadis içerisinde bulamadım. Konu ile ilgili bu kitaplarda ki hadis metninin içerisinde: "Alim de bilgiye" ifadesi geçmektedir.

alaya aldığı alime merhamet ediniz.^{241[241]}

180. Dokumacıyı, ayakkabıcıyı, kuyumcuğu veya serbest sanat (meslek)lerinden birini kötüleme" ile ilgili hadis, ^{242[242]} Resulullah (s.a.v)'e yapılmış bir yalandır. Çünkü Allah ve Resulü, serbest olan sanat mesleklerini kötüleme.

181. Kim dünyadan sarhoş iken ayrılırsa, kabre sarhoş olarak girer, kabrinden sarhoş olarak diriltir, sarhoş olarak ateşe arz oturtur, 'sarhoş' denilen dağa (sürülür).
^{243[243]}

182. Allah'ın, 'Umâre' adında yakut taşından (yapılma) at üzerinde bir meleği vardır. Uzunluğu, gözünün alabildiği (yer) kadardır. Bu melek, ülkelerde dolaşır ve çarşılarda durup: 'Şu ve şu (mallar) pahalansın, şu ve şu (mallar) da ucuzlasın' diye bağırır.^{244[244]}

183. Allah'ın, 'Umâre' adında taştan bir meleği vardır. Bu melek, her gün, taştan bir eşek üzerine inip fiyatları ayarlar, sonra da göğ çıkar. ^{245[245]}

Siyahî Renkte Olanları Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği

17. Kural: Habeşlileri ve Sudanlıları kötüleme ^{246[246]} ile ilgili hadisler.

184. (Bununla ilgili) bütün hadisler, yalandır.

185. Zenci, karnı doyduğunda zina eder. Acıktığında ise hırsızlık eder."

186. Zenciden sakının! Çünkü o, çirkin bir yaratıktır."

^{241[241]} İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 1/237'de der ki: "Derim ki: Bu sözün ancak Fudayl b. İyâz'a ait olduğu bilinmektedir." İbnü'l-Cevzî, burada, bu sözün senedini, Fudayl b. İyâz'a dayandırmak suretiyle nakletmiştir.

^{242[242]} Müellif, İbn Kayyim, konuyla ilgili 60 nolu hadiste boyacılar ve kuyumcular hakkında güzel sözler söylemiştir. Geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

^{243[243]} Bu hadis, orijinal nüshada da geçmektedir. Fakat bu hadisin içerisinde, bir eksiklik vardı. Bu eksikliği; Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonu ile İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 3/43'den (yaptığını alıntıyla) tamamladım. Yine bu kitaplarda, tamamlayıcı bilgiler var.

^{244[244]} Bu hadisin içerisinde bir eksiklik vardı. Bu eksikliği; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/239'dan yaptığını alıntıyla tamamladım.

^{245[245]} Bu hadisin içerisinde bir eksiklik vardı. Bu eksikliği; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/239'dan yaptığını alıntıyla tamamladım.

^{246[246]} Burada Habeşliler ile Sudanlılarla kast edilen; onların siyahî (=zenci) renkte olanlarıdır, (ç)

187. Beni, Sudanlılardan uzak tutun. Çünkü (onlar,) karnından ve avret yerinden dolayı siyahtır."

188. Peygamber (s.a.v) bir yemeği görüp:

Bu kimindir?' diye sormuş. (Peygamber'in amcası) Abbâs:

(Onu,) Habeşlilere yediriyorum' diye cevap vermiş. Peygamber (s.a.v):

(Böyle) yapma! Çünkü onlar, aç kaldıkları zaman hırsızlık yaparlar. Karınları doyduğunda ise zina ederler' buyurmuş."

Türkleri, Hadımları Ve Köleleri Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği

189. 18. Kural: Türkleri, Hadımları ve Köleleri kötüleme ile ilgili hadisler.

190. Allah, hadımlarda hayr olacağını bilseydi, elbette onların soylarından Allah'a ibadet edecek bir zürriyet çıkarırdı."

191. Ahir zamanda en kötü mal, kölelerdir."

Uydurma Hadisin Batıl Oluşunun, Yine Kendisiyle Bilinilecek Bazı Karinelerin Hadise Yakın Olması Meselesi

192. 19. Kural: Hadisin batıl olduğu, (yine) kendisiyle bilinilecek (bazı) karinelerin hadise yakın olması.

193. Hayber halkından cizyenin kaldır(ıl)ması" ile ilgili hadis gibi.

Bu hadis, birçok yönden ²⁴⁷[247] yalan bir haberdur:

²⁴⁷[247] Müellif İbn Kayyim, Hayber Yahudilerinden cizyenin kaldır(ıl)ması" ile ilgili hadisi, Ahkâmu Ehli'z-Zimme, 1/7-9'da, on yönden yalanlamıştır. Yalnız burada zikretmediklerini, bu on yön içerisinde belirtmiştir. O zaman bu haberle ilgili yalanlama yönleri, on (10)'u geçmektedir. Bununla birlikte müellif İbn Kayyim'in konuyla ilgili buradaki sözü, oradaki sözünden daha etkileyicidir.

Birincisi: Bu haberde, "Sa'd b. Muâz'ın şahadeti" ifadesi yer almaktadır. Halbuki Sa'd b. Muâz, Hayber savaşıdan önce Hendek gazvesinde vefat etmiştir. ^{248[248]}

İkincisi: Bu haberde, "Muâviye b. Ebi Süfyân yazdı" ifadesi yer almaktadır. Halbuki Muâviye, Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olup "Tulekâ"dandır. ^{249[249]}

Üçüncüsü: Cizye ^{250[250]} ile ilgili ayet, henüz inmemiştir. Sahabiler ve Araplar

^{248[248]} Yani Hendek gazvesinden sonraki ay. Çünkü Hendek gazvesi, hicretin 5. yılında olmuştur.

Hafız İbn Hacer, "el-İsâbe" 'Sa'd b. Muâz'ın Biyografisi' içerisinde (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "Sa'd b. Muâz, Hendek gazvesi sırasında okla yaralanmıştı. Bundan sonra, Kureyza oğulları hakkındaki hükmünü verinceye kadar bir ay daha yaşadı. Daha sonra yarası kötüleşti ve öldü. İşte Sa'd b. Muâz'ın ölümü, hicretin 5. yılında gerçekleşmiştir."

^{249[249]} Mekke'nin fethi, Hayber'in fethinden sonra hicretin 8. yılında olmuştur. Hayber, hicretin 7. yılında feth edilmişti. Tulekâ: Resulullah (s.a.v)'in, Mekke'nin fethi günü; kendilerinden uzak olduğu, serbest bırakıp köle edinmediği kimselerdir.

^{250[250]} Cizye: İslâm devleti bünyesinde yaşayan gayr-i müslim vatandaşların mükellef olan erkeklerinden can ve mallarını koruma bedeli olarak yılda bir defa alınan vergi. Buna cizye denilmesinin sebebi; zimmi denilen cizye yükümlüsünü ölümden koruduğu içindir. Bir İslâm beldesinde yaşayan gayr-i müslim, İslâm'a girerse cizyeden kurtulur. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "*Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberinin haram kıldığı şeyleri haram tanımayan, hak dinini dîn olarak kabul etmeyen kimselere, zelil ve hakir olarak kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşıınız.*" (Tevbe: 9/29) Müşriklere gelince onların cizye ödeyerek şirklerini sürdürmeleri asla söz-konusu olamaz. Onlar için ya İslâm ya da kılıç vardır. Burada da cizyenin Ehl-i Kitap'a özgü kabul edildiğini ifade eder bir kayıt yoktur. Bunun için mesele içtihadı olmuştur. İmamı Azam Ebu Hanife'ye göre cizye mutlaka Ehl-i Kitap'tan ve Arap olmayan müşriklerden alınır; fakat Arap müşriklerden alınmaz. Onlara ancak İslâm teklif edilir. Ebu Yusuf'a göre kitap'ı olsun müşrik olsun Arap'tan alınmaz; fakat Arap olmayan Ehl-i Kitap'tan ve müşriklerden de alınır. İmam Şafii'ye göre ise Arap olsun olmasın cizye ehl-i kitaptan alınır. Gerek Arap olan gerek olmayan müşrik ve putperestlerden alınmaz. İmam Mâlik ve Evzâi ise bütün gayr-i müslimlerden alınır kanaatini belirtmiştir.

İlk zamanlarda cizyenin nasıl uygulandığına dair elimizde delil olabilecek bilgi, yalnız Mısır'da carî muamele hakkındaki bilgilerdir. Orada vergi ödeyenlere, bir kurşun mühür verilir, mükellef bunu boynuna takardı. Fakat sonraları Hişâm b. Abdülmelik Barâe namıyla muntazam makbuz vermek yönteminin uygulanmasını istedi. Bu makbuzlardan çoğu günümüze kadar gelmiş ise de henüz bunlar üzerinde gerekli araştırma yapılmamıştır. Mısır'ın fethinde adam başına iki dinar konduğu rivayet edilir (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, III/2509). Cizye İslâm'ın ilk defa ihdas ettiği bir vergi değildir. Cizye eski çağlardan beri vardır. Yunanlılar, Muafatın önce beşinci yüzyıl sıralarında Fenikeliler'in saldırılarından korunmak karşılığında küçük Asya sahillerinde yaşayan halklardan cizye almaktaydılar. Romalılar da hâkimiyetleri altına aldıkları kavimlerden cizye almışlardır. İranlılar da yine hâkimiyetleri altında bulunan reayadan cizye alırlardı.

Müslümanlar açısından cizye, ilk defa Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından konulmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v) cizye verecek olanlara yaptığı anlaşmalarda, durumlarına göre cizyenin miktar ve şeklini belirlemiştir. Hz. Peygamber, Necran hristiyanlarıyla yaptığı anlaşmada her yıl Safer ayında iki bin ve Recep'te bin takım elbise cizye koymuştur. Her takım elbisenin değeri bir rukiye olarak belirlenmişti. Bir rukiye kırk dirhemdi. Cizye böylece bir şekil ve muayyen bir miktarda olmaksızın Hz. Ebu Bekir (r.a)'ın hilâfetine sonuna kadar devam etti. Hz. Ömer (r.a.) hilâfet makamına geçip de İslâm fetihleri geniş bir alana yayılınca, cizyenin miktarı belirlendi. Hz. Ömer, etrafta bulunan kumandanlara; sakalı, bıyığı gelmiş olanlara cizye tarh edilmesine ve bunun her adam başına dört altın veya kırk dirhem gümüş olarak belirlenmesine dair emirler gönderdi. Bu miktar daha sonraları gayr-i müslimin ekonomik durumuna göre yeniden belirlenmiştir.

Cizye, Batılılar'ın gözlerine çok batan bir vergi olduğu için, onları memnun etmek düşüncesiyle Tanzimat'ın ilânında ilk iş olarak "cizye" vergisi kaldırıldı ve bu verginin patrikhaneler eliyle cemaatleri adına toplanmasına karar verildi. İslâm hukukunda Cizye iki türdür:

1. Sulh yoluyla konulan cizye: Bunun miktarı, anlaşma esaslarına göre uygulanır. Taraflar tek yanlı irade ile cizyenin miktarını değiştiremezler. Meselâ; yukarıdaki ifadede de belirtildiği gibi Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında Necran halkı ile yıllık binikiyüz takım elbise üzerine anlaşma yapılmıştır.

2. İslâm devleti tarafından doğrudan doğruya konulan cizye: Müslümanlar kendi güçleriyle bir düşman ülkesini ele geçirirler ve gayr-i müslim olan halkını yurtlarında "tebea" olarak bırakırlarsa, bunlara miktarı İslâm devletince belirlenen cizye vergisi konulur.

Cizye yalnız Ehl-i Kitap denilen yahudiler ile hristiyanlardan ve kendilerinde Ehl-i Kitap şüphesi bulunan mecûsîlerden kabul edilir. Cizyenin bir kimseden tahsil edilebilmesi için bu kimsenin akıllı, hür, sağlıklı, erginlik çağına ulaşmış erkek olması şarttır. Bu nedenle akıl hastaları, bunaklar, çocuklar, kadınlar, köleler, kör ve topallar, çok yaşlılar, yıl içinde altı aydan fazla bir süreyle hasta olanlardan cizye alınmaz. Çünkü

cizyenin ne olduğunu bilmiyorlardı. Cizye ayeti, ancak Tebûk seferinden sonra inmiştir.

Peygamber (s.a.v), cizyeyi o sırada Nocrân Hristiyanlar! ile Yemen Yahudilerine uygulayıp Medine Yahudilerinden almamıştır. Çünkü onlar, cizye (ayeti) inmeden önce Peygamber (s.a.v)'le geçici sözleşme yapmışlardı. Daha sonra Peygamber (s.a.v), (isyan ettikleri için) onlardan savaşanlarla savaşıp onlardan geriye kalan kimseleri de Hayber'e ve Şam'a sürdü. Hayber halkı ise cizyenin farz kılınmasından önce Peygamber (s.a.v)'le barış anlaşması yapmıştı. Cizye ayeti inince, durum eski şekilni korumaya devam etti. Peygamber (s.a.v)'de, cizyeyi, kendileriyle daha önce anlaşma yapmamış olduğu kimselere uyguladı. İşte (cizye ile ilgili olarak) Hayber halkı hakkındaki şüphe, bundan kaynaklanmaktadır. ²⁵¹[251]

Dördüncüsü: Bu haberde, "Peygamber (s.a.v), Hayber halkından, külfet ve zorunlu olan (vergiyi) kaldırdı" ifadesi yer almaktadır.

Halbuki Peygamber (s.a.v) zamanında külfet, zorunlu ve ikamet (vergisi) yoktu.

cizye, şer'an savaşmaya muktedir olan gayr-i müsümlere ait bir yükümlülüktür. Yukarıda sayılanların ise savaşmaya gücü olmadığından, bunlar cizye ödemekle yükümlü değillerdir. Kilise ve havralarda bulunan rahip ve papazlara cizye bağlanıp bağlanamayacağı konusunda görüş ayrılığı vardır. Cizysnin miktarı, yükümlülerin ekonomik durumları dikkate alınarak belirlenir. Geçmiş devirlerde devlet tarafından konulan cizyenin miktarı için yükümlüler üç sınıfa ayrılmıştır. Zengin sayılanlardan yıllık kırksekiz; orta hallilerden yirmidört; çalışmaya muktedir fakirlerden de oniki dirhem cizye alınmıştır. Nisap miktarına mâlik olanlar da zengin sayılmıştır. Bazı bilginlere göre ise, zengin, orta halli veya fakir sayılma konusunda ikâmet ettiği beldenin örfüne göre karar verilir. Sağlam ve geçerli olan görüş de budur. Cizye ödeyen mükellefler, İslâm devleti ile sadece inanç ve dini merasimlerine için verilmesi için değil; aynı zamanda can ve mallarının korunması ve devlet garantisi altına alındığına dair bir anlaşma yapmış olurlar. Bu vergiden ziyade, devletin bu vatandaşlarına yaptığı harcamalara onların bir nevi katkılarıdır.

Hanefîlere göre cizye, yıl başından itibaren tahsil edilmeye başlanır. Çünkü cizye yükümlüsü, yıl başından itibaren geleceğe doğru saldırıdan korunma hakkını elde etmiş olur. Bu yüzden cizye on iki taksit halinde her ay tahsil edilir. Bazı İslâm hukukçularına göre ise, cizye, yıl sonunda tahsil edilebilir. Devlet bunu daha önce talep edemez. Cizye, tahakkuk ettikten sonra şu üç sebepten biriyle düşer:

- Mükellefin müslüman olması. Cizye verecek kimse müslüman olursa kendisinden cizye kalkar. Zira Hz. Peygamber (s.a.v): "*Müslüman üzerine cizye yoktur*" buyurmuştur (Tirmizî, Zekât 11; Ahmed b. Hanbel, 1/223).
- Cizye tahsil edilmeden sürenin geçmiş olması. Bu durumda cizye zaman aşımına uğramış olur.
- Cizye tahsil edilmeden mükellefin ölmesi. Bu halde de cizye düşer: Mirasından tahsil edilmez.

B.k.z; Şamil İslam Ansiklopedisi, Cizye maddesi (ç)

²⁵¹[251] Müellif İbn Kayyim, Ahkâmü Ehli'z-Zimme, 1/6-7'de (konu ile ilgili olarak) der ki: "Cizye ayeti, hicretin 9. yılında Tebûk yılında inmişti. Cizye ayeti inince, Peygamber (s.a.v), Hristiyanlar ile Mecusilerden küfür üzerinde kalan kimselerden cizye aldı. İşte bundan dolayıdır ki, cizyeyi; Medine'ye geldiğinde, Medine Yahudileri ile Hayber Yahudilerinden almamıştı. Çünkü Peygamber (s.a.v), cizye ayetinin inmesinden önce onlarla anlaşma yapmıştı. Bu şüphe; kendilerine, cizyenin gerekmediği ve Yahudi olmaları hasebiyle bu statüye sahip olduğu Hayber Yahudileri hakkında meydana gelmiştir. Çünkü onlar; Resulullah (s.a.v)'in, kendilerinden külfeti, zorunlu olan vergiyi ve cizyeyi kaldırdığı hususunda sahte bir yazı hazırlamak suretiyle cizye ile ilgili meseleyi inandırmaya çalıştılar. Ayrıca bu yazının içerisine; Sa'd b. Muâz, Muaviye b. Ebi Süfyan ve daha birçok kimsenin şahadetini de koymuşlardı.

Bu yazı, on yön itibariyle, ilim adamlarının görüş birliğiyle yalan ve uydurmadır." Daha sonra müellif İbn Kayyim, bu on yönü nakletmiştir.

Beşincisi: Peygamber (s.a.v), Hayber halkına, bağlayıcı bir anlaşma yapmamış, bilakis: "Sizi dilediğimiz kadar burada barındırırız" demiştir.

Yoksa zimmilere uygulanan ebedî bağlayıcı olan bir anlaşma yerine geçen cizyeyi, onlar için sabit olmayan ebedi bağlayıcı bir emanı onlardan nasıl kaldırabilir?

Altıncısı: (İnsanın) gayreti ve düşüncesi, böyle bir olayın nakledilmesine büyük önem gösterir. Zaten böyle bir olay meydana gelecek de, bununla ilgili bilgiyi; sahabe, tabiun ile hadis imamlarından olan sünnet nakilcileri bilmeyecek de bu bilgiyi ve nakli sadece Yahudi mi bilecek?

Yedincisi: Hayber halkından, cizyeyi kaldırmayı gerektirecek bir iyilik daha önce görülmemiştir. Çünkü onlar, Allah ve Resulü'yle muharabe etmiş, Resulullah (s.a.v) ile onun sahabileriyle savaşmışlar, onlara karşı kılıçları(nı) sıyırmışlar, Peygamber (s.a.v)'i zehirlemişler, Peygamber (s.a.v)'le harp halinde olan düşmanlarını barındırıp onları ona karşı çarpışmaya teşvik etmişlerdir.

O halde onlara bu kadar büyük bir önem verme nereden kaynaklanmaktadır? Onlardan İslam dinini kabul etmeyen kimselere, Allah'ın bir ceza olarak koyduğu bu farzı onlardan düşürmek nasıl doğru olur?

Sekizincisi: Peygamber (s.a.v), bu cizyeyi; daha uzakta bulunan Yemen ve Negrân halkı gibi kendisine karşı düşmanlıkları olmayan Yahudilerden kaldırmamış da, daha yakınında bulunan ^{252[252]} Hayberli komşularından kendisine karşı şiddetli düşmanlıklarına, küfür ile inkarcılıklarına rağmen onlardan nasıl kaldırmış olabilir? Hatta bir topluluğun küfrü çoğalır, düşmanlığı artınca, onlar cizyeden muaf tutulmak yerine cezalandırılmayı hak ederler.

Dokuzuncusu: Eğer onların dedikleri gibi, Peygamber (s.a.v), Hayber halkından cizyeyi kaldırmış olsaydı, onlar, durum bakımından kafirlerin en iyileri olurlardı. Bundan dolayı da Peygamber (s.a.v)'in, istediği zaman, onları topraklarından ve yurtlarından çıkarmayı şart koşması elbette doğru bir şey olmaz. Çünkü kendilerine cizye vermeleri kararlaştırılan zimmileri, zimmet ile ilgili hükümlere uydukları müddetçe onları topraklarından ve yurtlarından çıkarmak caiz olmaz.

^{252[252]} Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûatu'l-Kübrâ"sının sonunda konu ile ilgili olarak: "Daha yakınında bulunan Hayberliler" ifadesi yer almaktadır.

Cizyeyi düşürme hususunda onların tarafı nasıl gözetilebilir? Ve cizyeyi ödeme hususunda zimmilerle aynı kategoriye konulmak gibi bir zilletten nasıl kurtulabilirler? Ayrıca onlar için yurtlarından sürülmelerinden ve yabancı ülkelere/topraklara dağıtılmalarından daha büyük bir zillet nasıl olabilir?

Buna göre Resulullah (s.a.v)'e karşı savaşanlar ile zimmet hükümlerini kabul edenler nasıl aynı olabilir?

Onuncusu: Eğer Peygamber (s.a.v)'in, Hayber halkından cizyeyi kaldırması ile ilgili bilgi doğru olsaydı, Resulullah (s.a.v)'in sahabilerinin, tabiunun ile fakihlerin hepsinin bunun aksi görüşünde birleşirlerdi.

Sahabilerden, tabiundan ve fakihlerden hiç birisi: "Hayberlilere ^{253[253]} cizye gerekmez" dememiştir. Aksine onlar: "Hayber halkı ile diğerleri, cizye verme hususunda eşittirler" deyip bu yalan yazıya çok güzel cevap vermişler ve bunun yalan olduğunu açıklamışlardır. Nitekim Şeyh Ebu Hâmid, Kadı Ebu't-Tîb, Kadı Ebu Ya'lâ ile daha bir çokları bu meseleyi zikretmişlerdir.

Hâtib el-Bağdâdî, bu yazıyı zikredip bunun bir çok yönden ^{254[254]} yalan olduğunu

^{253[253]} Yani Hayber halkı. Bunlar da, Yahudilerdir.

^{254[254]} Hâtib el-Bağdâdî (ö. 463/1071)'nin kitabındaki biyografilerden bahseden bir çok kimse bunu zikretmiştir. Nitekim Yâkût el-Hamevî, Mu'cemu'l-Udebâ', 4/18'de; Tâceddîn es-Sübkî, Tabâkatuş-Şâfiî, 3/14'de; Hafız İbn Kesîr, el-Bidâyeve'n-Nihâye, 12/101-102'de ve Sehâvî'de, İ'lân bi't-Tevârîh, s. 10'da bunu nakletmiştir.

Hafız İbn Kesîr sözüne devamla der ki: "Bu(nlar), hicri 447 yılındaki yahudiler idi."

Daha sonra Hafız İbn Kesîr, Hâtib el-Bağdâdî'nin, (onlara verdiği bu) cevabı zikretti ve bu yazının yalan olduğunu ortaya koyup daha sonra şöyle dedi:

"Hâtib'in bu eleştirisi daha önce de geçmişti. Bu eleştiriyi, Muhammed İbn Cerîr'de yapmıştır. Nitekim bunu, müstakil hazırladığını eserde naklettim."

Bu anlatılanlardan ve müellif İbn Kayyim'in, hocası İbn Teymiyye döneminde Yahudilerin getirdiği bu yazıyı ve İbn Teymiyye'nin de bu yazıyı yalanladığı ile ilgili olarak belirttiğinden istifade edilmelidir. Çünkü Resulullah (s.a.v)'e iftira ve Müslümanlara hile yapma mahiyetinde olan Yahudilerin bu yazısı; İbn Cerîr (ö. 310/922), Hâtib el-Bağdâdî (ö. 463/ 1071), İbn Teymiyye (ö. 728/1328) (gibi) çeşitli zamanlarda gündeme gelmiştir. Abdullah İbn Selâm, Yahudilerin ruh halini ortaya koyma mahiyetinde, Resulullah (s.a.v)'e:

Yahudiler, yalancı bîr kavimdir' dediğinde, doğruyu söylemiştir. Nitekim bu hadisi; Buhârî, Enbiyâ 1, Menâkibu'l-Ensâr 51, Tefsiru Sure-i Bakara 6; Ahmed b. Hanbel, 37108, 271, 272'de rivayet etmiştir "Buht" (oyalan) kelimesinin çoğulu, "Behût" (=yalancılar) şeklindedir. Bu, "Buht" (-yalan) kelimesinin mübalağa sıgasıdır. (t) Hadîşçilerle tarihçilerin zikrettiği ve "Hayber Belgesi" diye maruf olan haberde (olay) şöyle geçer: Yahudilerden bir kısmı Hayberlilerden cizyenin kaldırıldığına dair, Rasûlullah'ın fermanı olduğunu iddia ettikleri bir vesika çıkarırlar. Belgede şahit olarak bazı sahabilerin, fermanı yazan kişi olarak da Hz. Ali'nin ismi geçmektedir. Kaynaklarda gördüğümüz kadarıyla bu belgenin sahte olduğunu ilk önce et-Taberî (310/922), daha sonra el-Hâtib (463/1071) ve en nihayet İbn Teymiyye (728/1328) delilleriyle birlikte ortaya koymuştur. Aynı belgenin hepsinin önüne gelme ihtimali olmakla birlikte, istinsah edilmiş bir nüshasının gelmesi de mümkündür. Çünkü İbn Kesîr, bu vesikanın et-Taberî ve İbn Teymiyye'ye getirildiğinden bahsederken kendisinin de bunu gördüğünü söylemektedir.

Belgenin değerlendirilmesi, tarihi açıdan tenkide güzel bir misal teşkil etmektedir:

a) Olayın et-Taberîyle ilgili anlatılması: İbn Kesîr hadisenin ilk önce Muhammed b. Cerîr'in başından geçtiğini aktarır.

belirtmiştir.

Bu yazı, Şeyhü'l-İslam'ın ^{255[255]} önüne de getirilmiş. Bunun üzerine Yahudiler, onun etrafında toplanıp onu ululamışlar ve yüceltmişler. Yazı, ipek ve dibaca sarılıymış. Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye, yazıyı açıp okumak suretiyle içindekileri düşünüp üzerine tükürmüş ve:

"Bu yazı, birçok yönden yalandır" demiş ve bunları zikretmiştir. Bunun üzerine Yahudiler, zillette ve aşağılanmış bir vaziyette onun yanından kalkıp gitmişler.

Uydurma Hadis Konusunda (Bazı) Genel Kurallar Ve İlkeler

Bunlardan bazıları şunlardır:

194. Güvercin ile ilgili hadisler. Bununla ilgili hadislerden hiçbirisi sahih değildir.

195. Güvercine bakmak, Peygamber (s.a.v)'in hoşuna giderdi."

196. Peygamber (s.a.v); yeşillığe, turunca ve kırmızı güvercine bakmayı severdi."

b) Olayın el-Hatîb'le ilgili anlatılması: Yahudiler böyle bir belge çıkarınca, Halife Kâim bi Emrillah'ın veziri Ebu'l-Kâsım b. Mesleme belgeyi incelemesi için el-Hatîb el-Bağdâdî'ye verir. el-Hatîb'in buna bir göz atmasıyla, "bu belge yalandır" demesi bir olur. Vezir nereden anladığını sorunca şöyle cevap verir:

ba) Burada Muâviye b. Ebî Sufyân'ın (60/680) şahid olarak ismi geçmektedir. Oysa Muâviye Mekke'nin fethinde müslüman olmuştur. Mekke'nin fethi ise hicrî 7'dir. Muâviye bu vakitte müslüman değildi. Dolayısıyla söz konusu fetihle bulunmamıştır.

bb) Vesikada Sa'd b. Muâz'ın (5/626) adı şahid olarak geçmektedir. Halbuki o daha önceleri Hendek savaşında, Benû Kurayza gününde kolundaki damardan vurularak şehid olmuştur. Hendek savaşı ise Mekke'nin fethinden iki yıl önce gerçekleşmiştir. el-Hatîb'in verdiği bu cevaplar vezirin çok hoşuna gitmişti.....

c) Olayın İbn Teymiyye ile ilgili anlatılması:

Ayrıntıda biraz farklılıklar bulunan rivayete göre, 701/1301 yılında Hayber yahudileri Hz. Peygamber'in kendilerinden cizyeyi kaldırdığını iddia ettikleri bir vesika ile gelirler. Vesikanın altında bunu yazanın Muâviye, şahidin de Sa'd b. Muâz olduğu yazılıdır. Fukaha çeşitli yönlerden vesikanın uydurma birşey olduğunu anlar. İbn Teymiyye de (728/1328) vesikadaki yanlışlıkları ortaya koyar. Onlar da tekrardan cizye ödemeyi kabul ederler.

İbn Kesîr vesikanın uydurma oluşunun bir alameti olarak ta şunu ekler: "Vesikada, 'yazan Alî b. Tâlib' ifadesi geçmektedir. Bu hatadır, böyle bir ifade müminlerin emiri Hz. Ali'den çıkmaz. Çünkü nahiv ilmi (= dilbilgisi), Ebu'l-Esved ed-Du'elî vasıtasıyla ona dayanmaktadır." Enbiya Yıldırım, Hadis Problemleri, Rağbet yayınları, İst. 2001, s. 192-195 (ç)

^{255[255]} Yani Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (rh.a).

197. Bir adam, Resulullah (s.a.v)'e, yalnızlıktan şikayet etti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), o adama:

Bir çift güvercin edinsen, hem seni eğlendirir ve hem de (yumurtasından) yavru edinip (onu) üretirsin."

198. Kaküllü güvercin(ler) edinin. Çünkü kaküllü güvercinler), cin(ler)i, çocuklarınızdan uzaklaştırır."

199. Yarış yapmak suretiyle mal elde etmek, ancak devede ya da atta ya da davarda ya da kuşta olur."

Bu, yalana olan Vehb b. Vehb el-Bahterî'nin uydur(duğu bir söz)dür.^{256[256]}

200. Zekeriyâ İbn Yahya es-Sâcî der ki:

Bana ulaştığına göre; Ebu'l-Bahterî, (Harun) er-Reşîd'in huzuruna girmişti. O sırada (Harun) er-Reşîd güvercin uçurmaktaydı. (Harun) er-Reşîd, (Ebu'l-Bahterî'ye hitaben):

Güvercin uçuşma hakkında her hangi bir şey ezberledin mi?' diye sordu. Bunun üzerine Ebu'l-Bahterî:

Bana Hişâm b. Urve, babası yoluyla Hz. Aişe'nin şöyle dediğini tahdis etti:

Peygamber (s.a.v) güvercin uçurturdu."

(Harun) er-Reşîd:

Yanımdan çık' dedi. Daha sonra (Harun) er-Reşîd: Eğer Ebu'l-Bahterî, Kureys'ten

^{256[256]} Müellif İbn Kayyım, burada, Vehb b. Vehb el-Bahterî'nin, "ya da kuşta" ifadesini uydurduğunu kast etmektedir. Çünkü bu hadisin asıl, yarış yapmak suretiyle mal elde etmek, ancak devede ya da atta ya da davarda olur" şeklinde olup sahihtir. İmam Ahmed, Müsned, 2/256, 358, 425, 474'de bu hadisi bir çok şekilde rivayet etmiştir. Yine bu hadisi; içerisinde Ebu Dâvud, Cihâd 60; Nesâî, Hayl 14; Tirmizî, Cihâd 22; İbn Mâce, Cihâd 44'ün de bulunduğu dört sünen sahibi ve Hâkim'de, "Müstedrek"de rivayet etmiştir.

Nesât ile Tirmizî söz konusu hadisin lafzını, ileri ve geri almakla rivayet etmiştir ya da kuşta" ilavesini, Gıyâs b. İbrâhîm en-Nehâî el-Kûfî'nin uydurduğu meşhur bir durumdur. Bu kişi, bu ilaveyi, sultan Mehdî için uydurmuştur. Nitekim bunu; Hatîb el-Bağdâdî, Târihu Bağdâd, 12/323-324'de 'Gıyâs'ın Biyografisi' ile ilgili yerde ve yine İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 1/42'de; Zehebî, el-Mîzân, 3/338'de; Suyûtî, el-Leâîl'l-Masnûa, 2/470'de; İbn Arrâk'da, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 1/14'de naklettiği gibi bir çok kimse, bunu, "Mevzuat" kitaplarında zikretmiştir. Müellif İbn Kayyım'ın belirttiği bu ilave, Vehb b. Vehb el-Bahterî'nin uydurmasıdır. Bu hadis, ilavesiz bir şekilde İmam Ahmed'den nakledilmiştir. Nitekim bu ilavenin uydurma olduğunu; Hatîb el-Bağdâdî; Târihu Bağdâd, 13/486'da "Vehb'in Biyografisi" ile ilgili yerde belirtmiştir.

biri olmasaydı, onu kadılıktan azlederdim' dedi.^{257[257]}

201. Ebu'l-Bahterî, Mehdî'nin yanına girip onu güvercinlerle oynarken buldu. Bunun üzerine hemen ona:

Yarış yapmak suretiyle mal elde etmek, ancak devede ya da atta ya da davarda ya da kuşta olur" şeklinde (bir hadis) rivayet etti.

Ebu'l-Bahterî, sultan Mehdî'nin huzuruna çıkınca, ^{258[258]} Mehdî, onun hakkında:

Şahadet ederim ki, senin kafan, Resulullah (s.a.v)'e yalan söz isnad eden yalancının kafası gibi dedi.

Daha sonra Mehdî, Resulullah (s.a.v) üzerine yalana sebep olduğu için hiçbir güvercinini sağ bırakma(yıp kes)mistir. ^{259[259]}

202. Güvercin hakkında gelen hadislerin en merfu' olanı (şu hadis)tir:

"Peygamber (s.a.v), güvercinin peşinde koşan birisini görüp:

(Güvercinin peşinde koşan kişi,) dışı bir şeytanın peşinde koşan (erkek bir) şeytandır" buyurdu.^{260[260]}

Tavuk Besleme İle İlgili Hadislerin Kiriği

203. Tavuk besleme ile ilgili hadisler. Tavuk besleme hususunda sahih bir hadis yoktur.

^{257[257]} Bu hadisi; Hatib el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 13/484'de 'Ebu'l-Bahterî Vehb b. Vehb et-Kureşî'nin Biyografisi' ile ilgili yerde ve İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 3/12'de rivayet etmiştir.

^{258[258]} Ebu'l-Bahterî'nin, sultan Mehdî'nin huzuruna girdiği bilinen bir husustur. Az önce de geçtiği üzere, ya da kuşta" ifadesini, Gıyâs İbn İbrahim ilave etmiştir.

^{259[259]} Bilakis güvercinlerinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine güvercinleri kesilmiştir. Nitekim bunu, Hatib el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 12/324'de 'Gıyâs b. İbrahim'in Biyografisi' ile ilgili yerde zikretmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için talikini yaptığı Aliyyu'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rifeti'l-Hadîsi'l-Mevdû', s. 203-204'e bakabilirsiniz.

^{260[260]} Bu hadisi; Buhârî, Edebü'l-Müfred, a. 391'de; Ebu Dâvud, Edeb 65 (4940); İbn Mâce, Edeb 44 (3764, 3765, 3766, 3767); Ahmed b. Hanbel, 2/345'de Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir, İbn Hibbân, bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Beyhakî'de, "Şuâbul-İmân'da bu hadisi hasen bir senedle nakletmiştir. Yine İbn Mâce, bu manada bir çok hadis rivayet etmiştir.

204. Tavuk, ümmetimin fakirlerinin koyunudur."

205. Peygamber (s.a.v), zenginlere, koyun beslemelerini ve fakirlere ise tavuk beslemelerini emretti. ²⁶¹[261]

Çocukları Kötüleme İle İlgili Hadislerin Kritiği

206. Çocukları kötüleme ile ilgili hadisler. Çocukları kötüleme ile ilgili hadislerin hepsi, başından sonuna kadar yalandır. Bunlardan bazıları şunlardır:

207. Sizden birisinin, yüz altmış senesinden sonra köpek yavrusu eğitmesi, çocuk eğitmesinden daha hayrlıdır. ²⁶²[262]

²⁶¹[261] İbn Mâce, Ticârât 69 (2307)'de bu hadisi Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. Fakat bu hadisin senedinde, iki zayıf kimse bulunmaktadır: Birincisi: Osman b. Abdurrahman el-Vakkâsî. Bûsîrt, "Zevâid"de bu kişi ile ilgili olarak şöyle der: "Bu, meçhul bir kimsedir." Zehebi'de, el-Mîzân, 3/43'de 'Osman b. Abdurrahman el-Vakkâsî'nin Biyografisi' ile ilgili yerde derki: "Buhârî: 'Hadis hafızları, onun rivayet ettiği hadisi terk etmişlerdir' demişti?". İbn Maîn'de, onun rivayet ettiği hadisin bir şey ifade etmediğini belirtmiştir. Yine İbn Mam bir defasında: 'O, yalan söyler' demiştir. Ali İbnü'l-Medîni, onu, gerçekten zayıf saymıştır." Salih Cezere'nin, onun hakkında: 'Hadis uydurdu' dediği birazdan gelecektir. İkincisi: Osman b. Abdurrahman el-Vakkâsî'nin hocası Ali b. Urve ed-Dimeşkî. Zehebi, el-Mîzân, 3/145'de, 'Ali b. Urve ed-Dimeşkî'nin Biyografisi' ile ilgili yer der ki: "İbn Maîn, onun rivayet ettiği hadisin bir şey ifade ermez' demiştir. Ebu Hâtîm'de: 'Onu(n rivayet ettiği hadisler) terk edilmiştir' demiştir. İbn Hibbân'da: 'O, hadis uydurdu' demiştir. Sâlih Cezere ile bir çok hadis hafızı, Ali b. Urve ed-Dimeşkî'nin yalancı birisi olduğunu belirtmiştir. Çünkü o, bu hadisi, "Peygamber (s.a.v), zenginlere, koyun beslemelerini ...emretmiştir" şeklinde rivayet etmiştir." İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, 7/365'de der ki: "Buhârî: '(Bu,) meçhul bir kimsedir' demiştir.

Salih b. Muhammed Cezere ise: 'Osman b. Abdurrahman el-Vakkâsî, hadis uydurdu. Ali b. Urve ise, ondan daha fazla yalancıdır' demiştir. Yine Sâlih b. Muhammed Cezere bir defasında: 'Onun rivayet ettiği hadis tamamen yalandır' demiştir."

²⁶²[262] Bu hadisi, bu lafzıyla bulamadım. Fakat bu hadisin bir benzerini; Sehâvî. el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 204'de şu şekilde nakl etmiştir: "Deylemî (Firdevs, 5/442-443 ç.)'de, Abdullah b. Abdulvahhâb el-Hârizmî yoluyla Dâvud b. Affân'dan, o da Enes'ten merfu olarak şu hadisi rivayet etmiştir: *"İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek ki; (o zamanda) sizden birisinin, köpek yavrusu eğitmesi, kendi soyundan gelen bir çocuğu eğitmesinden daha hayrlıdır."* Sehâvî'nin sözü burada bitmektedir. Bu hadisin senedinde, Dâvud b. Affân yer almaktadır. Fakat bu isim, el-Mekâsîdu'l-Hasene'de değiştirilmiş bir vaziyette Dâvud b. Akkâl diye geçmektedir. Bu kişi, Enes (r.a)'a dayandırdığı hadislerden büyükçe bir bölüm uydurdu. Açıkçası; bu hadis de, (onun rivayet ettiği) bu bölüm içerisinde yer almaktadır. Zehebi, el-Mîzân'u'l-İtidâl, 2/12'de 'Dâvud b. Affân'ın Biyografisi' ile ilgili yerde der ki: "Bu kişi, Enes'ten, uydurma (hadis içeren) bir nüsha nakletmiştir."

İbn Hibbân'da bu kişi ile ilgili olarak der ki: "Bu kişi, Horasan civarında yaşamaktaydı. Enes'e dayandırarak hadis uydurdu. Ammâr b. Abdulmecîd yoluyla Dâvud b. Affân'dan (uydurma hadis içeren) bir nüsha kaydettik. Eleştiri yapma amacı dışında bu kitaplarda geçen bu tür hadisleri zikretmek helal değildir." İbn Hacer, Lisânu'l-Mîzân, 2/42Vde 'Dâvud b. Affân'ın Biyografisi1 ile ilgili yerde der ki: "Abdullah b. Abdulvehhâb el-Hârizmî, ondan hadis rivayet etmiştir." Yine İbn Hacer, Lisânu'l-Mîzân, 3/313'de, 'Abdullah b. Abdulvehhâb el-Hârizmî'nin Biyografisi' ile ilgili yerde der ki: "Bu, Dâvud b. Affân'dan hadis rivayet etmiştir."

Ebu Nuaym'da, "Târîh"inde (bu kişi ile ilgili olarak) der ki: "Bu kişi, İsfahân'a gelip orada hadis nakletti. Onun naklettiği hadisin içerisinde, münkerlik vardır." (t)

Bu hadisin bir kısmı; Hâkim, Müstedrek, 3/386 (H. No: 5464)'de; Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 4/259, 7/325'de; Taberânî, el-Evsat, 5/126'da; el-Kebîr, 10/288'de geçmektedir, (ç) Bu ifade, orijinal nüshada ve Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"nın sonunda Altı yüz seneden sonra ...çocuk doğmaz" lafzıyla şeklindedir.

Görüldüğü üzere bu hadis, elde ettiğimden farklıdır. Nitekim bu hadis; İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 3/192'de; Suyûtide, et-Leâli'l-Masnâa,

208. Çocuk öfkeden olduğunda ve yağmur da sıcaklığın şiddetinden olduğunda"

209. Yüz seneden sonra Allah'ın ihtiyaç duyduğu çocuk doğmaz.

Geleceğe Ait Tarih Belirten Hadislerin Kritiği

210. Birisi de; geleceğe ait tarih belirten hadisler. Bununla ilgili bilgi, daha önce geçmişti.^{263[263]} Bu tür uydurma hadislerden bazıları şunlardır:

211. Bu; içerisinde, şu, şu sene olduğunda şu, şu (olaylar) meydana gelir" şeklinde gelen bütün hadisleri kapsamaktadır.

212. Ramazan (ayın)da büyük bir gürültü olur. Bu gürültü; uyuyanı uyandırır, ayakta duranı oturtur ve ergenlik çağına girmiş genç kızları da perde ehli genç kızlardan ayırtır. Şevval (ayın)da da homurtu ^{264[264]} olur. Zi'l-Ka'de (ayın)da ise kabilelerin birbirinden ayrılması meydana gelir. Hicce (ayın)da ise kanlar akıtılır. ^{265[265]}

213. Ramazan (ayın)da bir ses olur. Ramazan (ayın)ın yarısı/ortasındaki gece Cum'a gecesine (denk) geldiğinde, yetmiş bin (insan) bayılır ve yetmiş insan da sağır olur.^{266[266]}

214. Yüzyılın başında, Allah, soğuk bîr rüzgar gönderir. Allah, onunla, her mü'minin ruhunu alır."

215. Sene, (hicri) yüz otuz olduğunda, garibler (şunlar olur):

1. Kur'an, zalimin kanında (ezberinde),

2. Mushaf, içerisinde Kur'an okunmayan topluluğun evinde,

2/389'-da; İbn Arrâk'da, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/345'de geçmektedir.

^{263[263]} Bu konu, daha önce 13. bölümde geçmişti.

^{264[264]} el-Kâraûs'ta denir ki: "hemheme" kelimesi; inek, fil ve buna benzer hayvanların seslerine benzemektedir."

^{265[265]} Bu hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 3/190'da; Suyûtî'de, el-Leâ-li'l-Masnûa, 2/386'da; İbn Arrâk'da, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/347'de geçmektedir.

^{266[266]} Bu hadis, uzunca bir şekilde nakledilmiştir. Bu hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 3/192-193'da; Suyûtî'de, el-Leâ-li'l-Masnûa, 2/388'de ve daha bir çok "el-Mevzûât" ile ilgili kitaplarda geçmektedir.

3. Salih kişi, kötü topluluk arasında olur."

216. Sene, (hicri) yüz otuz beş olduğunda, Süleyman b. Dâvud'ın, deniz adalarında hapsedtiğı şeytanlar çıkar. Onların onda dokuzu, Irak'a gidip onlarla Kur'an hakkında mücadele eder. Onda biri de, Şam (bölgesin)e gider."

217. Sene, (hicri) yüz elli olduğunda, çocuklarınızın en hayırlısı, kızlar olur."

218. Sene, (hicri) yüz altmış olduğunda, şu ve şu (olaylar) olur.^{267[267]}

219. Ben ve sahabilerim, (hicri) kırk yılına kadar iman ve amel topluluğuyuz. Seksen yılına kadar iyilik ve takva topluğuyuz. Yüz yirmi yılına kadar birbirine yakın olma ve merhamet topluluğuyuz. Yüz altmış yılına kadar ise birbirine sırt dönme ve birbirinden kopma topluluğuyuz. Sonra kaos ve kargaşa (olur)."

220. (Kıyamet) alametleri, ^{268[268]} (hicri) ikiyüzden sonra (meydana gelmeye başlar)."

221. (Hicri) üçyüz seksen olduğunda, ümmetimden bazı kimselerin bekar kalması ve dağ başlarında uzlete çekilmesi helal olur."

Âşûrâ' Günü Sürme Çekmek, Süslenmek, Aileye İyilikte Bulunmak, Namaz Kılmak Ve Bunun Dışında Bazı Faziletli Şeyler Yapmak İle İlgili Hadislerin Kritiğı

222. Birisi de; Âşûrâ' günü sürme çekmek, süslenmek, iyilik etmek, namaz kılmak ve bunun dışında bazı faziletli şeyler yapmak ile ilgili hadisler.

^{267[267]} Bu hadisin tamamı; İbnü'l-Cevzi, el-Mevzûât, 3/196'da şu şekilde geçmektedir:

Sene, (hicri) yüz altmış olduğunda, garibler (şu) dört (kimse)dir:

1. Zalimin karnındaki Kur'an,
2. İçerisinde Kur'an okunmayan kavmin evindeki Mushaf,
3. İçerisinde namaz kılınmayan kavmin nida edicisinin (nida ettiğı) mescid,

4. Kötü kavim arasında kalan salih kimse."

^{268[268]} Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sının sonunda konu ile ilgili yerde "Afetler" ifadesi yer almaktadır, (ç)

Bu hadislerden hiçbirisi sahih değildir. Hatta bir tek sahih hadis bile yok. Âşûrâ' gününde, Âşûrâ' orucu tutma dışında, Peygamber (s.a.v)'den hiçbir şey nakledilmemiştir. Olanlar da hep batıldır.

223. Bu konuda rivayet edilen hadislerden doğruya en yakın olanı şu hadistir:

"Kim Âşûrâ' Günü ailesine iyilikte bulunursa Allah o kimseye, senenin diğer (günler)inde iyilikte bulunur."

İmam Ahmed der ki: "Bu hadis sahih değildir. ²⁶⁹[269]

²⁶⁹[269] Sehâvî'nin, el-Mekâsıdu'l-Hasene, s.431'de; Suyûtî'nin, el-Leâli'l-Masnûa, 2/111-114'de; İbn Arrâk'ın, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/157'de; Münâvî'nin, Feyzu'l-Kadîr, 6/235-236'de; Aclûnî'nin, Keşfu'l-Hafâ, 2/283-284'de; Leknevî'nin, el-Asâru'l-Merfûa, s. 325-331'de göreceğiniz üzere; alimler, bu hadis hakkında sözü çoğaltmış ve uzun tutmuştur. Bunu ispat eden kimsenin sözü özet olarak şu şekilde bitmektedir: Bu hadis, uydurma değil, zayıf bir hadistir. Hafız Sehâvî, el-Mekâsıdu'l-Hasene, s. 431'de (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "Bu hadis; Taberânî, (el-Evsat, 9/121 ile Beyhakî, Şuab, 3/366'da geçen) ilk iki (hadis), Ebu Saîd el-Hudrî'den ve Beyhakî'nin rivayet ettiği ikinci hadis ise "Şuab"ta Câbir (3/365 ç.) ile Ebu Hureyre (3/366 ç.)'den rivayet rivayet edilmiştir. Beyhakî: 'Bu hadisin bütün senedleri zayıftır' demiştir. Fakat hadisin bir kısmı, diğer bir kısmına ekienildiği zaman, hadis, bir güç ifade eder.

Bu sebeple Irâkî, "Emâli"de: 'Hafız İbn Nâsiruddin, Ebu Hureyre yolundan gelen hadisin bazı geliş yollarının sahih olduğunu belirtmiştir. Ben de bu hadisin geliş yollarını bir cüz'de topladım' demiştir. (Sehâvî sözüne devamla der ki:) Derim ki: Hocamız -Hafız İbn Hacer- buna birçok şeyi eklemiş olup İbnü'l-Cevzî'yi, el-Mevzûât 2/203'de; Ukaylî'nin, Abdullah İbn Mes'ud hadisinin senedinden geçen Heysam b. Şeddâh hakkında: "Bu, meçhul bir kimsedir, 'hatta bu sözü; İbn Hibbân, "es-Sikât" ile "ed-Duafâ"da zikretti' şeklindeki söz nedeniyle tenkit etmiştir."

Tahkik alimi Leknevî, el-Asâru'l-Merfûa, s. 326'da bu konu ile ilgili olarak şöyle der: "Âşûrâ Günü Ailesine İyilikte Bulunan Kimse İle İlgili Hadisler. İbnü'l-Cevzî, İbn Teymiyye'de "Minhâcu's-Sünne"de ve daha bir çok kimse, az önce belirtilen ilk iki hadisin uydurma olduğuna hükmetmiştir. Tahkik alîmi bir çok kimse de, bunların, bu iki hadis hakkındaki görüşlerini tenkit edip bu iki hadisin, delil getirme ve amel etme mahiyetinde hasen olduğunu ortaya koymuşlardır."

Daha sonra Leknevî, bunu doğrulayan (bazı) şeyleri nakletmiştir. Şeyh İbn Arrâk, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa, 2/158'de bu konu ile ilgili olarak der ki: "İmam Ahmed'in: 'Bu hadis, sahih değildir' şeklindeki sözü; İbnü'l-Kayyim'in anladığı üzere, hadisin batıl olmasını gerektirmez. Çünkü bu hadis, sahih olmayabilir. Fakat hasen olması itibarıyla delil getirmeye uygundur. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır."

-Kudsî'nin, İntikâdu'l-Muğnî, s. 36'da geçtiği üzere- Şeyh İbn Himmât ed-Dımeşkî (ö.1175/1761)'de konu ile ilgili olarak şöyle der: "İmam Ahmed'in: '(Bu hadis,) sahih değildir' sözü, '(hasen) li zâtihi' içindir. Yoksa bu söz, bu hadisin; 'hasen li ğayrihi' olmasına aykırı değildir. 'Hasen li ğayrihi' ile de delil getirmek caizdir.

Irâkî (ö. 805/1402), İbn Teymiyye'nin "Ailesine İyilikte Bulunma Hadisi"ni inkar etme mahiyetindeki sözüne cevap vermek için geniş çaplı ve kapsamlı bir cüz' yazmıştır."

Abdulfettâh Ebu Gudde'de der ki: "Bu yorum, İmam Ahmed'in sözü ile ilgilidir. İmam Ahmed'in; 'sahih değildir' sözüyle kast ettiği şey ancak, bu hadisin, terimsel şahinliğini geçersiz kılmayı ifade etmektedir. İmam Ahmed'in; 'sahih değildir' sözüyle kast ettiği şey, tamamen, hadisin sabit/sağlam olmadığı olduğu zaman, bu içerisinde 'batıl' ve 'uydurma', ifadesi geçen kimsenin sözü mesabesinde olur ki, bu yorumun en ufak bir geçerlilik payı yoktur.

Araştırmacılar, Ahkâm Hadisleri hususundaki bir hadis ile ilgili olarak 'sahih değildir', 'sabit/sağlam değildir' ve buna benzer ifadeler dedikleri zaman, bununla kast ettikleri şey; hadisin, terimsel sahihliğini geçersiz kılmaktır. O zaman hadisin terimsel sahihliğini geçersiz kılmak, onun hasen yada zayıf olduğunu geçersiz kılmak demek değildir.

Araştırmacılar, Uydurma Hadisler hususundaki bir hadis ile ilgili olarak 'sahih değildir' dedikleri zaman, bu, 'batıl' ve 'uydurma' ile aynı olduğu anlamındadır.

Nitekim bu meseleyi; Aliyyu'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rifeti'l-Hadîsi'l-Mevdûa, s. 10-15'de yaptığını sunum yazısında ve Leknevî'nin, er-Refu'l-Tekmil, s. 378-381'de bir çok delillerle geniş bir şekilde açıkladım. Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için buralara bakabilirsiniz.

224. Âşûrâ' günü sürme çekmek, krem sürmek ve güzel koku sürünmek ile ilgili hadislere gelince, bunlar; yalana kimselerin uydurmalarındandır.

Başkaları da bu kimselere mukabele edip Âşûrâ' gününü, acı ve hüznün günü edinmişlerdir.

Her iki grup da, Sünnet yolundan sapmış bid'atçı kimselerdirler.

Ehl-i Sünnet ise Âşûrâ' gününde, Peygamber (s.a.v)'in emrettiği üzere oruç tutup bid'atçı olan şeytanların emrettiklerinden kaçınırlar.

Surelerin Faziletleri İle İlgili Hadislerin Kritiği

225. Birisi de; Kur'an'ın başından sonuna kadar "Surelerin faziletini ve şu sureyi okuyan kimsenin sevabının şu kadar mükafat olduğunu belirtme" ile ilgili hadislerdir.

Nitekim tefsir alimlerinden Sa'lebî ile Vahidî, bu tür hadisleri, her surenin başında ve Zemahşerî'de surenin sonunda kaydetmiştir.

Abdullah İbn Mübarek der ki:

"Zannedirim ki, bu tür hadisleri, zındıklar uydurmuştur."

226. Surelerin fazileti hususunda sahih olan hadislerden bazıları şunlardır:

"Fâtihatu'l-Kîtâb (Fâtiha suresi) ve Fatiha suresinin bir benzerinin; Tevrat, İncîl ile Zebur'da indirilmediği" ile ilgili hadis. ²⁷⁰[270]

227. Bakara ve Al-i İmrân sureleri ve bunların, Zehrâvân (çiçekler) oldukları" ile ilgili hadis. ²⁷¹[271]

²⁷⁰[270] Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 1 (2875), Tefsiru Sure-i Hicr 4 (3125); Nesâî, İftitâh 26; Dârimî, Fezâilu'l-Kur'an 12 (3376); Ahmed b. Hanbel, 2/357, 5/114; Beyhakî, Sünen-ü Süğra, 1/546, Sünenü'l-Kübrâ, 2/375, 9/4, Şuabu'l-İman 2/442; İbn Huzeyme, Sahîh, 1/252; İbn Hibbân, Sahih, 3/53; Hâkim, Müstedrek, 1/744, 2/283; Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/318 (ç)

²⁷¹[271] Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 252 (804); Ahmed b. Hanbel, 5/249, 251, 254, 257; Hâkim, Müstedrek, 1/752 (H. No: 2071); Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 6/313; Beyhakî, Şuabu'l-İman, 2/341; Taberânî, el-Kebîr, 8/118, 291, 11/313, el-Evsat, 1/150, 8/344 (ç)

228. Âyete'1-Kürsî ve bunun, Kur'an ayetlerinin efendisi olduğu" ile ilgili hadis.^{272[272]}

229. Bakara suresinin son iki ayeti ^{273[273]} hakkındaki şu hadis:

"Kim bu iki ayeti okursa, bu kimseye, (geçirdiği) gece için yeterlidir." ^{274[274]}

230. Bakara suresi ile ilgili (şu) hadis:

"Bakara suresi okunmayan eve şeytan yaklaşır." ^{275[275]}

231. Kim Kehf suresinin başındaki (ilk) on ayeti okursa, Deccâlin fitnesinden korunmuş olur.^{276[276]}

232. Kul huvallahu Ehad (İhlâs suresi) ve onun, Kur'an'ın üçte birinde denk olduğu" ile ilgili hadis.^{277[277]}

233. Muavvizeteyn (Felâk ile Nâs sureleri) ve (Allah'a) sığınan kimselerin, bu iki surenin bir benzeriyle sığınmamaları" ile ilgili hadis.^{278[278]}

234. Peygamber (s.a.v):

"Bana şimdiye kadar bir benzeri görülmemiş (bazı) ayetler indirildi" buyurup daha sonra (Felâk ile Nâs surelerini) okudu.^{279[279]}

235. Bu hadisleri; sıhhat durumu, bunların altında kalan şu hadisler takip etmektedir:

İzâ zulzilet (Zilzâl suresi), Kur'an'ın yarısına denktir. ^{280[280]}

^{272[272]} Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 2 (2878) (ç)

^{273[273]} Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 212 (780); Ahmed b. Hanbel, 2/284, 337 (ç)

^{274[274]} Bununla kast edilen, "Amene'r-Resûlu" diye bilinen ayetlerdir, (ç)

^{275[275]} Buhârî, Meğâzi 9, Fezâilu'l-Kur'an 10, 27, 34; Müslim, Saiâtü'l-Müsâfirîn 255 (807), 256 (808); Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 4 (2881); Ebu Dâvud, Şehru Ramazan 9 (1397); İbn Mâce, İkâme 183 (1368, 1369); Ahmed b. Hanbel, 4/76, 118, 121, 122; Taberânî, el-Evsat, 6/35, el-Kebîr, 17/204, 206, 218; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 3/20, Şuabu'l-İman 2/462, 520; İbn Huzeyme, Sahih, 2/180; İbn Hibbân, Sahih, 3/60 (ç)

^{276[276]} Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 257 (809); Ahmed b. Hanbel, 6/446 (ç)

^{277[277]} Buhârî, Fezâitu'l-Kur'an 13; Ebu Dâvud, Vitr 18 [1461]; Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 10, 11; Nesâî, İftitah 69; İbn Mâce, Edeb 52; Ahmed b. Hanbel, 3/35, 43, 4/8, 6/447; Muvatta', Kur'an 17, 19 (ç)

^{278[278]} Nesâî, İstiâze 1; Ahmed b. Hanbel, 3/417, 4/144, 152; Taberânî, el-Kebîr, 17/342; Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ, 4/439, 440; Beyhakî, Şuabu'l-İman, 2/ 517 (ç)

^{279[279]} Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 264-265 (814); Nesâî, İstiâze 1; Dârimî, Fezâilu'l-Kur'an 25; Ahmed b. Hanbel, 4/152; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 2/394; Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ, 1/330, 4/441 (ç)

^{280[280]} Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 10 (2894) (ç)

236. Kul yâ eyyuhe'l-Kâfirûn (Kâfirûn suresi), Kur'an'ın dörtte birine denktir.

²⁸¹[281]

237. Tebârekellezî bi yedihi'1-mülk (-Mülk suresi), (kişiyi,) kabir azabından

²⁸²[282] kurtar(an bir sured)ir. ²⁸³[283]

238. Bundan sonra kim şu sureyi okursa, (ona,) şu (kadar) sevab verilir" şeklinde gelen diğer hadisler, Resulullah (s.a.v)'e karşı uydurulmuş hadislerdir.

Hadis uyduran kişi, bu tür hadisler uydurduğunu itiraf edip şöyle der:

Ben, insanların, başka şeyle (değil de sadece) Kur'an'la meşgul olmalarını (sağlamak) için (hadis uydurmaya) çalıştım."

Bu konuda hadis uyduran cahil kimselerden birisi de şöyle der:

"Biz, Resulullah (s.a.v)'ın aleyhine değil, lehine yalan söylüyoruz/hadis uyduruyoruz."

Bu cahil kimse bilmiyor ki: Kim, Peygamber (s.a.v)'in söylemediği bir sözü ona isnad ederek söylerse, ona karşı yalan söylemiş ve şiddetli azabı hak etmiş olur.

Faziletler Ve Kusurlar İle İlgili Hadislerin Kritiği

Kendilerini, Sünnete bağlı kimseler sanan bazı cahillerin, Hz. Ebu Bekr (r.a) hakkında uydurdukları hadislerden bazıları şunlardır:

239. Allah, kıyamet günü, insanların hepsine birden ve Ebu Bekr'e ise özel olarak tecelli eder."

240. Allah'ın, kalbime boşalttığı her şeyi, Ebu Bekr'in kalbine boşalttım."

²⁸¹[281] Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 10 (2894); Ahmed b. Hanbel, 3/147; Taberânî, el-Kebîr, 12728, 48 215 (ç)

²⁸²[282] Müellif İbn Kayyım, burada, (bazı) surelerin fazileti hakkında tespit ettiği hadisi yada hadisleri zikretmiş, fakat (bu konudaki) bütün (hadisleri) zikretmemiştir. Onun maksadı, Kur'an'ın başından sonuna kadar her surenin fazileti hususunda uzunca bir şekilde gelen uydurma hadise dikkat çekmektir.

²⁸³[283] Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 9 (2890); Dârimî, Fezâilu'l-Kur'an 19 (3411) (ç)

241. Peygamber (s.a.v), cenneti arzulayınca, Ebu Bekr'in beyaz saçlarını öperdi."

242. Ben ve Ebu Bekr, (iki) yarış atı gibiyiz."

243. Allah ruhları seçtiğinde, (ilk önce) Ebu Bekr'in ruhunu seçti."

244. Hz. Ömer şöyle der:

Resulullah (s.a.v) ile Ebu Bekr, konuşuyorlardı. Ben ise ikisinin arasında (hiçbir şey bilmeyen) zenci gibi kaldım."

245. Nuh'un kavmi arasındaki ömrü kadar size Ömer'in faziletlerini anlatsaydım, (yine de onun faziletleri) bitmezdi. Ömer ise Ebu Bekr'in iyiliklerinden sadece biridir."

246. Ebu Bekr, sizi, oruç ve namazının çokluğu sebebiyle geçmedi. O, sizi ancak gönlünde yerleşen bir şeyle geçti."

Bu, Ebu Bekrb. Ayyâş'ın sözüdür. ²⁸⁴[284]

Rafizilerin, Hz. Ali'nin Fazileti Hakkında Hadis Uydurmaları

247. Rafiziler, Hz. Ali'nin fazileti hakkında hadis uydurmalarına gelince, bunlar, sayılamayacak kadar çoktur.

Hafız Ebu Ya'lâ el-Halîl "İrşâd" adlı kitabında der ki:

"Rafiziler, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt hakkın da üçyüz bin kadar hadis uydurmuşlardır."

Bu, doğru bir sözdür. Çünkü Rafizilerin yanında bununla ilgili araştırma yapacak olursan, durumun, Ebu Ya'lâ'nın dediği gibi olduğunu elbette bulursun.

²⁸⁴[284] Sehâvî (ö. 902/1496)'nin, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 369'da ve bir çok "el-Mevzûât" kitaplarında, bu sözün, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'ye ait olduğu geçmektedir.

Bazı Cahil Kimselerin, Muaviye'nin Fazileti Hakkında Hadis Uydurmaları

248. Bu (uydurmalar) dan biri de; Ehl-i Sünnet cahillerinden birisinin, Muâviye b. Ebi Süfyân hakkında uydurdukları hadislerdir.

İshâk b. Râhûyeh (ö. 238/852) der ki: "Muâviye b. Ebi Süfyân'ın fazileti hakkında Peygamber (s.a.v)'den nakledilen (hadislerin) hiçbirisi sahih değildir."

Derim ki: Bu hususta, İshâk b. Râhûyeh'in kastı ile hadisçilerden;

"Özellikle de Muâviye'nin menkibeleri hakkında hiçbir hadis sahih değildir" diyen kimselerin kastı aynıdır. Yalnız sahabenin menkibeleri ile Kureys'in menkibeleri hakkında hadisçilerce kabul edilen sahih hadislerin içerisine, genel olarak, Muâviye'de girmektedir.^{285[285]}

İmam A'zam Ebu Hanîfe İle İmam Şafii Hakkında Hadis Uydurulması

249. Bu uydurmalarından biri de; yalancıların, isimlerini bizzat söylemek suretiyle İmam Ebu Hanîfe ile İmam Şafî'nin menkibeleri hakkında uydurdukları hadislerdir.

250. Yine yalancılar, İmam Ebu Hanîfe ile İmam Şafî'yi kötüleme hakkında Resulullah (s.a.v)'den hadis de uydurmuşlardır.

İmam Ebu Hanîfe ile İmam Şafî'yi kötüleme ile ilgili olarak Resulullah (s.a.v)'den rivayet olunan hadislerin hepsi, yalan ve uydurmadır.

Bazı Sahabileri Kötülemeye Yönelik Hadisler

^{285[285]} İbn Ebi Âsim, Ebu Amr Gulâm Sa'leb ile Ebu Bekr en-Nakkâş, Muâviye'nin menkibeleri hususunda bir cüz' yazmıştır. Fakat onun menkibeleri ile ilgili hadislerin içerisinde, senedi sahih olan hiçbir hadis yoktur. Bu bilgiyi; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/8'de kaydetmiştir.

- 251.** Bu uydurmalarından biri de; Muâviye'yi kötüleme hakkında gelen hadisler.
- 252.** Muâviye'yi kötüleme hakkında gelen her hadis, yalandır.
- 253.** Amr İbnü'l-Âs'ı kötüleme hakkında gelen her hadis, yalandır.
- 254.** Ümeyye oğullarını kötüleme hakkında gelen her hadis, yalandır.
- 255.** Mansûr'u, Seffâh'ı ve Harun Reşîd'i övme ile ilgili her hadis, yalandır.
- 256.** Bağdad'ı, Basra'yı, Kûfe'yi, Merv'i, Askalân'ı, İskenderiyye'yi, Nusaybin'i ile Antakya'yı övme ve kötüleme ile ilgili her hadis, yalandır.
- 257.** Abbâs neslinden gelenin cehennem ateşine (girmesinin) haram olduğu ile ilgili her hadis, yalandır.
- 258.** Yine Abbâs neslinden gelenin halifeliği hakkında gelen her hadis, yalandır.
- 259.** Abbâs neslinden gelen Abdullah b. Ali ile birlikte (Muâviye idaresine karşı yola) çıkan Horasanlı'ları övme hakkında gelen her hadis, yalandır.
- 260.** İçerisinde "şu ve şu şehir, cennet şehirlerinden yada cehennem şehirlerinden bir şehirdir" ifadesi yer alan her hadis, yalandır.
- 261.** Abbâs neslinden gelen halifelerin sayısı ile ilgili hadis, yalandır.
- 262.** Yine Velîd'i ve Mervan İbnü'l-Hakem'i kötüleme ile ilgili hadis de, yalandır.
- 263.** Ebu Musa (el-Eş'arî)'yi kötüleme ile ilgili hadis ise ^{286[286]} en çirkin bir yalandır.
- 264.** Resulullah (s.a.v), Muâviye ile Amr İbnü'l-As'a bakıp:
- Allahım! Bu ikisini, fitnenin içinde götürüp getir. Onları, cehenneme sevk buyurdu ^{287[287]} şeklindeki hadis, yalan ve uydurmadır.

^{286[286]} Bu hadis; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/28'de değişik bir şekilde ve Suyûtî'nin, el-Leâli'l-Masnûa, 1/428'de geçmektedir.

^{287[287]} Derim ki: Bu hadis; Ebu Ya'lâ, Mûsned, (13/430 ç.); Bezzâr, Mûsned, (9/310 ç.)'de rivayet etmiştir.

İmam Ahmed'de, Mûsned, 4/421'de bu hadisi Ebu Berze el-Esiemî'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Biz, Resulullah (s.a.v)'le birlikte bir seferde idik. (Bir ara) Resulullah (s.a.v), iki kişinin karşılıklı olarak birbirlerine teğanni ediyorlardı. Biri ise,

İmanın Artıp Ya Da Artmayacağı İle İlgili Hadislerin Kritiği

266. İçerisinde "İman, artmaz ve eksilmez" ifadesi yer alan her hadis, yalan ve uydurmadır.

267. Başka bir grup da, bir önceki hadisi uyduranlara karşılık verip Resulullah (s.a.v)'in:

diğerine şöyle cevap veriyordu: "O, havari/destekçi olmaya devam edip onun kemikleri görülüyor. Savaş, onun çılgına dönmesine fırsat tanımadı. Daha sonra da kabre konuluyor. " Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (yanındakilere):

"Onların kim olduğuna (bir) bakın?" buyurdu. (Sahabiler, onların kim olduğuna bakıp:)

Filan ve filan kimsedir' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

"Allahım Bu ikisini, (fitnenin içinde) götürüp getir. Onları, cehenneme sevk' buyurdu"

Görüldüğü üzere hadisin içerisinde o iki kişinin ismi yok. Bu üç hadisin senedinde, Yezîd b. Ebu Ziyâd el-Kûfî yer almaktadır. Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 8/121'de bu kişi hakkında şöyle der: "Onun çok fazla zayıflığı vardır." Zehebî'de, el-Mîzân, 4/423-424'de 'Yezîd b. Ebu Ziyâd el-Kûfî'nin Biyografisi' ile ilgili yerde der ki: "Yahya: 'Sağlam birisi değildir' demiştir.

Yine Yahya: 'Onun (rivayet ettiği hadisle) delil getirilmez' demiştir. İbnü'l-Mübârek'de: 'Onun rivayet ettiği hadis bir işe yaramaz' demiştir. Şu'be'de: '(Bu kişi, hadisi, Peygamber'e nispet edip) merfu' olarak rivayet etmede dikkatli davranmamıştır' demiştir."

Daha sonra Zehebî, Yezîd b. Ebu Ziyâd el-Kûfî'nin naklettiği bu hadisi nakledip: "Garip ve münker' demiştir. İbn Hacer'de, "Tahrîbu't-Tehzîb'de, bu kişi hakkında şöyle der: "Zayıf bir kimsedir. İhtiyarladığı zaman, (zihni melekeleri zayıfladığı için) değişiklik gösterirdi. (Başkasının) etkisi altında kalırdı ve (rivayetleri birbirine) karıştırdı."

Suyûtî'de, el-Leâli'l-Masnûa, 1/427'de, İbnü'l-Cevzî'nin, bu hadisi, Ebu Ya'lâ yolundan getirip daha sonra: 'Bu hadis, sahih değildir. Ömrünün sonuna doğru zihni melekeleri zayıfladığı için etki altına alınması artmıştır. Dolayısıyla ömrünün sonuna doğru etki altında kalmıştır' şeklindeki sözünü nakletmiş, daha sonra da onun bu sözünü: 'Derim ki: Bu, onun hadis uydurduğunu göstermez' şeklinde tenkit etmiştir.

Daha sonra Suyûtî, bu hadisi; İbn Kani' (ö. 351/962)'nin, "Mu'cem"inden naklen Şukrân'dan şöyle nakletmiştir:

"Bir ara biz geceleyin bir sefette idik. O sırada Peygamber (s.a.v) bir ses işitti. Bunun üzerine: Bu (ses) nedir?' diye sordu. Bunun üzerine gidip (sesin nerede geldiğine) bakmıyordum. Bir de baktım ki, Muâviye b. Râfi ile Amr b. Rifâa İbnu't-Tâbût. Muâviye b. Râfi', şu şiiri söylüyordu:

"O, havari/destekçi olmaya devam edip onun kemikleri görülüyor. Savaş, onun ötmesine fırsat tanımadı. Daha sonra da kabre konuluyor." Bunun üzerine Peygamber (s.a.v)'in (yanına) gelip ona (durumu) anlattım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): Allahım! Bu ikisini, (fitnenin içinde) götürüp getir. Onları, cehennem ateşine sevk' buyurdu. Amr b. Rifâa, Peygamber (s.a.v) bu seferden dönmeden önce öldü." Suyûtî (devamla) der ki: "Bu rivayet, problemi çözmekte ve yanlışlığın, "Amr İbnü'l-Âs" ifadesi geçen ilk yani Ebu Ya'lâ hadisinde olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Muâviye b. Râfi' ile Amr b. Rifâa, münafıklardandır."

Dolayısıyla (söz konusu) hadisin zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü hadisin içerisinde, münafıkların ismi yerine değerli iki sahabenin ismini belirtme hususunda ravilerden birinin hatası meydana gelmektedir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Yalnız bu(rada) ve (Heysemî'nin,) Mecmâu'z-Zevâid, (S/121 ç.) ile (Suyûtî'nin) "el-Leâli'l-Masnûa" adlı eserinde geçen söz konusu beyitte bir çarpıtma var. Bu meseleyi; dost, allame, muhakkik, edîb, üstad Mahmûd Şâkir'e yazdım. O da kibarlık gösterip bu beytin doğru olanını, düzeltilmiş halini ve izahını, teşekkürü gerektirecek bir şekilde bana yazdı. Nitekim bunu, kitabın (Arapça nüshasının) sonunda, s. 200-201'deki düzeltmelerde görebilirsiniz, (t)

Yine bu hadisi; Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 8/121; İbn Ebi Şeybe, Musannef, 7/526; Taberânî, el-Evsat, 7/133'de rivayet etmiştir, (ç)

"İman artar ve eksilir" şeklinde buyurduğu ile ilgili hadisleri uydurmuşlardır.

Bu (ikinci) söz, doğru olup Selefin icmaı da (bu doğrultudadır) . Bunu, İmam Şafî ile bir çok kimse nakletmiştir. Fakat bu lafız, Peygamber (s.a.v)'e karşı söylenmiş bir yalandır. Bu; sahabe, tabiun, bütün Ehl-i Sünnet ile Fıkıh imamlarının:

"Kur'an, Allah'ın kelamı olup indirilmiş ve mahluk değildir" şeklindeki İcmaına benzer. Bu lafızlar, Resulullah (s.a.v)'den gelmiş birer hadis şeklinde değildir. Bu tür hadisleri, Resulullah (s.a.v)'den rivayet eden kimse, hata etmiştir.

Abdest İle İlgili Hadislerin Kritiği

268. Abdestten sonra herhangi bir şeyle kurulanma ile ilgili her hadis. Bu tür hadisler, sahih değildir.^{288[288]}

269. Yine abdest alırken boynu mesh etme ile ilgili hadis de, batıldır. ^{289[289]}

270. Abdest organları yıkanırken okunan dualar ile ilgili hadislerin hepsi batıldır. Bu konuda sahih olan hiçbir şey yoktur.

271. Bu konuda rivayet edilen hadislerden doğruya en yakın olanı; abdest alırken besmele getirme ile ilgili hadislerdir.

İmam Ahmed der ki:

"Abdest alırken besmele getirme ile ilgili sahih bir hadis sabit değildir."^{290[290]}

^{288[288]} İmam Abdulhety el-Leknevî (ö. 1304/1886), konu ile ilgili olarak "el-Kelâmu'l-Celîl fî mâ yeteallaku bi'l-Mendîl" adında bir cüz'ü var. Leknevî, burada, konu ile ilgili olarak çeşitli hadisleri ve rivayetleri toplamıştır. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

^{289[289]} Derim ki: Bu ifade, problemlidir. Çünkü Şevkânî, Neylu'l-Evtâr, 1/142'de 'Boyna Meshetme ile İlgili Bab'ta bu konudaki rivayetleri topluca getirip daha sonra da şöyle demiştir:

"Bu anlatılanların hepsi; Nevevî'nin: 'Boyna mesh etmek bid'attir ve boyna mesh etme ile ilgili hadis de uydurmadır' şeklindeki sözünün çığınca bir görüş olduğunu göstermektedir."

İmam Abdulhavy el-Leknevî'nin de, bu konuda şahane bir risalesi olup bu risalesine, "Tuhfetu't-Talebe fî Tahkiki Meshi'r-Rekabe" adını vermiştir. Üstad Leknevî, bu kitabında, abdest alırken boynu mesh etme hususunda uydurma değil de zayıf hadis olduğunu belirtmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

^{290[290]} Derim ki: İmam Ahmed'in: "Abdest alırken besmele getirme ile ilgili (sahih) bir hadis sabit değildir" sözünün anlamı; 'terimsel anlamda sahih bir hadis yoktur' demektir. Çünkü bu ifade; İmam Ahmed'den, mana bakımından aynı, fakat lafız yönünden farklı şekillerde gelmiştir. Örneğin, Tirmizî'nin, Sünen, 1/43'de İmam Ahmed konu ile ilgili olarak şöyle der: "Abdest alırken besmele getirme hususunda

Fakat abdest alırken besmele getirme ile ilgili hadisler, hasendir. ^{291[291]}

272. Yine abdest aldıktan sonra okunan şu teşehhüd hadisi de bu şekilde sahihtir. Abdest alan kişinin abdest aldıktan sonraki sözü şu şekildedir:

"Eşhedü en lâ ilahe illallâhu vahdehu lâ şerike leh. Ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûluhu. Allahümme alnî mine't-tevvâbîn ve'c-alnî mine'l-mütetahhirîn (Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Tektir. Ortağı yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed, Allah'ın kulu ve Resulüdür. Allahım! Beni, tevbe eden kimselerden eyle! Yine beni, temizlenen kimselerden eyle!)" ^{292[292]}

senedi ceyyid olan bir hadis olduğunu bilmiyorum."

İbnü'l-Arabî (ö. 543/1148)'nin, Tirmizî'ye yaptığı şerh, ("Âridatu'l-ahvezi fi şerhi't-Tirmizi" ç.) 1/43'de ise İmam Ahmed bu konu ile ilgili olarak şöyle der: "Abdest alırken besmele getirme hususunda sahih bir hadisin olduğunu bilmiyorum."

Zeylaî (ö. 762/1360)'nin, Nasbu'r-Râye, 1/4'de ise (bu konu ile ilgili olarak) şu husus yer almaktadır: "el-Esram der ki: İmam Ahmed'e: Abdest alırken besmele getirme meselesini sordum.' O da:

Bu konuda en iyi olanı (=en hasen olanı), Kesir b. Zeyd'in rivayet ettiği hadistir. Bu konuda sabit/sahih bir hadis olduğunu bilmiyorum' diye cevap verdi."

İbn Hacer'in, Tehzîbü't-Tehzib, 3/238'de 'Rubeyh b. Abdurrahman el-Medenî'nin Biyografisi' ile ilgili yerde konu ile ilgili olarak şu husus yer almaktadır: "Ahmed b. Hafs es-Sa'dî der ki: İmam Ahmed'e: Abdest alırken besmele getirme meselesi soruldu.' O da: Bu konuda sabit/sahih olan bir hadis olduğunu bilmiyorum. Bu konuda en sağlam/güçlü olanı, Kesir b. Zeyd'in, Rubeyh'ten naklettiği hadistir. Rubeyh ise, bilinen birisi değildir' diye cevap verdi." Şevkânî (ö. 1250/1834)'nin, Neylu'l-Evtâr, 1/117-118'de bu konu ile ilgili olarak şu husus yer almaktadır: "Mervezî der ki: İmam Ahmed: 'Abdest alırken besmele getirme hususunda hiçbir sabit/-sahih hadis yoktur' demiştir. Ukaylî'de der ki: İmam Ahmed: '(Abdest alırken) besmele getirme hususunda sahih bir hadis olduğunu bilmiyorum. Bu konuda en sağlam/güçlü olanı, Kesir b. Zeyd'in, Rubeyh'ten naklettiği hadistir' demiştir." Görüldüğü üzere (İmam Ahmed'in konu ile ilgili) bu ifadeleri; mana bakımından aynı, fakat lafız yönünden farklı şekillerde gelmiştir. Bu ifadelerin hepsi, Ahkâm Hadisleri ile ilgili bir konuda geçmektedir.

Konunun başından da belirttiğim üzere; İmam Ahmed'in, Abdest alırken besmele getirme ile ilgili rivayetler hakkında: "Sahih değildir" ve "sabit/sahih değildir" şeklindeki sözünden kast edilen husus; "terimsel/ıstılahı anlamdaki sahihliği geçersiz kılmaktadır."

İşte bundan dolayıdır ki, müellif İbn Kayyim'in, İmam Ahmed'in sözünden sonra: "Fakat abdest alırken besmele getirme ile ilgili hadisler, hasendir" demesi uygundur.

Daha sonra ise İbn Kayyim, Abdest alırken besmele getirmeyi konuyu bitirdikten sonra iki tane teşehhüd ile ilgili hadisi nakledip peşisıra da: "İşte bu zikir, abdestten sonra söylenir. Besmele ise abdestten önce söylenir. Bunu, "Sünen" ve "Müsned" sahipleri rivayet etmiştir" demiştir. Şeyh Aliyyu'l-Kârî'de, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"nın sonunda İmam Ahmed'in sözü ile İbn Kayyim'in (konuyla ilgili) bu sözünü nakledip İmam Ahmed'in: "Sabit değildir" sözünden hadisin tamamen sabit olduğunu geçersiz kılmaya çalışıp bundan dolayı da bunu şu sözünüyle tenkit etmiştir: "Derim ki: (Abdest alırken besmele getirme ile ilgili) hadisler hasen olduğuna göre; nasıl olur da "bu hadisler, sabit/sahih değildir" denilebilir?" Aliyyu'l-Kârî (rh.a)'in bu tenkitinin sebebi; onun, 'Ahkâm Hadisleri' konusundaki "sahih değildir" sözü ile 'Uydurma, Zayıf ve Metruk Hadisler' konusundaki "sahih değildir" sözü arasındaki farkı bilmemesinden dolayıdır.

Talikini yaptığım Leknevî'nin, er-Ref ve't-Tekmil, s. 137, 368-369'da da işaret ettiğim üzere, bu ikisi arasındaki farkı bilmeme ile ilgili bu yanlışlık; Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sında bir çok kez meydana gelmiştir. Yine içlerinde Zerkeşî'nin, Leknevî'nin ve Muallimî'nin de bulunduğu bir çok son devir alimleri ile çağdaş alimler, bu farka dikkat etmemişlerdir. Nitekim bunu; Aliyyu'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevdûa, s. 11-15'deki sunum yazısında açık delilleriyle açıkladık. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz. Çünkü o, gerçekten faydalı şeyler içermektedir.

^{291[291]} Hasen: Sahih hadis ile zayıf hadis arasında yer alan, ancak sahihe daha yakın olan bir hadis çeşididir, (ç)

^{292[292]} Bu hadisi; Müslim, Taharet 17 (234); Ebu Dâvud, Taharet 65 (169); Nesâî, Taharet 109; Tirmizî, Taharet 41 (55); İbn Mâce, Taharet 60 (470); İmam Ahmed b. Hanbel, 1/19'da Hz. Ömer (r.a)'tan ve yine İbn Mâce, Taharet (469)'da ise Enes (r.a)'tan rivayet etmiştir.

273. Bakiyy b. Mahled (ö. 276/889)'in "Müsned"inde rivayet ettiği (konu ile ilgili) başka bir rivayet ise şu şekildedir:

"Subhâneke Allahümme Rabbena ve bihamdike, eşhedti en !â ilahe illâ ente, estağfiruke ve etûbu ileyke (Allahım! Rabbimiz! Seni, bütün noksanlıklardan tenzih ve hamdinle sana teşbih eylerim. Şahadet ederim ki, Senden başka ilah yoktur. Senden bağışlanma dilerim. Sana yönelip tevbe ederim.^{293[293]}

İşte bu zikir, abdestten sonra söylenir. Besmele ise abdestten önce söylenir.

Bunu, "Sünen" ve "Müsned" sahipleri rivayet etmiştir.

274. Her organı yıkama sırasında söylenen zikir ile ilgili hadis, batıldır.

Ay Hali Ve Namazın Kazası İle İlgili Hadislerin Kritiği

275. Yine hayzın en azının üç gün ve en çoğunun ise on gün olduğu ile ilgili hadis de böyle uydurmadır.

Bu konuda rivayet edilen hadislerden hiç birisi sahih değildir. Hatta tamamen batıldır.^{294[294]}

276. Yine üzerinde namaz (borcu) olan kimsenin namazı olmaz" şeklindeki hadis

Tirmizî hariç bu kimselerin hepsi, bu hadisi, "Allahım! Beni, tevbe eden kimselerden eyle! Yine beni, temizlenen kimselerden eyle!" ifadesi hariç söz konusu lafızla rivayet etmişlerdir. Bu ifade sadece Tirmizî'de geçmektedir. Hadisin baş kısmı ile son kısmı şu şekildedir: "Eğer sizden birisi abdest alıp onu yerli yerince yapar, sonra da: 'Şahdaet ederim ki, ...' derse, o kimseye, cennetin sekiz kapısı (birden) açılır. Onların hangisinden dilerse ondan girer." (t)

B.k.z: Müslim, Taharet 17 (234); Ebu Dâvud, Taharet (169) (ç)

^{293[293]} Bu hadis, abdest almayı bitirdikten sonra söylenen zikir içerisinde yer almaktadır. Bu ifade, "Beni, temizlenen kimselerden eyle!" sözünden sonra söylenir.

Şevkânî, Neylu'l-Evtâr, 1/151'de (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "Bu hadisi; Nesâî, "Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl"de ve Hâkim'de, Müstedrek, (1/752 ç.)'de, Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir." Daha sonra Şevkânî, bu hadisin senedi ile ilgili bazı sözler nakletmiştir.

^{294[294]} Şeyh Aliyyu'l-Kârî, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"nın sonundaki 38. bölümde "hayzın en azının üç gün ve en çoğunun ise on gün" olduğu ile ilgili hadisin batıl oluşunu tenkit edip şöyle der: "Derim ki: Bu hadisin bir çok geliş yolu var. Bu hadisi; Dârekutnî, İbn Adıyy "el-Kâmil"ds, Ukaylî ile İbnü'l-Cevzî rivayet etmiştir. Hadisin geliş yolları, -zayıf olsa bile- çok olup hadis hasen derecesine çıkmaktadır. Dolayısıyla hadisin uydurma olduğu ile ilgili hüküm, kabul edilemez."

Allâme Aliyyu'l-Kârî, bu hadisin geliş yollarını, tahkikini de yaptığını, Fethu Bâbi'l-İnâye bi-şerhi Kitâbi'n-Nukâye, 1/202-203'de nakletmiştir. Bu kitabın baskısı, 1387/1967'de Halep'de yapılmıştır. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

de böyle uydurmadır.

İbrahim el-Harbî der ki:

"Ahmed b. Hanbel'e, bu hadisi sordum. O da:

Bu hadisi bilmiyorum' diye cevap verdi. İbrahim el-Harbî:

Ben de, bu hadisin, Resulullah (s.a.v)'in hadis(ler)i içerisinde olduğunu duymadım' dedi. ^{295[295]}

Çeşitli Konularla İlgili Hadislerin Kritiği

Batıl hadislerden bazıları şunlardır:

277. Kim Nisan (ayın)ın çıktığını bana müjdelerse, ^{296[296]} o kimseye, Allah adına cenneti garantilerim."

278. Kim bir zimmiye eziyet ederse bana eziyet etmiş olur. ^{297[297]}

^{295[295]} Derim ki: Hafız, tenkitçi ve araştırmacı bir hadis imamının, bir hadis hakkında: "Bu hadisi bilmiyorum" yada "Bu hadise vakıf olamadım" veya buna benzer ifadeleri, -buna hiçbir hadis imamının itirazı olmayıp- bu hadise uydurma hükmü vermesi kafidir. Nitekim bu meseleyi; Aliyyu'l-Kârî'nin, el-Masnûa fî Ma'rifeü'l-Hadîsi'l-Mevdûa, s. 8-10'daki sunumunda delilleriyle açıkladım. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz. Görüldüğü üzere ilimde zirve kabul edilen iki hadis imamı, (konuyla ilgili) bu hadise uydurma hükmünü vermiştir.

^{296[296]} Bu ifade, orijinal nüshada ve Aliyyu'l-Kârî'nin, "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ" sının sonunda bu şekilde geçmektedir. İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/236'da ve daha bir çok "el-Mevzûât" kitaplarında ise, "(Kim) Mart (ayın)ın çıktığını (bana müjdelerse,) ben de ona cenneti müjdelerim" ifadesi yer almaktadır.

^{297[297]} Bu hadisin bu lafzına uydurma hükmünün verilmesi, problem meydana getirir. Çünkü hadisin bu manası sabittir. Hadis; Ebu Dâvud, Harâc 31-33 (3052)'de şu şekilde geçmektedir:

"Dikkatli olun! Kim bir zimmiye zulmederse yada onu(n hakkını) kısarsa veya ona gücünün yetmeyeceği bir vergi yüklerse yada gönülsüz olarak ondan bir şey alırsa, kıyamet gününde onun hasmı benim."

Hafız İrâkî (ö. 805/1402), "Mukadimetü İbnu's-Salâh"a yaptığı haşiyede bunu nakletmiştir.

Suyûtî (ö. 911/1505)'de, el-Leâli'1-Masnûa, 2/140-141'de bu hadisin nakledip devamla da der ki: "Bu hadisin senedi, ceyyiddir. Her ne kadar hadisin senedinde, ismi bilinmeyen kimseler olsa bile, bunlar, sahabe çocuklarından oluşan bir topluluktur. Dolayısıyla hadis, tevatür derecesine ulaşmıştır. Çünkü bu hadis; Beyhakî'nin, Sünenü'l-Kübrâ, (9/205 ç.)'de: "'Bu hadisi, sahabe çocuklarından oluşan 30 kişi rivayet etmiştir' ifadesi geçmektedir."

Hafız Sehâvî (ö. 902/1496)'de, el-Mekâsıdu'l-Hasene, s. 392'de, Ebu Davud'un naklettiği bu hadis hakkında şöyle der: "Hadisin senedinde bir problem yok. Bu sahabe çocuklarının ismini bilmeyen kimsenin cehaleti, bu hadise zarar veremez. Sahabe çocuklarının çok olması, onların bu hadisle ilgili cehaletlerini onarmaktadır. İşte bundan dolayıdır ki, Ebu Dâvud bu hadisle ilgili susm(ayı tercih etmiştir. Bu hadis, başka bir yolla, Beyhakî'de geçmektedir. Çünkü Beyhakî'de, 'Bu hadisi, Resulullah (s.a.v)'in sahabilerinin çocukları, kendilerine akraba olan 30 kişiden rivayet etmiştir' ifadesi bulunmaktadır. Beyhakî, bu hadisi, söz konusu lafızla nakletmiştir. Onun naklettiği hadisin lafzı içerisinde; "Kıyamet gününde onun hasmı benim. Resulullah (s.a.v), parmağıyla göğsüne işaret etti" ifadesi yer almaktadır. Bu hadisin şahidleri var.

279. Orucunuzun, iftarınızın ve sene başınızın günü....."

280. At üstünde gelse bile, dilenci için bir hakkı vardır. ^{298[298]}

İmam Ahmed der ki:

"Çarşılarda insanların ağzında dolaşan dört hadis bulunmaktadır. Bunların, Resulullah (s.a.v)'den geldiğine dair bir aslı yoktur." Daha sonra İmam Ahmed, bu dört hadisi nakletti. ^{299[299]}

281. Dilencinin yalanı olmasaydı, kendisini kovan kimseden kurtulamazdı."

Bunları, bu hadis için hazırladığını bir cüz'de açıkladım."

Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (ö. 728/1327), "Mecmûatu'r-Resâil ve'l-Mesâil" adında neşredilen ve 1341/1922'de Kahire'de Menâr matbaasında 5 cilt halinde basılan kitabında bu konuda bazı cevaplara ve fetvalara yer vermiştir. Örneğin, Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye, Mecmûatu'r-Resâil ve'l-Mesâil, 1/228'de (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "Halktan bazı kimselerin, Peygamber (s.a.v)'den; "Kim bir zimmiye eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur" şeklinde naklettiği rivayete gelince, bu hadis, Resulullah (s.a.v) üzerine söylenmiş bir yalandır. İlim adamlarından hiçbiri, bu hadisi rivayet etmemiştir. Fakat bu konuda Ebu Dâvud, Harâc 31-33 (3050)'de Şanı yüce olan Allah, sizin, izinsiz olarak Kitap ehlinin evlerine girmenizi helal kılmadığı gibi üzerlerinde olan vergiyi ödedikleri zaman hanımlarına saldırmanızı ve meyvelerinizi yemenizi de helal kılmadı" şeklinde İrbâd b. Sâriye yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen hadis ile dikkatli olun! Kim bir zimmiye zulmederse....." şekline Safvân b. Süleym yoluyla rivayet edilen hadis yer almaktadır." Daha sonra Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye, Ebu Davud'un konuyla ilgili olarak naklettiği hadisin tamamını nakletmiştir.

Görüldüğü üzere İbn Teymiyye, burada, Kiti bir zimmiye eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur" hadisinin batıl olduğu ile ilgili hükmü, söz konusu lafızla ilgili olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Yine de doğruyu en iyi bilen yüce Allah'tır.

^{298[298]} Bu hadise uydurma hükmünün verilmesi doğru değil. Çünkü bu hadisi; Ebu Dâvud, Zekât 34 (1665); İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/201'de Hüseyin b. Ali yoluyla Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "At üstünde gelse bile dilenci için bir hakkı vardır." İmam Mâlik'te, Muvatta', Sadaka 3'de, bu hadisi, Zeyd b. Eslem'den mürsel olarak Resulullah (s.a.v)'den naklen şöyle rivayet etmektedir: "At üstünde gelse bile, dilenciye (bir şeyler) verin." Hafız İrâkî, "Mukadimetu İbnu's-Salâh"a yaptığı haşiyede bunu nakletmiştir. Suyûtî'de, el-Leâli'1-Masnûa, 2/140-141'de bu hadisi nakledip devamlı da der ki: "Ebu Dâvud ile İmam Ahmed'in naklettiği hadisin isnadı ceyyiddir. Ravileri, sikadır."

Hafız Şehvî'de, el-Mekâsıdu'l-Hasene, s. 337'de, bu hadisi nakletmiş, (hadisle ilgili) bu görüşü doğrulamış ve bu hadisin kuvvetliliğini artıran bir çok şahidler getirmiştir. Suyûtî'nin "Câmiu's-Sağîr"inde geçtiğine göre; Ziyâuddin el-Makdisî'de, "el-Muhtâre"de. bu hadisi, "Sahîhayn"da olmayan hadisler içerisinde getirmiştir.

(Azimâbâdî'nin) Avnu'l-Ma'bud, 2/51'de geçtiğine göre; Alâî'de konuyla ilgili olarak der ki: "Bu hadis, hasendir. Bu hadisin uydurma olduğunu söylemek caiz değildir."

Midrâsî'de, Zeylu'l-Kavli't-Müsedded, s. 68-70'de bu hadisi nakledip bu konuda 11 hadis olduğunu ve bu hadisle ilgili uydurma hükmünü geçersiz kılma konusunda sözü oldukça uzatıp daha sonra da şöyle der: "Bu hadisin geliş yollarının toplamı, hadis hakkındaki şüpheyi gidermektedir." Şeyh Ahmed Şâkir (ö. 1378/1958), İmam Ahmed'in "Müsned"ine yaptığı ta'ük, 3/173'de konu ile ilgili olarak der ki: "Hadisin senedi, sahihtir."

^{299[299]} Hafız İrâkî, "Mukadimetu İbnu's-Salâh"a yaptığı haşiyede bunu nakletmiştir.

Suyûtî'de, el-Leâli'1-Masnûa, 2/140'da bunu nakledip devamlı da der ki: "Bu sözün, İmam Ahmed'in nakledilmesi doğru değildir. Çünkü İmam Ahmed'in, "Müsned"de rivayet ettiği hadislerin içerisinde, "At üstünde gelse bile, dilenci için bir hakkı vardır" hadisi de var." Daha sonra Suyûtî, bu hadisin geliş yollarını nakletmiştir. Daha sonra da "Kim bir zimmiye eziyet ederse,....." hadisi de böyledir. Bu hadis de, bilinen bir hadistir." Daha sonra da bu hadisin geliş yollarını nakletmiştir. Daha sonra da der Kim Mart (ayın)ın çıktığını (bana müjdelerse,) ben de ona cenneti müjdelirim" hadisi ile "Orucunuzun,.....günü" hadisine gelince, bu iki aslı yoktur."

282. Hayrı, merhametli kimseler ile güzel yüzlü kimselerden isteme ile ilgili hadis.

Ukaylî (ö. 322/934) der ki:

"Bu konuda Resulullah (s.a.v)'den sabit/sahih olan hiçbir şey yoktur. ³⁰⁰[300]

283. İnsanların ihtiyaç duyduğu (temel hususlarda) onları sıkıştırmayı sakındırma ile ilgili hadisler.

Bu konuda sahih hiçbir şey yoktur.

Ukaylî der ki:

"Bu konuda (sıhhati) tespit edilememiş hadisler rivayet edilmiştir."

284. Cömert kişi; Allah'a, insanlara ve cennete yakındır... Cimri ise ..." şeklinde bunun aksini belirten hadis de böyledir. ³⁰¹[301]

³⁰⁰[300] Bu konuda pek çok hadis var. Nitekim müellif İbn Kayyim, bunu, daha önce 96-122 nolu hadislerde kaydetmişti. Yalnız bu hadislerin geliş yollarının hepsi zayıftır. Bunu, hadis hafızı olan tenkitçiler söylemiştir. Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ', 1/176-177'de konuyla ilgili olarak der ki: "Bu konuda rivayet edilen hadislerin en hasen/en iyi olanı; Temam (ö. 414/ 1023)'ın, "Fevâid"de ve daha bir çok kimsenin, merfu' olarak Abdullah İbn Abbâs'tan rivayet ettikleri şu hadistir: "Hayrı, güzel yüzlü kimselerin yanında arayın." Abdullah İbn Abbâs'a: Nice çirkin yüzlü kimse var ki ihtiyaçları (onlar) karşılar' diye soruldu. Bunun üzerine Abdullah İbn Abbâs: Güzel yüzlü, ancak (bir şey) isteme anında olur' diye cevap verdi." Hafız Sehâvî, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 80-81'de bu hadisin geliş yollarının hepsini nakletmiş, bu geliş yollarının illetlerini açıklayıp daha sonra da şöyle der:

"Bununla birlikte hadisin metninin uydurma olduğuna dair bir hüküm verilemez. Nitekim hocamız hafız İbn Hacer, buna işaret etmiştir." Kudsi'nin, İntikâdu'l-Muğnî, s. 35 adlı eserinde geçtiğine göre; Musnid b. Himmât ed-Dimeşkî (ö. 1175/1761), "et-Tenkîr ve'l-İfâde"de, bu hadisin geliş yollarının tamamını ve daha önce geçen hafız İbn Hacer'in (konuyla ilgili) sözünü naklettikten sonra der ki: Derim ki; "Hadisin bütün bu geliş yollarının tamamı, hadisi, hasen derecesinden aşağıya indirmez. Bu da gereklidir. Hafız İrâkî (ö. 805/1402)'de, bu hadisin geliş yolları hakkında: 'Bu hadisin geliş yollarının hepsi, zayıftır. Fakat bu geliş yolları, geliş yollarının çok sayıda olduğunu güçlendirmektedir' demiştir."

Suyûtî, el-Leâli'1-Masnûa, 2/76-81'de bu hadisin geliş yollarını nakletmede geniş davranıp daha sonra da der ki: "Bu hadis, benim tenkidime göre, hasensahihtir. Bu hadisin geliş yollarını da, bir cüz'de topladım." Şeyh Ahmed İbnu's-Siddîk el-Gumârî'nin (konuyla ilgili olarak); "Bulûğu't-Tâlib mâ yercûhu min turuki hadîsi: 'Utlubû'l-Hayra inde hisâni'1-vucûh' " adında bîr cüz'ü var.

Gumârî'nin kardeşi şeyh Abdullah İbnu's-Siddîk'de, "Mufîdun li'1-gâye" adlı eserinde konu hakkında (çeşitli sözler) söylemiştir. Abdulfettâh Ebu Gudde'de der ki: Müellif İbn Kayyim, burada, "Hayn, güzel yüzlü kimselerin yanında arayın" hadisinin, batıl olduğu doğrultusunda söz söylemiştir. Fakat Ravdatu'l-Muhibbîn, s. 123-124'de ise bu hadisin sahih olduğunun farzedilmesi yönelik ifadeler yer almaktadır.

³⁰¹[301] Bilakis bu hadis, uydurma değil zayıftır. Heysemî'nin, Mecmâu'z-Zevâid, 3/127'de geçtiğine göre, bu hadisi; Tirmizî, Birr 40 (1961)'de Ebu Hureyre'den; Taberânî'de, "el-Evsat"ta Hz. Aişe'den rivayet etmiştir. Suyûtî'nin, "Câmiu's-Sağır "inde geçtiğine göre ise, bu hadisi; Beyhakî, "Şuabu'l-İman"da Câbir'den rivayet etmiştir.

Münâvî'de, Feyzu'l-Kadîr, 4/139'da der ki: "Onlara göre, hadisin senedinde Saîd b. Muhammed el-Verrâk var. Zehebî'de: '(Bu kişi,) zayıftır' demiştir. Heysemî'de, buna katılmıştır.

İşte bundan dolayıdır ki, İbn Hibbân: 'Hadis, garibtir' demiştir. Beyhakî'de: 'Saîd el-Verrâk, bu hadiste, tek başına kalmış olup zayıf bir kimsedir' demiştir. İbnü'l-Cevzi'nin zannettiği üzere; bu, hadisin uydurma olduğunu gerektirmez." Hafız İbn Hacer'de der ki: "Bu hadis, zayıftır. Hadisin uydurma olduğuna dair hüküm sağlam değildir." Nitekim bu hususu; Sehâvî, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 239'da ve Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ', 1/450'de nakletmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için İbn Arrâk'ın, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfû', 2/139'a bakabilirsiniz. Dolayısıyla bu hadis, hasen olmaya daha yakındır.

Dârekutnî (ö. 385/995)'de der ki:

"İşte bu hadisin bir çok geliş yolları vardır. Bunların (sıhhati) hususunda hiçbir şey tespit edilememiştir. ^{302[302]}

Câriye Edinme Ve Çeşitli Konular İle İlgili Hadislerin Kritiği

285. Cariyeler edinme ile ilgili hadisler (de) bu (uydurmalar)dandır. Örnek:

"Cariyeler edinin. Çünkü onlar, rahimleri bereketli olan kimselerdir."

Ukaylî der ki:

"Cariyeler edinme hususunda Peygamber (s.a.v)'den hiçbir sahih olarak gelmemiştir."

286. Bu uydurmalarından birisi de; bekarlığı öven hadislerdir.

Bu (tür) hadislerin hepsi, batıldır.

287. Sidr (ağacını) kesmeyi yasaklama ile ilgili hadisler. Ukaylî der ki:

"Sidr ağacını ^{303[303]} kesmeyi yasaklama hususunda gelen hadislerden hiçbirisi sahih değildir. ^{304[304]}

İmam Ahmed'de der ki:

"Bu konuda sahih bir hadis yoktur. ^{305[305]}

^{302[302]} Bu hadisin, uydurma değil de zayıf olduğunu daha önce geçen ta'likte belirtmiştim.

^{303[303]} Sidr: Arabistan kirazı (ç)

^{304[304]} Bununla ilgili olarak ileride açıklama yapılacaktır.

^{305[305]} Evet, (İmam Ahmed'in) bu (sözü); bu konuda zayıf yada hasen bir hadis olmasına engel değildir. Çünkü Ebu Dâvud, Edeb 108-109 (5239)'de Abdullah İbn Hubşî'den naklen Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: "Kim sidr (ağacını) keserse, Allah onu başı üzeri cehenneme atsin." Ebu Dâvud, bu hadis ile ilgili susm(a)ı tercih etmiştir. Ona göre bu hadis salihdir. Ebu Davud'a bu hadisin manası soruldu. O da: Bu hadis, muhtasar (kısaltılmış olup aslı şu şekilde)dir: "Kim çölde yolcuların ve hayvanların gölgelendiği bir sidr (ağacını) boş yere, haksız olarak keserse, Allah onu başı üzere cehenneme atsin."

Heysemî'nin, Mecmâ'u'z-Zevaid, 8/115'de Hz. Aişe yoluyla Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğu geçmektedir: "

"Sidr (ağacını) kesen kimseler, cehenneme yüz üstü atılırlar." Bu hadisi; Taberânî, el-Evsat, (5/379 ç.)'da rivayet etmiştir. Hadisin ravileri,

288. Bu uydurmalarından birisi de; bir kısmına ^{306[306]} daha önce de işaret edildiği üzere mercimeği, pirinci, baklayı, patlıcanı, narı, üzümü, hindibayı, pırasayı, karpuzu, havucu, peyniri ve keşkeki öven hadislerdir.

Bu hadisler hususunda bir cüz' var. Bu hadislerin tamamı, başından sonuna kadar yalandır.

289. Bunlar içerisinde doğruya en yakın olanı şu hadistir:

Dünya ve ahiret yiyeceklerinin en faziletlisi, ettir. ^{307[307]}

Ukaylî (ö. 322/934) der ki:

tamamen sikadır."

Suyûtî (ö. 911/1505), "el-Câmhî's-Sağîr"de Ebu Davud'un naklettiği hadisi zikretmiş ve bu hadisi, onun "Sünen"i ile Ziyâuddîn el-Makdisî'nin "el-Muhtâre" adlı eserine dayandırmıştır. "el-Câmiu's-Sağîr"ın sarihi Münâvî (ö. 1031/1622)'de, Feyzu'l-Kadîr, 6/106'da (konu ile ilgili olarak) der ki: "Musannifin (konu ile ilgili) sözünün zannının aksine, bu hadisi, Nesâî-"el-Kübrâ", (5/182 ç.)'de rivayet etmiştir. Çünkü bu hadisi, Nesâî'nin "es-Suğrâ"sında bulamadını. Siyer (8611)'de rivayet etmiştir. Hadisin senedinde, Saîd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im yer almaktadır. İbnü'l-Kattân, bu ravi ile ilgili olarak: 'Bunun durumu bilinmemektedir. Onun ancak nesebi ve evi bilinmektedir. Bir topluluk, ondan rivayette bulunmuştur. İşte bundan dolayı hadis, sahih değil de hasendir' demiştir. Bu hadisi, Taberânî belli bir senedle rivayet etmiştir. Heysemî'de, bu hadisin senedinde geçen ravilerin, sika kimseler olduğunu belirtmiştir."

Husâm el-Kudsî'nin, İntikâdu'l-Muğnî, s. 42'de geçtiğine göre: Hafız İbn Himmât ed-Dimeşkî, "et-Tenkîr ve'l-İfâde"de (konu ile ilgili olarak) şöyle der: "(Bu hadisi;) Ebu Dâvud, Edeb 108-109 (5239)'de ve Beyhaki de, Sünenü'l-Kübrâ, (6/140 ç.)'da Abdullah İbn Hubşî'den merfu' olarak rivayet etmiştir. Bununla ilgili lafızları farklı pek çok hadis vardır. Beyhaki, bu hadisleri nakledip peşi sırada: 'Birincisi hariç bütün hadisler, munkatî' ve zayıftır. Saîd'in, bu hadisi, Abdullah İbn Hubşî'den işitip işitmediğini bilmiyorum' demiştir.

(İbn Himmât sözüne devamlı der ki:) Derim ki: Hadisin bütün bu geliş yollarının tamamı, hadisi, hasen derecesinden aşağıya inmesini gerektirmez. Çünkü hadisin bütün geliş yollarında, yalancılıkla suçlanan hiç kimse yoktur. Ayrıca hafızın, bazı eserlerinde; 'Ziyâuddîn el-Makdisî, bu hadisi, sahih kabul etmiştir' ifadesi kullandığını gördüm. Suyûtî'nin, söz konusu hadis hakkında bir cüz'ü bulunmaktadır."

Derim ki: Bu; Suyûtî'nin, el-Hâvî li'l-Fetâvâ, 2/117-123'de Uyşukluğunun kalkması, sîdr (ağacın)ı kesmektendir" şeklinde geçmektedir.

^{306[306]} Bu, 7 ve 8. Bölüm'de geçmektedir.

^{307[307]} Kudsî'nin, İntikâdu'l-Muğnî, s. 42'de geçtiğine göre, bu hadisi; Ukaylî bu lafızla Rebîa b. Ka'b'tan merfu' olarak rivayet etmiştir. Yine bu hadisi; İbnü'l-Cevzî'nin, el-Mevzûât, 2/302'de Rebîa b. Ka'b'tan ve Ukaylî yolundan şu lafızla geçmektedir: Dünya ve ahiret yiyeceklerinin efendisi, ettir." Sehâvî'nin, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 242'deki (konuyla ilgili)sözü şu şekilde geçmektedir: "Dünya ve ahiret halkının yiyeceklerinin efendisi, ettir" hadisini; İbn Mâce, Et'ime (3305) ve İbn Ebi'd-Dünyâ'da 'İslâhu'l-Mâl'da Süleyman b. Ata' yoluyla Melseme el-Cezerî'den, o da Ebu Meşca'dan, o da Ebu'd-Derdâ'dan bu şekilde rivayet etmiştir. Hadisin senedi zayıftır. Hadisin çeşitli şahidleri vardır." Daha sonra Sehâvî, bu hadisin sahihliğini nakletti.

Ayrıca bu geliş yollarından Rebîa b. Ka'b hadisi ile ilgili olanını da zikret. (Sözüne devamlı da) dedi ki: Bu hadisi; Ebu Nuaym, "Hilye"de Amr b. Bekr es-Seksekî yolundan getirmiştir. Bu hadis, gerçekten zayıftır. Ukaylî'de: 'Bu hadis, ancak bu yolla bilinmektedir. Bu konuda hiçbir şey sahih değildir. İbnü'l-Cevzî'de, "el-Mevzûât'ta bu bunu belirtmiştir' demiştir. Hocamız hafız İbn Hacer konu ile ilgili olarak: 'Bana göre, bu metnin, uydurma olduğuna dair hüküm doğru değildir. Çünkü (hadisin ravisi) Mesleme, eleştirilen birisi değildir. Süleyman İbn Ata' ise zayıf birisidir' demiştir. (Sehâvî sözüne şöyle devam etmiştir:) Derim ki: Bu konuda bir cüz' hazırladım." Daha sonra Sehâvî, (bununla ilgili) bazı şahidler nakletmiştir. (Devamlı da şöyle) demiştir: "Peygamber Aîşe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir" şeklindeki sözü, bundan daha sahihtir. Bu hadisi; Buhârî, "Sahîh"de rivayet etmiştir." Buhârî, Hz. Aîşe'nin üstünlüğü ile ilgili bu hadisi; Buhârî, Enbiyâ 32, 46, Fezâilu Ashâbi'n-Nebî 30, Et'ime 25, 30'da rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer'de; bu hadis ile ilgili Buhârî, Fezâilu Ashâbi'n-Nebî 30'da konuyla ilgili olarak şöyle der: "Ma'mer, başka bir yoldan (bu hadise,) etle yapılan tirit yemeğinin, diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir" ilavesini yapmıştır." Müellif İbn Kayyım, (burada,) "Zâdu'l-Meâd'da "Gıdalar İle İlaçlar Bölümü"nde zikrettiği bu mananın sabit oluşu doğrultusunda hareket etmiştir. Çünkü İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, 3/391'de, "Et Bölümü"ndeki 'Lâm Bahsî' ile ilgili yerdeki sözünde Ebu'd-Derdâ' hadisi ile Büreyde'den ve ahiretteki en hayrlı katık, ettir" (Deylemî, Firdavs, 2/180 ç.) şeklinde gelen hadisi nakletmiştir. İbn Kayyım, bu hadisi; Aîşe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir" şeklindeki hadis ile "Dünya ve ahiret halkının yiyeceklerinin efendisi, ettir" şeklindeki hadis ile ilgili bu karışıklığa delil olarak getirmiştir.

"Bu şekildeki metinlerden hiçbirisi, Peygamber (s.a.v)'den sahih olarak gelmemiştir. ³⁰⁸[308]

290. Bu (uydurmalarından birisi de);

"Eti bıçakla kesmeyi yasaklama ve bunun, acemlerin adeti" olduğu ile ilgili hadistir.

İmam Ahmed (ö. 241/795) der ki: "Bu konuda sahih bir şey yoktur. Çünkü Resulullah (s.a.v) koyunun etini dilimleyip yemiştir."

291. Bu uydurmalarından birisi de; çarşılarda/sokaklarda yemek yemeyi yasaklama ile ilgili hadislerdir.

Bu (tür) hadislerin hepsi, batıldır. ³⁰⁹[309]

Ukaylî (ö. 322/934) der ki:

"Bu konuda Peygamber'den (s.a.v) hiçbir şey tespit edilememiştir. ³¹⁰[310]

292. Bu uydurmalarından birisi de; karpuz ve karpuzun fazileti ile ilgili hadislerdir.

Bu konuda bir cüz' var.

İmam Ahmed (ö. 241/795) der ki:

"Karpuzun fazileti hususunda gelen hadislerden hiçbirisi sahih değildir. Bununla birlikte Resulullah (s.a.v) karpuz yerdi."

³⁰⁸[308] Bu metnin, uydurma değil de zayıf olduğu ile ilgili hususu, daha önce geçen ta'likte belirttim.

³⁰⁹[309] Hafız Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 5/24'de der ki: Taberânî, (el-Kebîr, 8/249'de ç.) Ebu Ümâme yoluyla, Peygamber (s.a.v)'den çarşılarda/sokaklarda (bir şey) yemek, çirkinliktir" şeklinde (bir hadis) rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde, Ömer b. Musa yer almaktadır. Bu kişi, zayıf bir kimsedir." Yine Sehâvî'de, el-Mekâsıdu'l-Hasene, s. 80'de, bu kişinin, zayıf bir kimse olduğunu belirtmiştir.

Suyûtî'de, el-Leâli'1-Masnûa, 2/256'da, İbnü'l-Cevzî'nin bu hadise uydurma hükmünü vermesini eleştirerek der ki: "Derim kî: İrâkî, "Tahrîcu'l-İhyâ"da bu hadisin zayıf olduğunu kaydetmiştir."

Yine Suyûtî, "el-Câmiu's-Sağîr"de (konuyla ilgili olarak) der ki: Bu hadisi; Taberânî, (el-Kebîr, 8/249'de ç.) Ebu Ümâme'den; Hatîb'te (Târîh-u Bağdâd, 3/163, 7/283," 10/124'de) Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir." Münâvî'de, Feyzu'l-Kadîr, 3/181'de, bu hadisin, zayıf bir senedle rivayet edildiğini belirtmiştir.

³¹⁰[310] Bu hadisin, uydurma değil de zayıf olduğu ile ilgili hususu, daha önce geçen ta'likte belirttim.

Çiçekler İle Horozun Fazileti İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

293. Bu uydurmalarından birisi de; nergiz, gül, mercanköşk, ^{311[311]} menekşe, Mısır söğüdü/sorkun ağacı gibi çiçeklerin fazileti ile ilgili hadislerdir.

Bu tür hadislerin hepsi, yalandır.

294. Bu uydurmalarından birisi de; horozun fazileti ile ilgili hadislerdir.

Şu hadis hariç, bu konuda gelen hadislerin hepsi yalandır.

"Horozun sesini işittiğiniz zaman, Allah'ın fazl-u keremini isteyin...."

Bu hadis daha önce geçmişti.^{312[312]}

Kınanın Fazileti İle Kınayı Övme, Kaşı Akik Olan Yüzük Kullanma Ve Kadınlara Rüya Anlatılmasının Yasak Olması İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

295. Bu uydurmalarından birisi de; kına, kınanın fazileti ve kınayı öven hadislerdir.

Bu konuda bir cüz var. Fakat bu hadislerden hiçbirisi sahih değildir. Bu konuda rivayet edilen hadislerin en iyisi, Tirmizî'nin rivayet ettiği şu hadistir:

"(Şu) dört şey, peygamberlerin sünnetlerindendir:

1. Misvak (kullanmak),

2. Güzel koku (sürünmek),

3. Kına,

4. Nikah. ^{313[313]}

^{311[311]} Köşk: Ballı babagülerden, küçük yapraklı, güzel kokulu bir saksı bitkisi, (ç)

^{312[312]} Bu hadis, daha önce 79 nolu hadiste geçmişti. İbn Kayyim'in, bu kuralı genelleştirmesini eleştirme mahiyetindeki açıklama orada geçmişti. Konuyla ilgili daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz.

Hocamız Ebu'l-Haccâc el-Mizzî'nin (bu hadis ile ilgili olarak) şöyle dediğini işittim:

"(Hadisin metninde; "sünnet olmak" değil de, kına" geçmiş olması,) ravilerden birinin hatasıdır. Çünkü bu (kelime), ancak kına" değil, sonu) nûn (O) (harfiyle biten) sünnet olmak" şeklinde olacaktır."

Yine bu hadisi, Mehâmilî, hocası Tirmizî'den rivayet edip der ki:

"Açıkkası; bu sünnet olmak" kelimesi, satırın sonuna gelip bundan dolayı da nûn (O) harfi düşmüştür. Dolayısıyla ravilerden bazıları, bu kelimeyi; "kına" ve bazıları da haya" diye rivayet etmiştir. Aslında bu kelime, sünnet olmak" şeklindedir.³¹⁴^[314]

296. (Konu ile ilgili olarak şu) hadis de sahihtir:

"Kına ve çivit otuyla boya yapmak." ³¹⁵^[315]

³¹³^[313] Tirmizî, Nikâh 1 (1080)'da, bu hadisi, Ebu Eyyûb el-Ensârî (r.a)'tan merfu' olarak rivayet etmiştir. Daha sonra Tirmizî, bu hadisin, "hasen- garib" olduğunu kaydetmiştir. Nikah" kelimesi; orijinal nüsha ile Aliyyu'l-Kârî'nin "el-Mevzûâtü'l-Kübrâ"sındaki konuyla ilgili yerden düşmüştür. Tirmizî'deki hadisin lafzı şu şekildedir: (Şu) dört şey, peygamberlerin sünnetlerindendir: 1. Haya', 2. Güzel koku sürünmek, 3. Misvak kullanmak, 4. Nikah."

³¹⁴^[314] Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 1/465'de der ki: "Beyzâvî dedi ki: '1 "kına" kelimesi nûn (O) harfiyle, 2. "haya" ve 3. "sünnet olmak" ise tesniyeyle rivayet edilmiştir.

Birincisi: "kullanma" ve "boyama" kelimesinin muzafın (-tamlananın) takdiri gibi. Çünkü "kına"nın bizzat kendisi, sünnet değildir. Fakat bu, ikisi "güzel koku sürünmek"ten daha uygundur. İkincisi: "haya", gerektirdiği ve zorunlu kıldığı şeyi açıklamaktadır. Çirkin şeyler ile rezil şeyleri örtmek ve onlardan sakınmak gibi. Çünkü hayâ'nın bizzat kendisi, yaratılıştan gelen bir durumdur. Dolayısıyla da çalışmakla elde edilmez. Bunun sonucu olarak haya, söz konusu sünnetlerden sayılmıştır.

Üçüncüsü ("sünnet olmak") ise, zaten açık bir durumdur "haya" kelimesi, (harfin)in noktasız ve altta olması şeklinde; "sünnet olmak" kelimesi ise (ha" harfin)in noktalı olup şeklinde) tesniyeli bir vaziyette üstte olması şeklinde "kına" kelimesi ise, (r "ha" harfin)in noktasız ve seddeli nûn (ü) harfiyle "boyanılan nesne" anlamında gelmiştir.

Bu rivayet, sahih değildir. Bu rivayette, yanlış harekeleme ile ilgili bir durum söz konusu. Çünkü bu hadis, eli ve ayağı, kişiye haram kılmaktadır. Saçın boyanması durumu, Peygamberimizden önce yoktu. Dolayısıyla da "peygamberler" ile ilgili bu hadisin senedi, sahih değildir. Hafız İrâkî'de, (r "ha" harfinin "haya" şeklinde) altta ve ("kına" şeklinde) nûn (O) harfiyle olması ile ilgili meseleyi anlattıktan sonra der ki: "Her ikisi de yanlıştır. Doğru olan, "sünnet olmak"tır. (Buradaki) nûn (O) harfi, haşıye/açıklama sırasında var. Fakat bu nûn (O) harfi (bu açıklama sırasında) düşmüştür. "Sünnet olmak" kelimesi hususunda ihtilaf edilmiştir. "Sünnet olmak" kelimesi, diğer iki kelimedenden daha evlâdır. Çünkü "hayâ"nın yaratılıştan gelen bir özelliiktir. "Kına" ise sünnetlerden değildir. Peygamber (s.a.v), "sünnet olmak" lafzının aksine kına" kelimesini, "fıtratın özelliklerini" anlatan hadis içerisinde zikretmemiştir. Üstelik İbrahim (a.s), sünnet olmakla emrolunmuştur. Sünnet olma, İbrahim (a.s)'dan sonra da İsa (a.s)'a kadar olan peygamberler ve onlara tabi olan kimseler arasında devam etmiştir. Zira İsa (a.s)'da sünnet olmuştur.' Beyzâvî'nin sözü burada bitmektedir.

İbn Kayyim'in buna benzer bir görüşü daha önce geçmişti. Yine İbn Kayyim, Zâdu'l-Meâd, 3/309'da, Mizzî'nin; "bunun doğrusunun, "sünnet olmak" olduğu, fakat nûn (ü) harfinin düştüğü" ile ilgili karışıklığı belirtip devamla da der ki: "Yine bu görüşü; Mehâmilî'de, hocası Tirmizî'den rivayet etmiştir." Münâvî'nin sözü burada bitmektedir.

³¹⁵^[315] Müellif İbn Kayyim, Zâdu'l-Meâd, 3/387'de "Gıdalar ile İlaçlar Bölümü"nde "çivit otuyla" boya yapma ile ilgili hadis hususundaki karışıklığı çözmeye mahiyetinde şöyle der:

"Buhârî, Libâs 66'da Osman b. Abdullah b. Mevheb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ümmü Seleme'nin yanına girmiştik. Bize, Resulullah (s.a.v)'in saçlarından bîr saç çıkardı. Bir de baktık kî, o saç, kına ve çivit otuyla boyanmıştı." Dört Sünen'de konuyla ilgili olarak Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğu geçmektedir: Kendisiyle (saç ve sakaldaki) beyazlığı

297. Bu uydurmalarından birisi de; (kaşı) akik olan yüzük kullanmak ile ilgili hadislerdir.

Ukaylî (ö. 322/934) der ki:

"Bu konuda Peygamber'den (s.a.v) hiçbir şey tespit edilmemiştir."

298. Bu uydurmalarından birisi de; kadınlara rüya anlatılmasının yasak olması ile ilgili hadislerdir.

Ukaylî der ki:

"Bu konuda başka bir yoldan tespit edilen (bir hadis) mahfuz değildir."

Zina Sonucu Doğan Çocuk İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

299. Bu (uydurmalarından birisi de; şu hadistir:)

"Zina (sonucu doğan) çocuk, cennete giremez."

Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (bununla ilgili olarak) şöyle der:

"Bu konuda bir çok hadis rivayet edilmiştir. Bu hadislerin içerisinde sahih olan hiçbir hadis yoktur. Çünkü bu hadîsler; yüce Allah'ın, *"Hiçbir kimse, diğerinin günahını yüklenmeyecektir"* ^{316[316]} ayetine ters düşmektedir. ^{317[317]}

Derim ki:

(Konu ile ilgili) hadisler sahih olsa bile, bu ayete ters düşmez. Çünkü zina sonucu

değiştirdiğiniz en güzel şey; kına ve çivit otudur." (Tirmizî, Ubâs 20 (1753); Nesâî, Zînet 16; Ebu Dâvud, Teraccül 18 (4205); İbn Mâce, Ubâs 32 (3612); Ahmed b. Hanbel, 5/147, 150 ç.) Buhârî ile Müslim'in "Sahih"lerinde konuyla ilgili olarak Enes (r.a)'tan şöyle bir hadis gelmiştir:

"Ebu Bekr, kına ve çivit otuyla (saç ve sakalını) boyamıştır." (Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45; Müslim, Fezâil 103 (2341) ç.) Hafız İbn Hacer'de, Fethu'l-Bârî, 10/300'de konuyla ilgili olarak şöyle der: "Çivit, Yemen'de yetişen bir bitkidir. Ondan, kırmızıya çalar siyah renkte bir boya çıkar. Kınanın boyası ise, kırmızıdır. Dolayısıyla bu ikisinin birlikte kullanılmasıyla, siyah ve kırmızı arası (=kahverengi) bir renk ortaya çıkar."

^{316[316]} İsrâ': 17/15

^{317[317]} Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât, 3/111

doğan çocuk, ebeveyninin işlediği suçtan dolayı cennetten mahrum bırakılamaz. Hatta temiz bir nefis, çoğunlukla, pis nutfeden yaratılmaz. Cennete de ancak temiz nefis girebilir. Eğer nefis, bu güzel cins içerisinde olursa cennete girer. Böylece hadis, tahsis edilmiş âmm (genel) hadislerden olur.

300. Zina sonucu doğan çocuğu yerme hususunda şu hadis rivayet edilmiştir:

Zina (sonucu doğan) çocuk, üçün en kötüsüdür."

Bu hadis, hasendir. ^{318[318]} Bu itibarla da, bu hadisin manası sahihtir. Çünkü ebeveynin kötü olması, geçicidir. Şu nutfede pistir. Nutfenin kötü olması da onun temelinde vardır. Ebeveynin kötü olması ise onların işlediklerindedir. ^{319[319]}

Fasıkın Gıybetinin Caiz Olması, Satranç Oynamanın Mubah Yada Haram Olması, Dinden Dönen Kadının Öldürülmemesi, Yanında Bir Topluluk Olduğu Halde Kendisine Bir Hediye Verilen Kimseye (Yanındaki) Kimselerin De Ona Ortak Olması, Abdurrahman İbn Avf'ın Cennete Sürünerek Girmesi Ve Ebdâl, Aktâb (Kutblar), Gavslar, Nukebâ', Nucebâ', Evtâd İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

301. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Fasıkın gıybeti caizdir."

Dârekutnî ile Halîb der ki:

"Bu hadis, bir çok yoldan rivayet edilmiş olup batıldır."

302. Bu uydurmalarından birisi de; pirelere sövmeyi yasaklama ile ilgili hadislerdir.

^{318[318]} Bu hadisi; Ebu Dâvud, İtk 12 (3963)'de; İmam Ahmed, Müsned, 2/ 311'de; Hâkim, Müstedrek, 4/100'de Ebu Hureyre yolundan rivayet etmiştir. Yine İmam Ahmed, Müsned, 6/109'da, bu hadisi, hasen bir senedle Hz. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Zina (sonucu doğan) çocuk, ebeveyninin işlediği (kötü) bir amel sonucu (meydana geldiği için bu) üçün en kötüsüdür."

^{319[319]} Müellif İbn Kayyim, bunu, hadisi açıklama mahiyette getirmiştir. Bu ifade; alimlerin, bu hadisi açıklama naklettiği açıklamalardan biridir. Çünkü bu; az önce Hz. Aişe'den, "işlediği (kötü) bir amel sonucu (meydana geldiği)" şeklinde gelen hadisin içerisinde geçen lafızlardan birisi olabilir. Bu konuda genişçe ve kapsamlı bir şekilde söylenen diğer sözler için; (Azimâbâdî'nin) Avnu'l-Ma'bûd, 4/52'ye; Münâvî'nin, Feyzu'l-Kadîr, 6/364'e; Şeyh Ahmed Şâkir'in, İmam Ahmed'in "Müsned'ine yaptığı şerh, 15/234-235'e bakabilirsiniz.

Ukaylî der ki:

"Pirelere sövme hususunda Peygamber'den (s.a.v) gelen hiçbir hadis sahih değildir." ³²⁰[320]

303. Bu uydurmalarından birisi de; satranç oynamanın mubah yada haram olması ile ilgili hadislerdir.

Bu tür hadislerin hepsi, Resulullah (s.a.v) üzerine söylenmiş yalan sözlerdir. Bu konuda sadece sahabeden satrancın oynanmaması ile ilgili hadisler tespit edilmiştir.

304. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Kadın dinden döndüğünde öldürülmez."

Dârekutnî der ki:

"Bu hadis, Peygamber (s.a.v)'den sahih (olarak) gelmemiştir."

305. Bu (uydurmalarından birisi de;) şu hadistir:

Yanında bir topluluk olduğu halde kendisine bir hediye verilen kimseye, (yanındaki) kimseler de ona ortak olur."

Ukaylî der ki: "Bu konuda sahih hiçbir hadis yoktur." Buhârî, "Sahîh"de 'Yanında

³²⁰[320] Derim ki: Bu geçersiz kılma işleminde hiçbir şey yoktur. Çünkü Heysemî, Mecmâ'u'z-Zevâid, 8/77'de konuyla ilgili olarak Enes'in şöyle dediğini nakletmektedir: "Biz, Resulullah (s.a.v)'in yanında idik. Bu sırada bir adamı, pire soktu. Bunun üzerine o adam, pireye lanet etti. (Adamın lanet ettiğini duyan) Peygamber (s.a.v): *"Pireye lanet etme! Çünkü pire, peygamberlerden birine, namaz (vaktinin girdiğini) haber verdi"* buyurdu."

"Ona sövmeyin. Çünkü o, peygamberlerden birini, sabah namazına uyandırdı" ifadesi hariç bu hadisi; Ebu Ya'lâ, (Müsned, 5/333, 429'da ç.) ve Bezzâr rivayet etmiştir. Taberânî'de, el-Evsat, (6/40'ta ç.) bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir: Resulullah (s.a.v)'in yanında pirelerden bahsedildi, Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): *"Pireler, namaza uyandırır"* buyurdu." Taberânî'nin ravileri, güvenilir kimselerdir. Fakat Saîd İbn Beşîr hakkında zayıflık olduğu iddia edilmişse de, o da, güvenilir bir kimsedir. Bezzâr (ö. 292/904)'ın rivayet ettiği hadisin senedinde yer alan Suveyd b. İbrahim hakkında ise; Ukaylî ve bir çok hadis hafızı, onun güvenilir bir kimse olduğunu belirtmişlerdir. Taberânî ile Bezzâr'in diğer ravileri ise, sahih/sağlam kimselerdir."

Sehâvî'de, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 461'de konuyla ilgili olarak der ki: "Enes (r.a)'tan şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Biz, Resulullah (s.a.v)'in yanında idik. Bu sırada bir adamı, pire soktu. Bunun üzerine o adam, pireye lanet etti. (Adamın lanet ettiğini duyan) Peygamber (s.a.v): *"Pireye lanet etme! Çünkü pire, peygamberlerden birine, namaz (vaktinin girdiğini) haber verdi"* buyurdu."

Bu hadis; Buhârî, Edebül-Müfred s. 424'de; İmam Ahrned'de, "Müsned"de ve daha bir çok kimsenin kitabında geçmektedir. Bunlardan biri olan Taberânî'de, "Duâ"da bu hadisi rivayet etmiştir. Hocamız hafız İbn Hacer'de bu konuda bir cüz' hazırlamıştır."

İbn Hacer, bu cüz'ünü, "el-Bestu'l-Mebsûs fi Haberî'l-Burğûs" diye adlandırmıştır. Hafız Suyûtî'nin de konuyla ilgili olarak "et-Tursûs fi Haberî'l-Burğûs" adında bir cüz'ü vardır.

Oturan Arkadaşları Olduğu Halde Kendisine Bir Hediye Verilen Kimse, 0 hediye Almaya Yanında Oturan Arkadaşlarından Daha Hak Sahibidir' bab başlığında der ki:

Abdullah İbn Abbâs'tan: 'Yanında oturan arkadaşları, o kimseye ortaklırlar' şeklinde bir hadis zikredilmiştir. Fakat bu hadis, sahih değildir. ^{321[321]}

306. Bu (uydurmalardan birisi de;) şu hadistir:

"Abdurrahman İbn Avf, cennete, sürünerek girecektir."

Hocamız ^{322[322]} der ki:

"Bu hadis, Peygamber (s.a.v)'den sahih (olarak) gelmemiştir. ^{323[323]}

307. Bu (uydurmalardan birisi de;) Ebdâl, Aktâb Kutblar Gavslar, Nukebâ', Nucebâ' ve Evtâd ile ilgili hadislerdir. ^{324[324]}

^{321[321]} Buhârî, Hibe 35

^{322[322]} Yani Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (rh.a).

^{323[323]} İmam Ahmed, Müsned, 6/115'de bu hadisi rivayet edip bu hadisle ilgili bir şey söylememiştir. İbnü'l-Cevzî'de, el-Mevzûât, 2/13'de, bu hadisi, nakletmiş olup bu hadis hakkında uzunca bir takım sözler söylemiş ve daha sonra da İmam Ahmed'in bu hadisle ilgili şöyle dediğini haber vermiştir: "Bu hadis, yalan ve münkerdir. Hadisin senedinde yer alan Umâre, bir çok münker hadis rivayet etmiştir."

Hafız İrâkî'de, bu hadisi, uydurma olmakla zikrolunan hadisler içerisinde nakletmiştir. Bu hadis, İmam Ahmed'in "Müsned"inde de geçmektedir. Nitekim hafız İbn Hacer'de, el-Kavlu'l-Müsedded, s. 9'da getirmiştir. Hafız İbn Hacer, "el-Kavlu'l-Müsedded"de, bu hadisi, hocası kâkî'ye uyararak nakletmiştir. Ayrıca da s. 25-28'de ise bu konuya genişçe yer vermiştir. Daha sonra da hocası İrâkî'nin konuyla ilgili söylediği söz hakkındaki karışıklığı çözmek için şöyle demiştir: "Hocam İrâkî'nin, bu hadisle ilgili açıklamaya genişçe yer vermediğini görmekteyim. Durum şu ki; İmam Ahmed'in, bu hadisin yalan olduğuna dair tanıklığı bize yeterlidir. İmam Ahmed'in naklettiği hadisler hakkında; 'Bu, İmam Ahmed'in atılmasını istediği hadislerdendir' dememiz daha uygundur. Çünkü atmak, ya sehven terk etmeyle olur ya da İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'tan hadis yazan bazı kimseler, bu hadisi yazmış ve dolayısıyla da bu atma meselesini karıştırmış olabilirler. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır." Derim ki: Müellif İbn Kayyim (rh.a), el-Furûsiyye, s. 45-49'ta; İmam Ahmed'in "Müsned"i ile ilgili güzel sözler söylemiş, İmam Ahmed'in "Müsned"de rivayet edip hakkında konuşmadığı her hadisin ona göre sahih olduğu'nu belirten kimsenin sözünün batıl olduğunu açıklamış ve bu sözün batıl olduğuna dair yirmiden fazla delil getirmiş ve bütün bu delilleri de, İmam Ahmed'in "Müsned"de rivayet ettiği hadislerden getirmiştir. İmam Ahmed'in "Müsned"i hakkında söylenenleri genişçe bir şekilde öğrenmek için, ta'likini de yaptığını üstad Abdulhayy el-Leknevî'nin, el-Ecvibetü'l-Fâdila li-Es'ileti'l-Aşreti'l-Kâmile, s. 95-100'e bakabilirsiniz.

^{324[324]} Ebdâl: 'Yerine geçme, yerini alma' anlamına gelen "bedel" kelimesinin çoğuludur. Bunların; evliyalar ve ağabeyler oldukları, bunlardan biri öldüğünde bir başkasının onun yerine geçtiği; bunlar sayesinde arzı ayakta kaldığı, yağmur ile ilahi yardımın bunlar vasıtasıyla geldiği ve belaların, bunlar sayesinde Müslümanlardan uzaklaştığı inancı. Ebdal inancı, tasavvufa; Hristiyanlık ile Şii fırkalarından İmamiyye ile Rafiziliğin etkisiyle geçmiştir. İbn Haldun, sufilerin; Şii fırkalarındaki "İmam" düşüncesine karşılık "Kutb"u, "Nukaba" düşüncesine karşılık ise "Ebdal"ı benimsemek suretiyle Şia'yı taklit ettiklerini belirtmiştir, (ç)

Aktâb (=Kutblar): Bazı tasavvufçulara göre; ferdiyet makamına oturmuş en mükemmel insana yada yeryüzünde her zaman Allah'ın nazargahı olup bütün varlıkların işlerinin elinde meydana geldiği tek kişiye denir. Kutb, açık ve gizli yardımcılarıyla birlikte ruhun vücutta yayılması gibi, bütün kainata sirayet eder!! Ulvi ve süfli alem üzerine hayat ruhunu saçar!! (ç) Gavs: Tasavvuf literatüründe; kendisinden manevi yardım istenilen kutb'un unvanına denir!!; (ç) Nukebâ: "Nakibler", denetçiler, "gözetleyenler" anlamına gelir. Tasavvuf literatüründe ise batin ismiyle tahakkuk edip bu ismin mazhan olduklarından halkın içlerine bakıp ruhlarını okuyup oradaki en gizli hususları açığa çıkaran üçyüzler!!; (ç)

Nucebâ: "Seçkinler", "soylular" anlamında Tasavvuf literatüründe; kirklardır. Bunlar, halka ilgili hususları düzeltir, onların yüklerini taşır, sadece halkın hukuku konusunda faaliyet gösterirler!!; (ç)

Bu (tür) hadislerin hepsi, Resulullah (s.a.v) üzerine (atılmış) batıl (sözler)dir.

308. Bu konuda (rivayet edilen) hadislerden doğruya en yakın olanı şu hadistir:

"Şam halkına sövmeyin. Çünkü onların içerisinde 'Abdallar' vardır. Onlardan biri öldüğü zaman Allah onun yerine başka birisini seçer." ^{325[325]}

Bu hadisi, İmam Ahmed nakletmiştir. ^{326[326]} Fakat bu hadis, yine de sahih değildir. Çünkü bu hadis, munkatı'dır.

Namazda Rükuya Giderken Ve Rükudan Doğrulurken Elleri Kaldırmayı Men Etme İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

309. Bu (uydurmalarından birisi de;) namazda rükuya giderken ve rükudan doğrulurken elleri kaldırmayı men etme ile ilgili hadislerdir.

Bu (tür) hadislerin hepsi, Resulullah (s.a.v)'e karşı söylenmiş batıl sözlerdir. Bu

Evtâd: "Direkler", "sütunlar" anlamına gelir. Tasavvuf literatüründe ise biri doğuda, diğeri batıda, üçüncüsü kuzeyde, dördüncüsü güneyde bulunan dört büyük velî, (ç)

^{325[325]} Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/112

^{326[326]} İmam Ahmed, bu hadisin senedini şöyle belirtmiştir: Bize Ebu'l-Muğîre tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Safvân tahdis etti. (O da dedi ki:) Bana Şureyh İbn Ubeyd tahdis etti. O da dedi ki: "Ali b. Ebi Tâlib (r.a), Irak'ta bulunduğu sırada yanında Şam halkı anıldı. (Etrafında bulunan kimselerden birisi:) Ey mü'minlerin emiri! Onlara lanet et' dedi. Ali: Hayır, (etmem). Çünkü ben, Resulullah (s.a.v)'in: *"Ebdâl, Şam'da bulunurlar. Onlar, kırk kişidirler. (Onlardan) birisi öldüğü zaman, Allah, ölen kimsenin yerine (başka) birini seçer. Bu kişi; insanların üzerine yağmur yağdırır, düşmanlara karşı insanlara yardım eder ve Şam halkının üzerine gelecek olan azabı onlardan korur."* Şeyh Ahmed Şâkir, İmam Ahmed'in "Müsned"ine yaptığı ta'lik, 2/171'de konuyla ilgili olarak der ki: "Senedinde bulunan kopukluktan dolayı, bu hadisin senedi zayıftır. Hadisin senedinde yer alan Şureyh İbn Ubeyd, Hz. Ali'ye ulaşmamıştır. Sadece bazı sahabilerin ölümüne yetişmiştir. Midrâsî'de, Zeylu'l-Kavli'l-Müsedded, s. 89-90'da, bu hadisi, Ebdâl'ın sabit oluşuna delil olarak zikretmiştir. Fakat görüldüğü üzere bu hadis, zayıf bir delil getirme şeklidir. Bununla birlikte Ebdâl'ın varlığı hususunda İmam Ahmed, Müsned, 5/322'de başka bir hadis vardır. İmam Ahmed, bu hadisin münker olduğunu belirtmiştir."

Ebdal meselesi, son dönem alimlerinden bir çoğunu meşgul etmiştir. Bu alimler, bu konudaki sözü uzatmışlar, bunlardan bazıları bu konuda kitap yazmışlardır.

Örneğin, Sehâvî, el-Mekâsîdu'l-Hasene, s. 8-10'da bu konuda sözü uzatmış ve konuyla ilgili olarak "Nazmu'l-Leâli fî'l-Kelâm alâ'l-Ebdâl" adında da bir eser yazmıştır.

Yine Sehâvî'nin çağdaşı olan Suyûtî'de, el-Leâli'l-Masnûa, 2/330-332'de bu konuda sözü uzatmış, daha sonra da şöyle demiştir: "Bu konuda müstakil bir eser yazmak için bu hadisin bütün geliş yollarını topladım. Fakat bu geliş yollarını burada belirtmedim."

Suyûtî (ö. 911/1505)'nin bu eserinin adı, "el-Haberu'd-Dâl alâ Vucûdi'l-Kutb vel-Evtâd ve'n-Nücebâ' ve'l-Ebdâl"dır. Bu eser, Suyûtî'nin, el-Hâvî ilî'l-Fetâvâ, 2/417-437 adlı eserinin içerisinde basılmıştır. Ayrıca tek olarak ta basılmıştır. 14 Munkatı': Genellikle ne şekilde olursa olsun, senedinde ittisal bulunmayan hadislere denir. Senede ittisal olmayışı ya ravinin düşmesiyle veya müphem şekilde ifade edilmesiyle meydana gelir, (ç)

hadislerden hiçbirisi sahih değildir. ³²⁷[327]

310. Abdullah İbn Mes'ud (r.a)'tan gelen şu hadis gibi:

(Abdullah İbn Mes'ud:)

'Ben size ancak Resulullah'ın (s.a.v) (kıldığı) namazı kılacağım' dedi.

Bunun üzerine namazı kıldı. (Fakat) ilk baştaki (iftitah tekbiri) dışında(ki tekbirlerde) ellerini kaldırmadı. "

İbnü'l-Mübârek der ki:

"Sâlim'in, babası Abdullah İbn Ömer'den -elleri kaldırma konusundaki- hadis sabittir. Fakat konu ile ilgili olarak Abdullah İbn Mes'ud (r.a)'tan gelen hadis sabit olmamıştır."

311. Bu konuyla ilgili diğer bir hadis de şudur:

"Ben; Resulullah (s.a.v)'le, Ebu Bekr'le ve Ömer'le birlikte namaz kıldım. (Fakat) onlar, iftitah tekbiri dışında(ki diğer tekbirler) sırasında ellerini kaldırmamışlardır."

Bu hadis, munkatı' olup sahih değildir.

312. Konu ile ilgili olarak Yezîd b. Ebî Ziyâd'ın, İbn Ebi Leylâ ³²⁸[328] yoluyla Berâ'dan gelen şu hadistir:

"Resulullah (s.a.v) namaza başladığı zaman, ellerini, kulaklarına yakın (bir yere) kadar kaldırırdı. Daha sonra (bunu) tekrarlamazdı."

İmam Şafiî (ö. 204/819) der ki:

"İnsanlardan birisi, bu hadis sebebiyle ravi Yezîd'in yanlışlığını ileri sürmüştür."

³²⁷[327] Müellif İbn Kayyım, burada, "namazda rükuya giderken ve rükudan doğrulurken elleri kaldırmayı men etme meselesi" hakkındaki hadislerden kapsamlı bir cümle getirmiş, daha sonra da bu hadislerin illetli olduğunu belirtmiştir. Bu, oldukça eski ve ihtilaflı bir meseledir. Bu konuda çokça söz söylenmiş ve bu konu uzayıp gitmiştir. Ayrıca bu konuda çeşitli zamanlarda müstakil eserler de yazılmıştır.

Bu kitap, bu konuda söylenenleri almaya ve bunlara cevap vermeye yeterli değildir. Bu konuda ta'likini de yaptığını Hafız Zeylâ'nin, Nasbur'r-Râye, 1/389-418'de bu hadisleri kendilerine delil getirenlere yada bu hadislerle amel edenlere verdiği cevaba bakabilirsiniz.

Hafız Zeylâ (ö. 762/1360)'nin bu kitabının orijinal nüshasında geçen hadisler ve hadislerin senedleri hususunda çok fazla çarpıtma var. Dolayısıyla ben de, Hafız Zeylâ'nin, "Nasbu'r-Râye"si ile rical kitaplarını tashih ettim.

³²⁸[328] Asıl adı, Abdurrahman İbn Ebi Leylâ'dır. Babası Muhammed İbn Ebi Leylâ, fakih ve imam birisidir.

İmam Ahmed (ö. 241/795)'de der ki:

"Bu hadis, vahi (zayıf)tır."

Yahya b. Maîn'de der ki:

"Hadisin ravisi İbn Ebi Ziyâd, zaîfu'l-hadîs (naklettiği hadis zayıf olan birisi)dir."

İbn Adiyy (ö. 365/975)'de der ki:

"(Hadisin ravisi,) kuvvetli birisi değildir."

Ehl-i hadisin cumhuru, bu hadisi, zayıf kabul edip bu hadisin sahih olmadığını söylemişlerdir.

313. Vekî'nin, İbn Ebi Leylâ'dan, onun da Hakem'den, onun da Miksem yoluyla Abdullah İbn Abbâs ve Nâfi' yoluyla Abdullah İbn Ömer'den rivayet ettiği şu hadistir:

Abdullah İbn Abbâs ve Abdullah İbn Ömer derler ki: Re-sulullah (s.a.v) şöyle buyumaktadır:

"Eller, yedi yerde kaldırılır:

1. Namaza başlarken,

2. Beyt(ullah)'a yönelirken,

3. Safa ve Merve'de,

4. 5. İki vakfe (yeri olan Arafat ile Müzdelife')de, 6. 7. İki şeytan taşlama (yerin)de."

Bu hadisin merfu' olması doğru değildir. Doğru olan; bu hadisin, Abdullah İbn Abbâs ile Abdullah İbn Ömer yolundan mevkuf olmasıdır.

314. Bu konuyla ilgili olarak Beyhakî'nin, "Hilâfiyyât"ta Abdullah İbn Avn el-Harrâz'dan getirdiği şu hadistir:

(Bu hadîsi) bize Mâlik, o da Zührî'den, o da Salim'den, o da Abdullah İbn Ömer'den şöyle tahdis etmiştir:

"Peygamber (s.a.v), namaza başladığı zaman ellerini kaldırırdı. Daha sonra (bunu) tekrarlamazdı."

Hadis (ilmin)in kokusunu uzaktan almış olan kimse bile, bu hadisin, uydurma olduğuna, Allah'ı şahit tutar.

315. Konuyla ilgili olarak Abbâd İbnü'z-Zübeyr'in naklettiği hadis ise şu şekildedir:

"Resulullah (s.a.v), namazın başında (iftitah tekbiri sırasında) ellerini kaldırırdı. Daha sonra ellerini kaldırmazdı."

Bu hadis, uydurmadır.^{329[329]}

316. Konuyla ilgili olarak Muhammed b. Ukkâşe el-Kirmânî'nin, Enes'ten mevkuf olarak uydurduğu şu hadistir:

"Kim ellerini rükuda kaldırırsa, onun namazı yoktur.

Allah, bu hadisi uyduran kimseyi rezil etsin.

İnsanların Kıyamet Günü Babalarıyla Değil De Anneleriyle Çağırılması İle İlgili Hadisin Kritiği

317. Bu (uydurmalardan birisi de) şu hadistir:

İnsanlar kıyamet günü babalarıyla değil anneleriyle çağırılırlar."

Bu hadis, batıldır. Çünkü konuyla ilgili sahih hadisler, bunun aksini ifade etmektedir.

Buhari, "Sahîh"de ^{330[330]} konuyla ilgili olarak 'insanlar kıyamet günü babalarıyla çağırılırlar' ile ilgili bab başlığına yer verip daha sonra şu hadisi nakletmiştir:

Kıyamet günü her aldatıcı (insan) için, aldattıkları oranda (kendilerini tanıtan) bir

^{329[329]} Bu konuda Hafız Zeylaî'nin, Nasbu'r-Râye, 1/404'e bakabilirsiniz. Burada İbn Dakîk el-İd'den gelen bir hadis var. O da mürseldir.

^{330[330]} Buhârî, Edeb 99

bayrak dikilip:

'Bu, filan oğlu filanın aldatmasıdır' denilir. ^{331[331]}

Konu ile ilgili olarak bunun dışında başka uydurma hadisler de var.

Fakirlere İlgi Gösterme, Bir Kadına Aşık Olup İffetini Gizleyerek Ölen Kimsenin Şehit Olması, Tırnaklarını Tersten Kesen Kimsenin Göz Ağrısı Çekmemesi Ve Bismillah, Et-Tehiyyâtu Lillâhi....." (Şeklinde Devam Eden) Teşehhud Hadisi İle İlgili Bazı Hadislerin Kitiği

318. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Resulullah (s.a.v) fakirlerin meclisine gelip gömleği parçalanıncaya kadar oynadı."

Allah, bu hadisi uyduran kimseye lanet etsin. Çünkü bu kimse, bu iğrenç yalana cüret gösteriyor!.

319. (Bu uydurmalarından birisi de; şu) hadistir:

Sîzden birisi, bir taşa bile hüsn-ü zan gösterirse elbette o taş, o kimseye fayda sağlar."

Bu hadis, putperest müşriklerin uydurmasındandır.

320. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Gücü/nüfuzu, fakirlerle birlikte sağlayın. Çünkü kıyamet günü onlar için bir bolluk vardır."

Hangi bolluk?!

321. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

^{331[331]} Bu hadisi, Abdullah İbn Ömer rivayet etmiştir. Buhârî'de, "Sahîh"inin bir çok yerinde bu hadisi rivayet etmiştir. B.k.z; Buhârî, Cizye 21, Edeb 99 (burada iki adet hadis var), Hayl 9. Müellif İbn Kayyım, burada, bu bağlamda gelen rivayetlerin arasını birleştirmiştir.

Kim (bir kadına) aşık olur, (daha sonra) iffet gösterir ve (bunu) gizleyerek ölürse, o kimse şehittir."

Bu hadis, Resulullah (s.a.v) adına yapılmış bir uydurmadır. ^{332[332]}

322. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Af edilen kimseyle birlikte yemek yiyen kimse de affedilir."

Bu hadis de uydurmadır. Bu konuda rivayet edileninin gayesi, bazı insanların gördüğü rüyadır.

323. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

Kim tırnaklarını tersten keserse, göz ağrısı çekmez.

Bu hadis, en çirkin uydurmalarından birisidir.

324. Bu uydurmalarından birisi de; şu hadistir:

"Sizden birisi namazda iken annesi çağırarak olursa, cevap versin. Babası çağırınca cevap vermesin."

Bu hadisi, Abdulazîz b. Ebân el-Kureşî el-Umevî rivayet etmiştir.

Buhârî bu kişi hakkında der ki:

"Terekûhû ^{333[333]} (Hadis alimleri, bunun rivayet ettiği terk ettiler)."

İbn Maîn ile bir çok hadis alimi kimse bu kişi hakkında der ki:

"Bu kimse, uydurma hadis rivayet eden bir yalancıdır."

325. Câbir'den rivayet edilen ve başında Bismillah, et-Tehiyyâtu lillâhi....." şeklinde devam eden teşehhüd hadisi. Humeyd İbnü'r-Rebî', bu hadisi; Ebi Asım'dan, o da İbn Cüreyc'ten, o da Ebu'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etmiştir.

^{332[332]} Müellif İbn Kayyım, bu hadisin batıl olduğuna, Zâdu'l-Meâd, 3/324-326'-da; Ravdatu'l-Muhibbîn, s. 180-182'de ve et-Cevâbu'l-Kaft li men seele ani'd-Devâi's-Şâfi, s. 353-354'de yer verdiği gibi burada da, bu hadisin batıl olduğunu açıklamaya çalışmaktadır.

^{333[333]} Terekûhû: Hakkında bu cerh hükmü verilmiş olan ravi, artık adalet vasfını yitirmiştir. Bu itibarla ravi ve ravinin naklettiği hadisler terk edilir. Yani bu tür hadisler, ne yazılır, ne de itibar için dikkate alınır ve ne de şahid olarak göz önünde bulundurulur, (ç)

İbn Maîn der ki:

"Humeyd, yalanadır."

Nesâî'de der ki:

"(Humeyd) leyse bi-şey'in (rivayet ettiği hadis bir şeye yaramaz)dır."

Mehdi İle İlgili Bazı Hadislerin Kritiği

326. Bana, Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur" hadisi hakkında; bu hadis, Mehdi ile Mehdi'nin sonradan ortaya çıkacağı hususundaki hadislerle nasıl birleştirilebilir? Bu hadislerin arasını birleştirmenin yolu nedir? Mehdi hakkında hadis var mıdır, yoksa yok mudur? ile ili soru soruldu.

327. Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur" hadisine gelince, bu hadisi; İbn Mâce (ö. 273/ 886), "Sünen"de Yûnus b. Abdu'l-a'lâ'dan, o da Şafiî'den, o da Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'den, o da Ebân b. Sâlih'den, o da Hasan'dan, o da Enes b. Mâlik'ten, o da Hz. Peygamber'den (s.a.v) rivayet etmiştir. ^{334[334]}

Bu hadis, Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'dinin (rivayetinde) tek başına kaldığı hadislerdendir. ^{335[335]}

^{334[334]} İbn Mâce, Fiten 34 (4039). Bu lafız, hadisin bir parçasıdır. Hadisin tamamı ve bas kısmı şu şekildedir:

"(İslam'ı yaşama) işi gittikçe zorlaşacak. Dünya da (gerçek müslümanlara) gittikçe sırt çevirecek. İnsanların da cimriliği artacak. Kıyamet ancak kötü kimselerin başına kopacak. Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur."

Hâkim'de, Müstsdrek, 4/441'de, bu hadisi, söz konusu lafızla rivayet etmiştir.

^{335[335]} Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 3/535'de, "Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'nin Biyografisi" ile ilgili yerde der ki: Ezdî: 'Bu kişi, münkeru'l-hadistir' demiştir.

Derim ki: Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'nin "Meryem oğlu İsa dışında Mehdi yoktur" şeklinde rivayet ettiği hadis, münker bir haberdur. Bu hadisi, İbn Mâce rivayet etmiştir. Bizim için uygun olan, bu hadisin. Yûnus b. Abdu'l-A'lâ yolundan gelenidir. Çünkü Yûnus b. Abdu'l-A'lâ, güvenilir bir kimsedir. Yalnız Yûnus b. Abdu'l-A'lâ, bu hadisi, Şafiî'den rivayet etmede tek başına kalıp bunu "Şafiî'den" lafızıyla nakletmiştir. Yanımdaki eski bir cüz'de, (bu hadis), Yûnus b. Abdu'l-A'lâ yolundan "Şafiî'den tahdis ettim" ifadesiyle geçmektedir. Buna göre bu hadis, munkatı'dır.

Bununla birlikte bu hadisi, bir topluluk, Yûnus b. Abdu'l-A'lâ yoluyla "Bize Şafiî tahdis etti" şeklinde rivayet etmişlerdir. Sahih olan; Yûnus b. Abdu'l-A'lâ'nın, bu hadisi, Şafiî'den işitmemiş olduğudur. (Hadisin senedinde geçen) Ebân b. Salih ise sadûk (=son derece doğru) birisidir. Onun rivayet ettiği hadiste bir sakıncanın olmadığını bilmekteyim. Fakat onun, bu hadisi, (hadisin diğer ravisi olan) Hasen'den işitmediği söylenmiştir. Bu görüşü; İbnu's-Salâh, "Emâli"de belirtip daha sonra da: 'Muhammed b. Hâlid el-Cenedî, yaşlı ve meçhul bir kimsedir' demiş-

Ebu'l-Hüseyin Muhammed İbnü'l-Hüseyin el-Âburî (ö. 363/ 973) "Menâkibu's-Şâfiî" de konu ile ilgili olarak şöyle der:

Muhammed b. Hâlid el-Cenadî, İlim ve Nakil ehli meslek erbabınca bilinmemektedir. Mehdi ile ilgili haberler tevatür olup Mehdi, Mehdi'nin Ehl-i Beyt'ten olacağı, yedi yıl hüküm süreceği, yeryüzünü adaletle dolduracağı, İsa (a.s)'ın çıkıp Deccâl'le savaşmasında ona yardım edeceği, bu ümmete imam olacağı ve İsa (a.s)'ın onun arkasında namaz kılacağı müstefizdir.^{336[336]}

Beyhakî (ö. 458/1066)'de der ki:

"Muhammed b. Hâlid el-Cenedî, bu hadiste tek başına kalmıştır."

Hâkim (ö. 405/1014)'de der ki:

"Bu Muhammed b. Hâlid el-Cenedî, meçhul bir kimsedir. Hadisin senedinde Muhammed b. Hâlid el-Cenedî ile ilgili ihtilaf edilmiştir. Bu hadisi, Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'den, o da Ebân İbn Ebi Ayyâş'dan, o da Hasan' dan -mürsel olarak- Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilmiştir.

Görüldüğü üzere bu hadis, meçhul birisi olan Muhammed b. Hâlid el-Cenedî yoluyla metruk birisi olan Ebân b. Ebi Ayyâş'tan, o da Hasan (el-Basrî)'den, o da Peygamber'den (s.a.v) şeklinde (dönüp) dolaşmaktadır.

Bu hadis, Hasan el-Basrî'nin, sahabeyi atlayarak direkt Peygamber'den rivayet etmesinden dolayı munkatı'dır.

Mehdi'nin sonradan ortaya çıkması ile ilgili hadisler ise sened yönünden daha

tir.

Derim ki: Yahya İbn Maîn, Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'nin güvenilir bir kimse olduğunu belirtmiştir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'den, Şâfiî dışında üç kimse rivayette bulunmuştur.

Hadisin başka bir illeti daha var. Beyhakî dedi ki: 'Bize Hâkim haber verdi. (O da dedi ki:) Bana Abdurrahman İbn Abdullah b. Yezdâd tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed İbnü'l-Haccâc b. Rişdîn tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Mufaddal b. Muhammed el-Cenedî tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Sâmit b. Muâz tahdis etti. O da dedi ki: (Yemen'de bir belde olan) Cened'e gitmiştim. Bir ara Cened halkının muhaddisi kabul edilen bir adamın yanına girdim. Onun yanında (bu hadisi,)

Muhammed b. Hâlid el-Cenedî'den, o da Ebân'dan, o da Ebu Ayyâş'tan, o da Hasen'den, o da Peygamber (s.a.v)'den şeklinde buldum.' Derim ki: Görüldüğü üzere bu hadisin illetli ve zayıf olduğu açığa çıkmıştır." Zehebî'nin sözü burada bitmektedir. Hâkim, Müstedrek, 4/441'de bu illeti belirtmiştir.

^{336[336]} Bu konudaki bütün hadisleri tahriçli ve açıklamalı bir şekilde; ta'likini de yaptığım İmam Keşmîrî'nin, "et-Tasrîh bimâ tevâtere fi mizûli'l-Mesîh" adlı eserine bakabilirsiniz. Bu kitap, -inşallah- bu konuda yazılan eserlerin en üstünüdür.

sahihtir.^{337[337]}

Bu sahih hadislerle örnek şunlardır:

328. a. Derim ki: Abdullah İbn Mes'ud'un, Peygamber'den (s.a.v) rivayet ettiği şu hadis böyledir:

"Dünya(nın ömrün)den bir gün bile kalsa, Allah, bu günü; adı adıma, babasının adı babamın adına uyan benden yada Ehl-i Beyt'imden- birisini elbette gönderecektir. Bu kişi, yeryüzü, zulüm ile adaletsizlikle dolu olduğu gibi (onu) hak ile adaletle dolduracaktır."

Bu hadisi, Ebu Dâvud ile Tirmizî rivayet etmiştir. ^{338[338]}

Tirmizî bu hadisi rivayet ettikten sonra der ki;

"Bu hadis, hasen-sahihtir. Bu konuda Ali, Ebu Saîd, Ümmü Seleme ile Ebu Hureyre'den rivayetler gelmiştir."

Daha sonra Tirmizî, Ebu Hureyre'den gelen hadisi rivayet edip der ki:

"Bu hadis, hasen-sahihtir."

Bu konuda Huzeyfe İbnü'l-Yemân, Ebu Ümâme el-Bâhilî, Abdurrahman İbn Avf, Abdullah İbn Amr İbnü'l-As, Sevbân, Enes b. Mâlik, Câbir, Abdullah İbn Abbâs ile daha bir çoklarından rivayetler gelmiştir.

329. b. Ebu Dâvud (ö. 275/888)'un "Sünen"inde ^{339[339]} geçtiğine göre; Hz. Ali, oğlu Hasan'ın yüzüne bakıp şöyle demiştir:

"Benim şu oğlum, Peygamber (s.a.v)'in de buyurduğu üzere, seyyiddir. Bunun neslinden; adı, Peygamberimizin adına uygun, yaratılış yönünden değil ahlak

^{337[337]} Hâkim, Müstedrek, 4/442'de, bu hadisi, Muhammed b. Hâlid el-Cenedî yolundan nakledip hadisin illetini de açıklamış, daha sonra şöyle demiştir: "Bu hadisi "Müstedrek alâ's-Şeyhayn"da delil olarak değil de, şaşkınlık duyma mahiyetinde bu hadis ile ilgili bana ulaşan illeti belirttim. Bu hadis ile ilgili en uygun olanı, bu konuda Süfyan es-Sevrî, Şu'be, Zaide, Müslüman imamlarının bir çoğu yoluyla Asım b. Behdele'den, onun da Zirr b. Hubeyş'ten, onun da Abdullah İbn Mes'ud (r.a)'tan, onun da Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadistir:

"Adı adıma, babasının adı babamın adına uyan Ehl-i Beytimden bir adam melik olmadıkça, günler ile geceler bitmez. Bu kişi, yeryüzü, zulüm ile adaletsizlikle dolu olduğu gibi (onu) hak ile adaletle dolduracaktır." (B.k.z: Tirmizî, Fiten 52 (2230); Ebu Dâvud, Mehdî, 5 (4282) ç.)

^{338[338]} Bu hadisi; Tirmizî, Fiten 52 (2230)'da; Ebu Dâvud'da, Mehdî, 5 (4282)'de rivayet etmiştir.

^{339[339]} Ebu Dâvud, Mehdî, 11 (4290)

bakımından ona benzeyen bir adam çıkıp yeryüzünü adaletle dolduracaktır.^{340[340]}

330. c. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'tan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Mehdî, ben(îm neslim)den olup alnı açık ve burnu yumrudur. Yeryüzü, zulüm ile adaletsizlikle dolu olduğu gibi (onu) hak ile adaletle dolduracak ve (yeryüzünde) yedi yıl hüküm sürecektir. ^{341[341]}

Ebu Dâvud, bu hadisi; ceyyid bir senedle İmrân b. Dâver el-Ammî el-Kattân'dan, o da Katâde'den, o da Ebu Nadre'den, o da Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir.

Tirmizî (ö. 279/892)'de, bu hadisin bir benzerini, başka bir yoldan Ebu Sıddîk en-Nâcî yoluyla Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir. ^{342[342]}

331. d. Ebu Dâvud (ö. 275/888), Salih b. Ebi Meryem Ebi'l-Halîl es-Subaî'den, o da arkadaşından, o da Ümmü Seleme yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Bir halife öldüğünde kargaşa çıkacak. Medinelilerden birisi, Medine'den çıkıp Mekke'ye kaçacak. (Fakat) Mekkelilerden bazı insanlar, onu (bulunduğu yerden) çıkarıp istemediği halde (Ka'be'de) Rükün ile Makam-ı İbrahim arasında ona bey'at edecekler. Şamlılar dan bur ordu, onun üzerine gönderilecek. (Fakat) o ordu, Mekke ile Medine arasındaki Beydâ' ^{343[343]} denilen yerde yere batacak insanlar bunu görünce, Şam'ın Ebdali ile Iraklı'ların Asâibi (îyî kulları) gelip (Ka'be'de Rükün ile Makam-ı İbrahim arasında) ona bey'at edecek.

Daha sonra Kureyş'ten, dayıları Kelb (kabilesin) den olan bir adam çıkıp o bey'at edenler üzerine bir ordu gönderecek. Bey'at edenler, Kelb kabilesinin gönderdiği orduya galip gelecekler. Bu ordu, Kelb (kabilesin)in gönderdiği ordudur. (O zaman) Kelb

^{340[340]} Bu hadis, munkatı'dır. Çünkü hadisin senedinde yer alan Ebu İshâk es-Sebüî, Hz. Ali'yi bir şekilde görmüştür. Dolayısıyla Ebu İshâk'ın, Hz. Ali'den yaptığı rivayet geçerli değildir. Bu görüşü; Münzirî, Muhtasarı Sünen-i Ebu Dâvud, 6/162'de belirtmiştir.

^{341[341]} Ebu Dâvud, Mehdî 7 (4285); Tirmizî, Fiten (2232) (ç)

^{342[342]} Bu ifade, orijinal nüshada şu şekilde geçmektedir: "(Ebu Dâvud, bu hadisi,) İmrân b. Dâver el-Ammî el-Kattân yolundan -onun rivayet ettiği hadisler güzeldir, o da Katâde'den, o da Ebu's-Sıddîk en-Nâcî'den rivayet etmiştir. Tirmizî'de bu hadisi bir benzerini başka bir yoldan rivayet etmiştir." Bu ifadenin içerisinde, bir çok çarpıtma vardır. Bunun en doğru olanı; Ebu Dâvud, Mehdî 7 (4285); Tirmizî, Fiten (2232)'da aslı gibi kabul edilen nüshada geçendir.

^{343[343]} Beydâ'nın, bir yer ismi olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Mekke ile Medine arasındaki kuru araziye denildiğini söyleyenler de vardır, (ç)

(kabilesin)in ganimetinde hazır bulunmayana yazık!...

Halife olan zat (=Mehdî), (ele geçirilen) malı (insanlar arasında) paylaşılacak. İnsanlar(dan bir kısmı), Peygamberlerinin Sünnetiyle amel edecek. İslam (dini), yeryüzüne tamamen yerleşecek. (Mehdî yeryüzünde) yedi yıl kalıp daha sonra vefat edecek. Müslümanlar da, onun (cenaze) namazını kılacaklar.^{344[344]}

Bir rivayette ise "dokuz yıl kaldı" ifadesi geçmektedir. ^{345[345]}

İmam Ahmed, bu hadisi, iki şekilde rivayet etmiştir. ^{346[346]}

Yine Ebu Dâvud, bu hadisi; başka bir yolla Katâde'den, o da Ebu'l-Halîl'den, o da Abdullah İbnü'l-Hâris'den, o da Ümmü Seleme'den benzer bir şekilde rivayet etmiştir. ^{347[347]}

Ebu Ya'lâ el-Mevsilî (ö. 307/919)'de, "Müsned'de, bu hadisi; Katâde yoluyla Salih Ebi'l-Halîl'den, o da arkadaşından, -belki de Salih dedi- o da Mücâhid'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etmiştir. ^{348[348]}

Bu hadis, hasendir. ^{349[349]} (Fakat) bu hadisin benzerine sahih denilmesi caizdir.

332. e. İbn Mâce (ö. 273/886) "Sünen"de ^{350[350]} der ki:

Bize Harmele b. Yahya el-Mısrî ile İbrahim b. Saîd el-Cevherî tahdis ettiler. İkisi de dedi ki:

Bize Ebu Salih Abdulgaffâr b. Dâvud el-Harrânî tahdis etti. O da dedi ki:

Bize İbn Lehîa, o da Ebu Zür'a Amr b. Câbir el-Hadramî'den, o da Abdullah İbnü'l-Hâris b. Cüz' ez-Zebîdî'den tahdis edip dedi ki:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

^{344[344]} Ebu Dâvud, Mehdî 8 (4286) (ç)

^{345[345]} Ebu Dâvud, Mehdî 9 (4287) (9)

^{346[346]} İmam Ahmed b. Hanbel, 3/17, 6/ 316 (ç)

^{347[347]} Ebu Dâvud, Mehdî 10 (4288) (ç)

^{348[348]} Ebu Ya'lâel-Mevsilî, Müsned, 12/369 (6940) (ç)

^{349[349]} Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat, 9/175-176'da bu hadisi rivayet edip hadisin ravileri, sahih kimselerdir. Hafız Heysemî'de, Mecmâu'z-Zevâid, 7/315'de bunu söylemiştir.

^{350[350]} İbn Mâce, Fiten 34 (4088)

"Doğululardan olan bazı insanlar, çıkıp Mehdi'nin (saltanatına) imkan hazırlarlar."

351[351]

333. f. Ebu Nuaym (ö. 430/1038) "Kitâbu'l-Mehdi'de ^{352[352]}

Huzeyfe'den naklen Resulullah (s.a.v) şöyle buyurduğunu zikretmiştir:

"Dünya(nın ömrün)den bir gün bile kalsa, Allah o günde adı adıma, ahlakı ahlakıma (benzeyen), 'Ebu Abdullah' künyeli birisini elbette gönderecektir."

Fakat bu hadisin senesinde Abbâs b. Bekâr olup bunun naklettiği hadisle delil getirilmez. Abdullah İbn Mes'ud ile Ebu Hureyre yolundan gelen bu lafızın bir benzeri, daha önce geçmişti. ^{353[353]} Bu iki hadis, sahihtir.

334. g. Ümmü Seleme der ki:

Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Mehdi benim ailemden, Fatıma'nın çocuklarındandır." ^{354[354]}

Bu hadisi, Ebu Dâvud ile İbn Mâce rivayet etmiştir. Hadisin senesinde, Ziyâd b. Beyân vardır.

İbn Hibbân (ö. 354/965), bu kişinin, sika olduğunu belirtmiştir.

İbn Maîn (ö. 233/847)'de der ki:

"Bu kişinin naklettiği hadiste bir sakınca yoktur."

Buhârî (ö. 256/870)'de der ki:

"Bu kişinin naklettiği hadisin senedi tartışma götürür." ^{355[355]}

^{351[351]} Bu hadisin senedi, orijinal nüshada şu şekilde geçmektedir: "İbn Mâce "Sünen"de dedi ki: Bize Osman İbn Ebi Şeybe tahdis etti. O da dedi ki: Bize Ebu Dâvud el-Haferî tahdis etti. (O da dedi ki:) Bize Yâsîn, o da İbrâhîm b. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye, o da babasından, oda Hz. Ali'den tahdis etti. O da dedi ki: Resulullah (s.a.v) buyurdu." Bu sened, İbn Mâce'nin "Sünen"nde söz konusu bu hadisten önce rivayet ettiği diğer hadistir. Çünkü İbn Mâce, konuyla ilgili iki hadis nakletmiştir. (B.k.z: İbn Mâce, Fiten 34 (4085) ç.)

^{352[352]} Hafız Suyûtî, bu kitabı özetleyip burada geçen hadislerin senedlerini attı ve bu hadislerle kat kat fazla hadisler ilave etti. Bu eserini, "el-Arfu'l-Verdî fî Ahbâri'l-Mehdî" diye isimlendirdi. Bu kitabını, el-Hâvî li'l-Fetâvâ, 2/143-166'a dahil etti. Müellif İbn Kayyim, konuyla ilgili hadisleri, Ebu Nuaym'ın "Kitâbu'l-Mehdî"sinden nakletmektedir. Bu hadis de, el-Hâvî, 2/132'de geçmektedir.

^{353[353]} 328 nolu hadis, (ç)

^{354[354]} Ebu Dâvud, Mehdi 7 (4284); İbn Mâce, Fiten 34 (ç)

335. h. Ebu Nuaym der ki:

Bize Halef b. Ahmed İbnü'l-Abbâs er-Râmehurmuzî kitabında tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Hemmâm b. Ahmed b. Eyyûb tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Tâlût b. Abbâd tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Süveyd b. İbrahim, o da Mahmûd b. Ömer'den, o da Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf dan, o da babasından tahdis edip dedi ki:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Allah benim ailemden ön dişleri seyrek ve alını açık birisini elbette gönderecektir. Bu kişi, yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Mal, onun zamanında çoğalacaktır. ^{356[356]}

Fakat hadisin senedinde yer alan Tâlût ile hocası Süveyd, zayıf kimselerdirler. Biz ise bu hadisi, şahid getirmek için naklettik.

336. 1. Yahya b. Abdu'l-Humeyd el-Himmânî (ö. 228/842) "Müsned"de der ki:

Bize Kays İbnü'r-Rebi, o da Ebu Husayn'dan, o da Ebu Salih'den, o da Ebu Hureyre'den tahdis edip dedi ki: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Ehl-i Beytimden bir adam (yeryüzünde) hüküm sürmedikçe kıyamet kopmayacak. Bu kişi, Kostantiniyye (= İstanbul) ile Deylem dağı/diyarını feth edecek. (Dünyanın ömründen) bir gün kalsa bite, orayı feth edinceye kadar Allah bu günü elbette (onun için) uzatacaktır. ^{357[357]}

Yahya İbn Maîn ile birçok kimse, Yahya b. Abdu'l-Humeyd'in, güvenilir birisi olduğunu söylemiştir.

İmam Ahmed'de, bu kişi hakkında (bir takım sözler) söylemiştir.

337. Ebu Nuaym der ki: Bize Ebu'l-Ferec el-Esbehânî tahdis etti. O da dedi ki:

^{355[355]} Buhârî'nin bu ifadesinden neyin kastedildiği ile ilgili olarak b.k.z: Leknevî, er-Ref ve't-Tekmîl fi'l-Cerh ve't-Ta'dîl, s. 213. ikinci baskı.

^{356[356]} Suyûtî, el-Hâvî, 2/132'de bu hadisi nakletmiştir.

^{357[357]} Ahmed b. Ebi Bekr b. İsmail el-Kinânî, Misbâhu'z-Zücâce, 3/159-160

Bize Ahmed İbnü'l-Hüseyin tahdis etti, (O da dedi ki:)

Bize Ebu Ca'fer b. Târik, o da Ceyyid b. Nuzeyf/Nazîf'den, o da Ebu Nadre'den, o da Ebu Saîd'den tahdis edip dedi ki:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Meryem oğlu İsa'nın, arkasında namaz kıldığı kimse, bizdendir." ^{358[358]}

Bu sened, delil olarak getirilemez. Fakat bu hadisin bir benzeri, İbn Hibbân'ın, "Sahîh"inde Atiyye b. Âmir yolundan geçmektedir.

338. Haris b. Ebi Üsâme (ö. 282/895) "Müsned"de der ki:

Bize İsmail b. Abdulkerîm tahdis etti. O da dedi ki:

Bize İbrahim b. Akîl, babasından, o da Vehb b. Münebbih'den, o da Câbir'den tahdis edip dedi ki:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Meryem oğlu İsa, inecek. Müminlerin Emiri Mehdî, (ona):

Gel! Bize namaz kıldır' diyecek. O da:

Hayır! Müminlerin bir kısmı, (diğer) bir kısmının emiridir. (Bu,) Allah'ın bu ümmete ikramıdır' diyecek."

Bu hadisin senedi, ceyyiddir.

339. Taberânî (ö. 360/970) der ki: Bize Muhammed b. Zekerıyyâ el-Hilâlî tahdis etti. O da dedi ki:

Bize Abbâs İbn Bekâr tahdis etli. O da dedi ki:

Bize Abdullah b. Ziyâd, o da A'meş'den, o da Zirr b. Hubeyş'ten, o da Huzeyfe'den tahdis edip o da dedi ki:

^{358[358]} Suyûtî, el-Hâvî, 2/134'de bu hadisi bu lafızla nakletmiştir. Orijinal nüshada, ... "arkasında" ifadesinden sonra Peygamber'in (s.a.v): "Dikkat ediniz ki, onların bazısı (diğer) bazısı üzerine emir sahipleridir. Bu, Allah'ın bu ümmete bir ikramıdır" şeklindeki sözünün ilavesi vardır. Bu ilave, kitabı çoğaltan kimselerin yaptığı bir eklemedir.

Peygamber (s.a.v) bize hutbe verip olacak şeyleri haber verdi. Daha sonra da şöyle buyurdu:

Dünya(nın ömrün)den bir gün kalsa bile, Allah, bu günü, çocuklarımdan adı adıma (uygun olan) bir adamı gönderinceye kadar elbette uzatır."

Fakat bu sened, zayıftır.

Mehdî ile ilgili hadisler, dört kısma ayrılmaktadır:

1. Sahih olan hadisler,
2. Hasen olan hadisler,
3. Garib olan hadisler,
4. Uydurma olan hadisler.

Mehdî İle İlgili Görüşler

(Bazı) insanlar, Mehdî hususunda dört görüşe ayrılmışlardır:

Birincisi: Mehdî'nin, Meryem oğlu İsa olup gerçek Mehdinin de bu olması.

Bu görüşte olan kimseler, görüşlerine daha önce geçen ³⁵⁹[359] (ravi) Muhammed b. Hâlid el-Cenedî yolundan gelen hadisi delil getirmişlerdir.

Biz ise bu hadisin, durumunu belirttik ve sahih olmadığını kaydettik. Sahih olsa bile, bu konuda delil olarak getirilemez. Çünkü İsa, Resulullah (s.a.v) ile Kıyamet arasındaki en büyük Mehdî'dir.

Peygamber (s.a.v)'den gelen sahih sünnet, İsa'nın; Dımeşk'in doğusundaki Beydâ' camisinin minaresine ineceğini, Allah'ın Kitabı Kur'an'la hükmedeceğini, Yahudileri ve Hristiyanları öldüreceğini, onlara zimmilik vergisi olan) cizye koyacağını ve

³⁵⁹[359] 327 nolu hadis.

zamanındaki diğer din müntesiplerini yok edeceğini belirtmektedir. ^{360[360]}

Bu konuda "fayda sağlayan dışında ilim ve sahibini koruyandan başka mal yoktur" denilebildiği gibi, "Her ne kadar İsadın başkası Mehdî olsa bile, gerçekte ise İsa'dan başka Mehdî yoktur" denilmesi doğru olabilir. Buna göre kâmil ve ma'sum Mehdî'yi kastederek; "Mehdî ancak Meryem oğlu İsa'dır" denilmesi doğru olur.

İkincisi: Mehdî'nin, Abbâs oğullarından gelip onun zamanının geçmiş olması.

340. Bu görüşte olan kimseler, görüşlerine;

a. İmam Ahmed'in "Müsned"de rivayet ettiği şu hadisi delil getirmişlerdir:

Bize Vekî', o da Serik'ten, o da Ali b. Zeyd'den, o da Ebu Kılâbe'den, o da Sevbân'dan tahdis edip o da dedi ki: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Horasan'dan gelen siyah bayrakları (olan kimseleri) gördüğünüzde, kar üzerinde sürünerek de olsa onlara katılın. Çünkü onların içerisinde, Allah'ın halifesi Mehdî vardır."
^{361[361]}

Bu hadisin ravisi olan Ali b. Zeyd'e gelince, Müslim, onun rivayet ettiği hadisleri, mutâbaat olarak rivayet etmiştir. Fakat Ali b. Zeyd, zayıf bir ravi olup tek başına rivayet ettiği münker hadisleri vardır. Dolayısıyla rivayetlerinde tek başına kalması sebebiyle (onun rivayet ettiği hadislerle) delil getirilmez.

341. b. İbn Mâce (ö. 273/886), Sevrî yoluyla Hâlid'den, ^{362[362]} o da Ebu Kitâbe'den, o da Ebu Esmâ'dan, o da Sevbân'dan, o da Peygamber (s.a.v)'den bu hadisin bir benzerini rivayet etmiştir. ^{363[363]}

Yine bu rivayete Abdulazîz İbnü'l-Muhtâr'da, Hâlid'den itibaren katılır.

c. İbn Mâce (ö. 273/886)'nin "Sünen"inde Abdullah İbn Mes'ud'un şöyle dediği geçmektedir:

Biz Resulullah (s.a.v)'in yanında iken bir de baktık ki, Hâşim oğullarından bir grup

^{360[360]} Bu konuda daha geniş bilgi ve hadislerin tahriri için; ta'kkini de yaptığını İmam Keşmirî'nin "et-Tasrîh bimâ tevâtere fî nuzûlîl-Mesîh" adlı eserine bakabilirsiniz.

^{361[361]} Ahmed b. Hanbel, 5/277

^{362[362]} Yani Hâlid el-Hazzâ'.

^{363[363]} İbn Mâce, Fiten 34 (4084)

(yanımıza doğru) geliyor. Peygamber (s.a.v), onların gelmekte olduğunu görünce, gözleri yaşla doldu ve rengi değişti. (Ona:)

Yüzünde hoşlanmadığımız kötü bir şey görmekteyiz?' diye sordum. Peygamber (s.a.v):

"Biz, Allah'ın, kendimize karşılık ahireti tercih ettiği Ehl-i Beytiz. Doğrusu benden sonra Ehl-i Beytim; (bazı) bela, kovulma ve sürgün edilmeye karşılaştacaktır. Hatta beraberlerinde siyah bayrakları bulunan Doğululardan bir topluluk gelip hak talebinde bulunurlar, (fakat onlara) hakk verilmez. Bunun üzerine onlar çarpışmaya girip zafer kazanırlar. Yenilenler, onlara, önceki isteklerini vermeye razı olurlarsa da onu kabul etmezler. Nihayet o (emirliği), Ehl-i Beytimden bir adama verirler. O da, daha önce zulümle dolu olan yeryüzünü adaletle doldurur. Sizden kim bu duruma yetişirse, kar(lar) üzerinde sürünerek bile olsa, onlara gelsin" buyurdu.^{364[364]}

Bu hadisin senedinde, Yezîd b. Ebi Ziyâd yer almaktadır. Bu kişi, seyyiu'i-hıfz ^{365[365]} (ezberi körü) olup ömrünün sonuna doğru /bildiklerini birbirine karıştırmaya başlamıştı. Ayrıca sahte paralarda basardı.

Bu ve bundan önceki hadis sahih olsa bile, Abbasilerden olan Mehdî'nin, ahir zamanda ortaya çıkacak olan Mehdî olduğuna dair bir delil yoktur.

Bu Mehdî, bir çok Mehdilerden biri olabilir. (Örneğin,) Ömer İbn Abdulazîz bir Mehdî idi. Hatta Ömer İbn Abdulazîz, Mehdî adı verilmeye Halife Mehdî'den daha fazla layıktır.

342. d. Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Size, benim Sünnetim ile benden sonra gelen Râşîd (ve) Mehdî olan halifelerimin sünnetine sarılın." ^{366[366]}

İmam Ahmed -kendisinden yapılan iki rivayetin birisinde- ve birçok kimse, Ömer İbn Abdulazîz'in, Râşîd (ve) Mehdî olan halifelerden olduğunu ileri sürmüşlerdir.

^{364[364]} İbn Mâce, Fiten 34 (4082)

^{365[365]} Seyyiu'l-hıfz: Bu cerh hükmü verilmiş ravi, adalet vasfını kaybetmiş sayılır. Hadisleri atılmaz. İ'tibar için yazılır, (ç)

^{366[366]} Bu hadis, İrbâd b. Sâriye es-Sülemî'nin rivayet ettiği hadisin bir bölümüdür. Bu hadisi; Ebu Dâvud, Sünnet 5; Tirmizî, İlm 16; İbn Mâce, Mukaddime 6; Dârimî, Mukaddime 16; Ahmed b. Hanbel, 4/126, 127'de rivayet etmiştir. Bu hadis, (Nevevî'nin) "el-Erbaînu'n-Nebeviyye"sinde 28. sırada yer almaktadır.

Şüphesiz ki Ömer İbn Abdulazîz, Râşîd (ve) Mehdî olan bir halifedir. Fakat ahir zamanda ortaya çıkacak olan Mehdî değildir.

Hayr ve Rüşd bakımından olan Mehdî, kötülük ve sapıklık bakımından olan Deccâl gibidir.

Bazı harikuladelikler yapacak olan asıl büyük Deccâl'den önce ^{367[367]} yalancı Deccâller ^{368[368]} olduğu gibi, asıl büyük Mehdî'den önce de Râşîd Mehdiler olacaktır.

Üçüncüsü: Mehdî, Peygamber (s.a.v)'in Ehl-i Beytinden olan Hz. Alî'nin oğlu Hasan'ın neslinden birisi olup ahir zamanda ortaya çıkacak. Yeryüzü (o sırada) haksızlık ve zulümle dolmuş olacak. Mehdî ise, yeryüzünü, hak ve adaletle dolduracaktır.

Hadîslerin çoğu, bunu göstermektedir.

Mehdî'nin, Hz. Hasan'ın neslinden olmasında, ^{369[369]} ince bir nükte var. Çünkü Hz. Hasan, hilafeti, Allah için terk etmişti. Bundan dolayı da Allah, gerçek halifelîğe layık olan ve yeryüzünü adaletle doldurmayı sağlayan kimseyi, Hz. Hasan'ın neslinden getirecektir.

Bu, Allah'ın kulları hakkında geçerli kıldığı "Kim Allah için bir şeyi terk ederse, Allah ona yada nesline terk ettiği şeyden daha üstününü verir" şeklindeki sünnetidir.

Bu durum, Hz. Hüseyin'in yaptığıının aksinedir. Çünkü Hz. Hüseyin, halife olma hususunda hırslı davranmış, halifelîği elde etmek için (insanlarla) savaşmış ve halifelîği ele geçirme hususunda başarılı olamamıştır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

^{367[367]} Genel itibariyle insanlık tarihinde, özel olarak da İslam Tarihi'nde ortaya çıkacak bir çok Deccâl vardır. Yalnız ortaya çıkışı, kıyametin büyük alametlerinden sayılan büyük Deccâl, yeryüzünde meydana gelecek en büyük fitnelerden biridir. Çünkü Deccâl, ilahlık iddiasında bulunacak ve elinden insanların pek çoğunu dinden çıkaracak harikuladelikler meydana gelecektir. Fakat Allah'ın hikmeti gereği; bu kimsenin, sıradan halk ile bilgili kimselere karşı iddiasında yalancı olduğuna delil otsun diye körlük gibi açık bir eksikliğe sahip olmasını gerektirmiştir.

Bilgili insanlar, Deccâl'in yalan iddiada bulunduğunu; Allah, Allah'ın sıfattan ve Allah'ın, yaratıkların sıfatlarından uzak olduğuna dair bilgileriyle Resulullah (s.a.v)'den, Deccâl'in durumu hakkında almış oldukları bilgileri sayesinde bilirler. Hakkı batılla örttüğü için Deccâl'e, "Deccâl" denilmiştir, (ç)

^{368[368]} Bu konuda ta'likini de yaptığım İmam Keşmîrî'nin, et-Tasrîh bimâ tevâtere fi nuzûli'l-Mesîh, s. 102-103'de("Kıyamet, otuz tane yalancı deccâl çıkmadıkça kopmaz. Bunların sonuncusu, tek gözlü olan deccâldır" (İbn Hibbân, Sahîh, 11 102; Hâkim, Müstedrek, 1/479; Heysemî, Mecmû'z-Zevâid, 2/210, 7/ 341; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 3/339; Ahmed b, Hanbel, 5/16 ç.) şeklinde geçen hadislerden bir bölümdür.

^{369[369]} Hz. Hasan, Hz. Ali'nin büyük oğludur. Hicretin 3. yılında doğmuştur. Seçkin, güzel, akıllı, vakarlı, cömert, övgüye layık, çokça hayr işleyen, dindar, itibarlı ve dedesine çok benzemektedir. Hz. Hasan, hicretin 40 yılında hanımı Ca'de tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.

Mehdî'nin, Hz. Hasan'ın soyundan mı, yoksa Hz. Hüseyin'in soyundan mı geleceği meselesi alimler arasında ihtilafıdır, (ç)

343. a. Ebu Nuaym (ö. 430/1038), Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Resulullah (s.a.v) buyurmaktadır:

"Ehl-i Beytimden birisi ortaya çıkıp sünnetimle amel edecek. Allah, ona, gökten bîr bereket indirecek. Yeryüzü ona berektlerini çıkaracak. (Daha önce) zulümle dolu olan yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Bu ümmete yedi yıl hüküm sürecek ve (Kudüs'teki) Beytü'l-Makdis'e/Mescid-i Aksa'ya inecektir." ^{370[370]}

344. b.Yine Ebu Nuaym (ö. 430/1038), Ebu Ümâme (r.a)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.v) buyurmaktadır:

Resulullah (s.a.v) bize hutbe verip Deccâl'i anlattı. Devamla şöyle:

"Körükçü, (körükteki) demirin pasını giderdiği gibi Medine'de, (kendisine layık olmayan) kirli kimseleri (kendisinden) sürüp atar. İşte bu güne, 'Halâs/Kurtuluş Günü' denilir" buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Şerîk:

Ey Allah'ın resulü! O gün Araplar nerede olacak?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):

"O gün onlar pek az olacaklar. Çoğu, (Kudüs'teki) Beytü'l-Makdis'de/Mescid-i Aksa'da olacak. İmamları da, Salih bir insan olan Mehdi olacak" buyurdu.^{371[371]}

345. c. Yine Ebu Nuaym (ö. 430/1038), Abdullah İbn Abbâs (r. anhümâ)'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Resulullah (s.a.v) buyurmaktadır:

"Başında ben, sonunda Meryem oğlu İsa ve ortasında ise Mehdî olan bir ümmet helak olmaz." ^{372[372]}

Bu hadisler, senedleri itibariyle bir takım zayıflık ve gariplikler içerse de birbirlerini takviye etmekte ve sağlamlaştırmaktadır.

^{370[370]} Suyûtî, el-Hâvî, 2/131'de bu hadisi buna benzer bir lafızla rivayet etmiştir.

^{371[371]} Suyûtî, el-Hâvî, 2/135'de bu hadisi rivayet etmiştir.

Bu hadis, uzunca bir şekildeki hadisten bir bölümdür. Bu hadisin tamamı için İmam Keşmirî'nin, et-Tasrîh bimâ tevâtere fî nuzûli'l-Mesîh, s. 142-158 adlı eserine bakabilirsiniz

^{372[372]} Suyûtî, el-Hâvî, 2/134'de bu hadisi rivayet etmiştir. Bununla ilgili olarak İmam Keşmirî'nin, et-Tasrîh bimâ tevâtere fî nuzûli'l-Mesîh, s. 181-182 adlı eserine bakabilirsiniz

İşte bu, Ehl-i Sünnetin görüşüdür. Üçüncüsü: İmamiyye Rafizilerinin görüşüdür.

Bu konuda onların dört görüşü ^{373[373]} bulunmaktadır:

1. Mehdî, Hz. Ali'nin oğlu Hasan'dan değil de, Hüseyin'in neslinden olan Muhammed İbnü'l-Hasan el-Askerî ^{374[374]} el-Muntazar (-beklenen)dir.

Her yerde hazır, gözlerden uzak, (Hz. Musa'nın) asa(sın)a sahip olup "ve yehtimu'l-fezâ" ^{375[375]} dır.

Beşyüz yıl kadar önce küçük bir çocuk iken Sâmerâ'daki evinin bodrumuna girip bundan sonra hiçbir göz onu görmemiş, onunla ilgili bir habere ve bir ize rastlanılmamıştır.

İşte Rafiziler, onu, hergün beklerler, borum kapısının önünde atın üzerinde durup kendilerinin yanına çıkması için ona:

Ey Efendimiz! Çık. Ey Efendimiz! Çık' diye seslenirler.

Daha sonra (çıkmayınca,) perişan ve bitkin bir şekilde geri dönerler.

İşte bu, onların ve onun durumudur.

Şöyle diyen ne güzel söylemiş:

Bodrumun, cehaletiniz sebebiyle hakkında konuştuğunuz kimseyi artık doğurma vakti daha gelmedi mi?"

Siz aklınızı yitirmişsiniz. Çünkü siz, (böyle bir şeyi beklemekle, Zümrüd-ü) Anka ile Gulyabanî (efsanesine bir) üçüncüsünü eklediniz. "

Bu kimseler, (bu fikirleri sebebiyle) Adem oğullarının yüz karası ve her akıllı kimsenin alaya aldığı gülünç bir duruma düştüler.

^{373[373]} Dört denilmesine rağmen üç görüş yer almaktadır, (ç)

^{374[374]} Bu kişi, 256/869 yılında doğmuş olup 275/888 yılında ölmüştür. Zirikî "el-A'lâm" adlı eserinde bu kişinin var olduğu ile ilgili görüşe yer vermiştir.

^{375[375]} Orijinal nüshada da bu ifade yer almaktadır. Bu ibarenin manasını bilmeye yönelik değil de, doğruluğuna dair bir bağa ulaşamadım.

2. Mağribilerin Mehdisi: Bu, Muhammedb. Tûmert'tir. ^{376[376]}

Bu kişi; yalancı, zalim ve batlı hakim kılan birisi olup zulmüyle, haksızlığıyla, hileciliğiyle tanınmıştır. Batıl davasını güçlendirmek için insanları öldürmüş, Müslümanların kadınlarını cariye gibi kullanmayı mubah görmüş, çocuklarını esir alıp mallarına el koymuştur. Kötülük yönünden İslam milletine/toplumuna/dinine, Haccâc-ı Zâlim'den çok daha fazla zararı olmuştur. Yerin altına bir kabir kazdırıp kendi arkadaşlarından bir grubu diri diri oraya indirip onlara:

"Kendisinin, Peygamber'in (s.a.v) müjdelediği Mehdî olduğunu" insanlara söylemelerini emreder, sonra da kendisini yalanlamasınlar diye onların üzerlerini örterdi. Grubunu, "Cehmiyye" (Muvahhidler) adını verdi.

Rabbin sıfatların, kelamını, yaratıklara olan üstünlüğünü, Arş'a istiva etmesini, kıyamet günü müminlerin Allah'ı gözle görülmesini inkar edip İlim ile iman ehlinde kendilerine muhalif olan kimseleri öldürmeyi mubah saymış ve (kendisini) "Ma'sûm Mehdî" diye isimlendirmiştir.

3. Daha sonra Mülhid bir Mehdî olan Ubeydullah b. Meymûn el-Kaddâh ^{377[377]} ortaya çıktı. Dedesi, Mecusî ailesine mensup bir Yahudi idi.

(Bu sahte Mehdî,) Ehl-i Beyte, birçok yalan ve iftira nispet etti. Kendisinin, Peygamber (s.a.v)'in müjdelediği Mehdî olduğunu iddia etti. Kontrolü ve üstünlüğü ele geçirip idareleri, mülhid münafık soyu -bunlar, Allah ve Resulüne düşman olma bakımından insanların en ileri gelenleri olup Mağrib/Fas, Mısır, Hicaz, Şam şehirlerini ele geçirecek kadar ürkütücü oldu.

Bunlarla; İslam'ın garibliği, mihneti ve sıkıntısı iyice arttı.

Bunlar, ilahlık iddiasında bulundular ve şeriatın zahirine muhalif bir batını olduğunu söylerlerdi.

Bunlar, din düşmanı olan Bâtinî olan Karâmita'nın taraftarlarıydılar. Rafiziliklerini ve müntesipliklerini, kendilerinin Ehl-i Beyt'ten olduğu yalanıyla gizlemişlerdi.

^{376[376]} Zirikî'nin "el-A'lâm" adlı eserinde geçtiğine göre, bu kişi, 485/1092 yılında doğmuş olup 524/1129 yılında ise ölmüştür. Burada bu kişiyle ilgili genişçe bir biyografi yer almaktadır.

^{377[377]} Zirikî'nin "el-A'lâm" adlı eserinde geçtiğine göre, bu kişi de, 259/872 yılında doğmuş olup 322/933 yılında ölmüştür. Biyografisi için bu kitaba bakabilirsiniz.

Mülhidlerin dinine bağlı olup bu dini yaygılaştırmaya çalışmışlardır.

Onların bu idareleri, Allah bu ümmeti onlardan Selahaddin Yûsuf İbn Eyyûb'la ^{378[378]} kurtarıp İslam'ın zafere ulaşmasına kadar açıktan devam etti.

Selahaddin Yûsuf İbn Eyyûb, İslam milletini/toplumunu/dinini onlardan kurtarıp onların idarelerine son verdi. Mısır, onların zamanında nifak ve ilhad yurdu olmasından sonra yeniden İslam yurduna döndü.

Burada anlatılmak istenilen husus; bunlar, kendilerinin bîr Mehdîsi olduğunu, Muhammed b. Tûmert'in taraftarları da kendilerinin bir Mehdîsi olduğunu ve Râfîziler de on ikinci imamın kendilerinin Mehdîsi olduğunu ortaya koymaktır.

Bu fırkaların hepsi; zalim, insafsız, varlığı imkansız, asılsız Mehdîler hakkında: "Ma'sûm İmam, Ma'lûm Mehdî, Peygamber (s.a.v)'in müjdelediği ve ortaya çıkacağını haber verdiği" Mehdî olduğunu iddia edip Yahudilerin ahir zamanda ortaya çıkıp davalarını yüceltecek, dinlerini yerleştirecek ve bütün topluluklara karşı kendilerini üstün getirecek olan bir liderin geleceğini beklemeleri gibi bu fırkalar da, bu gelecek Mehdî'yi beklemektedirler.

Hristiyanlar da, kıyamet gününden önce İsa'nın yeniden gelip Hristiyanlığı yerleştirip diğer dinleri iptal edeceğini beklemektedirler.

Hristiyanların inançlarına göre; "Hak ilah olan Mesîh, hak ilah'tan çıkıp babasının cevherinden Tâminâ'ya iner ^{379[379]} şeklinde kıyametten önce gelmesi bekle (nil)mektedir.

Üç dininin müntesipleri, ahir zamanda ortaya çıkacak olan bir imamı ve lideri beklemektedirler. ^{380[380]}

346. Yahudilerin beklediği, İsfahan Yahudilerinden yirmiş bin kişinin uyacağı Deccâl'dir. ^{381[381]}

^{378[378]} Selahaddin Eyyûbî, 532/1137 yılında doğmuş olup 589/1193 yılında ölmüştür. Allah ona rahmet eylesin ve ondan razı olsun

^{379[379]} Bu ifade, orijinal nüshada bu şekilde geçmektedir. Birçok araştırmalarıma rağmen bununla ilgili bir bilgiye ulaşamadım.

^{380[380]} Müellif İbn Kayyım; Yahudilerde, Hristiyanlarda ve Müslümanlar arasında beklenen Mesîh/Mehdî meselesini, el-Hidâyetü'l-hıyârâ fî'l-Yahûdi ve'n-Nesârâ, 41-44'de güzelce bir şekilde açıklamıştır.

^{381[381]} Müslim, Fiten 124 (2944)'de bu hadisi Enes'ten rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Üzerlerinde sarıklar olduğu halde, İsfahân Yahudilerinden yetmiş bin kişi Deccâl'e tabi olacaktır."

İmam Ahmed'in "Müsned"inde merfu olarak Peygamber'in (s.a.v) şöyle buyurduğu geçmektedir:

“Deccâl'in taraftarlarının çoğu, Yahudiler ile kadınlardır.” ^{382[382]}

Hıristiyanlar ise, Meryem oğlu Mesîh İsa'yı beklemektedirler. Onun geleceği hususunda herhangi bir şüphe söz konusu değildir. Fakat İsa indiğinde; haçı kıracak, domuzu öldürecek, İslam dini dışındaki bütün dinleri sona erdirecektir.

347. İşte bu, Meryem oğlu İsa'dan başka Mehdî yoktur" hadisinin anlamıdır.

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. O'na dönülür ve varılır.

Salât ve Selâm, seyyidimiz ve efendimiz olan Muhammed (s.a.v)'in, aile fertlerinin ve sahabilerinin üzerine olsun.

Zikreden kimselerin zikrettiği ve dikkatsiz davranan kimselerin yanıldığı müddete salam olsun.

Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

(Kitabın) orijinal nüshası hakkında şu ifade geldi:

Orijinal nüshaya mukabele yoluyla ulaştı. Bu orijinal nüshanın da, Seyyid Nureddin Ali es-Semhûdî'nin el yazması olduğunu zannetmekteyim.

Doğrusu -yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır- Seyyid Nureddin Ali es-Semhûdî (ö. 911/1505), Medineli bir tarihçi olup "Vefâu'1-vefâ" adlı kitabın sahibidir.

Hadis Terimleri

^{382[382]} Bu, Osman İbn Ebi'l-Âs (r.a)'ın rivayet ettiği uzunca şekilde gelen hadisten bir bölümdür. Bu hadis; İmam Ahmed'in, Müsned, 4/216-217'de geçmektedir. Bununla ilgili olarak talikini de yaptığım İmam Keşmîrî'nin, et-Tasrîh bimâ tevâtere fî nuzûli'l-Mesîh, s.104, 162-165, 221-224, 254-257 adlı kitabına bakabilirsiniz.

Abdulfettâh Ebu Gudde, -Allah onu mağfiret eylesin- der ki: Bu kitap ile ilgili çalışmayı, Allah'ın kolaylaştırdığı ve yardım ettiği şekliyle Lübnan dağının sayfiye yerlerinden olan Karnâyei köyünde 21 Cemâdiye'l-Âhire 1389 (20 Mart 1969) Çarşamba Günü sabahı bitirdim. Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Ahberanâ: Sözlükte "Bize haber verdi" anlamındadır. Hadis rivayet metotlarından birisiyle alınan hadislerin, başkalarına rivayeti sırasında isnada kullanılan eda lafızlarından biridir.

Bu lafız; ravinin, hadisi, hangi rivayet metoduyla aldığını göstermekte ve onu şeyhine nispet etmekte kullanılır.

Bu lafız, daha çok, hadis rivayet metotlarının en sağlamı olan ve şeyh ile tâlib (hadisi alan kimsen)in bir araya gelmesiyle rivayeti ifade eden semâ' yoluyla rivayette kullanılan üçüncü lafızdır.

Batıl: Hadis terminolojisinde, uydurma hadis anlamında kullanılmaktadır.

Cerh: Sağlam ve hafız olan bir alimin, bir ravinin rivayetini, kendisinde veya rivayetinde bulunan yaralayıcı illet sebebiyle reddetmesine denir.

Ceyyid: Bazı alimlere göre, "sahih" hadisin karşılığı olarak kullanılmıştır. Bazı hadis alimlerine göre ise "hasen li zatini" ifadesinin karşılığıdır.

Garîb: Genelde hangi tabakadan olursa olsun, bir ravinin tek başına rivayet ettiği hadis olarak tarif edilmiştir. Bu manada, "ferd-i nisbî"nin diğer adıdır. Sadece bir ravi tarafından rivayet edilen hadis, bir benzeri başka raviler tarafından rivayet edilmediği yada diğer rivayetler ona aykırı olduğu için tek kalan hadistir.

Hasen: Sahih hadis ile zayıf hadis arasında yer alan, ancak sahihe daha yakın olan bir hadis çeşididir.

Haddesenâ: "Bize tahdis etti" sözlük manasıyla eda lafızlarındandır. Ravinin, şeyhinden rivayet ettiği hadisleri talibe (hadisi alan kimse)ye rivayet ederken kullanılır.

Haddesenâ lafzının, hadis rivayet yollarından özellikle hangisiyle rivayet edilen hadislerin naklinde kullanılacağına dair hadisçiler arasında birlik yoktur. Bu lafzın sadece semâ' yoluyla alınan hadislerin edası sırasında kullanılması gerektiği görüşünde olanlarla birlikte arz, münâvele, icazet ve kitabet yollarıyla alınan hadislerin rivayetinde de kullanılmasını uygun görenler olmuştur.

Ne var ki, semâdan başka yolla rivayette rivayet şeklinin belirtilmesi gerekir.

İ'tibâr: "Ferd" zannedilen bir hadisin başka bir geliş yolu yada geliş yollarından rivayet edilip edilmediğinin, bir diğer ifadeyle ' ravisinin gerçekten tek olup olmadığının araştırılmasına denir.

Lâ asle lehu: "Aslı yoktur" anlamında gelen bir ifade olup uydurma hadisler hakkında verilen hükümlerdendir. Bu ifadeyle nitelenen hadisin, nakledildiği bir herhangi bir isnadı yoktur.

Leyse bi şey'in: "Lâ yusâvî şey'en" ile aynı manaya gelen cerh lafızlarındandır. Cerhin dördüncü derecesine delalet eden bu iki lafız, "bir para etmez, bir şeye değmez" manasına gelir.

Bu itibarla hakkında "Leyse bi şey'in" yada aynı manada gelen aynı derecede bulunan "Lâ yusâvî şey'en" denilerek cerh hükmü verilen ravinin hadisleri terk edilir. Hiçbir şekilde itibar edilmez.

Mahfuz: Hadis usûlünde Şâzın karşılığına denir. Şaz ise; sika ravinin, zabt ve rivayet çokluğu yönünden kendisinden daha üstün ravilerin rivayetine aykırı olarak rivayet ettiği hadise denir.

Daha üstün ravinin rivayetine ise mahfuz adı verilir. Mahfuz hadis, şaz hadise nispetle üstün ve tercihe layık kabul edilmiştir.

Maktu': Sahabeden sonraki tabîîlerin sözleri ve fiillerine denir.

Ma'lûl (îlletli): "Görünüşte sahih olan, ancak aslında sıhhatine engel teşkil eden gizli bir kusur taşıyan hadis" diye tanımlayan varsa da, bunun yanında bunu tanıma kabul etmeyen kimseler de vardır.

Merfu': Hz. Peygamber (s.a.v)'e nispet edilen söz, fiil ve takrirlere denir.

Mevkuf: Sahabilerden rivayet edilen sözlere ve fiillere denir.

Meçhul: Hadis terminolojisinde iki anlamı vardır. Birincisi: Gerek kimli ve gerekse de adalet durumu bilinmeyen ravilere denir. İkincisi: Zahiren adalet sahibi oldukları halde batinen adaleti meçhul olan ravilerdir.

Mutâbaât: Ravisi rivayette tek başına kaldığından ferd olduğu sanılan bir hadis,

başka yol veya yollardan rivayet edilip edilmediğini anlamak üzere çeşitli hadis kitaplarından araştırılır. İtibar adı verilen bu araştırma sonunda o hadisin bir başka ravi tarafından rivayetinde tek kalan ravinin şeyhi veya şeyhinin şeyhiden rivayet edildiği anlaşılırsa, mutabaat meydana gelmiş olur.

Munkatı': Genellikle ne şekilde olursa olsun, senedinde ittisal bulunmayan hadislerle denir. Senede ittisalin olmayışı, ya ravinin düşmesiyle veya müphem şekilde ifade edilmesiyle meydana gelir.

Munker: Ravinin muhalefetinden doğan bir zayıf hadis çeşididir.

Munkeru'l-hadis: Ravinin rivayet ettiği hadislerin, münker olmasıdır. Cerh lafızlarındandır. Hakkında "munkeru'l-hadis" cerh hükmü verilen ravinin hadisleri, dinî konularda delil sayılmaz. Ancak tamamıyla reddedilmez, itibar için yazılır.

Mürsel: Sahabiden hadis rivayet etmiş bulunan tabîînin isnadında sahabiye atlayıp doğrudan doğruya Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadislerdir.

Mütevâtir: Her tabakada Hz. Peygamber (s.a.v) üzerine yalan söylemeleri aklen mümkün olmayan çok sayıda ravi tarafından görerek yada işiterek rivayet edilen hadise yada habere denir.

Mutâbî: Ravisine hadisi rivayet edilmeye elverişli bir başka ravinin muvafakat ettiği ve bu ikinci ravinin o hadisi şeyhinden yada daha yukarıdaki bir raviden benzer sözlerle rivayet ettiği hadistir.

Muzdarib: Aynı hadisi, değişik şekillerde rivayet eden (r.a.)-vilerin hepsinin, adalet ve zabt bakımından birbirlerine yakın olduklarından bu rivayetlerden herhangi birini tercih etme imkanının olmaması haline denir.

Muzadriblik, hadisin metninde yada senedinden olur. Senedinden daha çok olur.

Muzdarib hadisler, ravinin vehmi yada zabt kusuru yüzünden hadisi iyi zabt edememesi sonucu kendi durumundaki ravilere muhalefetinden doğar. Bununla birlikte senedinde muzdariblik bulunan bazı hadislerin metni sahih olabilir.

Ravî: Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerini rivayet eden kimseye denir.

Sahih: Adalet ve zabt sahibi ravilerin kesiksiz isnadla birbirlerinden rivayet ettikleri şaz ve illetli olmaktan uzak olan hadistir.

Sadûk: Adaletine hükmedilen ravinin rivayet ettiği hadislerin gözden geçirilmesi.

Seyyiu'1-hıfz: Bu cerh hükmü verilmiş ravi, adalet vasfını kaybetmiş sayılır. Hadisleri atılmaz. İ'tibar için yazılır. Sika: Adalet ve zabt vasfı taşıyan ravilere denir.

Seyyiu'1-hıfz: Bu cerh hükmü verilmiş ravi, adalet vasfını kaybetmiş sayılır. Hadisleri atılmaz. İ'tibar için yazılır.

Sika: Adalet ve zabt vasfı taşıyan ravilere denir.

Şâhid: Bir hadise lafız veya mana yönünden yada sadece mana itibariyle benzeyen lafızlarla bir diğer sahabiden rivayet edilen ve bu rivayetle ötekine muvafakat eden hadistir

Şazz: Genellikle umumi hükümlerden veya külli kurallardan hariç ve tek başına kalana denir.

Tedlîs: Bir ravinin, çağdaşı olup görüşmediği veya görüştüğü halde hadis almadığı bir şeyhten işitmişçesine rivayette bulunmasıdır. Yine ravinin, hadis işittiği şeyhten gerçekte işitmemiş olduğu hadisi rivayet etmesi de tedlîstir.

Terekûhû: Hakkında bu cerh hükmü verilmiş olan ravi, artık adalet vasfını yitirmiştir. Bu itibarla ravi ve ravinin naklettiği hadisler terk edilir. Yani bu tür hadisler, ne yazılır, ne de i'tibar için dikkate alınır ve ne de şahid olarak göz önünde bulundurulur.

Uydurma: Çeşitli maksatlarla uydurulup Hz. Peygamber (s.a.v)'e iftira ve nispet edilerek rivayet edilen sözlere denir.

Zayıf: Sahih ve hasen dışında kalan hadislerdir. Yani sıhhat şartlarını yaşadığı için sahih denilen hadisler ile sahihlik şartlarını taşımakla birlikte ravileri zabt yönünden sahih derecesine çıkamayan ravilerin rivayet ettikleri hasen hadis hariç diğer hadislerdir.
